

ఓమ్ పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీ మదస్తోత్ర పురాణాంతర్గతం

75

శ్రీ స్కాంద పురాణాంతర్గత

వై శా ఖ పు రాణ ము .

ఈ గ్రంథము

శ్రీ శే॥ నా తండ్రి గాక్షు

చల్లా లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి గారిచే

వ్రాయబడి.

వారి ప్రథమ కుమారుడు

సంబ్బరాయ శాస్త్రి

స్వకీయ

శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ ముద్రాక్షరశాలా యందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపబడియె.

మ చి లీ ప ట్టణ ము.

శృతీయ ముద్రాణము 750 పాతులు

రిజిస్టర్డ్ కాపీరైట్

1959

దీనివెల రు. 5-0-0

♦ గ్రంథము ప్రారంభించునపుడు పఠించదగినవి. ♦

- శ్లో॥ యత్రయోగీశ్వరః కృష్ణా యత్రాపార్థో ధనుర్ధరః ।
తత్ర శ్రీశివయోభూతిర్ధ్రువాసీతిమత్కీర్తనమ్॥
- శ్లో॥ యశ్చిహ్నామరూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమంగళా ।
తయోస్సంస్మరణాత్సుంనాం సర్వతోజయమంగళమ్॥
- శ్లో॥ లాభస్తేషాం నియుస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః ।
యేషామిందీవరశ్యామో హృదయస్థో జనార్దనః ॥
- శ్లో॥ ఉగ్రతఃపృథ్వతలైశ్చైవ పార్శ్వతశ్చ మహాబలౌ ।
ఉక్తృహృద్ధృగ్నానౌ రక్షతాం రామలక్ష్మణౌ॥
- శ్లో॥ సన్నగ్ధః కనచీ ఖడ్గోచాప బాణధరో యువా ।
గచ్ఛన్నమాగ్రతో నిత్యం రామఃపాతు సలక్ష్మణః॥

♦ పురాణమును దర్శించునపుడు పఠించునది ♦

- శ్లో॥ శాంతాకారుం భుజగశయనం పద్మనాభం సురేశం ।
విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగమ్॥
లక్ష్మీకాంతం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం ।
నందేవిష్ణుం భవభయహరం సర్వలోకై కనాథమ్॥

♦ పురాణములో పంక్తిని చూచునప్పుడు పఠించునది ♦

- శ్లో॥ పందే శంభు ముమాక్షతిం సురగురుం వందే జగత్కాగణం ।
పందే పన్నగభూషణం మృగధరం వందే పశూనాంసతిం ।
పందే సూర్యశశాంకవహ్నినయనం వందే ముసుంద్రప్రియం ।
పందే భక్తజనాశ్రయంచనుదం వందే శివం శంకరమ్॥

♦ పురాణము ప్రారంభించునప్పుడు పఠించునది ♦

- శ్లో॥ శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం ।
ప్రహ్లాదదీనం భాయే తస్యైవైహ్నోపశాంతయే ॥

యస్యద్విరదవక్త్రాద్వా పారిషద్యాః పరశ్శతం |
విఘ్నం విఘ్నంతి సతతం విష్వక్సేనంతమాశ్రయే |

♦ అక్షరపంక్తులను చూచునప్పుడు పఠించువది ♦

శ్లో॥ అగజానన పద్మార్కం గజాననమహర్నిశం |
అనేకదంతంభక్తానా మేకదంతముపాస్మహే॥

♦ నూతనకథ ప్రారంభించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ ఉల్లాసపల్ల వితపాలిత సప్తలోకీ
నిర్వాహణోరకిత నేమకటాక్షలీలాం |
శ్రీరంగ హర్మ్యుతల మంగళదీపచేఖాం |
శ్రీరంగరాజ మహిషీం శ్రియమాశ్రయామః ॥

శ్లో॥ నందేలక్ష్మీం పరశివమయీం శుద్ధజాంబూనదాభాం |
జేజోయాపాం కనకవసనాం స్వర్ణభూషోజ్జ్వలాంగీం |
నీ జాపురం కనకకలశం హేమపద్మం దధానా |
మాద్యాంశక్తిం సకలజననీం విష్ణువామాంక సంస్థానమ్॥

♦ తుమ్ము సంభవించునప్పుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ ఓంకార పంజరశుకీ ముపనిషదుద్వాన కేళికలకంఠిం |
ఆగమనవిషిసమయూరీ మూర్యా మంతర్విభావయే గౌరీమ్॥
పురాణశ్రీనాంబున గోఽనము వినునప్పుడు పఠించునది

శ్లో॥ కంకుమాంకితవర్ణాయ కుండేందుధవళాయచ |
విష్ణునాచానమస్తుభ్యం షట్కీరాజాయతే నమః॥

♦ పిడుగుపడునప్పుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ అద్భుతః సల్లుతః పార్థః కిరీటీ శ్వేతవాహనః |
భీభత్సుర్విజయః కృష్ణ సవ్యసాచీ ధనంజయః ॥

♦ సూర్యదర్శనము లేనప్పుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ బ్రహ్మస్వరూపముదయే మధ్యాహ్నాతు మహేశ్వరం ।
నాయంధ్యాయే త్సదావిష్ణుం త్రిమూర్తించ దివాకరమ్॥

♦ రాత్రిపూట పురాణము ప్రారంభించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ దీపంజ్యోతిః శరబ్రహ్మ వీశస్సర్వతమోపహః ।
దీపేనసాధ్యకే సర్వం సంధ్యాదీపం నమోఽస్తుతే ॥

♦ ప్రత్యహం గ్రంథము ముగించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ రామస్కందం హనూమంతం వై నతేయం వృకోదరం ।
శయకే యస్మైరేన్నిత్యం దుస్స్వప్న స్తస్యనశ్యతి॥

♦ పురాణకోశము దాచునప్పుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ మూలతో బ్రహ్మరూపాయ మగ్యశో విష్ణురూపిణే ।
అగ్రీతశ్చినరూపాయ వృక్షరాజాయ తే నమః॥

♦ పురాణమునందుంచు తులసిమాలను గ్రహించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ యన్మూలే సర్వతీర్థాని యన్మధ్యే సర్వదేవతాః ।
యదగ్రే సర్వవేదాశ్చ తులసీంత్యాం నమామ్యుహామ్ ॥

♦ ప్రసాదం స్వీకరించునప్పుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ అగస్త్యం కుంభకర్ణంచ శమ్యంచ బడబానలం ।
ఆహారపరిణామార్గం స్మరామిచ నృకోదగమ్॥

♦ నివేదన తాంబూలము భక్షించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ ధన్వంతరిణం గరుత్మంతం సుణిరాజంచ కౌస్తుభం ।
అచ్యుతం చామృతం చంద్రం స్మరేణామభగవత్॥

♦ తీర్థము స్వీకరించునపుడు పఠించునది ♦

శ్లో॥ శరీరేజర్ఘ రీభూతే వ్యాధిగ్రస్తే కళేబరే ।
ఔషధం జాహ్నుపీ తోయం వై న్యోనానామగో హరిః॥

శ్రీ స్కాంద పురాణాంతర్గత వై శా ఖ మా హా త్మ్యం .

ఓ మ్,

ప ర బ్ర హ్మ ణే న మః .

శ్రీ గణాధిపతయేనమః.

ప్రథమోఽధ్యాయః ప్రారంభః

సూతః॥ శ్లో॥ భూయోర్యంగభవంరాజా బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః ।

పుణ్యంమాధవమాహాత్మ్యం నారద పర్యవృచ్ఛత ॥

తా॥ సూతమహాముని చెప్పుచున్నాడు. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయొక్క మానసపుత్రుండగు నారదమహామునివలన అంబరీషమహారాజు అనేకధర్మములను విని తిరిగి పుణ్యకరమైన వైశాఖమహాత్మ్యమునుగుఱించి నారదమునీశ్వరు నడిగెను.

అంబరీషః॥ శ్లో సర్వేషామపిమాసానాం త్యక్తోమాహాత్మ్యమంజసా॥

శ్మితంమయాపురాబ్రహ్మ యథాచోక్తంతథాప్యయా॥ ౧

తా॥ అంబరీష మహారాజు అడుగుచున్నాడు. ఓనారదా ! మీరు చైత్రము మొదలగు పండ్రెండు మాసముల మాహాత్మ్యమును బాగుగా జెప్పితిరి గాన నేను శ్రద్ధతో వింటిని.

శ్లో॥ వై శాఖః ప్రవరోమాసో మాసేష్యేతేషునిశ్చితం ।

ఇతితస్మాద్విస్తరేణ మహాత్మ్యంమాధవస్యచ । ౩

శ్రోతుంకౌతూహలంబ్రహ్మ కథంవిష్ణుప్రియోహ్యసౌ ।

కేచవిష్ణుప్రియాధర్మా మాసేమాధవవల్లభే । ౪

తా॥ పండ్రెండు మాసములలో వైశాఖమాసము శ్రేష్ఠమైనదిగా నిశ్చయించు కొంటినిగాన యావైశాఖమాసముయొక్క మాహాత్మ్యమును వినుటకు కుతూహలము

గలవాడనైయున్నాను. కాబట్టి యోనారదా ! ఈవైశాఖమాస మెట్లు విష్ణుపునకు
ప్రీతికరమైంది? వైశాఖమాసములో విష్ణుప్రీతికరములగు జేయవలసిన ధర్మములేవి?

శ్లో॥ తత్రాప్యస్యతుకర్తవ్యాః కేధర్మావిష్ణువల్లభాః ।

కించానం కింఫలతస్య కిముద్దిశ్యాచరేదిమాన్ ॥

౫

కైర్త్యవైఃపూజసియోఽసౌ మాధవోమాధవాగమే ।

ఏతన్నామరచవిస్తార్య మహ్యంశ్రద్ధావతేవద ॥

౬

తా॥ వానిలో ముఖ్యముగా విష్ణుప్రీతికరములగు ధర్మములేవి? ఏమిదానను
జేయవలయును? ఏమి ఫలము సంతపించును? విష్ణునిగురించి యేయేధర్మముల నేయు
ద్దేశ్యముతో జేయవలయును? వైశాఖమాసము రాగానే విష్ణుగురితా నేయేవస్తువు
లతోఁ బూజించవలయును? ఓనారదా ! దీనిసంతయును వినుటకొఱకు మిక్కిలి
శ్రద్ధగలవాడనై యున్నాను. కాబట్టి సవిస్తారముగా జెప్పుచుని యింబరీష నుహా
గాజు నారదముని నడికాను.

నారదః॥ శ్లో॥ మయావృష్టఃపురాబ్రహ్మ మాససర్వాన్మరగాశనాన్ ।

వ్యాజిహారపురాహృక్తం యచ్చియైవరమాత్మనా ॥

౭

తా॥ నారదమునీశ్వరుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఓయింబరీషమహారాజా! గమా
స్యములగు మాసధర్మములనుగుఱించి పూర్వమందు బ్రహ్మనడుగగా లక్ష్మీదేవికి విష్ణు
మూర్తిఁ చెప్పినట్లుగా బ్రహ్మ నాతోజెప్పెనుగాన దానినే చెప్పుచున్నానువినుము.

శ్లో॥ తత్తోమాసావిశిష్టోక్తాః కార్తికోమాఘఏవచ ।

మాధవస్తేషువై శాఖం మాసానాము త్రమంవ్యథాత్ ॥

౮

తా॥ మాసములలో కార్తికము, మాఘము, వైశాఖము శ్రేష్ఠములుగా
జెప్పఁబడినవి. వానిలో వైశాఖమాసము మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదిగా జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ మాతేవసర్వజీవానాం సదై వేష్టప్రపదాయకః ।

దానయజ్ఞవ్రతస్సానై స్సర్వపాపవిनाశనః ॥

౯

తా॥ వైశాఖమాసములలోఁ జేయఁబడిన దానములు, యజ్ఞములు, వ్రతములు
స్నానములు మొదలగువన్నియు సమస్తపాపములను నశింపఁజేయును. కాబట్టి
యావైశాఖమాసము సమస్తజీవులకు తల్లివలెనే యిష్టముల నొసంగుచుండును.

శ్లో॥ ధర్మయజ్ఞఃక్రియాసార స్తపస్సారస్సురార్చితః ।

విద్యానాంవేదవిద్యేవ మంత్రాణాంప్రణవోయథా ॥

౧౦

తా॥ ఈవైశాఖమాసము సమస్తభక్తులుగాను, యజ్ఞస్వరూపముగాను, క్రియలలో శ్రేష్ఠమైనదిగాను, శ్రేష్ఠమైన తపస్సుగాను, దేవతలచే పూజింపబడునదిగాను జెప్పబడియెను. మఱియు విద్యలలో వేదమువలెను, మంత్రములలో నోంకారమువలెను జెప్పబడియెను.

శ్లో॥ భూరుహాణాంసురతరుధేనూనాం కానుధేనువత్ ।

శేషవత్సర్వనాగానాం షష్టిణాంగరుణోయథా ॥ ౧౧

తా॥ వృక్షములలో కల్పవృక్షమువలెను, ఆవులలో కానుధేనువువలెను, సర్పములలో నాగశేషువువలెను, పక్షులలో గరుత్మంతుడువలెను, శ్రేష్ఠముగా జెప్పబడియెను.

శ్లో॥ దేవానాంతుయధావిష్ణు ర్వర్ణానాంబ్రాహ్మణోయథా ।

ప్రాణవత్ప్రియవస్తునాం బాధ్యేనసుహృదాంయథా ॥ ౧౨

తా॥ దేవతలలో విష్ణువుగాను, వర్ణములలో బ్రాహ్మణులుగాను, యిష్టముగల వస్తువులలో ప్రాణమువలెను. స్నేహితులలో భార్యవలెను జెప్పబడియెను.

శ్లో॥ అపగానాం యథాగంగా తేజసాంతు రవిర్యథా ।

ఆయుధానాంయథాచక్రం ధాతునాంకాంచనంయథా ॥ ౧౩

తా॥ నదులలో గంగవలెను, తేజస్సులలో సూర్యునివలెను, ఆయుధములలో చక్రమువలెను, లోహములలో బంగారమువలెను జెప్పబడియెను.

శ్లో॥ వైష్ణవానాం యథారుద్రో రతానాం కౌస్తుభోయథా ।

మాసానాం ధర్మహేతూనాం వైశాఖశోత్తమస్తథా ॥ ౧౪

తా॥ విష్ణుభక్తులలో సాంబమూర్తియు, మణులలో కౌస్తుభమణియు నెట్లు అధికమైనవో ఆప్రకారమే ధర్మమునకు కారణమైన మాసములలో వైశాఖమాసము శ్రేష్ఠమైనదిగా జెప్పబడియెను.

శ్లో॥ నానేనసదృశోలోకే విష్ణుప్రీతివిధాయకః ।

వైశాఖసాననిరతే మేషేప్రాగర్యమోదయాత్ ॥ ౧౫

తా॥ మేషసంక్రమణముతోఁగూడిన వైశాఖమాసమునందు సూర్యోదయమునకు ముందుగా స్నానము చేసినయెడల దీనితో సమానమైన విష్ణుప్రీతికరమైన ధర్మము వేరొకటిలేదు.

శ్లో॥ లక్ష్మీసహాయోభగవా స్ప్రింతింతస్మిన్నరోర్యలం ।

జంతూనాంప్రీణనయద్వ దన్నేనై వహిజాయతే ॥ ౧౬

తా॥ లక్ష్మీదేవీ ప్రాణనాశుండగు విష్ణుమూర్తిఁ బైశాఖస్నానమును ధర్మము నందభిబాషకలవాఁడు కాబట్టి యన్నదానముచే భూతములు తృప్తినిొందునట్లు పైశాఖస్నానముచే భగవంతుఁడు సంతోషించును.

శ్లో॥ తద్వద్వైశాఖస్నానేన విష్ణుఃప్రీతాత్యసంశయః ।

నై శాఖస్నాననితా న్జనాదృప్త్యానుమోదతే ॥ ౧౭

తా॥ పైశాఖస్నానము విష్ణుప్రీతికరముగావున పైశాఖస్నాన మందాసక్తిగల జనుల ననుగ్రహించును సందేహములేదు. స్నానాసక్తుడే జ్ఞానాసక్తుఁడు.

శ్లో॥ తావతాపివిముక్తోఽ ఘైర్విష్ణులోకేమహీయతే ।

సకృత్సాన్వత్వామేషసంస్థే సూర్యేప్రాతఃకృహిషిషకః ।

మహాపాపై ర్విముక్తోఽసౌ విష్ణోస్సాయుజ్యమాపున్నయాత్ ॥

తా॥ విష్ణుమూర్తిఁ యనుగ్రహించిన మాత్రముననే పాపములవలన విడువఁబడినవాఁడై విష్ణులోకమునందు నివసించును. మఱియు సూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా ప్రాతఃకాలమునం దొక్కసారి స్నానముజేసి సంధ్యావందనాది క్రియలఁ జేసినయెడల విశేషపాపములవలన విడువఁబడినవాఁడై విష్ణువునం దైక్యముజేందును.

శ్లో॥ స్నానార్థమాస్మిన్నై శాఖే పాదమేకంచరేర్యది ।

సోఽశ్వమేధాయుతానాంఛ ఫలంప్రాప్నోత్యసంశయః ॥ ౧౮

తా॥ పైశాఖయూసములో నాల్గవవంతు దినములలోనయినను స్నానముజేసినయెడల పదివేల అశ్వమేధములను జేసిన ఫలము లభించును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ అధవాకూటచి త్రస్తు కుర్యాత్సంకల్పమాత్రకం ॥

సోఽవిక్రీతుశతంపుణ్యం లభేదేవనసంశయః । ౨౦

తా॥ మఱియు స్నానముజేయుటకు శక్తిలేనియెడల స్థిరచిత్తుఁడై మనస్సునందు సంకల్పముజేసినట్టి మనుష్యుఁడును నూఱు యజ్ఞములనుజేసిన పుణ్యమును బొందును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ యోగచ్ఛేద్యనురాయామం స్నాతుంమేషగతేరవా ।

సర్వబంధవిస్మర్తుక్తో విష్ణోస్సాయుజ్యమాపున్నయాత్ ॥ ౨౧

తా॥ సూర్యుడు వైశాఖమాసములో మేషరాశియందుండఁగా నెవఁడు స్నానము జేయుకొఱకు వొక ధనువు ప్రమాణము కలిగినంతదూరము నేగుచెంచునోవాఁడు సమస్తబంధములవలనను విడువఁబడి విష్ణుమూర్తికాయం దైక్యమునొందును.

శ్లో॥ త్రైలోక్యేయానితీర్థాని బ్రహ్మాండాంతర్గతానిచ ।

తానిసర్వాశిరాశేంద్ర సంతిబాహ్యేల్పకేజలే॥ ౨౨

తా॥ ఓయంబరీషమహారాజా! స్వర్గ మర్త్య పాతాళలోకములయం దేయే తీర్థములుగలవో, మఱియు బ్రహ్మాండమం దెక్కడనైన నేయేతీర్థములుగలవో, అవియన్నియు వెలుపలనుండు జలములయం దాసన్నమై యుండును. అనఁగా తటాకము, కొలువ మొదలగు వానియందుండు జలములయం దాసన్నమైయుండును.

శ్లో॥ తావల్లిఖితపావాని గర్జంతియమశాననాత్ ।

యావన్నకురు తేజంతు ర్వైశాఖస్నానమంభసి॥ ౨౩

తా॥ మనుష్యుడు వైశాఖమాసములో నెంతపర్యంతము చెలువులు మొదలగు వానియందుండు నీటిలో స్నానము జేయఁడో అంతపర్యంతము యముని యాజ్ఞప్రకారము వానియొక్క పాపములు మొఱబెట్టుచుండును.

శ్లో॥ తీర్థాధిదేవతాస్సర్వా వై శాఖేమాసిభూమిప ।

బహిర్జలంసమాశ్రిత్య సదాసన్నిహితాన్మప॥ ౨౪

తా॥ ఓరాజా! తీర్థములకు నధిదేవతలగు దేవతలందఱు వైశాఖమాసమునందు తటాకాదులలోనుండు జలముల నాశ్రయించి యెల్లప్పుడు సన్నిహితులైయుండురు.

శ్లో॥ సూర్యోదయంసమారభ్య యావత్ వడ్డటికావధి ।

తివ్రంచాజ్ఞయావిష్టో ర్నరాణాంహితకామ్యయా॥ ౨౫

తా॥ సూర్యోదయము మొద లాటుఁబడియల పర్యంతము మనుష్యులయొక్క మేలుకొఱకు విష్ణుమూర్తియొక్క యాజ్ఞప్రకారముగా దేవతలందఱు బాహ్యమందుండు జలముల నాశ్రయించి యుండురు.

శ్లో॥ తావన్నాగచ్ఛతాంపుంసాం శాపందత్వాసుదారుణం ।

స్వస్థానంయాంతిరాశేంద్ర తస్మాత్సానంసమాచరేత్॥ ౨౬

తా॥ ఓరాజా! వైశాఖమాసములో నాటుఁబడియలపర్యంతము నెవఁడు స్నానముజేయుటకు రొకపోవునో వానికి తీర్థాధిదేవతలు శాపంబిచ్చి స్వస్థానములకు

వెళ్ళుదురు. కొబ్బటి వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలమందు ముఖ్యముగా స్నానము చేయవలయును.

ఇతి నారదాంబరీష సంవాదో ప్రథమోఽధ్యాయ సమాప్తః.

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

నారదః॥ శ్లో॥ సమాధవసమోమాసో నకృతేనసమంయుగం ।

సచవేదసమంశాస్త్రం నతీర్థంగంగయాసమమ్॥

౧

తా॥ నారదుడు చెప్పుచున్నాడు. వైశాఖమాసముతో సమానమైన మాసము, కృతయుగముతో సమానమైన యుగము వేదముతో సమానమైన శాస్త్రము, గంగతో సమానమైన తీర్థవిశేషము లేదు.

శ్లో॥ నడలేనసమందానం నసుఖంభార్యయాసమం ।

నకృషేస్తుసమంవిత్తం నలాభోజీవితాత్పరః ॥

౨

తా॥ జలదానముతో సమానమైన దానము, భార్యవలనగలుగు సుఖముతో సమానమైన సుఖము, వ్యసాయమువలన గలిగెడు ధనముతో సమానమైన ధనము, జీవించుటకంటె నితరమైన లాభము లేదు.

శ్లో॥ నతపోఽనశనాత్తుల్యం నదానాత్పరమంసుఖం ।

నధర్మస్తుదయాతుల్యో నిజ్యోత్తేశ్చక్షుషాసమమ్॥

౩

తా॥ ఉపవాసముతో సమానమైన తపస్సు, దానముకంటె నితరమగు సుఖము దయచో సమానమైన ధర్మము నేత్రములతో సమానమైన శాంతియు లేదు.

శ్లో॥ నతృప్తిరశనాత్తుల్యా నవాణిజ్యంకృషేస్సమం ।

నధర్మేణసమంమిత్రం నసత్యేనసమంయశః ॥

౪

తా॥ భోజనతృప్తితో సమానమైన తృప్తియు వ్యసాయముతో సమానమైన వతాకము, ధర్మముతో సమానమైన స్నేహితుడు, సత్యముతో సమానమైన కీర్తియు మఱియొకటి లేదు.

శ్లో॥ నారోగ్యసమముతానం నతాతాకేశవాత్పరః ।

సమాధవసమంలోకే పవిత్రంకవయోవిదుః ॥

౫

తా॥ ఆరోగ్యముతో సమానమైన శరీరస్థితియు, విష్ణుమూర్తితో సమానమైన మఱియొక రక్షకుడు వైశాఖమాసముతో సమానమగు పవిత్రకరమైన మఱియొక మాసము లేదని కవికర్తరులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ మాధవః పరమో మామాసో శేషశాయిత్రయస్సదా ।

అవ్రతేనక్షిపేద్యస్తు మాసం మాధవవల్లభమ్ ।

తిర్యగ్యోనింసయాత్యాశు సర్వధర్మబహిష్కృతః ॥ ౬

తా॥ ఈవైశాఖమాసము ఎల్లప్పుడు విష్ణుమూర్తికి ప్రియకరమైనది. కాబట్టి విష్ణుప్రీతికరమైన వైశాఖమాసమును వ్రతకూన్యముగా నెవఁడు వెళ్ళుచున్నో అట్టిపురుషుఁడు సమస్తధర్మములనుండి బహిష్కారము జేయబడినవాడై శీఘ్రముగా పశుజన్మంబెత్తును.

శ్లో॥ అవ్రతేనగతోయేషాం మాధవోమర్త్యధర్మిణాం ।

ఇష్టాపూర్వైవృథాతేషాం ధర్మోధర్మభృతాంవరః ॥ ౭

తా॥ ధర్మముజేయువారలలో శ్రేష్ఠుండవగు నో యంబరీష! మనుష్యజన్మంబెత్తిన యేనరులు వైశాఖమాసమును వ్రతకూన్యముగా గడుపుచున్నారో అట్టివారు చేసిన యజ్ఞాది ధర్మములు వ్యర్థమగును.

శ్లో॥ పృవృత్తాంనాంతుభక్ష్యాణాం మాధవేనియమేకృతే ।

అవశ్యంవిష్ణుసాయుజ్యం ప్రాప్నోత్యేవనసంశయః ॥ ౮

తా॥ వైశాఖమాస వ్రతమును జేయుచున్నప్పుడు భుజించిన ఫలములు మొదలగువానికిగూడ ముఖ్యముగా విష్ణుసాయుజ్యము సంభవించును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ సతీహాబహువిత్తాని వత్తానివివిధానిచ ।

దేహీయాసకరాణ్యేవ పునర్జన్మప్రదానిచ ।

వైశాఖస్నానమాత్రేణ నపునర్జాయతేభువి ॥ ౧౦

తా॥ ఈలోకములో ననేకధనములు లోక చరిత్రములు కలవుగాని యవియన్నియు మఱల జన్మమును కలుగజేసి శరీరమునకు కష్టమనొసంగునవియై యున్నవి. కాబట్టి వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలమందు స్నానము జేసినయెడల తిరిగి భూలోకమునందు జన్మింపఁడు.

శ్లో॥ సర్వదానేషుయత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషుయత్ఫలం ।

తత్ఫలంసమవాదోతి మాధవేజలదానతః ॥ ౧౧

తా॥ సమస్త దానములయందు నేపుణ్యముకలదో, గంగాది సమస్తతీర్థములయందు నేఫలముకలదో అటువంటిఫలము వైశాఖమాసములో జలదానము జేసినయెడల లభించును.

శ్లో॥ జలదానాసమర్థేన పరశ్శ్యాప్తిప్రభోధసం ।

కర్తవ్యంభూతికామేన సర్వదానాధికంహితత్ ॥

౧౨

తా॥ పుణ్యమనే యుశ్వర్యము పొంద నిశ్చయించినవాడై తాను జలదానము జేయుటకు సమర్థుఁడు కానియెడల అట్టి సమర్థుండగువాని నెవ్వనినయినను ప్రోత్సాహపఱచి చేయించవలయును. ఏల ననగా జలదానము అన్ని దానములలో శ్రేష్ఠమై యున్నది.

శ్లో॥ ఏకతస్సర్వదానాని జలదానంహితైకతః ।

తులామారోపితంపూర్వం జలదానంవిశిష్యతే॥

౧౩

తా॥ పూర్వమందు త్రాసులో నొకప్రక్కను జలదానమును, మఱియొక ప్రక్కను ఇతరమైన సమస్తదానముల నుంచి తూచగా జలదానమే మొగ్గుగానుండెను.

శ్లో॥ మార్గదేవధ్వగానాంయోమర్త్యః ప్రపాదానంకరోతిహి ।

సంకోటికులముద్భృత్య విష్ణులోకేమహీయతే॥

౧౪

తా॥ అనేక బాటసారులు నడుచుచుండెడి మార్గమధ్యమునందు చలివేందరి నేర్పరచి వైశాఖమాసములో నెవఁడు జలము నిచ్చుచున్నాఁడో అట్టి సత్పురుషుఁడు తన వంశమునందు జనియించిన కోటితరములవారైనను నరకలోకములయందున్నను విష్ణులోకమునకు వెళ్ళుదురు.

శ్లో॥ దేవానాంచపితౄణాంచ ఋషీణాంరాజసత్తమ ।

లత్యంతప్రీతిదంసత్యం ప్రపాదానం నసంశయః ॥

౧౫

తా॥ ఏరాజశ్రేష్ఠుడా! చలివేంద్ర నేర్పఱచి జలదానముచేయుట దేవతలకు పితృదేవతలకు మునీశ్వరులకు మిక్కిలి సంతోషకరమై యున్నది. సత్యము. సందేహము లేదు.

శ్లో॥ ప్రపాదానేనసంతుష్టా యేనాధ్వశ్శ్రమకర్మితాః ।

తోషితాస్తేనదేవాశ్చ బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః ॥

౧౬

తా॥ మార్గాయాసముజెంది వచ్చినవారిని జలదానముచే తృప్తిపొందించినయెడల బ్రహ్మ, విష్ణులు, శివుఁడు మొదలగు సమస్తదేవతలు తృప్తిపొందినవారగుదురు.

శ్లో॥ సలిలంసలిలాకాంక్షీ ఛాయాంఛాయానుషీచ్ఛతి ।

వ్యజనంవ్యజనాకాంక్షీ వై శాఖేమాసిభూమిప ।

జలంఛత్రంచవ్యజనం దానంయేషాంవిష్యతే ॥

౧౭

తా|| ఓరాజా! జలమునం దభిలాషగలవాఁడు జలమును కోరును. నీడయం దభిలాషగలవాఁడు నీడను గోరును. విసనకట్టుయం దభిలాషగలవాఁడు విసనకట్టును గోరును. కాఁబట్టి వైశాఖమాసములో జలము, గ్రాడుగు, విసనకట్టు మొదలగు వానిలో నెవఁడు దేనిని కోరితే దాని నియ్యవలయును.

శ్లో|| మాధవేమాసిసంప్రాప్తే బ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ।

అదత్వోదకకుంభంచ చాతకోభువిజాయతే॥

౧౮

తా|| వైశాఖమాసము వచ్చినదగుచునుండఁగా కుటుంబవంతుఁడగు బ్రాహ్మణునకు నెవఁడు జనముతో నిండింపఁబడిన కలశమును దానముజేయఁడో అట్టివాఁడు భూమియందు చాతకపక్షిగా జనియించును.

శ్లో|| యోదద్యాచ్ఛీతలంతోయం తృషారాయమహాత్మనే ।

తావన్మాత్రేణరాజేంద్ర రాజసూయాయుతంభతే॥

౧౯

తా|| ఎవఁడు దప్పిగకలిగిన మహానుభావునకు చల్లనైనజలము నిచ్చుచున్నాడో ఓరాజశ్రేష్ఠుడా! అట్టి మనుష్యుఁ డంతమాత్రముననే యనేక రాజసూయములను జేసినంత ఫలమును బొందును.

శ్లో|| ఘర్మశ్రమార్తవిప్రాయ వీజయేద్వ్యజనేనయః ।

తావన్మాత్రేణనిష్పాపో విహగాధిపతిర్భవేత్॥

౨౦

తా|| ఎవఁడు గ్రీష్మముచే తపింపఁబడి యలసిన బ్రాహ్మణునకు విసనకట్టుచే వీచునో వాఁడు అంతమాత్రముననే పాపరహితుఁడై గరుత్మంతునిస్వరూపము ధరించి త్రిలోకసంచారియగును.

శ్లో|| అదత్యావ్యజనం భూప వైశాఖేతు ద్విజాతయే ।

వాతరోగశతాక్షిణో నరకానేనవిందతి॥

౨౧

తా|| ఓరాజా! వైశాఖమాసమునందు బ్రాహ్మణునకు విసనకట్టు నివ్వనియెడల ననేక వాయురోగములచే ఓడింపఁబడినవాఁడై నరకములనే పొందుచుండును.

శ్లో|| యోవీజయేత్పటేనాపి పథిశ్రాంతంద్విజోత్తమం ।

తావతాభువిముక్తోఽసౌ విష్ణుసాయుజ్యమాఘ్నయాత్॥

౨౨

తా|| మార్గాయాసముచే నలసియున్న బ్రాహ్మణోత్తమనకు వస్త్రముచేసైన నెవఁడు విసరునో అంతమాత్రముననే వాఁడు భూమియందు సమస్త పాపములవలన విడువఁ బడినవాఁడై విష్ణుమూర్తియందు చైతన్యమునొందువాఁడగును.

శ్లో॥ యస్తాలవ్యజనంవాపి దత్వాశుద్ధేనచేతసా ।

విఘ్నాయసర్వపాపాని బ్రహ్మలోకంసగచ్ఛతి॥ ౨౩

తా॥ ఎవఁడు పవిత్రఁడై కఠముగలవాఁడై తాటికూతులచే నిర్మింపఁబడిన వి సత్త్వవైన నిప్పుచున్నాడో వాఁడు సమస్తపాపములను పోగొట్టుకొని బ్రహ్మ లోకమును బొందుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ సద్యశ్శ్రీమహారపుణ్యం నదద్యాద్వ్యజనంసరః ।

నాకీంయాశనాంభుక్త్యా కశ్మలోజాయతేశ్శ్రవి॥ ౨౪

తా॥ ఇచ్చిన తక్షణమునందే ఆయాసమును బోగొట్టునటువంటిదియు పుణ్య కరమైనదియు నగు విసవత్త్వము ఏమనుష్యుఁడీయడో అటువంటివాఁడు సరకమున పాప మునుభవించి భూలోకములో కలుషముగలవాఁడై జనియించును.

శ్లో॥ ఆధ్యాత్మికాదిదుఃఖానాం శాంతయేమనుజేశ్వర ।

ఛత్రందద్యాత్ప్రియతేన వై శాఖేమాసినాసకృత్॥ ౨౫

తా॥ ఓరాజశ్రేష్ఠఁడా! ఆధ్యాత్మిక అధివైవిధిక ఆధిభౌతికములనెడు దుఃఖ ములనివృత్తికొఱకు వైశాఖమాసములోసమస్తవిధములను గొడుగును దానమియ్యవలెను

శ్లో॥ అఛత్రదోనరోయస్తు వై శాఖేమాధవప్రియే ।

ఛాయాహీనోమహాక్రూర పిశాచోభువిజాయతే॥ ౨౬

తా॥ విష్ణుమూర్తికి పీఠికరమైన వైశాఖమాసమునందు గొడుగు దానము చేయనివాఁడు నీడలేనివాఁడై క్రూరమగు గొప్పపిశాచమై భూమియందు బుట్టును.

శ్లో॥ యోదద్యాత్పాదుకేదివ్యే మాధవేమాధవప్రియే ।

యమదూతానిర్రాకృత్య విష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ ౨౭

తా॥ విష్ణుమూర్తికి పీఠికరమైన వైశాఖమాసమునందు చెప్పలదానమెవఁడు జేయునో అట్టి పుణ్యాత్ముఁడు యమభటులను తిగస్కరించి విష్ణులోకము నకు వెళ్ళును.

శ్లో॥ పాదత్రాణంతుయోదద్యా ద్వైశాఖేమాధవేశ్వరే ।

నతస్యసరకోలోకో నక్లేశాఽపిహికాశ్చయే॥ ౨౮

తా॥ విష్ణుమూర్తికి పీఠికరమైన వైశాఖమాసములో నెవఁడు చెప్పల దానమిచ్చునో అట్టివానికి ఇహలోకమునందు కష్టములుగాని, పగలోకమునందు సరకముబొందుటగాని సంభవింపవు.

శ్లో॥ పాదుకేయాచమానాయ యోదద్యాద్బ్రహ్మణాయచ ।

సభూపాలోభవేద్భూమా కోటిజన్మస్యసంశయః ॥ ౨౯

తా॥ పాదుకలను కౌశలయునని కోటిజన్మ బ్రాహ్మణునకు నెవఁడు పాదుకల నిచ్చునో అట్టివాఁడు కోటిజన్మసులభ్యఃతము భూమియందు రాజుగా బుట్టుచుండును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ అనాథమంటపమ్మాగ్రే శ్రమహాఃకరోతియః ।

తస్యపుణ్యఫలంవక్తుం బ్రహ్మణాపిసశక్యతే॥ ౩౦

తా॥ దిక్కులేనివానికి నాయును బోంట్లుకొనఁదగినట్టి మంటపమును దారిలో నెవఁడు కట్టించునో అట్టివాని ఫలమును జెప్పటకు బ్రహ్మజేవుండయినను సమర్థుఁడుకాఁడు.

శ్లో॥ మధ్యాహ్నబ్రాహ్మణంప్రాప్త మతిథింభోజయేద్యది ।

నతస్యఫలవిశ్రాంతి ర్బ్రహ్మణాపినిరూపితా॥ ౩౧

తా॥ మధ్యాహ్న కాలమందు వచ్చినట్టి యతిశయకు బ్రాహ్మణునకు నెవఁడు భోజనంబిడునో అట్టివాని ఫలమున కంతయు బ్రహ్మజేవుండైనను నిరూపించలేడు.

శ్లో॥ సద్యస్త్యాప్యాయసంస్మరా మన్నదానంసరాధిప ।

తస్మాన్నాన్నేనసదృశం దానంలోకేషువిద్యతే॥ ౩౨

తా॥ ఓరాజా! అన్నదానము తక్షణమునందే మనుష్యులకు తృప్తినిజేయును. కాబట్టి మూఁడుశోకములయందు నన్నముతో సమానమైన దానము లేదు.

శ్లో॥ మార్గశ్రాంతాయవిప్రాయ ప్రశ్నదంప్రదదాతియః ।

తస్యపుణ్యఫలంవక్తుం బ్రహ్మణాపిసశక్యతే॥ ౩౩

తా॥ మార్గమునం దలసేవచ్చినట్టి బ్రాహ్మణునకు కుశలప్రశ్నజేసి మర్యాద పూర్వకముగా నన్నంబిడినట్లాయెనా అట్టివాని పుణ్యఫలమును జెప్పటకు బ్రహ్మజేవుండయినను సమర్థుఁడుకాఁడు.

శ్లో॥ దారాపత్యగృహాదీని వాసోఽలంకారభూషణం ।

అసహ్యంనాశ్చైతఃపుంస స్సంహ్యాంభుక్తవతోధ్రువమ్॥ ౩౪

తా॥ భార్య, సంతానము, గృహము, వస్త్రము, అలంకారములు, ఆభరణములు నీ మొదలగువన్నియు ప్రేమకు నాస్పదజైనను భోజనముచేయక నాకలిచే బాధింపఁబడునట్టివాని సహ్యమైనదిగా దోచును. భుజించినవానికైతే యిష్టములుగా వోచును. నిష్ఠయము.

శ్లో॥ తస్మాదన్నసమందానం నభూతంనభవిష్యతి॥ 3౧

తా॥ కొబ్బటి యన్నదానముతో సమముగు దాన మిదివరలో గలుగలేదు. ముందు కలుగబోదు.

శ్లో॥ వై శాఖేయేనచాద త్తం మార్గశాంతేచభూసురే ।
సపిచాచోభవేద్భూమా స్వహంసాన్యేపఖాదతి ।
యథావిభూత్యాదాతవ్యం తస్మాదన్నంద్విజాతయే॥

తా॥ వైశాఖమాసములో మార్గాయాసముచే నలసివచ్చిన బ్రాహ్మణునకు నెవఁ డన్నబాసంగఁడో వాఁడు భూలోకములో పిశాచమైబుట్టి తన మాంసమును తానేభక్షించును. కొబ్బటి తన శక్త్యనుసారముగా బ్రాహ్మణులకు నన్నదానమును జేయవలయును.

శ్లో॥ అన్నదోమాతృపితృదీక్ష విస్మరయతిభూమిప ।
తస్మాదన్నంప్రశంసంతి లోకాస్తైలోక్యవత్త్రినః॥ 32

తా॥ ఓరాజా! అన్నము పెట్టినవాఁడు తల్లిదండ్రులిలమునను మరసించును. అనఁగా భుజించిన సౌఖ్యముచే మఱచిపోవుదురు. అట్టి విశేషసౌఖ్యము నిచ్చునట్టిది కొబ్బటి మాఁడులోకములయం దుండునట్టి మనుష్యులు అన్నదానము నధికమైన దానముగా కొనియాడుచుండిరి.

శ్లో॥ మాతరఃపితరశ్చాపి కేవలంజన్మహేతవః ।
అన్నద్రవితవంలోకే వదంతిచ మనీషిణః॥ 3౩

తా॥ లోకములో కేవలము పుట్టుకకు కారణమైన తల్లిదండ్రులు సామాన్యులనియు, అన్నంబిడిపోషించినట్టివాని సేయధికమైనతండ్రునియువిద్వాంసులు చెప్పిరి

శ్లో॥ అన్న దేసర్వతీర్థాని అన్న దేసర్వదేవతాః ।
అన్న దేసర్వధర్మాశ్చ తిష్ఠంత్యరిధరాజయ॥ 3౪

తా॥ శత్రువులనుజయించునట్టి ఓయంబరీషా! అన్నదానము చేయువానియందు సమస్తతీర్థములు, సమస్తదేవతలు, సమస్తధర్మములు నివసించుచున్నవి.

ఇతి నారదాంబరీష సంవాదే ద్వితీయోఽధ్యాయ సమాప్తః.

అథ తృతీయోఽధ్యాయః.

నారదః శ్లో॥ యోమర్త్యోద్విజవర్యాయ పర్యంకంతుశ్చమాపహం ।
యత్రస్వపన్నఖంశేతే శీతానిలనిషేవితః॥ ౧

తా|| నాగదుండు చెప్పచున్నాడు. చల్లగాలి పీచుచుండగా నెటువంటి శయ్యయందు పడుండిన సుఖముగా నిద్రించునో ఆయాసమును పోగొట్టునటువంటి అట్టిశయ్యను బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చినయెడల స్వర్గలోకములోనుండి సౌఖ్య మనుభవించును.

శ్లో|| ధర్మసాధనభూతోహి దేహానిరుజమాసతే ।

తందత్వాసకలంతాపం నిరస్యగతకల్మషః ।

ఆఖండపదవీదయాతి యోగినామపిదుర్లభామ్॥

౨

తా|| “శరీరమాద్యంగులుగర్మసాధనం” అనియున్నదికొబ్బటి సమస్తధర్మము లను చేయుటకు శరీరమే ముఖ్యసాధనమైయున్నది. అట్టి శరీరము నారోగ్యముగా నుంచుకొనవలయును. ఆరోగ్యమునకు మృదుశయ్యగులే కారణములు. కొబ్బటి అటువంటి శయ్యను నిర్మలమనస్సుగలవాడై యెవడిచునో అట్టివాడు తాపత్రయ మును బోగొట్టుకొని యోగీశ్వరులకైనను పొందరానిదియు, నాశనరహితమైనదియు నగు వైకుంఠపదవిని బొందుచున్నాడు.

శ్లో|| వైశాఖేషుర్మతప్తానాం శాంతానాంతుద్విజన్మనాం ।

దశ్యాశ్రమాపహందివ్యం పర్యంకంమనుజేశ్వర ।

నజాతుసీదతేలోకే జన్మమృత్యుబ్రాదిభిః॥

౪

తా|| వైశాఖమాసములో యెండవతేదీపింపబడి యలసియున్న బ్రాహ్మణులకు నాయాసమును బోగొట్టునట్టిదియె. ఒకేష్టమైన శయ్యాదానము చేసినయెడల నో గాజా! అట్టివాడు జన్మము, మృత్యువు, ముడిమి మొదలగువానిని విడిచి వైకుంఠ మును జెందును.

శ్లో|| గృహీత్వాబ్రాహ్మణోయత్ర ఏతేచాజీవమాస్థితః ।

అసీనేనకలంపాపం జ్ఞానతోఽజ్ఞానతఃకృతం ।

విలయంయాతిరాజేంద్రకర్పూరఞ్చవచాగ్నినా॥

౫

తా|| బ్రాహ్మణుడు శయ్యను గ్రహించి యెల్లకాలము సుఖించును కొబ్బటి ఓరాజశ్రేష్ఠుడా! దానియందు కూర్చున్నను దానమిచ్చినవానిచే తెలిసియు తెలియ కయు జేయబడిన యావత్పాపములు అగ్ని హోత్రముచే హరితికర్పూరమువలెనే నాశనము బొందును.

శ్లో|| శయనేబ్రహ్మనిర్వాణం సనరోయాతినిశ్చితమ్॥

౬

తా|| దానియందు పరుండినయెడల దానమిచ్చినపురుషుడెన్నటికిని నాశనము లేని బ్రహ్మానందమును బొందుచుండును. నిశ్చయము.

శ్లో|| యోదద్యాత్కశిపుంమాసే వై శాఖేన్నానవల్లభే । సర్వభోగ సమాయుక్త స్తస్మిన్నేవహిజన్మని । సాన్వయోవర్తతేనూనం రోగాది భిరనాహతః । ఆయుష్యంపరమారోగ్యం యశోధైర్యంచవిందతి॥ ౮

తా|| పాిత్రకాల స్నానముచే పుణ్యఫలము నొసగునట్టి వైశాఖమాసములో నెవఁడు పరువు నిచ్చుచున్నాడో అట్టివాఁడును అతని వంశమువారును రోగములు మొదలగు బాధలనుజెందక యీలోకమునందే సమస్తసౌఖ్యములనుజెంది నీర్ఘాయువు నుత్కృష్టమగు నారోగ్యమును, కీర్తి ధైర్యములను మొదలగువానిని బొందును.

శ్లో|| నాధార్మికఃకులేతస్య జాయతేశతపారుషం ।

భుక్త్వాతుసకలానోభగాం స్తత్త్వపంచత్వమాగతః ॥ ౯

తా|| వానియొక్క వంశములో నూలుపురుషాంతరములవలనకు ధర్మకూన్యుఁడు పుట్టబోడు. పుట్టినవాఁడు సమస్తభోగముల ననుభవించి మరణించినపిమ్మట స్వర్గమును బొందువాఁడగును.

శ్లో|| నిర్ధూతాఖిలపాపస్థు బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి ।

శ్రోత్రియాయద్విజేంద్రాయ యోదద్యాదుపబర్హణమ్॥౧౦

తా|| శ్రోత్రియుఁడగు బ్రాహ్మణునకు నెవఁడు తలగడదిండు నిచ్చుచున్నాడో వాఁడు సమస్తపాపములను బోగొట్టుకొని బ్రహ్మానందము ననుభవించును.

శ్లో|| సుఖంనిద్రాంవినాయేన నన్మణాంజాయతేక్వచిత్ ।

సర్వేషామాశ్రయోభూత్వా భువిసామ్రాజ్యమశ్నుతే॥ ౧౦

తా|| మనుష్యులకు నిద్రలేక సుఖము కలుగదు కాబట్టి అట్టిశయ్య నిద్దుట ఏ సమస్తజీవములకు నాధారభూతుడై భూమియందఖండసామ్రాజ్యము ననుభవించును.

శ్లో|| పునస్సుఖిపునరోభగీ పునర్ధర్మపరాయణః ।

ఆసప్తజన్మరాజేంద్ర జాయతేసర్వతోజయీ ।

పశ్చాత్సప్తకులైర్యుక్తో బ్రహ్మభూయాయకల్పతే॥ ౧౧

తా|| ఓరాజశ్రేష్ఠుఁడా! శయ్యాదాత మాటిమాటికి సుఖముగలవాఁడగుచును రోగముగలవాఁడగుచును ధర్మమునంపాసక్తి గలవాఁడగుచు నేడుజన్మములపర్యంతము సమస్తదిక్కులయందు దిగ్విజయముగలవాఁడగుచునుండి జన్మాంతంబున నేడు

తరముల వారితోఁగూడి బ్రహ్మలోకమునందు నివసించును.

శ్లో॥ తాళంకటంతుయోదద్యా త్కటమవ్యదధాపివా ।

తత్రకేతేస్వయంవిష్ణుః ప్రతస్థఃపరమేశ్వరః ॥ ౧౩

తా॥ ఎవఁడు తాటియాకులచే నిర్మింపఁబడిన చాప నిచ్చునో లేక మఱి యే చాపనైననిచ్చునో అట్టిచాపయందు భగవంతుండగు విష్ణుమూర్తిఁ స్వతహాగా వచ్చి శయనించును కాఁబట్టి అట్టిచాప నిచ్చుటచే విశేషమైన పుణ్యమును బొందును.

శ్లో॥ యథాజలగతాచోర్ణా నజలైర్బధ్యతేక్షచిత్ ।

తథాసంసరతోజంకు స్సంసారేనచబధ్యతే ।

ఆసనేశయనేశక్తః కటదస్సర్వతస్సుఖీ ॥ ౧౪

తా॥ ఏప్రకారముగా గొట్టెబాచ్చు జలములయందుఁబడినను బంధింపకుండునో ఆప్రకారముగా శయ్యాదానము చేసినవాఁడు సంసారములో నున్నను సంసారముచే చిక్కుపడడు. అట్టి శయ్యనుగాని, ఆసనమునుగాని యిచ్చుటకు సమర్థుఁడు కాని యెడల చాపను దాఁమిచ్చినను సర్వకాలములయందును సుఖముకలవాఁడగుచుండును

శ్లో॥ ప్రశ్రయేశయనార్థాయ యోదద్యాత్కటకంబలం ।

తావన్నాత్రేణముక్తస్యా నామత్రకార్యావిచారణా ॥ ౧౫

తా॥ ఎవఁడైనను శయ్యకొఱకు యాచింపఁగా దృఢమగు చాపనైన నిచ్చునో వాఁడు అంతమాత్రముననే ముక్తినిబొందును. ఇందువిషయమై విచారింపకూడదు.

శ్లో॥ నిద్రయాహీయతేదుఃఖం నిద్రయాహీయతేశ్రమః ।

సానిద్రాకటసంస్థస్య సుఖంసంజాయతేధ్రువమ్ ॥ ౧౬

తా॥ నిద్రయే దుఃఖమునుపోగొట్టును. నిద్రయే అలసటనుపోగొట్టునుకాబట్టి అట్టినిద్ర చాపయందు పరుండినవానికి సుఖముగలిగించును. నిశ్చయము.

శ్లో॥ యోదద్యాత్కటంబలంరాజక వై శాఖేమాధవాగమే ।

అపమృత్యోఃకాలమృత్యో ర్ముక్తోజీవతివై శతమ్ ॥ ౧౭

తా॥ ఓరాజా! వైశాఖమాసమురాగానే యెవఁడు కంబళదానము జేయునో వాఁడపమృత్యువువలనను, కాలమృత్యువువలనను విడువఁబడి నూఱు సంవత్సరముల పర్యంతము జీవించును.

శ్లో॥ దద్యాద్వస్త్రంసూక్ష్మతరం ద్విజేంద్రేఘర్మకర్మితే ।

పూర్ణమాయుస్సమాప్నోతి పరత్రచతరాంగతిమ్ ॥ ౧౮

తా॥ ఎవఁడు యెండచే తపింపఁబడిన బ్రాహ్మణోత్తమునకు పలచనైన వస్త్రమును దానమిచ్చుచున్నాడో వాఁడు సంపూర్ణాయుద్ధాయమును జన్మాంతంబున నుత్తమలోకమును బొందును.

శ్లో॥ అంతస్తాపహారందివ్యం కర్పూరంతుద్విజాతయే ।

ద త్యామోక్షమవాప్నోతి దుఃఖశాంతించవిందతి॥ ౨౦

తా॥ లోపలనుండు వేడివి పోగొట్టునదియు శ్రేష్ఠమైనదియు నగు హారతి కర్పూరము నిచ్చినవాఁడు సర్వదుఃఖములను పోగొట్టుకొని మోక్షమును బొందును.

శ్లో॥ కుసుమానిచయోదద్యాత్కుంకుమంచద్విజాతయే ।

సార్వభోమోభవేద్రాజా సర్వలోకవశంకరః ।

పుత్రప్రాతాదిభోగాంశ్చభుక్త్వామోక్షమవాప్నుయాత్॥ ౨౧

తా॥ ఎవఁడుపుష్పములనుగాని, కుంకుమగాని బ్రాహ్మణునకునిచ్చుచున్నాడో అట్టివాఁడు చతుస్సుముద్రపర్యంతంబగు భూమి నేలునట్టి ప్రభువగుచు లోకము నంతయు తాను స్వాధీనము చేసికొనినవాడగును. పుత్రులు పౌత్రులు మొదలగు భోగముల ననుభవించి మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ త్వగ్ధిగతసంతాపం సద్యోహరతిచందనం ।

తాపత్రయవినిర్ముక్త స్తద్దత్వామోక్షమాప్నుయాత్॥ ౨౨

తా॥ మంచిగంధము శరీరమందుగాని, యెముకలయందుగాని యుండునట్టి తాపమును పూసికొనిన తక్షణమునందే హరించును. కాఁబట్టి చందనము నిచ్చువాఁడు తాపత్రయములవలన విడువఁబడి మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ ఔశీరంచంపకంకౌశం యోదద్యాజ్జలవాసితం ।

సర్వభోచేషురాజేంద్ర సతుదేవసహాయవా॥

పాపహానిందుఃఖహానిం ప్రాప్యనిర్వృమాప్నుయాత్॥ ౨౩

తా॥ ఓరాజా! ఎండచే తపింపఁబడినవానికి వట్టివేరు, సంపంగి, తుంగవేళ్ళు మొదలగువానిచే నిుశ్రితంబగు జలమునిచ్చి స్నానమైవఁడుజేయించునో అట్టివాఁడు సమస్త భోగములయందు దేవతల సహాయమును పొందుచు సాపమును, దుఃఖమును పోగొట్టుకొని మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ గోరోచనమృగనాభించ దద్యాద్వైశాఖధర్మవిత్ ।

తాపత్రయవినిర్ముక్తః పగంనిర్వాణమృచ్ఛతి॥ ౨౪

తా॥ వైశాఖ మహాత్యయమును తెలిసినవాఁడు గోరోచనమును కన్హరిని దాన
మిచ్చినట్లయినా తాపత్రయములను పోగొట్టుకొనినవాఁడై యుత్తమమును బ్రహ్మ
నంద సౌఖ్యమును జెందును.

శ్లో॥ తాంబూలంచసకర్పూరం యోదద్యాన్మేషగేరవౌ ।

సార్వభౌమసుఖంభుక్త్వా పరంనిర్వాణమృచ్ఛతి॥ ౨౬

తా॥ సూర్యుఁడు మేషరాసియందుండఁగా కర్పూరసహితముగా తాంబూలము
నెవ్వడిచ్చునో అట్టివాఁడు జగత్తునకంతయు ప్రభువగుచు సర్వసౌఖ్యముల ననుభ
వించి యుత్తమమును బ్రహ్మనందమును బొందును.

శ్లో॥ శాతప్రతీంచయూధీంచ మేషమానేదదన్నరః ।

ససార్వభౌమోభవతి పశ్చాన్నోక్షంచవిందతి॥ ౨౭

తా॥ మేషసంక్రమణమునంగు పద్మముల దండనుగాని, అడవిమల్లెపుష్పముల
దండనుగాని యిచ్చినట్టి పురుషుఁడు చతుర్ముద్రపర్యంతము భూమి నేలుతాఁడై
జన్మానంతరమున మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ కేతకీంమల్లికాంవాపి యోదద్యాన్మౌధవాగమే ।

సతుమోక్షమవాప్నోతి మధుశాసనశాసనాత్॥ ౨౮

తా॥ వైశాఖమాసము ప్రవేశించగానే యెవఁడు మొగలిపుష్పముల దండను
గాని, మల్లిపుష్పముల దండనుగాని యిచ్చుచున్నాఁడో యట్టివాఁడు విష్ణుమూర్తి
యొక్క యాజ్ఞాప్రకారముగా మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ పూగీఫలంతుయోదద్యా త్సుగంధంతుద్విజాతయే ।

నారికేళఫలంరాజక్ తస్యపుణ్యఫలంశుభి॥ ౨౯

తా॥ పోకచెల్లలను మఱియు పరిమళద్రవ్యము నెవఁడు బ్రాహ్మణునికొఱకు
నిచ్చునో యోరాజా! మఱియు కొబ్బరికాయలను దానమిచ్చుచున్నాఁడో యట్టి
వారికి కలుగు పుణ్యఫలమును జెప్పుచున్నాను. వినుము.

శ్లో॥ సప్తజన్మభవేద్విప్రో ధనాఢ్యోవేదపారగః ।

పశ్చాత్సప్తకులైర్యుక్తో విష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ ౩౦

తా॥ పూర్వమందు చెప్పినట్లుగా దానమిచ్చినవాఁడు యేఁడుజన్మముల పర్యం
తము బ్రాహ్మణుఁడుగా బుట్టును. వేదశాస్త్రసంపన్నుడై జన్మానంతరమున యేఁడు
తరములవారితోగూడ వైకుంఠమునుబొందును.

శ్లో॥ విశ్రామమంటపంయస్తు ప్రకృరాద్విజమందిరే ।

తస్యపుణ్యఫలంవత్తుం నాహంశక్నోమిభూపతే॥ 30

తా॥ ఓరాజా! బ్రాహ్మణగృహమునం దలసట దీర్చుకొనుటకు తగిన మంట పము నెవఁడు కట్టించుచున్నాఁడో వానియొక్క పుణ్యఫలమును జెప్పటకు నేను సమర్థుఁడను కాను.

శ్లో॥ సచ్చాయామంటపయస్త్తు సికతాకీర్ణమంజసా ।

సప్రపంచకారయేద్యస్త్తు సతులోకాధిపాభవేత్॥ 31

తా॥ ఎవఁడు నీడతో గూడినదియు ఇసుకతిన్నెలు గలదియు, చలివేంద్రగల దియునగు మంటపమును కట్టించుచున్నాఁడో వాఁడీలోకమునకంతకు ప్రభువగును.

శ్లో॥ మార్గోద్యానందటాకంవా కూపంమంటపమేవచ ।

యఃకరోతినధర్మాత్మా తస్యపుత్రైస్త్వకింఫలమ్॥ 32

తా॥ మార్గమునకు సమీపమునందు త్రోట వేయించుట, చెఱువును త్రవ్వించుట నుయ్యికట్టించుట, మంటపమును కట్టించుట మొదలగు కార్యము నెవఁడు చేయు చున్నాఁడో యట్టి ధర్మాత్మునకు పుత్రులతో ప్రయోజనము లేదు.

శ్లో॥ కూప స్తటాకముద్యానం మంటపంచప్రపాతథా ।

సధర్మకరణంపుత్ర స్సంతానంసప్తభోచ్యతే॥ 33

తా॥ నుయ్యికట్టించుట, చెఱువుత్రవ్వించుట, త్రోట వేయించుట, మంటప మును కట్టించుట, చలివేంద్ర శిర్పణచుట, మంచి ధర్మములనుజేయుట, పుత్రుఁడు నగు నివి యేఁడువిధములుగా సంతానమేర్పడియున్నది.

శ్లో॥ ఏతేష్యన్యతమాభావే నోర్ధ్వంగచ్ఛంతిమానవాః ॥

తా॥ ఈయేడింటిలో నేదిలేకపోయినను వానికి పరలోకసుఖము కలుగదు.

శ్లో॥ సచ్చాస్త్రశ్రవణంతీర్థ యాత్రాసజ్జనసంగతిః ।

జలదానంచాన్నదాన మశ్వత్థారోపణంతథా ।

పుత్రశ్చేత్రిచసంతానం సప్తవేదవిదోవిదుః॥ 34

తా॥ మంచికాస్త్రములను వినుట, పుణ్యతీర్థములకు వెళ్ళుట, సత్పురుషులతో సహవాసముజేయుట, జలమునిచ్చుట, అన్నమునిచ్చుట, రావిచెట్టును ప్రతిష్ఠించుట శిలయుడుఅని యేఁడువిధములుగా సంతానమేర్పడియున్నదని వేదవేత్తలగు మఱి కొందఱు పెద్దలు చెప్పిరి.

శ్లో॥ నాసంతతిర్లభేత్లోకాన్ కృత్వాధర్మశతానపి ।

తస్మాత్సంతానమన్విచ్ఛే త్సంతానేష్వేకత్వోప్రజేత్ ॥ 32

తా॥ సంతానములేనివాఁడు నూఱుధర్మములను జేసినప్పటికి పుణ్యలోకములను బొందలేడు, కాబట్టి యీ యేడుసంతానములలో నొక సంతానముగలవాఁడైనను పుణ్యలోకములను బొందువాఁడగును.

శ్లో॥ పశూనాంపక్షిణాంచైవ మృగాణాంచైవభూరుహం ।

ఊర్ధ్వలోకసుఖంయాతి మనుష్యాణాంతుకాకథా ॥ 3౪

తా॥ పాపపుణ్యవివేకములేని పశువులు, పక్షులు, మృగములు, చెట్లు మొదలగునవి ఊర్ధ్వలోక సుఖమును బొందలేవు. పుణ్య పాప విమగములు తెలిసిన మనుష్యులు సద్ధర్మములను జేయనియెడల పుణ్యలోకముల నెట్లు పొందగలరు.

శ్లో॥ పూగీఫలసమాయుక్తం నాగవల్లీదళైర్గుతం ।

కర్పూరాగరుసంయుక్తం దదంస్తాంబూముత్తమం ।

శారీరైస్సకలైఃపాపై ర్మృచ్యతేనాత్రీసంశయః ॥ 3౫

తా॥ పోకచెక్కలు, తమలపాకులు, కర్పూరము, అగరు మొదలగు వస్తువులతోగూడిన తాంబూలము నిచ్చినవాఁడు శరీరసంబంధమైన సమస్తపాపములచేతను విడిచిపెట్టబడుచున్నాఁడు. ఇందువిషయమై సందేహములేదు.

శ్లో॥ తాంబూలదోయశోధైర్యం శ్రియమాప్నోతినిశ్చితమ్ ॥ ౪౦

తా॥ తాంబూలము నిచ్చినవాఁడు కీర్తిని, ధైర్యమును, సంపత్తును నిశ్చయముగా పొందుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ రోగీదత్వావిరోగస్వాస్థ్య దరోగీమోక్షమాప్నుయాత్ ॥ ౪౧

తా॥ రోగముగలవాఁడు తాంబూలదానము చేసినయెడల రోగములేనివాఁడగును. రోగములేనివాఁడు చేసినయెడల మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ వైశాఖేమాసియోదయాస్త త్తక్రింతాపవినాశనం ।

విద్యావాక్ధనవాన్భూమా జాయతేనాత్రీసంశయః ॥ ౪౨

తా॥ వైశాఖమాసమునగు తాపమును పోగొట్టునట్టి చల్లని మజ్జిగనిచ్చినవాఁడు విద్య గలవాడును, ధనము గలవాఁడునై భూమియందు పుట్టుచున్నాఁడు, సందేహములేదు.

శ్లో॥ సతక్రిందృశందానం ధర్మకాలేషువిద్యతే ।

తస్మాత్తక్రింప్రదాతవ్య మధ్వశ్రాంతద్విజాతయే॥ ౪3

తా॥ ధర్మమును జేయఁదగిన కాలములయందు మజ్జిగతో సమానమైన దా నములేను. కాబట్టి నూర్గాయాసముచే నలసియున్న బ్రాహ్మణునికొఱకు మజ్జిగ నివ్యుకలయును.

శ్లో॥ జంబీరసురసోపేతం లసల్లవణమిశ్రితం ।

యస్తక్రిమరుచిఘ్నంతు తత్వామోక్షమవాప్నుయాత్ ॥౪౪

తా॥ మజ్జిగలో నిమ్మపండ్ల రసమును ఉప్పును కలిపి దాహము పుచ్చుకొనిన యెడల నాకుకయంగు రుచిలేకపోవుటయనెడి దోషమున్నయెడల కొట్టివేయును. కాబట్టి యటువంటి మజ్జిగ నిచ్చినయెడల మోక్షమును బొందును.

శ్లో॥ యోదద్యాద్ధధిఖండంతు వై శాఖేఘర్మశాంతయే ।

తస్యపుణ్యఫలంవక్తుం నాహంశకోమిభూమిప ॥ ౪౫

తా॥ వైశాఖమాసములో నెవఁడు పెరుగును. ఘర్మముచేతపించుచున్న బ్రాహ్మణునికొఱకు నిచ్చుచున్నాడో ఓరాజా! వానియొక్క పుణ్యఫలమును చెప్పటకు నేను సమర్థుడనుకొను.

శ్లో॥ యోదద్యాత్తండులాద్దివ్యా మధుసూధనవల్లభే ।

సలభేత్పూర్ణమాయుష్యం సర్వయజ్ఞఫలంలభేత్ ॥ ౪౬

తా॥ విష్ణుయూతిఁకి పీఠికరమైన వైశాఖమాసమునంగు శ్రేష్ఠమైన వియ్యమును దానమిచ్చినయెడల వాఁడు సంపూర్ణాయుర్దాయమునుబొంది సమస్తయజ్ఞములు జేసిన ఫలమును బొందును.

శ్లో॥ యోఘృతంతేజసోరూపం గవ్యందద్యాద్విజాతయే ।

సోశ్వమేధఫలంప్రాప్య మోదతేవిష్ణుమందిరే ॥ ౪౭

తా॥ తేజస్వరూపమైన ఆవునెయ్యి బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చినవాఁడు అశ్వమేధముచేసిన ఫలమునుబొంది జన్మాంతరమున వైకుంఠమునుబొందును.

శ్లో॥ ఉర్వారుగుడసమ్మిశ్రిం వై శాఖేమేష కేరవా ।

సర్వపాపవిర్ముక్త శ్వేతద్వీపేవసేధ్ధ్రీవమ్ ॥ ౪౮

తా॥ నూర్బుడను మేషసంక్రమణమునంగున్న వైశాఖమాసములో బెల్లెను కలిపిన దోసకాయ విచ్చినవాఁడు సమస్తపాపములను విడిచినవాఁడై శ్వేతద్వీపము నందు నివసించును. నిశ్చయము.

శ్లో॥ యశ్చేక్షుఖండంసాయాహ్నా దివాతాపోపశాంతయే ।

బ్రాహ్మణాయచయోదద్యా తస్యపుణ్యమనంతకమ్॥ ౪౯

తా॥ పగటియందుగలిగిన వేడిమిచే తపింపఁబడిన బ్రాహ్మణునకు తాపము పోవుటకొఱకు సాయంకాలమందు చైత్రుగడ వెనఁ దిచ్చుచున్నాడో యాట్టివాని యొక్క పుణ్య మమితమైనది.

శ్లో॥ వై శాఖేపానకందత్వా సాయూషేషశ్రమశాంతయే ।

సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణోస్సాయుజ్యమాపున్నయాత్ ॥ ౫౦

తా॥ వైశాఖమాసములో సాయంకాలమం దాయాసమును పోగొట్టుటకొఱకు పానకమిచ్చినయెడల సమస్తపాపములవలన విడువఁబడి విష్ణుమూర్తయం చైత్యము నొందువాడగును.

శ్లో॥ నఫలంపానకంమేష మాసేపాయంద్విజాతయే ।

దద్యాత్తేనపితౄణాంతు సుధాపానంనసంశయః ॥ ౫౧

తా॥ మేషసంక్రమణముతోఁ గూడిన వైశాఖమాసమునందు బ్రాహ్మణునకు పండ్లను పానకము నిచ్చినయెడల పితృదేవ లభ్యుతపానము జేసినట్లుగా సంశోషింతురు. సందేహములేదు.

శ్లో॥ వై శాఖేపానకంచూత సుపక్వఫలసంయుతం ।

తస్యసర్వాణిపాపాని వినాశంయాంతినిశ్చితమ్॥ ౫౨

తా॥ వైశాఖమాసములో చక్కఁగా పండిన మామిడిపండ్లరసమును కలిపినట్టి పానకమిచ్చినయెడల వానియొక్కసమస్తపాపములు నశించుచున్నవి సందేహములేదు.

శ్లో॥ యోదద్యాచైత్రద్రేతు కుంభంపూర్ణంతుపానకైః ।

గయాశ్రాద్ధశతంతేన కృతమేవనసంశయః ॥ ౫౩

తా॥ చైత్ర బహుళ ఆమావాస్యయందు పానకముతో నిండింపఁబడిన కలశము నిచ్చినట్టి పురుషుఁడు గయలో నూఱుపర్యాయములు శ్రాద్ధమును పెట్టిన ఫలమును పొందుచున్నాఁడు. సందేహములేదు.

శ్లో॥ కస్తూరీకర్పూరోపేతం మల్లికోశీరసంయుతం ।

కలశంపానకైఃపూర్ణం చైత్రద్రేతుమానవః ।

దద్యాత్పితౄణాంముద్దిశ్య సప్తాష్టపతిదోభవేత్ ॥ ౫౪

తా॥ కస్తూరి కర్పూరము మల్లపువ్వులు వట్టివేళ్ళు మొదలగువానితో మిశ్రితమైనట్టి పానకముచే నిండింపఁబడిన కలశమును చైత్ర బహుళ ఆమావాస్యయందు నిచ్చినట్టి పురుషుఁడు పితృదేవతలకొఱకు పట్టవతిశ్రాద్ధములను జేసినవాడగును.

దాననిరూపణంనామ తృతీయోఽధ్యాయ స్సమాప్తః

అ థ చ తు ర్థో ఽధ్యాయః .

నారదః॥ శ్లో॥ తైలాభ్యంగందినాస్వాపం తథావై కాంస్యభోజనం।

ఖట్వానిద్రాంగృహేన్నానం నిషిద్ధస్యతుభక్షణమ్ ।

వై శాఖేవర్జయేదప్తే ద్విభుక్తంన క్తభోజనమ్॥

౧

తా॥ నూనెతో తలయంటికొనుట, పగలు నిద్రించుట, కంచుపాత్రమునంగు భుజించుట, మంచముమీఁద పరుండుట, గృహమునందే స్నానముజేయుట, నిషేధింపఁబడిన పదార్థమును భుజించుట, రెండుపఱ్ఱాయములు భుజించుట, పగలుమాని రాత్రియంగు భుజించుట అను నీయెనిమిదింటిని వైశాఖమాసములో విడిచిపెట్టవలయును

శ్లో॥ షడ్వపత్రేతుయోభుక్షే- వై శాఖేవ్రతంసంతః

సతుపాపవినిర్మూక్తే విష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥

౨

తా॥ ఏవఁడు వైశాఖమాస సందంధమైన వ్రతము నాచరించుచున్నాఁడో వాఁడు తామరాకునందు భుజించినయెడల సమస్తపాపములవలన విడువఁబడి వైకుంఠమును పొందును.

శ్లో॥ వై శాఖేమాసిమధ్యాహ్నే శాంతానాంతుద్విజన్మనాం ।

పాదావనేజనంకుర్యాత్తద్వ్రతంసునతోత్తమమ్॥

౩

తా॥ వైశాఖమాసములో మధ్యాహ్న కాలమునం దలసినబ్రాహ్మణులకు పాద ప్రక్షాళనము చేసినయెడల దీని నన్నిమంచివ్రతములలో నుత్తమమైనదానిని గాచెప్పింప.

శ్లో॥ అధ్వశ్రాతంద్విజంయస్తు మధ్యాహ్నేస్వగృహగతం ।

ఉపవేశ్యాసనేరమ్యే కృత్వాపాదావనేజలమ్॥

ధృత్వాశిరసితాశ్చాప్తో విధ్యస్తాఖిలబంధనః ।

గంగాదిసర్వతీర్థేషు స్నాతోభవతినిశ్చితమ్॥

౪

తా॥ మార్గాయాసముచేసలసి తనయింటికివచ్చిన బ్రాహ్మణుని మంచిపీటల యందు గూర్చుండఁబెట్టి పాదప్రక్షాళనముజేసి యాజలమును శిరస్సున ధరించినయెడల సమస్తబంధములవలన విడువఁబడినవాఁడును గంగమొదలగు సమస్తతీర్థములయంగు స్నానముజేసినవాఁడు నగును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ అస్నాయీవాప్యపత్యాశీ వై శాఖంతులయేద్వది ।

రాసభీంయోనిమాసాద్య పశ్చాదశ్వతరీభవేత్॥

౫

తా॥ వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలమునందు స్నానమునుజేయకయు, ఆకు
లనుభక్షింపంయు నెవఁడు గడుపునో వాఁడు గాడిదయొనియందు తిఱిగి కంచర
గాడిదెయందు జనియించువాఁడగును.

శ్లో॥ దృఢాంగోరోగహీనశ్చ తథాస్యస్థోపిమానవః ।

వై శాఖేతుగృహేస్నాత్వా చాండాలీయోనియాపున్నయాత్ ॥

తా॥ దృఢమైన శరీరముగలిగి రోగములేక ఆరోగ్యముగానున్నట్టి మనుష్యుఁడు
వైశాఖమాసములో చెఱువు మొదలగువానియందు స్నానముజేయక నింటిలో బిందెల
యందుండు నీటితో స్నానముజేసినవాఁడు చండాలుఁడై జనియించును.

శ్లో॥ వై శాఖేమాసిరాజేంద్ర మేషసంస్థేదివాకరే ।

నకరోతిబహిస్సాన్ననం శ్యానయోనిశతంవ్రజేత్ ॥

౮

తా॥ ౧. రాజశ్రేష్ఠుడా! వైశాఖమాసములో నూర్పుఁడు మేషసంక్రమణము
నందుండఁగా నెవఁడు చెఱువు మొదలగు వానియందు స్నానముజేయనివాఁడు నూలు
జన్మంబులపగ్గంతము కుక్కగాబుట్టుచుండును.

శ్లో॥ అన్నాత్వాచాప్యదత్వాచ వై శాఖోయేననీయతే ।

సపిశాచోభవేన్నాన మానై శాఖాదధోవ్రజేత్ ॥

౯

తా॥ ఎవఁడు ప్రాతఃకాలముందు స్నానముజేయకయు, దానములనీయకయు
వృద్ధముగా వైశాఖమాసమును గడుపునోవాఁడు పిశాచజన్మంబైతి వైశాఖమహాత్మ్య
ఫలమును పొందుపర్యంతము దుర్గతిని పొందుచుండును.

శ్లో॥ యోనదద్యాజ్జలంచాన్నం వై శాఖేలోభమానసః ।

పాపహానిందుఃఖహానిం నై వాప్నోతిసంశయః ॥

౧౦

తా॥ లోభియై వైశాఖమాసమునందు అన్నమునుగాని, జలమునుగాని యివ్వని
వాఁడు పాపమును దుఃఖమును పోగొట్టుకొనలేడు. సందేహములేదు.

శ్లో॥ నదీస్నానంతుయఃకుర్యా ద్వై శాఖేవిష్ణుతత్పరః ।

జన్మత్రీయార్జితాత్పాపా స్మృచ్యతేనాత్రసంశయః ॥

౧౧

తా॥ వైశాఖమాసములో విష్ణుభక్తిగలవాఁడై పారితఃకాలమును నదిలో
స్నానముజేసినవాఁడు మూఁడుజన్మంబులయందు జేయఁబడిన పాపమును పోగొట్టు
కొనును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ సముత్త్రీగానదీస్నానం కుర్యాత్ప్రతర్భగోగయే ।

సప్రజన్మాజ్జితైఃపాపై స్తక్షణాదేనముచ్యతే ॥

౧౨

తా|| సముద్రములో ప్రవహించునట్టి నదిలో నూళ్ళోదయమగుచుండఁగా పాత్రఃకాలమునంచెవఁడు స్నానముజేయునో వాఁడు యేడు జన్మంబులనుండియు జేయఁబడిన పాపములవలన శీఘ్రముగా విడువఁబడును.

శ్లో|| కుర్యాదువసియస్సానం సప్తగంగాసుమానవః | కోటిజన్మార్జితాత్పవా న్మృచ్యతేనాత్రసంశయః || బాహ్వవీవృద్ధగంగాచ కాళీ దీచసరస్వతీ | కావేరీసర్పదావేణీ సప్తగంగాఃప్రకీర్తితాః || ౧౪

తా|| బాహ్వవి, వృద్ధగంగ, కాలింది, నరస్వతి, కావేరి, నర్మద, కృష్ణవేణి యని గంగానది యేడువిధములైవది. ఆయేడువిధములగు గంగలయందు పాత్రఃకాలమునందు స్నానముజేసినట్టి మనుజుఁడు కోటిజన్మంబులయందు జేయఁబడిన పాపములనుండియు విడువఁబడును. సందేహములేదు.

శ్లో|| దేవభాతేషుయఃకుర్యా త్పాత్రరైశ్శాఖమజ్జనం |

జన్మార్భ్యకృతాత్పవా న్మృచ్యతేనాత్రసంశయః || ౧౫

తా|| దేవతలచే త్రవ్వఁబడిన సముద్రము మొదలగు వానియందు వైశాఖ మాసములో ప్రాతఃకాలమున స్నానముజేసినవాఁడు తాను జన్మంబైతి నది మొదలు జేసిన పాపములవలన విడువఁబడును. సందేహములేదు.

శ్లో|| వై శాఖేమాసేసంప్రాప్తై యోవాపీష్వవగాహనం |

ప్రాతర్నంతిమహారాజ మహాపాతకసంచయమ్ || ౧౬

తా|| వైశాఖమాసము రాగానే పాత్రఃకాలమునంచెవఁడు దిగుడు బావుల యందు స్నానముజేయునో వానియొక్క సమస్తపాపములు నశించిపోవును.

శ్లో|| అపిగోష్పదమాత్రేషు బహిష్కేషుబలేషుచ |

లిష్టంతునరితస్సర్వా గంగాద్యాఇతినిశ్చయం |

ఇతిజావక్సమాప్నోతి సర్వతీర్థాధికంఫలమ్ || ౧౭

తా|| గోవును కట్టివేయు ఫల మెంతయుండునో అంతప్రదేశమందున్నప్పటికిని బాహ్యజలములయందు (అనగా కొద్దిప్రదేశమందున్నను) గంగ మొదలగు నదులన్నియు నుండునని యెవఁడు తెలిసికొనునో వాఁడు సమస్తతీర్థములయందుండు పుణ్యమునకంటె నధికమగు ఫలమును బొందుచున్నాఁడు.

శ్లో|| క్షీరంరసాధికంక్షీరా దధికందదిభూమిపః |

దధో౨ధికంఘృత యద్వందూర్జోమాసాధిక్రస్తథా || ౧౮

తా॥ ఓరాజా! యేప్రకారముగా రసద్రవ్యములలో పాలధిక్మైనవో, పాలకంటె పెఱుగధిక్మైనవో, పెఱుగుకంటె నెయ్యి అధిక్మైనవో ఆప్రకారముగా మానములలో కౌత్తికమాస ముత్తమమైనది.

శ్లో॥ కాన్తికాదధికోమాఘో మాఘాద్వైశాఖ ఉత్తమః ।

తస్మిన్మాసేకృతోధర్మో వర్ధతేవటబీజవత్ ॥ ౨౦

తా॥ కౌత్తికమాసముకంటె మాఘమాస ముత్తమమైనది. మాఘమాసముకంటె వైశాఖమాస ముత్తమమైనది. కాబట్టి ఆ వైశాఖమాసములో జేయబడిన ధర్మము మట్టివిత్తుఅలెనే వృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ ఆఢ్యోవాతిదరిద్రోవా పరతంత్రోధవానరః ।

యద్వస్తులభ్యతేయేన తద్దాతవ్యంద్విజాతయే॥ ౨౧

తా॥ ధనవంతుఁడుగాని, దరిద్రుఁడుగాని, స్వతంత్రుఁడుగాని, స్వతంత్రము లేనివాఁడుగాని యెవఁడైనను యెవనికి యేవస్తువు లభ్యమగునో ఆవస్తువును బ్రాహ్మణునకు దానమియ్యవలయును.

శ్లో॥ కందమూలఫలంశాకం లవణంగుడమేవచ ॥

కోలంపత్రంబలంతకృ మానంత్యాయోషకల్పతే॥ ౨౨

తా॥ మనుష్యులు భుజించతగిన దుంపలు, వేళ్ళు, పండ్లు, కూర, ఉప్పు, బెల్లము, శేనపండ్లు, ఆకు, జలము మొదలగునవియైనను యేయియు శక్తిలేనివారిచ్చిన యెడల అమితఫలము కలుగుచున్నది.

శ్లో॥ నాదత్తలభ్యతేక్వాపి బ్రహ్మద్వైశ్చిత్రిదశైరపి ॥

తా॥ బ్రహ్మ మొదలగు ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతనకయినను పూర్వజన్మంబున మంచి ధర్మములను జేయనియెడల నీజన్మమందు మంచికలుగదు.

శ్లో॥ దానేనహీపస్సభవేదకించనో నిష్కించనత్వాచ్చకరోతి పాపం । పాపా దవశ్యం నరకం ప్రయాతి దాతవ్య మస్మా చ్చుక మిచ్చదా సదా ॥ ౨౩

తా॥ దానము చేయనియెడల దరిద్రుఁడగును. దరిద్రత్వమువలన పాపము చేయును. పాపము చేయుటవలన నరకమును బొందును. కాబట్టి సుఖమునుపొంద గోరువాఁడెల్లప్పుడు ధర్మమును జేయవలయును.

శ్లో॥ యథాగృహం సర్వగుణోపపన్నం పరిచ్ఛదైర్హీనమశోభ

సంతధా । మాసేషు ధర్మ సుకలే ష్వనుష్ఠితో వై శాఖ హీనస్తు ।
వృద్ధై వయాతి ॥ ౨౮

తా॥ గృహము ననేక చిత్తరువులచే నలంకరించి యందముగానుండునీతి చేసినను వైశాఖ లేక ప్రకాశించనట్లుగా నన్నిమాసములయందు సమస్తమైన ధర్మములను జేసినను వైశాఖమాసవృతము లేనిది వ్యర్థమగును.

శ్లో॥ యద్ధైవ కన్యా సకలైశ్చలక్షణై ర్యుక్తాపి జీలత్పతి లక్షణాపి ।
ప్రియాసు రాగా కలితాపి రాజన్ వై శాఖహీనాతు వృద్ధైవ తాం విదుః ॥ ౨౯

తా॥ ఆడుది సమస్త స్త్రీలక్షణములు గలదైనను, దీక్షుకముమంగలియైనను, పెనిమిటిచే ప్రేమించినదైనను వైశాఖమాసవృతమును జేయనిది వ్యర్థరాలనిచెప్పిరి.

శ్లో॥ దయావిహీనాస్తు యధాగుణా వృధా వై శాఖభర్తృణా
వినా తథా క్రియాః ॥ ౩౦

తా॥ సమస్త సుగుణములున్నను దయలేనియెడల నేప్రకారము వ్యర్థమగునో వైశాఖమాసవృతమును సలుపక జేసిన యితరవృతములన్నియు వ్యర్థమగును.

శ్లో॥ శాకంతు యద్వల్లనణేన హీనం నరోచనే సర్వగుణోపసన్నం ।
వై శాఖ హీనం తు తద్ధైవ పుణ్యం న సాధు సేవ్యం న ఫలాప్తి హేతుః ॥ ౩౧

తా॥ అన్నియులుగలదియైనను కూడ ఉప్పులేనిది యేప్రకారము నుచింపదో వైశాఖమాస వత్రములేని పుణ్యము సత్పురుషులచే కొని చూడతగినదికాదు. ఫలము కొనంగునదియు కాదు.

శ్లో॥ యద్వద్విభూషా సుకృత నశోభతే వస్త్రేణహీనాలలనా
సురాజన్ । క్రియాకలాప స్సుకృతోపి పుంభి ర్న భాసతే మాధవమాస హీనమ్ ॥ ౩౨

తా॥ ఓరాజా! వనిత అనేక అలంకారములు, సౌందర్యము గలదియైనను వస్త్రమును ధరింప నెట్లు పత్రాశింపదో యట్లే పురుషునిచే ననేక సుకృతములు చేయబడినను వైశాఖమాస వృతమును జేయనియెడల పృథాశింపవు.

శ్లో॥ తస్మాత్సర్వప్రియత్వేన యేనకేనాపిజంతునా ।
ధర్మోవై శాఖమాసేతు కర్తవ్యృత్తినిశ్చయః ॥ ౩౩

తా॥ చుట్టయేజంతువునైనను సమస్త ప్రయత్నములచే వైశాఖమాసములో ధర్మము చేయవలయునని ధర్మవేత్తల యభిప్రాయము.

శ్లో॥ మధుసూధనమద్విశ్వ మేషసంక్షేదివాకరే ।

ప్రాతస్నానైర్వార్యయేద్విష్ణు మన్యధానరకంప్రజేత్ ॥ 30

తా॥ విష్ణుమూర్తిఁ ట్రితినమిత్తమై నూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా ప్రాతఃకాలంబున స్నానముజేసి విష్ణుమూర్తిఁ పూజింపవలయును. లేనియెడల నరకమును బొందును.

శ్లో॥ వైశాఖస్సఫలోమాసో మధుసూధనదైవతః ।

తీర్థయాత్రాప్రవోయజ్ఞ దానహోమఫలాధికః ॥ 31

తా॥ విష్ణుమూర్తిఁ అధిదేవతయగు వైశాఖమాసము ఫలమునిచ్చునది యగును. మఱియు తీర్థయాత్ర, తపస్సు, యజ్ఞము, దానము, హోమము మొదలగువాని ఫలములకంటె నధికఫలమిచ్చును. (ప్రాకృతా మంత్రాః.)

శ్లో॥ మధుసూదనదేవేశ వైశాఖేమేషచేరవా ।

ప్రాతస్నానంకరిష్యామి నిర్విఘ్నంకురుమాధవ ॥ 32

తా॥ దేవతలకు ప్రభువగు నో మధుసూదనా! వైశాఖమాసములో నూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా నేను ప్రాతస్నానమును చేయుచున్నాను. కాబట్టి విఘ్నమును కలుగనియ్యవలయు అను అర్థమిచ్చునట్టి మధుసూదన అనెడు స్లోకము చదివి పార్థింపవలయును. (ఆర్ఘ్య మంత్రాః.)

శ్లో॥ వైశాఖేమేషగేభానా ప్రాతస్నానపరాయణః ।

అర్ఘ్యంతేహంప్రదాస్యామి గృహాణమధుసూదన ॥ 33

గంగాద్యాస్సరితస్సర్వా స్తీర్థానిచప్రదాత్సయే ।

సగృహ్ణంతుమయాదత్త మర్ఘ్యంసమ్యక్ప్రసీదథ ॥ 34

ఋషభఃపాషిణాంశాస్తా త్వంయమస్సమదర్శనః ।

గృహాణార్ఘ్యంమయాదత్తం యథోక్తఫలదోభవ ।

ఇతిచార్ఘ్య సమర్పయథ శశ్చాత్సానంసమాచరేత్ ॥ 35

తా॥ ఓవిష్ణుమూర్తీ! వైశాఖమాసములో నూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా ప్రాతస్నానమందాసక్తిగల వాడనై నీకొఁకర్ఘ్యమిచ్చుచున్నాను. గ్రహించుము. గంగ మొదలగు నో నదులారా! ఓతీర్థములారా! ఓసరస్సులారా! మీకొఁకను శ్రద్ధతో నర్ఘ్యమిచ్చునున్నాను. గ్రహించి ఆనుగ్రహింపుడు. ఓవిష్ణుమూర్తీ!

నీమందరిలో శ్రేష్ఠుడవు, పాపాత్ములను శిక్షించువాడవు, సమస్తజీవులను నియమించువాడవు. సమస్త భూతములయందు నమదృష్టిగలవాడు గాన నేనిచ్చినట్టి య ఘ్నమును గ్రహించి నేను చేసిన వ్రతమునకు తగినఫలమునిమ్ము అను నర్థమిచ్చు వైశాఖే, గంగాద్యుః, ఋషభః అను మూడు మంత్రములను చదివి యఘ్నము మిచ్చి తిరిగి స్నానముజేయవలయును.

శ్లో॥ వాససీపరిధాయాథ కృత్వాకర్మాణీసర్వశః ।

మధుసూధనమభర్చ్య ప్రసూనైర్మాధవోద్భవైః ॥ 3౬

శృత్వావిష్ణుకథాందివ్యా మేతన్మాసప్రశంసిసిం ।

కోటిజన్మార్జితాత్పాపాన్మృతోమోక్షమవాప్నుయాత్ ॥ 3౭

తా॥ అనంతరమున ఉత్తిన శుభ్రవస్త్రములనుధరించి సంధ్యావందనాది సమస్తకర్మముల నెఱవేర్చి వైశాఖమాసమునందు పూచిన పుష్పములచే విష్ణుమూర్తిగాని పూజించి వైశాఖమాసమును ప్రశంసించునదియు, శ్రేష్ఠుడైన విష్ణుకథనువినినయెడల కోటిజన్మంబులనుండియు చేయబడినపాపమువలన ఎదువబడి మోక్షమునుబొందును.

శ్లో॥ నజాతుఖద్యతేభూమకా నస్వర్గే నరపాతలే ।

నగర్భేజాయతేక్వాపి నభూయస్తనపోభవేత్ ॥ 3౮

తా॥ స్వర్గలోకమునఁడుగాని, భూలోదిమునందుగాని, పాతాళలోకమునఁగుగాని యొకప్పుడు నేవిధమైన దుఃఖమును పొందడు. గర్భనరక మనుభవించుటగాని శిశువుగా జన్మించెత్తుటగాని సంభవింపదు.

శ్లో॥ వై శాఖేకాంస్యభోజీయ స్తథానశ్చ్రుతసత్కథః ।

నస్నాతోనాపిదాతాచ నరకానేవగచ్ఛతి ॥ ౩౯

తా॥ వైశాఖమాసములో నెవఁడు కంచములో నన్నముతినునో, సత్కథలను వినఁడో, ప్రాతఃకాలమునందు స్నానముజేయఁడో, దానమియ్యఁడో అట్టివాడు నరకములనే పొందుచుండును.

శ్లో॥ బ్రహ్మహత్యాసహస్రస్య పాపంశామ్యేత్కథంచన ।

వై శాఖేయేనసస్నాతం తత్పాపంనైవగచ్ఛతి ॥ ౪౦

తా॥ వెయ్యి బ్రహ్మహత్యలవలన గలిగినపాపము నేదోయొకవిధముగా పోఁగొట్టుకొనవచ్చునుగాని వైశాఖమాసములో స్నానముజేయనివాని పాపము పోగొట్టుకొనుటకు శక్యముగాదు.

శ్లో॥ స్వాధీనేనచకాయేన హ్యపుస్వాతంత్ర్యవర్తిషు ।

స్వాధీనజిహ్వాయోచ్ఛార్యం హరిరిత్యక్షరద్వయమ్॥ ౪౧

తా॥ తనశరీరము జబ్బులేక ధర్మమాచరించుటకు స్వాధీనమైయుండగా స్వాధీనమందున్న జలములయందు స్నానముజేసి నాలుక స్వాధీనమై యుండగానే హరియను భగవన్నామస్మరణ జేయవలయును. అనగా వృద్ధాప్యముచే నిందియపటుత్వము చెడకమునుపే భగవద్ధ్యానము జేయవలయును.

శ్లో॥ నకుర్యాద్యదివై శాఖే ప్రాతస్సానం సరాధమః ।

జీవన్నేనచపంచత్వ మాగతోనాత్రీసంశయః ॥ ౪౨

తా॥ ఏనుర్మార్గుడు వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలమున స్నానముజేయడో వాడు బ్రతికియుండగానే (జీవన్మృతుడు) మరణించువాడగును. సందేహములేదు

శ్లో॥ యేనకేనాప్యపాయేన మాధవేమధుసూదనం ।

నార్చయేద్యదిమూఢాత్మా సౌకరీయోనిమాపుయాత్ ॥

తా॥ వైశాఖమాసములో నేవిధముగానైనను విష్ణుమూర్తిని పూజించని మూఢుడు పండియొనియందు పుట్టును.

శ్లో॥ యోర్చయేత్తులసీపత్రై ర్వైశాఖేమధుసూదనం ।

నృపోభూత్వాసార్వభౌమః కోటిజన్మసుభోగవాన్ ।

పశ్చాత్కోటికులైరుక్తో విష్ణోస్సాయుజ్యమాపుయాత్ ॥ ౪౩

తా॥ వైశాఖమాసములో విష్ణుమూర్తిని తులసీదళములచే పూజించినవాడు చతుస్సముద్రపర్యంతము నేలునట్టి ప్రభువగుచు కోటిజన్మములపర్యంతమైశ్వర్యము గలవాడై అనంతరమున శోటి పురుషాంతరములవారిలోగూడ విష్ణులోకమునుబొంది విష్ణునం దైక్యముజెందును.

ధర్మప్రశంసోనామ చతుర్దోఽధ్యాయ సమాప్తః ॥

అథ పంచమోఽధ్యాయః .

నారదః॥ శ్లో॥ వైశాఖస్సర్వధర్మేభ్య స్తపోధర్మేభ్యఃపవచ ।

కథంససర్వమాసేభ్యో దానేభ్యోప్యధికోఽభవత్ ॥ ౧

తద్వత్సౌమిమహాప్రాజ్ఞ శ్రీణుచైకమనాభవ ॥

తా॥ విశేషముగా తెలిసిన యోరాజా! సమస్త వ్రతధర్మములకంటెను, తపోధర్మములకంటెను, అన్నిమాసములకంటెను, అన్ని దానములకంటెను వైశాఖమాస

మెట్లధికమైనదో ఆవిషమునుగుతించి చెప్పచున్నాను. సావధాన మనస్సుగల వాడై వినుము.

శ్లో॥ కల్పాంతేదేనరాడ్విష్ణు శ్శేషశాయీమహాప్రభువః ।

కుక్షిస్థలోకసంఘాయం సంశేతేపలయాన్తవే ।

అనేకోహ్యేకతాంప్ర్యాప్య భూతిభిర్వ్యోగమాయయా॥ 3

తా॥ పూర్వము సృష్టియొక్క చివరను (అనగా సంహారకాలమందు) దేవతలలో శ్రేష్ఠుండును ఆదిశేషునియందు శయనించువాడును, గొప్ప ప్రభువునగు విష్ణుమూర్తి ఆత్మేశ్వర్యముల శక్తిచేతను, యోగశక్తిచేతను యీలోకములను జీవులను తనయందైక్యముచేసికొని ప్రళయకాలమందంతటను వ్యాపించియున్నట్టి సమద్రుగునందు పరుండెను.

శ్లో॥ నిమేషస్యావసానేతు శ్శ్రుతిభిర్బోధితస్తతః ।

కుక్షిస్థజీవసంఘానాం రక్షౌంచకేదయానిధిః ॥ ౪

తా॥ నిద్ర పూర్తియైనపిమ్మట వేదములచే మేలుకొలుపబడినవాడై దయా సమద్రుఁడగు విష్ణువు తనగర్భమంగున్నట్టి జీవులను రక్షించెను.

శ్లో॥ తత్తత్కర్మఫలప్రాప్త్యై సృజ్యాన్సప్తంమనోదధే ।

తస్యనాభేరభూత్పద్మం సావర్ణంభవనాశ్శ్రియమ్॥ ౫

తా॥ తనగర్భమందెమిడియున్న జీవులను తిరిగి ఆయాజీవులకు తగిన కర్మ ఫలమునకు తగినట్లుగా సృజించవలయుననెడి కోటికయుద్భవించగానే ఆభగవంతుని నాభివలన సమస్తలోకములతో నిండియున్న బంగారునికొరమైన యొక పద్మము ప్రభవించెను.

శ్లో॥ బ్రహ్మాణంజనయామాస వైరాజంపురుషాహ్వయం ।

తస్మింతస్ససర్జ భగవాన్భువనాని చతుర్దశః॥ ౬

తా॥ భగవంతుడైన విష్ణుమూర్తి ఆపద్మమువలన పురుషుఁడు అనే పేరుగల ప్రకాశించుచున్న బ్రహ్మదేవుని పరునాలుగులోకములను సృజించెను.

శ్లో॥ భిన్నకర్మాశ్శ్రియప్రాణి సంఘాంశ్చవివిధాబహుళా ।

త్రిగుణాన్ప్రకృతిలోకే మర్యాదాశ్చాధిపాంస్తథా ।

వర్ణాశ్శ్రమవిభాగాంశ్చ ధర్మక్లృప్తించసోఽకరోత్॥ ౭

తా॥ వేలువేలుకర్మల నాశ్రయించియున్న జీవరాసులను ఆయాకర్మఫలములకు ననుకూలముగా ననేకవిధములుగాను త్రిగుణములను, సూయను లోకమునందు

ప్రభువులను వారికి తగిన పాలనావిషయమును పద్ధతులను బ్రాహ్మణాది వర్గముల యొక్కయు బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమములయొక్కయు విభాగములను ధర్మవిష్టయము నేయేవిధముల జేయవలయునో ఆభగవంతుడట్లుచేసెను.

శ్లో॥ వేదైశ్చతుర్భిస్తంత్రైశ్చ సంహితాస్సృతిభిస్తథా ।

పురాణైరితిహాసైశ్చ స్వాజ్ఞారూపైర్మహేశ్వరః ।

ఋషీప్రవర్తకాంశ్చకే ధర్మగుప్తైమహాప్రభుః ॥ ౯

తా॥ గొప్పప్రభువగు విష్ణుమూర్తిఁ ధర్మమును కాపాడుటకొఱకు నాలుగు వేదములను, తంత్రగులను, సంహితలను, స్మృతులను, పురాణములను తన ఆజ్ఞ ననుసరించి యున్న ఇతిహాసముల నభ్యసించి యాచరించునట్లుగా మునీశ్వరులను ప్ర వర్తింపజేసెను.

శ్లో॥ త్రైఃప్రవర్తితధర్మాస్తు వర్ణాశ్రమవిభాగజాః ।

ప్రజాశ్రద్ధధిరేసర్వా స్వోచితావిష్ణుతోసదా ॥ ౧౦

తా॥ ఆమునీశ్వరులచే నాచరింపబడినవియు వార్ణాశ్రమ విభాగ రూపమైన ధర్మములను సమస్తప్రజలూచరించుచు తమకు తగినవియు విష్ణుప్రీతికరములగు ధర్మ ముల నాచరించుచుండిరి.

శ్లో॥ తాంస్తుప్రవర్తమానాంస్తు స్వాశ్రీమాద్రష్టుమీశ్వరః ।

హృదిస్థోవ్యవ్యయస్సాతౌ ద్విభీష్టార్థంపరీక్షయా ॥ ౧౧

తా॥ నాకనరహితుండగు విష్ణుమూర్తిఁ జీవుల హృదయమందుండినను తనచే నేర్పఱుపబడిన ధర్మము లెట్లుజరుగుచున్నవో పరీక్ష చేయవలయునను తలంపుతో తనసంబంధమగు నాశ్రమములను జూచుటకు వచ్చెను.

శ్లో॥ అనూనాకుశలాత్యత్ర ధర్మాకుర్వంతివైప్రజాః ।

సకాలఃకోభవేద్విద్వన్నితితంచింతయోప్రభుః ॥ ౧౨

తా॥ ప్రభువగు విష్ణుమూర్తిఁ విశేషమైనవియు యోగ్యమైనవియునగు ధర్మ ముల నేకాలమగు ప్రజలు జేయగలరొ అట్టి తగినకాలమును విచారించుచున్నాడు.

శ్లో॥ వర్షాకాలోమయాసృష్టి స్సీదంత్యస్తాభిమాఃప్రజాః ।

తత్రానూనాకునకుర్వంతి ధర్మాపంకాద్యుపద్రుతాః ॥ ౧౩

తా॥ వర్షాకాలము నాచే సృజింపబడినదిగదా, ధర్మమాచరించుటకు ఏలుగా నుండు నాయనిన యీప్రజలు బురద మొదలగు కష్టములనుబొంది ధారాళముగా విశేష మైన ధర్మములను చేయజాలకుండిరి.

శ్రీ॥ కాంక్షాద్యుపశాంత్యై త్రేమత్యుష్టిర్నమేభవేత్ ।

మయేషాంతానంతతు తస్మాత్తానవలోకయే॥

౧౮

తా॥ కాంక్షాద్యుపశాంత్యై నామ కోపమువచ్చుచున్నది వద్దా కాంక్షలును భవ్యములు చేరివారియందును నాకు అంతగా ప్రేమలేదు, కాబట్టి నా కోపము నాచిహ్నే తాను మిష్యులయనుగాన వారిని బాడకుండుటయే మంచి దని తానును.

శ్రీ॥ కర్మకర్మకర్మాపూర్తిః కర్మశాస్త్రైవజాయతే ।

తేచిత్తకర్మఫలాసక్తాః తేచిద్దృష్టిభిరాద్రితాః ॥

తేచిచ్ఛేదాద్దేహాద్దస్మాత్తాదృష్ట్యారోషవవమే ।

తైగుణ్యాంశశ్యమాసస్య సమేతోహోభిజాయతే ॥

౧౯

తా॥ ఇంకను కర్మకర్మకర్మలముమీదయమై విచారించుమనిన కృషివలన గలుగు ఫలి తము సంపూర్ణికానేరదు. కొందఱు బాగుగా పండినపండ్లను తినుటయందే వాంఛ గలవారైయుందురు. మఱి కొందఱు శేత్రవ్యాధులచే పీడింపబడుచుందురు. మఱి కొందఱు చలిచే చాళపడుచుందురు. కాబట్టి వారిని జూచితినేని కోపము సంభవించును. ఇట్టి దుష్టగుణములు వారియందు కలుగుచుండగా నాకు ప్రేమయొట్లుకలుగును.

శ్రీ॥ ఉత్థాపనంతతునేష్యంతి ప్రాశస్త్యేమంతలగతే ।

కోపమేననుత్థితాకాదృష్ట్యా ప్రాతస్సూర్యోద్దయేసతి ॥

౨౦

తా॥ హేమంతముతువులలో చలిబాధ యధికమగుటచే నుదయమునలేచుట యందంతమాత్రా మిష్టముండదు. అట్లు సూర్యోదయమైనను ప్రాతఃకాలమునందు లేవని వారియందు నాకు కోపముకలుగును.

శ్రీ॥ శిశిలేపితథ వార్తాః ప్రాతఃకాలేభిమాఃప్రజాః ।

తథాపక్వఫలాదాన సక్తాహ్యనిశమంజసా ॥

౨౧

తా॥ శిశిరముతువునందును జమలు ప్రాతఃకాలమందు చలిచే బాధింపబడిన వారలగుచుందురు. మఱియు నెల్లప్పుడు పండిన పండ్లను తినుటయం దాశక్తి కలిగియుందురు.

శ్రీ॥ పునశ్శీతార్దితాఃప్రాత స్సాన్నార్థమితిచింతితాః ।

తేహంతకర్మలోపస్సాన్య నైవపూర్తికథంచన ॥

౨౨

ప్రేక్షాయాస్సమయోనాయ మితిచింతాకులోవిభుః ।

వసంతసమయంమేనే సరాంప తినివారకమ్ ॥

౨౩

తా॥ ఈ శీతకాలములో స్నానముచేసిన తిత్తిగి విశేషముగా చలి బాధించు నని స్నానముజేయ నిచ్చుగించరు. అట్టివారికి కర్మ లోపమేగాని కర్మ పూర్తియై ట్లగును? కాబట్టి వర్షముతువు మొదలు శీతరముతువుపర్యంత ముండుకాలము ధర్మ యోగ్యమైనది కాదుగాన నిప్పుడు నేను జూచుటకు సమయముకొదని భగవంతుండు విచారించి వసంతముతువునం దేవిధములగు కష్టములు సంభవించవుగాన నదియే ధర్మ యోగ్యమైన కాలమని తలచెను.

శ్లో॥ స్నానేదానేతథానూగే క్రియాయాంభోగవవచ ।

నానాధర్మవిధానేచ హ్యనుకూలోహ్యాయంబుతుః ॥ ౨౦

తా॥ ఈవసంతముతువు స్నానముజేయుటయందును. దానమిచ్చుటయందును యజ్ఞముజేయుటయందును మఱియు సౌఖ్యముల ననుభవించుటయందును, మఱియు నివిగాక ననేకధర్మముల జేయుటయందును యోగ్యమైనకాలము.

శ్లో॥ అప్రయాసేనలభ్యాని ద్రవాణ్యనుభృతాంధ్రువం ।

యేనకేనచద్రవ్యేణ తుష్టిస్తనుభృతాంభవేత్ ॥ ౨౧

తా॥ ప్రాణముగల సమస్తజీవరాసులకు వసంతముతువునందు సులభముగా పదార్థములు సంభవించును. ఏపదార్థముచేతనయినను దేహధారులకు తృప్తికలుగును.

శ్లో॥ విష్ణోరాధారభూతానాం తద్ద్రవ్యంధర్మసాధనం ।

వసంతేనకలంద్రవ్యం ప్రాణినాంతుసుఖావహమ్ ।

దానయోగ్యంధర్మయోగ్యం భోగయోగ్యంతుసర్వశః ॥ ౨౨

తా॥ వసంతముతువునందు జీవులకు సమస్త పదార్థములు సులభముగా సంభవించును. అట్టి ద్రవ్యముచే విష్ణుసంబంధముగు నన్నివ్రతములును జేయదగును. మఱియును అట్టిద్రవ్యము యెల్లప్పుడు దానమునకు ధర్మమునకు అనుభవించుటకు యోగ్యమయినదగును.

శ్లో॥ నిర్ధనానాంతుపంగాద్వి వికలానాంమహాత్మనాం ।

ద్రవ్యాణిచసులభ్యాని జలాదీనినసంశయః ।

ద్రవ్యైరేతైస్సాస్యైత్కహితం ధర్మ కుర్వంతిమత్ప్రియాః ॥ ౨౩

తా॥ కుంటివాండు మొదలగు వికలాంగులకు, ధనములేనివారికి, మహానుభావులకు, మఱియు నందఱికిని జలము మొదలగు పదార్థములన్నియు సులభముగా లభించుచుండును. నాభవ్యమైనవారు యీ ద్రవ్యములచే నాకిష్టముగు ధర్మమును జేయుచుండురు.

శ్లో॥ పత్రైఃపుష్పైఃఫలైరవై శ్చాకైశ్చాపిప్రియోక్తిభిః ।

సృక్తాంబూలైశ్చందనాద్యైః పాదప్రత్యక్షనాదిభిః ॥ ౨౫

ప్రశ్నాయాద్యైరహం తేహం నరదోహమితీరయన్ ।

సంచింత్యభగవాన్విష్ణుః ప్రతస్తేరమయాసహ ॥ ౨౬

తా॥ వసంతముతువునందు అతిభిగావచ్చిన బ్రాహ్మణులను దళములచేతను పుష్పములచేతను, పండ్లచేతను, ఇతరమైన కూరగాయలచేతను, ప్రియమైన మాటలచేతను, మాత్రకలచేతను, తాంబూలములచేతను, మంచిగంధము మొదలగువానిచేతను. కాళ్ళనుకడుగుట మొదలగువానిచేతను, ప్రార్థనావాక్యములచేతను గౌరవించినవారి కిష్టమగు వరముల నిచ్చుచున్నానని భగవంతుడగు విష్ణుమూర్తిక పలుకుచు లక్ష్మీదేవిగోగుడ ప్రమాణమై వెడలెను.

శ్లో॥ వనానిసర్వతః పశ్యన్ వికసత్కుసుమానిచ ।

హృష్టపుష్పజనాకీర్ణం మత్తాళిద్విజనేవితమ్ ॥ ౨౭

అశ్రీమాణాంమహార్ణాణాం వనగ్రామనివాసినాం ।

ప్రాంగణాదీనిరచ్యుతాః శూన్యద్యానానిష్ఠలానిచ ॥ ౨౮

రమాయైదర్శయన్విష్ణు స్సహదేవైర్మునీశ్వరైః ।

సిద్ధచారణగంధర్వ కిన్నరోరగరాక్షసైః । ౨౯

స్తూయమానోభ్యగార్దేహా స్వర్ణాశ్రమనివాసినామ్ ॥ ౩౦

తా॥ వికసించిన పుష్పములుగలవియు సంతోష బలములు గలిగిన మనుష్యులు గలవియు, పూజనీయములు గొప్పవియునగు నాశ్రమములతోగూడిన వనముల నంతట జూచుచు గ్రామములయందు గృహములకు ముందుగానుండు రమ్యమైన నాకిలిప్రదేశములను, మనోహరమైన తోటలను విష్ణుమూర్తిక లక్ష్మీదేవికి చూపించుచు దేవతలను మునీశ్వరులు, సిద్ధులు, చారణులు, గంధర్వులు, కిన్నరులు, ఉరగులు, రాక్షసులు మొదలగు దేవయోని విశేషులచే నుతింపఁబడుచు బాహ్యజాతి వర్ణములయొక్కయు ప్రహ్లాదరూప ద్వారాపురుషులయొక్కయు స్థానములను జూచుచు వెళ్ళుచుండెను.

శ్లో॥ మీనాదికర్కటాంతంవై సత్పితౄరమయాసురైః ।

నార్దంప్రతీక్ష్యపురుషాన్ కృతాకృతసమర్పణాన్ ।

తత్ప్రార్థనతాంపుంసాం దదాతీష్టామనోరథాన్ ॥ ౩౧

తా॥ ఆవిష్ణుమూర్తిక లక్ష్మీదేవితోడను, ఇంద్రుడగు మొదలగు సమస్తదేవతలతోడను కూడి మీనాది మొదలు కర్కటకరాశి యంతముపర్యంతము (అనగాపైత్ర

వైశాఖ జ్యేష్ఠాషాఢములయందు భూలోకంబున సంచరింపుచు తనసంబంధమగు సత్త
ర్మలను జేయువారిని చేయనివారిని జూచుచు తనవ్రతముజేయు భక్తులగు మనుష్యు
లకు కోఱిన కోఱికల నిచ్చుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ మత్తాకానసహతేఘంసో హరత్యాయుద్ధినాదికం ।

యదికుర్వంతివై శాఖే సపర్యాంపరమాత్మనః ॥ 3౨

తత్రతాపిచలమూర్తీనాం సాధునాంయత్రైవైవిభుః ।

మానేష్యన్యేషుయజ్ఞాతం కర్మలోపంసహిష్యతి॥ 3౩

తా॥ మదించి తన సంబంధమగు వ్రతములు సలుపనివారియందు నసహ్యము
గలిగి వారిసంబంధమగు నాయుద్ధాయమును హరించుచున్నాఁడు. వైశాఖమాస
ములో పరమేశ్వరునియొక్కయు, లేక విగ్రహములయొక్కయు, సత్పురుషులయొ
క్కయు పూజజేసినవాఁ డితరమాసములయందు యేకర్మలోపము సంభవించినను
దానిసంతయు ప్రభువైన విష్ణుమూర్తికిని సహించును.

శ్లో॥ యథాదేశాగతంభూషం దృష్ట్వాజానపదాఃప్రజాః ।

యదితంచోపతిష్ఠంతి ప్రశ్నాయాద్వైర్మహర్వాణైః ॥ 3౪

తదాకరాదికంన్యూనం పూర్ణంజానాతిపార్థివః ।

పునరప్యధికంచేష్టం తుష్టోదాస్యతినశ్చితమ్ ।

తదాత్వక్రతపూజానాం దండం తేషాంకరోతిచ॥ 3౫

తా॥ ఇతరదేశములనుండి వచ్చుచున్న గాజునకు ప్రజలెరుగుగావెల్లి కానుక
లను సమర్పించి స్తోత్రవాక్యములను పలుకుట మొదలగు మర్యాదలను జేసినయెడల
యారాజు సంతసించి వారియందనుగ్రహము గలవాఁడై వారిచ్చుపన్ను స్వల్పమై
నను అధికమైనదానిగా దలంచి తిఱిగి వాకిష్టమైన కోఱికల నెట్లాసంగునో తనకు
మర్యాదజేయనివారి నెట్లు దండించునో.

శ్లో॥ తథావిష్ణుస్సృకీయానాం వై శాఖేమాధవాగమే ।

సపర్యాంకుర్వతాంపుంసాం దదాతీష్టామనోరథాన్ ।

అకుర్వతాంతథాపుంసాం ధనాతీనిహరత్యలమ్॥ 3౬

తా॥ ఆప్రకారముగానే వైశాఖమాసములో తనసంబంధమగు పూజను సలుపు
చున్న భక్తులకు వారు కోఱిన కోఱికల నిచ్చుచున్నాఁడు. తన పూజను జేయనివారి
యొక్క ధనము ఆయుష్య మొదలగుపానిని హరించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ ధర్మగోపురమహావిష్ణో ర్దేవదేవస్యశాశ్విణః ।

పరీక్షాకాలపవాయం తస్మాన్నాసో త్రమోహ్యాయమ్॥ 32

తా॥ ధర్మమును రక్షించువాడును, దేవతలకు దేవుడును శాశ్వతమునుధరించినవాడును మహానుభావుడునగు విష్ణుమూర్తిచే పరీక్షింపబడుకాలము కౌబట్టి వైశాఖమాసము మాసములన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైనదానిగా జెప్పిరి.

శ్రేష్ఠత్వనిరూపణంనామ పంచమోధ్యాయ సమాప్తః ॥

అథ షష్ఠో ౭ ధ్యాయః .

నారదః॥ శ్లో॥ వైశాఖేఽధ్వనితప్తానాం తృపార్తానాంమహీపతే ।

జలదానమకుర్వాణ స్త్రిర్యగ్యోనిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧

తా॥ నారదుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓరాజా ! వైశాఖమాసమునందు మార్గములో నెండచే తపింపజేయబడి నలసి దాహముగొన్నవారికి జలము నీయనివాడు పశుజన్మంలెత్తును.

శ్లో॥ అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనం ।

విప్రస్యగృహగోధాయా స్సంవాదంపరమాద్భుతమ్॥ ౨

తా॥ ఈజలదానమువిషయమై పూర్వంబున జరిగినదీయు, మిక్కిలి యశస్వర్యము కలిగించుదీయు, బ్రాహ్మణునకు బల్లికి జరిగిన వృత్తాంతరూపమైన యొక కథను దృష్టాంతముగా జెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ పురాచేత్స్వాకువంశేఽభూ ధ్ధేమాంగఇతిభూమిపః ।

బృహ్మణ్యశ్చవదాన్యశ్చ జితామిత్రోజితేంద్రియః ॥ 3

తా॥ పూర్వకాలమందు బౌద్ధమృణభక్తిగలవాడును, త్యాగము గలవాడును, శత్రువులను జయించినవాడును, ఇంద్రియములను జయించినవాడు నగు హేమాంగుడను రాజు ఇత్స్వాకువంశమునందు జనియించెను.

శ్లో॥ యావంతోభూమికణికా యావంతోజలబిందవః ।

యావంత్సూమానిగగనే తావతీరదదాత్సగాః ॥ ౪

తా॥ ఆ హేమాంగుడనే రాజు భూకేసువు లెన్నిగలవో, జల బింగువు లెన్నిగలవో, ఆకాలంబున నక్షత్రము లెన్నిగలవో అన్ని గోదానములనుజేసెను.

శ్లో॥ యేకేష్టంయజ్ఞదర్శైశ్చ భూమిర్భుక్తిష్కతీశుభా ।

గోభూతిలహిరణ్యద్యై స్తోషితాబహవోద్విజాః ॥ ౫

తా॥ ఆరాజుచే జేయబడిన యజ్ఞములయందు పఠచబడిన దర్బలచే భూమి
యంతయు నిండియుండెను (అనగా ననేక యజ్ఞములను జేసెను) గోదాన భూదాన
తిలదాన కువర్ణదానము మొదలగు పోడశమహాదానములచే ననేక బ్రాహ్మణులు
త్పత్తినిొందింపబడిరి.

శ్లో॥ తేనాదత్తాని దానాని సవిద్యంత ఇతిశ్రుతం ।

తేనాదత్తంజలంచైకం సుఖలభ్యధియాస్మప ॥

౩

తా॥ ఓరాజా! ఆయనచే నీయబడని దానములు లేవని వింటినిగాని అందఱికి
సులభముగా దొరకుననెడి బుద్ధిచే నొక్క జలదానముమాత్రము జేయబడలేదు.

శ్లో॥ బోధితో బ్రహ్మపుత్రేణ వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।

అమూల్యం సర్వతోలభ్యం తద్దాతుఃకింఫలంభేత్ ॥

2

తా॥ బ్రహ్మదేవుని మానసపుత్రుడగు వసిష్ఠమహామునిచేత వైకాళియాస
ములో జలదానము జేయవలయునని చెప్పబడినను జల మంతటను దొరకునదియే
యిదియేమి ఖరీదుకలది? దీనినిచ్చినవానికి నేమిపుణ్యము సంభవించును.

శ్లో॥ దుర్బుద్ధిహేతువాదైశ్చ నజలందత్తవాన్విభుః ॥

తా॥ ఈ ప్రకారముగా కుయుత్తలను ప్రయోగించుచు దుర్బుద్ధిగలవాడై
యారాజు జలమునిచ్చినవాఁడు కౌఁడాయెను.

శ్లో॥ అలభ్యదానేపుణ్యంస్యా దితివాక్యంసుయుక్తిమత్ ।

సహానర్చ్యద్విజాన్వయంగా దరిద్రావృత్తికర్షితా ।

నార్చయచ్ఛ్రీతియావిప్రీం స్తత్వజాబ్రహ్మవాదినః ।

తా॥ ఏదయినను దొరకనివస్తునిచ్చినను యెవరును పూజించనివారిని పూజించి
నను పుణ్యముకలుగునను యుక్తిచే ఆరాజు వికలాంగులైన బ్రాహ్మణులను, దరిగ్గు
లను, అనాచారులనుపూజించుచు శ్రోతియులును, బ్రహ్మజేత్తులును, యధార్థజ్ఞా
నముగల వారునగు బ్రాహ్మణులను పూజించకపోయెను.

శ్లో॥ ప్రఖ్యాతాన్పుజయిన్యంతి సర్వేలోకామహర్షణః ।

అనాథానామవిద్యానాం వ్యంగానాంచద్విజన్మనామ్ ॥

౧౦

దరిద్రాణాంగతిఃకావా తస్మాత్తేమేదయాస్పదాః ।

ఇతిదుర్దినపాత్రేషు దత్తవాకిమపిన్వయమ్ ॥

౧౧

తా॥ ఈ మనుష్యులందఱు పృసిద్ధిగల సత్పురుషులనే పూజించవలయునని

యశ్చేదమగలవాడేగాని నిర్మలనివారును, చదువులేనివారును, వికలాంగులును, దరి
మరిగినవారు వ్రాచ్చుచుండు పూజించరు. అట్టి వారిని పూజించనియెడల వారికి
ప్రేక్ష్యుడగు కౌంటి వక్రస్త్రియ మొదలగువారియందే నాకు ప్రేమకలుగుచున్నదని
మనస్సుచూడదు. అట్లే అయోగ్యులనే పూజించుచుండెనుగాని స్వాత్మలగు
అయోగ్యులకు కొంతమయినను వానవియ్యలేదు.

శ్లో॥ తేనహోమేణమహితా చాతకత్వంతిజన్మసు ।

ప్రతిహర్షనిగృహత్వం శ్వాభవత్సప్తజన్మసు ॥ ౧౨

ఈ అహోమేణమహితా అత్తురుపులగు బ్రాహ్మణులను పూజింపక
హర్షించునపు వైశాఖమాసమునందుగాని మత యెప్పుడుగాని జలదానము చేయకుం
డును అశుభ గొప్ప విషములచే మూడుజన్మంబులవఱకు వానకోయిలగాపుట్టి
రిటుకల నొకజన్మమిగు గ్రవ్తగాజన్మించి యనంతరం మేడు జన్మంబులవఱకును
కుక్కగా జన్మించెను.

శ్లో॥ పశ్చాత్తన్మపగృహేజాతో భూమోయంగృహగోధికా ।

శ్రుతికీర్త్యాభ్యాభూషస్య మిథిలాధిపతేర్నృప ॥ ౧౩

ఈ పశ్చాత్తన్మపగృహేజాతో భూమోయంగృహగోధికా
శ్రుతికీర్త్యాభ్యాభూషస్య మిథిలాధిపతేర్నృప

శ్లో॥ గృహద్వారాప్రతోఽభ్యాంచ వర్తతేకీటకాశనా ।

సప్తాశీతికువస్తేషు స్థితాతేనదురాత్మగా ॥ ౧౪

ఈ గృహద్వారాప్రతోఽభ్యాంచ వర్తతేకీటకాశనా
సప్తాశీతికువస్తేషు స్థితాతేనదురాత్మగా

శ్లో॥ విదేహాధిపతేస్తేహే కదాచిదృషిసత్తమః ।

శ్రుతదేవశతిభ్యాత శ్రాంతోమధ్యాహ్నాటగతః ॥ ౧౫

ఈ విదేహాధిపతేస్తేహే కదాచిదృషిసత్తమః
శ్రుతదేవశతిభ్యాత శ్రాంతోమధ్యాహ్నాటగతః

శ్లో॥ తన్మహ్యప్యసహసోత్థాయ జాతహర్షోనరాధిపః ।

మధుపర్కాదిభిఃపూజ్య తస్యపాదావనేజనీః ॥ ౧౬

ఆపోమూర్ధ్నావహత్ క్షీప్రం తతోన్మితైశ్చబిందుభిః ।

దైవోపదిష్టకాలేన పోక్షితాగృహగోధికా ॥

౧౭

తా॥ అట్లు వచ్చిన బ్రాహ్మణునిజూచి యా శ్రుతకీర్తిమహారాజు మిక్కిలి సంతోషముగలవాడై శిష్యులుగా లేచి యెగుర్చుని ఆననమిచ్చి మాన్యుండఁజెట్టి మధుపర్కము మొదలగు పూజాద్రవ్యములచేఁ బూజించి యా బ్రాహ్మణుని పాదములను కడిగి యాజునును తన శిరస్సున శిష్యులుగా జల్లుకొనెను. ఆరాజు శిరస్సునందు చిమ్ముకొనిన సమయమగు కొన్ని జలబిందువులు యెగిరి దైవవళముచే పైన గోడయందుండు బల్లిపై బడివని.

శ్లో॥ సద్యోజాతస్సప్తిరభూ తస్మైతకర్మాదిదుఃఖతా ।

త్రాహీత్రాహీతిమక్రోశ బ్రాహ్మణంగృహమాగతమ్ ॥ ౧౮

తా॥ అప్పుడు జలబిందువులు పైనబడినంతమాత్రముననే యజ్ఞానము తొలగి పోయి తతో క్షణమే నివృజ్ఞానము కలిగి తనకు పూర్వము సంభవించిన హీనజన్మములను చెలిసికొని దుఃఖించి యాబ్రాహ్మణునిజూచి రక్షింపును, రక్షింపును అని మొఱబెట్టెను.

శ్లో॥ తిర్యగ్జంతురవంశృత్వా బ్రాహ్మణోవిస్మితోఽవదత్ ।

కుతఃక్రోశసిగోధేత్వం దశేయం కేనకర్మణా ॥

౧౯

తా॥ అప్పుడా బ్రాహ్మణుడు తిర్యగ్జంతువైనను మనుష్యవాక్కుచే పలికిన యాబల్లిపలుకులను విని మాన్యురగుచొంది యాబల్లి! ఏకర్మముచే నీకిట్టి యవధానంభవించినది. ఎందుకు మొఱబెట్టుచున్నావు.

శ్లో॥ త్వందేవఃపురుషఃకశ్చి న్నైవోవాథ ద్విజోధవా ।

కస్త్యంబ్రాహ్మణమహాభాగ త్వానఁద్యాహంసముద్ధరే ॥ ౨౦

తా॥ నీవు దేవతవా? పురుషుడవా? ఒకానొక రాజువా? లేక బ్రాహ్మణుడవా? ఓ మహానుభావా! ఎందుకు నీకిట్లు కష్టము సంభవించునో చెప్పుము. ఇప్పుడే యాపదనుండి తొలగించెదను.

శ్లో॥ ఇత్కుక్తస్సృణిషఃప్రాహ శ్రుతదేవంమహామతిం ।

అహమిత్వోకుకులజో వేదశాస్త్రవిశారదః ॥

౨౧

తా॥ ఈ ప్రకార మడుగఁగా విశేషజ్ఞానసంపన్నుండగు యా శ్రుతదేవునితో నిట్లు బల్లి చెప్పుచున్నది. నేను ఇత్కుక్తవంశమునందుఁ బుట్టినవాడను. వేదశాస్త్రములయందు విశేషమైన ప్రజ్ఞగలవాడను.

శ్లో॥ యావంత్యోహమికనేకా యావంతస్తోయబిందవః ।

యావంత్కుమానిగగనే తావతీరదదంస్రగాః ॥ ౨౨

తా॥ యావంతుండు నెన్ని కణికలగుతో, యెన్ని జలబిందువులుగలవో, ఆకారముండు యెన్ని నక్షత్రములుగలవో అన్ని గోదానములను జేసితిని.

శ్లో॥ సర్వేయజ్ఞామయాచేష్టాః పూర్తాన్యాచరితానిమే ।

దానాశ్చపీచ దత్తాని ధర్మరాజ్యం త్వనుష్ఠితమ్ ॥ ౨౩

తా॥ నేను సమస్తజ్ఞములను జేసితిని. చెఱువులు త్రవ్వించుట, తోటలు వేయించుట మొదలగు సత్కర్మములను జేసితిని. మఱియు నివిగాక నాచే సమస్త దానము చేయబడినవి. కాఁబట్టి ధర్మప్రకారముగానే నేను రాజ్యము నేలితిని.

శ్లో॥ తథాపిదుగ్ధతిర్జాతా మమచోర్ధ్వగతింవినా ।

తివ్రావంచాతకత్వంమే గృధ్రత్వంచైకజన్మని ।

సప్తజన్మసృశ్వానత్వం ప్రాప్తంపూర్వంమయాద్విజ ॥ ౨౪

తా॥ ఓద్రాహ్మణుడా! ఈప్రకార మెల్లప్పుడు సత్కర్మములనే జేయుచు ధర్మప్రకారముగా రాజ్యపరిపాలన జేసినను పుణ్యలోకములేక పాపము ననుభవించుచు మూడుపర్యాయములు వానకోయిలగాను, ఒక పర్యాయము గృద్ధగాను, ఏడుపర్యాయములు కుక్కగాను జన్మించి యిప్పుడు బల్లిగా జన్మించితిని.

శ్లో॥ సింహతానేనభూషేన త్వపఃపాదవనేజనీః ।

బిందవోదూరముత్తిష్టా సైషీప్రోహంకథంచన ।

తేనజన్మ సృతిరభూ త్సర్వపాపా హృతశ్చమే ॥ ౨౫

తా॥ ఇప్పుడీరాజు మీ పాదప్రక్షాళనమును జేసిన యుదకమును జల్లుకొనుటకు నైకి చిమ్ముగా వానిలో కొన్ని బిందువులు నాపై బడుటచే నాపాపము యజ్ఞానము తొలగిపోయి పూర్వజన్మస్మృతి గలదానైతిని.

శ్లో॥ గోధాజన్మానిభావ్యాని హ్యప్తావింశతిమేద్విజ ।

దృశ్యంతేదైవస్పష్టాని బిశ్లేతై ర్జన్మభిర్భృతమ్ ॥ ౨౬

తా॥ ఓద్రాహ్మణుడా! ఇతియందు నాకు యిబల్లిజన్మమందు యిఱువది యెరియిదిపర్యాయములు పుట్టవలసివట్లు యాత్మరస్మప్తి యున్నట్లుగా నాకు కను పొందుచున్నది. కాఁబట్టి ఆజన్మంయిల నెట్లు తిప్పించుకొందునాయని భయపడుచున్నాను.

శ్లో॥ నకారణంప్రపశ్యామి తస్మేవిస్తరతోవద ।

ఇత్యుక్తస్సద్విజఃప్రాహ జ్ఞాత్వావిజ్ఞానచక్షుషా ॥ ౨౮

తా॥ ఈజన్మములను పోగొట్టుకొనుటకు కారణమును చెలిసికొన సమర్థురాలను
కొను కాబట్టి అట్టికారణమును నాకు విస్తరముగా జెప్పమని బల్లి పలుకఁగా నా
బ్రాహ్మణుఁడు దివ్యజ్ఞానముచే తెలిసికొని యిట్లు చెప్పదొడంగెను.

శ్లో॥ శ్రుణుభూషప్రవక్ష్యామి తవ దుర్యోనికారణం ।

నజలంతుత్వయాదత్తం వై శాఖేమాధవప్రియే ॥ ౨౯

తా॥ ఓరాజా! నీకు నీదురవస్థ సంభవించుటకు హేతువును జెప్పచున్నాను.
వినుము. నీవు పూర్వమందు రాజువై యుండఁగా విష్ణుసూతికి షీరితికరమైన వై
శాఖ మానములో నొక్కనికయిన జలదానమును జేసియుండలేదు.

శ్లో॥ తజ్జలంసులభంమత్వా హ్యమూల్యమితినిశ్చితం ।

నాధ్వగానాగద్విజాతీనాం ధర్మకాలేష్యజానతా ॥ ౩౦

తా॥ ఆజలము ప్రతిష్ఠలమందును సులభముగా దొరుకుననియు, విశేషఖరీదుగల
వస్తువుగాదనియు నిశ్చయముగా దలంచి మాధ్గాయానముచే నలసి వచ్చిన బ్రాహ్మ
ణులైనను ధర్మముచేయఁదగిన కాలమని విచారింపక జలదానము చేసితివికావు.

శ్లో॥ తథాపాత్రంసముత్సృజ్య హ్యపాత్రేప్రతిదత్తవాక్ ।

జ్వలంతమగ్నిముత్సృజ్య నహిభస్మనిహూయతే ॥ ౩౧

తా॥ అగ్ని హోత్రును జేయదలచినవాఁడు మండుచున్న యగ్ని హోత్ర
మును విడిచి బూడిచెయందు హోమముజేసినట్లువలెనే నీవు ధర్మముజేయదలచియు
సత్పాత్రులగు బ్రాహ్మణులకు దానమాయక అపాత్రులైనవారికే దానమిచ్చితివి.

శ్లో॥ బహుధావర్ణితవ్యాపి సౌగంధ్యాదియతస్యచ ।

కగటకాన్వితవృక్షస్య నకుర్వంతిసమర్చనమ్ ॥ ౩౨

తా॥ అనేకవిధములుగా వర్ణింపఁబడినచైనను పరిమళము మొదలగు సుగుణ
ములు గలవియైనను ముండకంపచే నావరింపఁబడిన వృక్షమునకు నెవరును పూజను
జేయరుగదా.

శ్లో॥ విశిష్టానాంపాదపానా మశ్వత్థస్సేవ్యతాంగతః ।

తులసీంతుసముత్సృజ్య బృహతీపూజ్యతేచకిం ॥ ౩౩

తా॥ వృక్షములన్నిటిలోను రావిచెట్టు శ్రేష్ఠమైనది. అట్టి రావిచెట్టును
పూజింతురు. లేక తులసిని పూజింతురుగాని నాకుశుచెట్టు నెవరుపూజింతురు.

శ్లో॥ అనాశత్వంపూజ్యతాయాం నప్రయోజకతామియాత్ ।

సంగ్యాజ్యాయేష్యనాథాహి దయాపాత్రంహి కేవలమ్ ॥ 3౪

తా॥ దిక్కులేకపోవుట పూజించుట కారణముగాదు. కాబట్టి దిక్కులేని దండెవారు మెదలగలవారిని దయచే పోషింపవలయునేగాని పుణ్యము సంపాదించు కొనుటకు కారణములేదు.

శ్లో॥ తపోనిషా జ్ఞాననిషా శ్శ్రుతిశాస్త్రవిశారదాః ।

విష్ణురూపాస్సదాపూజ్యా నేత్రకేతుకదాచన ॥ 3౫

తా॥ తపోవస్తునందు జ్ఞానమునందు నిష్ఠుగలవారను, వేదములయందు శాస్త్రములయందు నేర్పరులైనవారను విష్ణురూపులుగాన అట్టివారి నే యెల్లప్పుడు పూజింపవలయునుగాని యితరులను బూజించిన ప్రయోజనము లేదు.

శ్లో॥ తత్రాపిజ్ఞానినోత్కంఠం విప్రావిప్లాస్సదైవహి ।

జ్ఞానినామపిభూపాల విష్ణుకేవలదాప్రియః ॥ 3౬

తా॥ వారిలో జ్ఞానముగలవారు ముఖ్యముగా విష్ణురూపులై యున్నారని విష్ణుమూర్తికయ జ్ఞానముగలవారియందు నెల్లప్పుడు ప్రియముగలవాఁడు.

శ్లో॥ తస్మాత్ జ్ఞానీపదాపూజ్యః పూజ్యాత్పూజ్యతరస్సృతః ।

అవజ్ఞాసాధువృత్తానా మిహామిత్రచదుఃఖదా ॥ 3౭

తా॥ ఆకారణమువలన జ్ఞానముగలవాఁడు యెల్లప్పుడు పూజింపఁగలవాఁడు. పూజ్యులందఱిలోను మిక్కిలి పూజింపఁదగినవాఁడు. అట్టి సచ్చరిత్రుల నవమానము చేయుట ఇహలోక పరలోకములయందు దుఃఖము కలుగజేయుచుండును.

శ్లో॥ శేవావై మహతాంపుంసాం పుమర్థానాంహికారణం ।

కోటయోఽ్యంధజాతీనాం నశ్యంతియథాయథమ్ ॥ 3౮

తా॥ మహామథావులగు పురుషులను శేవించుట పురుషార్థములగు కార్యార్థములను సాధనము. అజ్ఞానముచే నంధులగు యావన్మందియు యియథార్థమునును తెలిసికొనలేదు.

శ్లో॥ ఏవంమందాయుతానాంతు సంగతిర్నార్థదాభవేత్ ॥ 3౯

తా॥ కాబట్టి మూఁడులైనవారి ననేకుల సహవాసముజేసినను పురుషార్థములు కలుగవు.

శ్లో॥ నహ్యమృయానితీర్థాని నదేవామృచ్ఛిలామయాః ।

తేపునం త్పురుకాలేన దర్శనాదేవసాధవః ।

నసాధు సేవనాత్కృపి సీదంతేత్తైస్సుశీక్షితాః ॥ ౪౦

తా॥ జలమయములగు తీర్థములను, మట్టినిగ్రహములను, రాతినిగ్రహములను సేవించినయెడల బహుకాలమునకు తరింతురు. <త్పురుషులను జూచినంత హత్రము ననే తరింతురు. కాబట్టి సత్పురుషులను సేవించినయెడల వారిచే మంచివిషయము లను బోధింపఁబడినవారలై కష్టములను బొందరు.

శ్లో॥ జన్మమృత్యు జరాద్యైర్వా సుధయాప్యాయితా యథా ।

సజలంతుత్వయాద త్తం సాధవోవా నసేవితాః ॥ ౪౧

తా॥ అమృత పానమును జేసినయెడల జన్మము, మృత్యువు, ముదిమి పోవు రీతిగా సమస్త పాపములను బోగొట్టునట్టి జలదానమును జేసితివికావు. సత్పురుషుల నయినా సేవించితివికావు.

శ్లో॥ తేనతేదుగ్ధతి శ్చేయం ప్రాప్తాచేత్స్వాకునందన ।

నై శాఖేమత్కృతంపుణ్యం తుభ్యందాస్యామిశాంతయే॥ ౪౨

భూతంభవ్యంభవేద్యేన కర్మజాతంవిజేష్యసి ।

ఇత్యుక్త్యాపడపస్పృశ్య దదౌపుణ్యమను త్తమమ్ ॥ ౪౩

తా॥ ఇత్స్వాకువంశమందు బుట్టిన నో హేమాంగుడా! ఆకారణంబున నీకు యిట్టి దుర్గతికలిగినది. అట్టి నీదుగ్ధతి పోవుటకు నేను వైశాఖమాసంబున జేసిన పుణ్య మును నీకిత్తును దానిచే నాగామినంచిత ప్రాగ్భస్మరూపములగు కర్మములను జయించ గలవు. అనిపలికి యాముశ్నరుఁడు జలమును స్పృశించి శ్రేష్ఠంబగు వైశాఖమాసపరత సంబంధమైన పుణ్యము నిచ్చెను.

శ్లో॥ యదాద త్తంబ్రాహ్మణేన స్నానంకతిదినేకృతం ।

తేనధ్వస్తాఖిలాఘాస్త త్యక్త్యాతాంగ్రహగోధికామ్ ॥ ౪౪

దివ్యంవిమానమారుహ్య దివ్యసగ్వత్రుభూషణః ।

పశ్యతామేవభూతానాం మైథిలస్యగృహంతరే ॥ ౪౫

బద్ధాంజలిపుటో భూత్వా పరిక్రమ్య ప్రణమ్యచ ।

అనుజ్ఞాతోయయా రాజా స్తూయమానోఽమరైర్ద్రివమ్ ॥ ౪౬

తా॥ ఆమునీశ్వరుఁడు వైశాఖమాసములో కొన్ని దినములయందు స్నానమును జేసిన పుణ్యము నిచ్చినవెంటనే యా బల్లిస్వరూపముగానుండు రాజు తన పూర్వజన్మ పాపమంతయు నశించిపోవుటచే బల్లిరూపమును విడిచి యా శుభ్రతీక్షితమహారాజు

మొక్క కృష్ణానునందు ఉపజు చూచుచుండగా దేవతాసంబంధమైన వస్తువులు
లను మోచికలకు తోగిండును భరించినవాడై బోలెటిజేసి యామునిశ్వరుని చుట్టు
ప్రదక్షిణముచేసి నడుచుచుంటి యవస్థకడనీ నూ శామాంగమహారాజు దేవతా
నివాసము నేర్చి కేవలతేదీ చూపించుచును స్వస్థులుగూర్చి వెళ్లెను.

శ్లో॥ చంద్రోదయస్తామహాభాగా వర్షాయుతమతందితః ।

సంవత్సరార్థమకలే కాశ్యస్తాభూనహాపృథుః ॥ ౪౭

తా॥ ఆ స్వస్థులగునందు పరిశీలనంతస్సరములు గొప్ప భోగములననుభ
వించి చుండుచున్నారనివాడై వీముట నాశామాంగుడే ఇత్స్వకువంశమగు కాకు
ష్ఠుడగు గొప్ప ప్రభువనా జన్మించెను.

శ్లో॥ సప్తద్వీపవతీపాలో బహ్మణ్యస్సాధుసంమతః ।

దేవేంద్రస్యభావిష్టో రంశేవనమహాపృథుః ॥ ౪౮

తా॥ ఆరాజు యేడుద్వీపముల పర్యంతము గాజ్యము నేలువాడును, బా
హ్మణ్య శక్తిగలవాడును, సత్పురుషులకు నిష్ఠుడును, దేవేంద్రునకు స్నేహితు
డును విష్ణుప్రయోగం అంశము సంకల్పించినవాడునై యుండెను.

శ్లో॥ బోధితస్తనస్తిషేన వైశాఖోక్తామనోరమాన్ ।

ఆనుష్ఠాయాఖిలాధర్మా తేనధ్వస్తాఖిలాశుభః ॥ ౪౯

దివ్యంజ్ఞానంసమాసాద్య విష్ణోస్సాయుజ్యమాపున్నయాత్ ।

వైశాఖశుభదస్తస్మా త్పుంభిస్సర్వైరనుష్ఠితః ॥ ౫౦

తా॥ ఆరాజు వసిష్ఠమహామనివలన తెలిసికొనబడి వైశాఖమాస సంబంధమైన
వియు, నాహ్లాదకరమైనవియు నగు సమస్తధర్మమునుజేసి వానివలన సమస్త పాపము
లను బోగొట్టుకొని శ్రేష్ఠమైన యాత్మజ్ఞానమును బొంది జన్మానంతరమున విష్ణు
మూర్తికాయం పైక్యమగుంచెను. కాబట్టి వైశాఖమాసము శ్రేష్ఠమైనదిగా జెప్ప
బడినదిగాన సమస్తమైనవారిచే వైశాఖమాససంబంధమైన వ్రతమును జేయదగినది.

శ్లో॥ ఆయుశ్యశఃపుష్టిదోయం మహాపాపౌఘనాశనః ।

పుమర్థానానిదానంచ విష్ణుఃప్రీతాత్మ చేనతు ॥ ౫౧

తా॥ ఈ వైశాఖమాసవ్రతము ఆయుస్సును, కీర్తిని, బలమునిచ్చును. మహా
పాపముల నన్నిటిని పోగొట్టును. పురుషార్థములగు ధర్మార్థకామమోక్షములకు
కారణమైవారి. ఈవ్రతముచే విష్ణుమూర్తికాయం సంతోషించును.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యనరైస్సర్వై శ్చతురాశ్రమవర్తిభిః ।

అనుష్ఠేయోమహాధర్మో వై శాఖేమాధవాగమే ॥ ౫౨

తా॥ బ్రాహ్మణాది నాలుగువర్ణములవారును, బ్రహ్మచర్యాది నాలుగశ్రమములవారును, యావజ్జనులును వసంతయుతువు సంబంధముగ వైశాఖమాస వ్రతమును జేయవలయును.

గృహగోధికాఖ్యంనామ షష్ఠోఽధ్యాయ సమాప్తః॥

అథ సప్తమోఽధ్యాయః .

నారదః॥ శ్లో॥ రాజాతదద్భుతందృష్ట్వా మైథిలోధర్మవిత్తమః ।

కృతాంజలిస్సుఖాసీనం విస్మితోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧

తా॥ నారదుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. మిథిలకు నధిపతియు, ధర్మమును దెలిసిన వాఁడునగు యాత్రుతీర్థిమహారాజు అప్పుడు జరిగిన వృత్తాంతమునంతయు జూచి ఆశ్చర్యమొంది నవ్వుచు దోసిలియైగి సింహాసనమున సుఖముగా గూర్చుండి యుండిన యానునీశ్వరునితో నిట్లు పలుకుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ దృష్టమేతన్మహాశ్చర్యం సాధూనాంచరితంతథాః ।

యేనధర్మేణముక్తోభూ ద్రాజాచేష్టాకునందనః ॥ ౨

తందర్శయిస్తరేణైవ శ్రోతుం కౌతూహలంహిమే ।

మహ్యంశ్రద్ధావతేవిద్వక్ కృపయావిస్తరాద్వన ॥ ౩

తా॥ ఓనునీశ్వరుఁడా! సత్పురుషుల చరిత్రను జూచిన మిక్కిలి యాశ్చర్యముగానుండును. ఈమాయాంగు డేధర్మముచే ముక్తినిొందునో అధర్మమును సవిస్తరముగా వినుటకు మిక్కిలి కోఱికగలవాఁడనై యుంటిని గాన శ్రద్ధతోగూడిన నాకు సవిస్తరముగా జెప్పుము.

శ్లో॥ ఇతిరాజ్ఞాసుసంప్రప్తః శ్రుతదేవోమహామునిః ।

సాధుసాధ్వీతిసంభాష్య వ్యాజహరన్మహోత్తమమ్ ॥ ౪

తా॥ ఈప్రకారముగా శ్రుతతీర్థిమహారాజుచే నడుగుబడినవాఁడై శ్రుతదేవుఁడను మహాముని నీచే నడుగుబడిన పృశ్న మిక్కిలి బాగుగానున్నదని ప్రశంసించి యా రాజుతో నిట్లు పలుకుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ సమ్యగ్యవసితాబుద్ధి స్తవరాజర్షిస్తత్తమ ।

వాసుదేవవీర్యాధర్మగ్ శ్రోతుంయస్మాన్మృతీస్తవ ॥ ౫

తా॥ ఓ రాజశ్రీయఁడా! విష్ణుక్రిత్వమైన ధర్మములను వినవలయునని

వాంఛితులగుచును నీవలెనుచును కలసింపఁ.

శ్లో॥ బహుబాహుశ్చైతం పుణ్యం వినాకస్యాపి దేహినః ।

నామైదేవకథానాకే మత్తైవోకజాయతే ॥ ౬

తా॥ బహుబాహుశ్చైతం అనేక పూర్వజన్మములయందు పుణ్యమును జేయని నైవలైదేవకథానాకే నిష్ఠులగుచును కథలను స్మరించుట యందాసక్తికలుగదు.

శ్లో॥ యానేరాజాధిరాజాయ జాతేయంమతిరీదృశీ ।

పుష్టంభాగవతం మన్యే తేనత్వాం సాధుసత్తమ ॥ ౭

తా॥ యానేరాజాధిరాజాయ శ్రీకృష్ణుడా! నీవు రాజులకందతికి రాజువైయుండి పుష్ట భాగము ననుభవించుకట్టి యావనదశయందుండిన వాడవైనప్పటికి నీకిట్టి యన్యుల కలుగుటవలన నిన్ను పరమభాగవతోత్తమునిగా దలంచుచున్నాను.

శ్లో॥ తస్మాత్తుభ్యంబువేసామ్యధర్మాభాగవతా శుభా ॥

యాక్షాత్వా ముచ్యతేజంతు ర్జన్మసంసారబంధనాత్ ॥ ౮

తా॥ ఓరత్తురుభుడా! నీవు భాగవోత్తముడవుగాన మనుష్యుఁ డేధర్మములను చేరికొని జన్మమృత్యురూపమైన సంసారబంధమును విడిచిపెట్టగలఁడో అట్టి శుభకరములగు భగవత్సంబధమైన ధర్మములను నీకొనుట చెప్పచున్నాను.

శ్లో॥ యథాశౌచంనుథాస్నానం యథాసంధ్యాచ తర్పణం ।

అగ్నిహోత్రంయథాశ్రాద్ధం తథావై శాఖసత్క్రియాః ॥ ౯

తా॥ శుచిగానుండుట, స్నానముజేయుట, సంధ్యావందనముజేయుట, తర్పణముజేయుట, అగ్నిహోత్రములనుజేయుట యెల్ల పుణ్యకరములలో అతీయనేవైశాఖమాసమున జేసిన ధర్మములు పుణ్యకరములైనవి.

శ్లో॥ వైశాఖే మాధవేధర్మా నకృత్వా నోర్ధ్వగోభవేత్ ॥

నవై శాఖసమోధర్మో ధర్మజాతేషువిద్యతే ॥ ౧౦

తా॥ కష్టప్రతికరమైన వైశాఖమాసములో ధర్మములను జేయనివాఁడు నర్ధ్వగాన పుణ్యలోకములను నొందనేరడు. కాబట్టి ధర్మములలో వైశాఖమాస ధర్మముతో సమానధర్మము మరీయొకటిలేదు.

శ్లో॥ సంత్వేనబహవోధర్మా ప్రజాశ్చరాజకాఞ్చవ ।

ఉపద్రవైశ్చలుప్యంతి నాభికార్యావచారణా ॥ ౧౧

తా॥ రాజుజే పరిపాలింపఁబడని ప్రజలవలెనే యనేకధర్మము లున్నవిగాని

యవినున్నియు గుఱుకరగుజైనవి. ఇంగుఱుజుమై మొత్తహత్రును విచారించినగత్యములేను.

శ్లో॥ సులబాస్సకలాధర్మాః కర్తుంకై శాఖచోదితాః ॥ ౧౨

తా॥ వైశాఖ మాసములో సులభముగా జేయదగిన సమస్త ధర్మములను జేపుచున్నాను.

శ్లో॥ ఉదకుంభంప్రపాదానం పథిచ్ఛాయాసువిర్మితం ।

ఉపానతమ్మకాదానం ఛత్రవ్యజనయోస్తథా ।

తిలయుక్తమధోద్ధానం గోరసానాంశ్రీమాపహమ్ ॥ ౧౩

తా॥ జలసహితమైన కలశమును మాగ్గమధ్యమంగు డెట్లనీడలయందు చలి పేంద్రనేర్పఱచి జలము నిచ్చుటయు, చెప్పలను, పావుకోళ్ళను, గొడుగులను, విశనకట్టలనిచ్చుటయు, తిలహితమైన తేనెను, ఆరగమును పోగొట్టునట్టి గోసంబుం ధమగు మజ్జిక మొదలగువాని నిచ్చుటయును జేయవలయును.

శ్లో॥ వాపీకూపలటాకాది కరణంపథికాశ్రయం ।

నారికేళేక్షకర్పూర కస్తూరిదానమేవచ ॥ ౧౪

తా॥ మాగ్గములమధ్యమంగు మాగ్గస్థుల కుపయోగకరమగునట్లుగా నూతులను దిగుడుబావులను, చెఱువులను నిర్మించుట, కొబ్బరికాయలను, చెఱుకుగడలను, కర్పూరమును, కస్తూరి మొదలగువాని నిచ్చుటయును జేయవలయును.

శ్లో॥ గంధానులేపనంశయ్యా ఖట్వాదానంతర్ధైవచ ।

తథాచూతఫలంరమ్య ముర్వార్బరువరసాయనమ్ ॥ ౧౫

తా॥ మంచిగం యను పూయుటయు, ఓలుపు మంచము మొదలగువాని నిచ్చుటయు రుచికరములైన మామిడిపండ్లను దోసపండ్ల నిచ్చుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ దానందమనపుష్పాణాం తథాసాయంగుఢోదకం ।

చిత్రాణ్యన్నానిపూర్ణాయాం దధ్యన్నంప్రత్యహంతథా॥ ౧౬

తా॥ దమనమును, పుష్పముల నిచ్చుటయు, సాయంకాలమునంగు పానక మిచ్చుటయు, పూర్ణమదినమునంగు పులిహార మొదలగు చిత్రాన్నముల నిచ్చుటయు ప్రతిదినంబున పెరుగునకొరతైన దాన్నమునిచ్చుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ తాంబూలగ్యసదాదానం చైత్రీదర్శకరీరకం ।

రవావనుదితేపూర్వం పౌతస్సాన్నందికేదినే ॥ ౧౭

తా విష్ణుప్రభు తాంబూలముల నిచ్చుటయు చైత్రబహుళామావాస్యాయందు
వైశాఖాశ్విని నిచ్చుటయును ప్రతిదినమందును సూర్యుడు దుదయింపక పూర్వ
మందు హస్తాక్షిప మాచరించుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ మధుసూదనపూజాచ కథాయాశ్శ్రవణంతథా ।

అభ్యంగవర్జనంచైవ తథావైపత్యభోజనమ్ ॥ ౧౮

తా విష్ణుసంబంధమగు పూజను విష్ణుధను వినుటయు తలయంటికొనుట
మాచరించు విష్ణుతో భుజించుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ మధ్యేమధ్యే శమారానాం వీజనంవ్యజనేనచ ।

సుగంధైఃకోమలైఃపుష్పైః పితృహంపూజనంహరేః ॥ ౧౯

తా మార్గాయాసముచే నలసియున్నవారికి అప్పడప్పడు విసనకట్టితో విసరు
టయు, సువాసనగలవియు మృదువైనవియునగు పుష్పములతో నిత్యము విష్ణుమూ
ర్తిని పూజించుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ ఫలందధ్యన్ననైవేద్యం ధూపదీప్తిర్దినేదినే ।

గోగ్రాసంవృషపత్నినాం ద్విజపాదావనేజనమ్ ॥ ౨౦

తా ప్రితిదినమందు విష్ణుమూర్తిని పూజించి ధూపదీపములనిచ్చి ఫలములను
పెలుగునహితమైన యన్నము నైవేద్యము జేయవలయును. అంబోతులకు, గోవులకు
నాహారమిచ్చుటయు, బ్రాహ్మణుల పాదప్రక్షాళనమును చేయుచుండవలయును.

శ్లో॥ గుడనాగరదానంచ ధాత్రీపిష్టప్రదాపనం ।

పథికానాంప్రశ్నాయంచ దానంతండుంశాకయోః ॥ ౨౧

తా బెల్లము కొంత నిచ్చుటయు నుసిరికపప్పు నిచ్చుటయు మార్గస్థులను
మళలప్రశ్నలజేసి యడుగుట బియ్యమును, కూరగాయలనిచ్చుట జేయవలయును.

శ్లో॥ ఏతేధర్మాఃప్రశస్తాహి వై శాఖేమాధవప్రియే ॥

తా ఓరాజా! ఈజెప్పబడిన ధర్మములన్నియు విష్ణుప్రీతికరమైన వైశాఖ
మాసములో ముఖ్యముగా జేయదగినవిగా జెప్పబడినవి.

శ్లో॥ తథాచ విష్ణోః కుసుమార్పణం హరేః పూజాచ కాలో
చితః పల్లవాద్యైః । దధ్యన్న నైవేద్య నివేదనంచ సమస్త పాపౌఘ
వినాశహేతుః ॥ ౨౨

తా విష్ణుమూర్తికి పుష్పములను సమర్పించుటయు, అయా కాలములయందు

దుండునట్టి చిగుళ్ళు మొదలగువానిచే విష్ణుని పూజించుటయు, పెరుగుసహితమైన యన్నమును నివేదనజేయుటయు సమస్తసాపరాసులను పోగొట్టుకొనుటకు కారణమై యున్నది.

శ్లో॥ నారీ పుష్పై ర్మౌఢవం నార్చయేద్ద్యా ద్విజాఖ్యాతం
మందిరేనా గృహేనా । పుత్రం సౌఖ్యం క్వాపి నాహ్నతి హంతీ
చ్ఛానా భర్తుస్సౌత్థనోనా మహాత్మకః ॥ ౨౩

తా॥ ఓమహానుభావుడా! యేస్త్రీ బ్రాహ్మణోక్తగులచే ప్రకటింపజేయుఁ బడుచుండెడి విష్ణుమూర్తిని దేవాలయమందుగాని, తన గృహమునందుగాని పూజించునందునో అట్టి స్త్రీ పుత్రాని సంతానమునుగాని, సౌఖ్యమునుగాని యెప్పుడును పొందనేరదు. మఱియు పెనిమిటికిని సంతోషమును కలిగించలేదు. తానయినను సంగోప చిత్తురాలై యుండనేరదు.

శ్లో॥ రమాసహాయే మాధవేమాసి విష్ణో పరీతామై ధర్మసం
స్థాం ప్రజానాం । గృహంయూతే మునిభి ర్దైవతైశ్చ కాలేష్వేతం నా
ర్చయేద్వస్సుమూఢః ॥ సమూఢాత్మా కారవంప్రప్య పశ్చా ద్ద్యా
యా ద్యోనిం రాక్షసీం పంచవారం । జలం చాన్నం సర్వదా దేయ
మస్మిన్ క్షృధార్తానాం ప్రాణినాం ప్రాణ హేతుః ॥ ౨౪

తా॥ వైశాఖమాసమందు విష్ణుమూర్తి భూలోకముననుష్యురేమైన ధర్మమాచరించుచుండినో లేదోయని పరీక్షించుటకొకట లక్ష్మీదేవితోడను, మునీశ్వరులతోడను, దేవతలతోడను గూడినచ్చి ప్రతిగృహమందు నుండును. కాబట్టి యేమాఘండు అష్టమామూర్తిని పూజించినదో అట్టివాఁడు కారవమును వరక మనుభవించి యనంతరమున అయిదు జన్మంబులపర్యంతము రాక్షసయోనియందు ముట్టుచుండును, కాబట్టి ప్రతిమనుష్యుఁడును వైశాఖమాసములో విష్ణుమూర్తిని పూజించుచునాకలిచే కీడింపబడువారికి ప్రాణధార మైనట్టి జలమునన్నము నెల్లప్పుడు డిచ్చుచుండవలయును.

శ్లో॥ తిర్యగ్జంతు ర్జాయతే వైహ్యదానా దన్నాదానా జ్ఞాయ
తేవై పిశాచః । అన్యదానే చానుభూతాం కథాంతే చాహం వక్ష్యే
చాద్భుతాం భూమిపాల ॥ ౨౫

తా॥ జలదానము నియ్యనియెడల పశువుగా జనియించుచున్నాఁడు. ఆనదానము జేయనియెడల పిశాచమై పుట్టుచున్నాఁడు. ఓరాజా! అన్నదానము జేయని

సమయములో ప్రత్యక్షముగా నాచే చూడబడినదియు నాశ్చర్యకరమగునదియు పైన యొక కథను జెప్పుచున్నాను వినుము.

శ్లో॥ రేవాతీరే మత్పితా భూత్పితౄణాం స్వమాంసాశీ క్షుత్ప్ర
మాశ్చాంతగాత్రీః ఛాయాహీనే శాలివృక్షములే హ్యన్నాభావా
న్నప్తచైతన్యాపిషః ॥ ౨౮

తా॥ పూర్వమంగ చూడండి మృతివొందిన పిమ్మట పితాచశరీరము గలవాడై
శవావధి సమీపమగు తిమిగుచు నాకలి దప్పికలచే నలసినవాడై తన మాంసమునే
భక్షింపుచు నాహారము లేకపోవుటచే శుశించిన శరీరముగలవాడై నీడతేని బూరుగ
చెట్టువద్ద నివసించుచుండెను.

శ్లో॥ క్షుధాత్మమా కర్మణాతన్మృఖ్య సూక్ష్మంభద్రం కంఠ
నాలస్యచాసీత్ । మాంసం చాంతాకంఠమధ్యే నిషణ్ణం కుర్యాత్పిడం
ప్రాణవర్యంతమేన ॥ నలంకృత్వాకాలహృత్ప్రకల్పం సుశీతంవాపీహ
కాసారసంక్రమ్ ॥ ౨౯

తా॥ ఆకలి దప్పికలచేతను పూర్వములేనిన ముక్కుతములచేతను పీడింపబడు
చుండగా నాపితాచముయొక్క కంఠమునగు సూక్ష్మరంధ్రమేర్పడి గాయమై కంఠ
మధ్యమంగ బాధవొందుచున్న వాడై దగ్గర సరస్సులో చల్లని యుదకమున్నను కాల
కుటవిషమునువలె గ్రహింపక ప్రాణాంతకమైన బాధను పడుచుండెను.

శ్లో॥ తస్యాస్తీరే చాగతోదైవయోగాద్దంగాయాత్రాకారణా
న్మాగ్గమధ్యే । దృష్ట్వాదుభతం శాలిలి వృక్షసంస్థం తృట్వా తృట్వా
భక్షయంతం స్వమాంసం । క్రోశం తం తం బహుధా శోచ్యమానం
క్షుధాత్మమావ్యధితం శర్మభిస్సైస్యః ॥ ౩౦

తా॥ అటువంటి సమయములో నేను కాశీయాత్రను జేయుటకు బయలుదేరి
యా శవావధిమార్గముననే కచ్చుచుండి మార్గమధ్యమందు బూరుగవృక్ష సమీపమున
తనమాంసమును చూటిచూటికొంతకొంత భక్షింపుచున్న వాడను అటుచున్న వాడను
పూర్వగుర్మృత కర్మములచేతను ఆకలి దప్పికలచేతను పీడింపబడి దుఃఖించుచున్న
వాడను నేను చూచుచు నాచితితి.

శ్లో॥ సమాం హతుం ప్రాద్రవ త్వాపకర్మా మత్రేజసానిహ
తోమహావేదః । తంచాబ్రువ స్కృవయా క్లిన్నచిత్తో మాభైష్టత్వం
హ్నావాయం తేహేతి త్తమ్ ॥ ౩౧

తా॥ అప్పుడా పాపాశుడు నన్ను చంపుటకొరకు వచ్చినవాడనై నాతేజ
స్సుచే కొట్టబడి పాపిపోయెను. అంతట దయచే మెత్తబడిన మనస్సుగలవాడనై
నీకు భయములేదు అభయము నిచ్చితినిని యాపిశాచమునో బలికితిని.

శ్లో॥ కస్యంతాత బ్రూహి సద్యోన్న హేతుం కృచ్ఛాదస్మా
న్మోచయేమావిషేద । ఇత్యుక్తో మాంప్రాహ పుత్రం త్వజాన న్పురా
వక్త్రే భూవరాభ్యే పురేచ । నామ్నా మైత్రీస్స కృతేర్లోత్రజోఽహం
తపోవిద్యాదాన యజ్ఞాదినిష్ఠః । మయాధీతాధ్యాయితా సర్వవిద్యాః
కృతోమయాసర్వతీర్థావగాహః ॥ 38

తా॥ మఱియు ఓతగ్రహీ ! నీవెవరపు (ఇక్కడ తంత్రీ యను పదము మర్ఖా
ద్భ్యము) నీవుదుఃఖింపవలయు. ఆహారములేక దుఃఖించుటకు కారణమేమైయుండునో
చెప్పిరయెడల యేదిభయముగానైనను అట్టికష్టమును దొలగించెదనని నేపలుకగా నన్ను
కుమారునిగా తానెఱుంగక నిట్లు పలుకుచున్నాడు. పూర్వకాలంబున భూవరమను
పట్టణంబున నివసించుచుండవారైన మైత్రుండను పేరుగలవాడను, సంకృతి
యను గోత్రమున జనించినవాడను. తపస్సు, విద్య, దానము, యజ్ఞము మొదలగు
నానియం దాసక్తిగలవాడను. సమస్త విద్యలను నేను చదివితిని. ఇతరులకు
చెప్పితిని. సమస్త తీర్థగూత్రలను నేవించితిని.

శ్లో॥ దత్తంనాన్నం మాసివై శాఖసంక్షే లోభాద్భిక్షామాత్రీ
మప్యంగకాతే । శోచేచాహం ప్రాప్యవై శాచయోనిం నాన్యోహేతు
స్సత్యమేవోక్తమంగ ॥ 39

తా॥ లోభినగుటచే నైశాఖమాసములో అన్నదానమును జేయవైతిని. సకాల
మందు వచ్చినవారికి భిక్షువునగునను బట్టవైతిని ఓ బ్రాహ్మణుడా! అంగవలన
విశాచజన్మమును బొందితిని. కాబట్టి దుఃఖించుచున్న వాడను. ఇంతకంటే వేఱొక
కారణమువేదు. నిజమునే జెప్పితిని.

శ్లో॥ పుత్రోఽధునా వర్తతే మద్గుహేచ భోరిఖ్యాతి శ్రుత
దేవాభిధానః । వాచ్యాతస్మై మద్దశా చాత్మజాయ వై శాఖాన్నా
దానతోఽభూత్ప్రశాచః ॥ 39

తా॥ మఱియు విశేష కీర్తిగలవాడను శ్రుతదేవుండను పేరుగల కుమారుడు
నాగృహనుండుడను. కాబట్టి యచ్చటికేగి నైశాఖమాసములో నన్నదానముజేయక
పోవుటచే నేను పిశాచజన్మంబును బొందుటను నా కుమారునితో జెప్పము,

శ్లో॥ దృష్టస్త్రీకే తేపితా సర్వదాయా నోర్ధ్వంగతో వర్తతే
 వృక్షమూలే । భాద్రాసం స్వీయమేవా సుఖ్యత్పితరుక్తే మాసి
 వై శాఖసంక్షే । ప్రాతస్సాత్వా పూజయిత్వాచ విష్ణుం నిర్వాహ
 న్నాం తర్పయిత్వా జలైశ్చ । దేయంచాన్నం ద్విజవర్యే గుణాధ్యే
 ముక్తోయోనేన్యాని విష్ణోఃపదంచ ॥ 30

తా॥ మతీయు నీతండ్రిని సర్వదాతీరగునందు జూచితినినియు నూర్ధ్వంక
 మను బొందలేదనియు, బూరుగవృక్షముక్రింద నుండెననియు, తనమాంసమును
 తానే భక్షింపుచుండెననియు, ఆట్టి నీతండ్రి ముక్తినిపొందుటకు వైశాఖమాసములో
 ప్రాతఃకాలమునందు స్నానముజేసి విష్ణుమనస్సుగలలవాడనై విష్ణుమూతికాని
 పూజించి జలముచే నాకొను పితృతర్పణముజేసి సర్వసంపదనుడగు బ్రాహ్మ
 ణున కన్నదానముజేసినయెడల నేను ముక్తడనై దుదిమధ్యాంతరహితుడైన విష్ణువు
 యొక్క స్థానమునుబొందగలవనియు చెప్పెను.

శ్లో॥ ఇత్థంవోక్తం త్వత్పురస్తాద్యదేతి దయావైషా మత్కృతే
 నాత్రశంకా । భద్రంభూయా తస్యతోమంగళంతే శుభ్రత్వాచాహం
 భాషితగమే పితృశ్చ । దుఃఖాత్కాయం దండవత్పాతయిత్వా భృశా
 ర్లోహం పాదయో ర్హృషికాలం । నిందన్నిందక భూర్యహం బాష్ప
 నేత్రః పుత్రోహం తేతాతదై వాగతోహమ్ ॥ ౪౦

తా॥ ఈప్రకారముగా నీయెదుట చెప్పిన వృత్తాంతమునంతయు నాయందు
 దయయుంచి చెప్పవలయును. ఇందువిషయమై సందేహింపవలదు. నీకు సర్వకాల
 ములయును శుభముగనని చెప్పిన మాతండ్రిమాటలను విని విచారముగలవాడనైయా
 యనయొక్క పాదములయందు సాష్టాంగముగా పడి విశేషదుఃఖముగలవాడనై
 చాలా కాలమువఱకు లేవక తనను నిందించుకొనుచు కండ్లనుండి బాష్పములను
 విడుచుచు ఓతండ్రి! నేను నీకుహుడను. వైవవశమువలన నేనిచ్చటకు వచ్చితిని.

శ్లో॥ కర్మభిష్టోభూసురాణాంవినిద్యో నాభూద్యన్మా త్క్లేశ
 మోక్షః పితౄణాం । అఖ్యాహిత్వం తర్మణా కేన ముక్తో భవితావై
 తత్కరోమి ద్విజేంద్ర ॥ ౪౧

తా॥ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడా! ఏకర్మనుచేసిన పితృదేవతలకు మోక్షముకలగ
 నేనదో అట్టి కర్మకర్మమునుజేసినను బ్రాహ్మణులకు నింద్యమేగాని యోగ్యతకాదు.

కాబట్టి యేకర్యమునుజేసిన నీవు ముక్తిని జెంచవలె అట్టి కర్మమును జెప్పినయెడల చేసెదవని కుమారుడు చెప్పెను.

శ్లో॥ తతః పాపాహ ప్రీత సర్వాంతరాత్మా యాత్రాంకృత్వా శ్రీఘ్రమాగత్యగేహం । ప్రాప్తే మాసే మేషసంస్థేచ భానా నివేద్యా న్నంవిష్ణవే త్వంగుణాధ్య ॥౪౨॥ దానందేహి ద్విజవర్యో మహాత్మన్ తస్మాన్మోక్షో భవితాసాన్వయవ్య ।

తా॥ ఈప్రకారముగా శ్రుతజేవుండగు తన కుమారుడు యుచ్చటిచే దైవ వశమున వచ్చుచుచే సంతోషయొక్కమైన యావత్తుదేహముగలవాడై ఓకుమారుడా! నీవు యాత్రలను సేవించి శీఘ్రముగా నింటికివచ్చి సూర్యుడు మేషరక్షయందు ప్రవేశించినప్పుడు విష్ణువునకు నన్నమును నివేదనముజేసి భుజనభావుండగు బ్రాహ్మణునకు నన్నదానము జేసినయెడల అట్టివానియొక్క యావత్తువంశము తరించి మోక్షమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ పితౌద్విష్టః కృతయాత్రః స్వ గేహే పాప్యాకర్ణం మా ధవేచాన్నదానమ్ ॥తస్మాన్మక్తో మత్పితా మాం సమేత్య యానా రూఢో హ్యభినం ద్యాశిషాచ । గతోలోకం శ్రీపతే ద్ధర్మభావ్యం యస్మిన్ గతా ననివర్తంతిభూయః ॥ ౪౪

తా॥ ఈప్రకారము నా తండ్రిచే నాజ్ఞాపింపబడి తీర్థయాత్రలను సేవించి తిరిగి నాగృహమునకు వచ్చి వైశాఖనూసములో నన్నదానమును జేసితిని. అంగు వలన నాతండ్రి పితాచశరీరమునుండి విడువబడి నావద్దకువచ్చి నన్నుకొనియాడియా శీర్షించి దివ్యవిమానమునెక్కి యేవిష్ణులోకమునుబొంది తిరిగి జన్మమునుబొందనో అట్టి గుర్రభమైన విష్ణులోకమునుబొందెను.

శ్లో॥ తస్మాద్దానం సర్వశాస్త్రేషు చోక్తం తుభ్యం ప్రోక్తం ధర్మసారం సధర్మ్యం । క్రిమన్యతే శ్రోతు మిచ్ఛా వదస్వ శ్రుత్వా నర్హంతే వదామితసత్యమ్ ।

తా॥ ఓరాజా! అటువంటి విశేషఫలము కలదికాబట్టి ధర్మములలో శ్రేష్ఠమైనదియు, ధర్మయుక్తమైనదియు సమస్త శాస్త్రములలో జెప్పబడిన యన్నదాన మాహాత్యమును నిశాటకు జెప్పితిని. తిరిగి నీవు దేనిని నవవలయు ననుకొంటివో దానిని చెప్పితివేని యాధర్మ్యములనన్నియు నీకు నిశ్చయముగా చెప్పచున్నాను.

ఇతిస్కాందే నారదాంబరీషసంవాదే

విశేషకీర్తిగల యా శుభ్రదేవుండను బ్రాహ్మణుండు ఓని సంతసించి యో రాజా!
పు చక్కగా పక్కనే నీవీతివని కొనియాడి తాను చెప్పనారంభించెను.

శుభ్రదేవః॥ శ్లో॥ శుభ్రురాజక ప్రవక్ష్యామి యశస్సప్తంతు త్వయా
నఘ । శివాయైచ శివోక్తం కైలాసశిఖరేమతే ॥ ౭

తా॥ ఓరాజా! నీవు దేనినడిగితివో దానిని నే జెప్పచున్నాను వినుచుని పుణ్య
కరమైన కైలాసపర్వమందు నివసించియుండి సాంబమూర్తి పార్వతీదేవిగో జెప్పిన
రీతిగా జెప్ప నారంభించెను.

శ్లో॥ సృష్ట్యేమానసకలాలోకా నృశ్చత్రే హమవస్థితిం ।

ఆముష్మికేమైహికించ ద్వివిధాపర్యకల్పయత్ ॥ ౮

తా॥ భగవంతుండు సమస్తలోకములను సృజించి పిమ్మట వానియొక్క స్థితిని
ఇహలోక సంబంధమైనదనియు, పరలోకసంబంధమైనదనియు గెండువిధములుగా
నేర్పఱచెను.

శ్లో॥ హేతుత్రయంచప్రత్యేకం భూతస్థిత్యైవహాప్రభుః ।

జలసేవాన్న సేవాచ సేవాచైవోపధస్యచ ॥ ౯

తా॥ ప్రభువగు భావంతుండు సమస్త ప్రాణులుజే విపంగలుగుటకు త్రాగుటకు
జలమును, తీసుటకు అన్నమును, తోగముసంభవించినప్పుడు జోపధము పుచ్చుకొనుట
యని మూడుకారణముల నేర్పఱచెను,

శ్లో॥ యథావతేమహాభాగ వై్యాహిన్ధి హేతవః ।

ఏవమాముష్మికేరాజక త్రయవేతాశుతౌ ॥

సాధుసేవా విష్ణుసేవా సేవాధర్మపథస్యచ ।

పురాసంపాదితామ్యేతే పరలోకస్య హేతవః ॥ ౧౦

తా॥ ఓరాజా! ఈ గోకస్థితినిగుఱించి యేవిధముగా మూడుకారణములేర్పడి
యున్నవో అవిధముగానే పరలోకగతినిగుఱించి సత్పురుషులను నేలించుట యనియు,
విష్ణుమూర్తిగో వించుటయని గూ, ధర్మమార్గము నావరించుటయనియు మూడు
కారణములను పూర్వమందు భగవంతుఁ జేర్పఱచినట్లుగా శ్రుతియందు జెప్పఁ
బడుచున్నది.

శ్లో॥ గృహేసంపాదితంయద్య త్పాధేయంపరతౌయథా ।

విహికా హేతవోరాజక సర్వసంపాదితాధదాః ॥ ౧౧

తా॥ గృహమందుండి సంపాదించిన పదార్థమును మార్గమున ప్రయాణముజేయు

నష్టః క్షేమః పాదభక్త్యమునుగా తీసికొనివెళ్ళునునో అతియగానే ఓరాబా! ఇహలోక మునుండి యిక్కడ సంపాదించిన ప్రయోజనములు పరలోకమునుగుఱియు కారణము లగుచున్నవి.

శ్లో॥ కించేష్టమపిసాధూనాం మనసోయదిదుస్సహం ।

కుతశ్చిత్కారణాద్రాజాత్ తచ్ఛాన్తర్ధాయకల్పతే ॥ ౧౩

తా॥ ఓరాబా! ఒకానొక కార్యము కొందఱి కిష్టమైనప్పటికి సాధువులకు నయిష్టమైనయెడల చట్టికార్యమొకానొక కారణమువలన తనకు ననర్థము గలిగించు నదియే యగుచున్నది.

శ్లో॥ అప్రియంకిమువక్తవ్యం దుఃఖ హేతురితిష్ఠుటమ్ ॥ ౧౪

తా॥ అయిష్టకార్యమునే చేసినయెడల దుఃఖమునకు కారణమని చెప్పవలసి నదియేలేను. (ఆనఁగా ముఖ్యముగా దుఃఖమును గలిగించును)

శ్లో॥ అత్రేవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనగ ।

పాషణ్డంమహదాశ్చర్యం శ్రుత్వాతాంరోమహర్షణమ్ ॥ ౧౫

తా॥ దీనినిగుఱించి పాషణ్డమును బోగొట్టునదియు, వినువారికి నాశ్చర్యము కలిగించునదియు, ఆనందముచే పురికొంటురమును జేయునదియు నగు పూర్వచరిత్రమును దృష్టాంతముగా జెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ యజ్ఞదీప్తోముఖగతః పురాదక్షఃప్రజాపతిః ।

ఆవ్యోనాగ్రంభూతపతే రగమద్రజతాపలమ్ ॥ ౧౬

తా॥ పూర్వకాలమందు దక్షప్రజాపతి యజ్ఞమును జేయదలంచి తనయల్లుండుగు సాంబమూర్తిని పిలుచుటకొఱకు కైలాసమునకు వెడలెను.

శ్లో॥ తందృష్ట్యానోత్థితశ్శంఖ స్తస్యైవహితకామ్యయా ।

సర్వామరగురుశ్చాపం ఛందోగమ్యస్సనాతనః ।

భృత్యాహితేబలిహరా శ్చంద్రేంద్రాద్యాస్సు కేశ్వరాః ॥ ౧౭

తా॥ అప్పుడు సాంబమూర్తి తాను యున్నదేవతలకు పూజ్యుడననియు, వేదములచే నిర్ధారణజేయబడువాడననియు, సముత్తభూతములకంటె ప్రాచీనుండననియు, చంద్రుండు ఇంద్రుండు మొదలగు నున్నదేవతలు తనకు కానుకలు తెచ్చి యిచ్చునట్టి భృత్యులు కొఱబట్టి అట్టివాకు వచ్చినయెడల తాను లేచి మర్యాదజేయ నవలెను లేదనియు ననియెడి మంచియుద్దేశ్యముతో దక్షప్రజాపతి రా.గానే ఆయన మేలకొలుకు లేచి మర్యాద జేయలేను.

శ్లో॥ స్వామిభృత్యానోత్తిష్టే త్వభార్యాయైపతిస్తథా ।

గురుశ్శిష్యానోత్తిష్టే దితిశాస్త్రవిదాంమతమ్ ॥ ౧౮

తా॥ భృత్యుఁడు వచ్చెనేని ప్రభువు లేవకూడదు. భార్య వచ్చినయెడల పెనిమిటి లేవకూడదు. శిష్యుఁడువచ్చిన గురువు లేవకూడదు అని శాస్త్రముల చెలినినవారి మతమైయున్నది.

శ్లో॥ ససంబంధోగురుత్వేచ కారణంత్వితివై శ్రుతిః ॥ ౧౯

తా॥ అయితే దత్తుఁడు మామగారు, సాంబమూర్తి యల్లుఁడుగనుక మామ గారియంగు పూజ్యత యుండును. కాబట్టి లేవవలయునని ప్రశ్న జేసితిరేని చెప్పుచున్నాఁడు. పూజించుటయంగు చుట్టటికము కారణముగాదని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి.

శ్లో॥ బలంజ్ఞానంతపశ్యాంతి ర్యత్రచైవాధికభవేత్ ।

నగురుశ్చేతరేషాంచ సీచాక్షయశ్చ ప్రేష్యతామ్ ॥ ౨౦

తా॥ బలము, జ్ఞానము, తపస్సు, ఓర్పు మొదలగునవి యెవనియం దధికముగా నుండునో వాఁ డితరులకు గురువనఁదగును. తక్కువవారు యెక్కువవారిచే నియోగింపఁబడుదురు.

శ్లో॥ ఉత్తిష్ఠంతిచస్వామ్యాద్యా భృత్యాదీన్యదిచాగ్రహేత్ ।

ఆయుర్విత్తంయశ్చ స్తేషాం సద్యోనశ్యతినంతతిః ॥ ౨౧

తా॥ ప్రభువు, పెనిమిటి, గురువు మొదలగువారు భృత్యుండు భార్య, శిష్యుడు మొదలగు వారినిగూర్చి కోపము మొదలగు నాకానాక కారణముచే లేచిరేని భృత్యుఁడు మొదలగువారియొక్క ఆయుస్సు విశ్వర్యము, కీర్తి, సంపత్తు మొదలగునవి నశించిపోవును. కాబట్టి తనకంటె తక్కువవారినిగూర్చి యెక్కువవారు లేవకూడదు.

శ్లో॥ తస్మాదహంతునోత్తిష్టే ప్రియోఽయంశ్వశురోమమ ।

ఇతితస్యహితాన్వేషో నోచ్చచాలాసనాద్విభుః ।

నోత్థితంతుమృడందృష్ట్వా కుపితోభూత్ప్రజాపతిః ॥ ౨౨

తా॥ ఆకారణమువలన నాకుమామగారైనను దత్తునిగుఱించి నేను లేవకూడదు లేచినయెడల ఆయనసంపత్తు హరింతును. అను యూహచే సాంబమూర్తి సింహాసనమునుండి లేవలేను, అప్పుడు దక్షప్రజాపతి తాను వచ్చియుండఁగా తనకు నల్లఁడైయుండి సాంబమూర్తి లేచినవాఁడుగాఁడని కోపముగలవాఁడాయెను.

శ్లో॥ అనిందద్బహుభా తస్య పురతోగిరిజాపతేః ।

అహోదర్పమహోదర్పం దరిద్రస్యాకృతాత్మనః ॥ ౨౩

తా॥ అప్యదు దక్షప్రజాపతి సాంబమూర్తి యెక్కుటనే ముందు జెప్పబోవు విధమున విశేషముగా నిండించెను. అది యెట్లునగా దరిద్రుండును, దుర్మార్గుండునగు యీతనికి యంతగర్వము కలిగినది? ఎంత యాశ్చర్యము!

శ్లో॥ యస్యవిత్తంబహువయో వృషశ్చర్మావశేషితః ।

అతఏవ కపాలాస్థి ధరః పాషండగోచరః ॥ ౨౪

తా॥ ఇతనియొక్క భాగ్యమును విచారించితేమేని యెక్కుటకు తగిన వాహ నములేక చర్మావశేషమైన మిక్కిలి యునలియెద్దు నెక్కడివాడు. అటువంటి దరి ద్రుండుగనుకనే యెముకలను తలపుజ్జెలను ధరించువాడు. మఱియు వేదబాహులచే నారాధింపబడువాడునై యున్నాడు.

శ్లో॥ వృధాహంకారిణోదైవం కుతోదాస్యతిమంగళం ।

లోకేకృత్యేనచర్మాణి శుచీనీతివిదోవిదుః ॥

ధత్తే దరిద్రశ్శీతా ర్ద్రోఽపిత్రించగ కాజనం ।

వేశ్యశానంయస్యస్యా ద్భుజగఃకిలభూషణమ్ ॥ ౨౬

తా॥ వ్యర్థముగా నహంకారిగా నుండువానికి భగవంతుఁ డెట్లు శుభములను కలుగజేయును? లోకములో వేశ్యార్థమునంచైనను చర్మములను ధరించుట శుచి గాదని నీతినిబలికినవా రెఱుంగుదురు. లేక దరిద్రుండుగాని, చలిచే పీడింపబడు వాడుగాని అపవిత్రమైన గజచర్మమును ధరించుచున్నాడు. ఇంక ఇల్లుచూతుమనిన శృతానములో నివసించుచుండును. పాములను కిరీటము మొదలగు నాభరణములనుగా ధరించుచుండును.

శ్లో॥ సధీరతాపిచజ్ఞానం వృకాత్తస్మాత్పలాయితః ॥

భూత ప్రేతపిశాచాది దుర్జనైస్సంగతోఽనిశమ్ ॥ ౨౭

తా॥ ధైర్యమువిషయ ముల్లోచించిన యొకప్పుడు లోజేలును జూచి పారిపో యెను. సహవాస మెట్టిదనిన భూతములు ప్రేతములు పిశాచములు మొదలగు దుర్మా థ్యులతో సహవాస మెల్లప్పుడు జేయుచుండెడివాడు.

శ్లో॥ సకులంశూయతేక్వాపి నాఽసౌనైసాధుసంమతః ॥

తా॥ ఎక్కడ విచారించిన నీతినికి కులగోత్రములే లేవు. ఇతని ప్రవర్తనను విచారించిన సత్పురుషులెవరు నీతిని మెచ్చరు.

శ్లో॥ వృథావిద్యుంభిదః పూర్వం నారదేన దురాత్మనా ।
యేనాహంబోధితఃప్రదాం కన్యాంచైతాంసతీంమమ ॥

తా॥ పూర్వమందు కుమార్తెను డరు నారదుడు వచ్చి సాంబమాతి మహా
గొప్పవాడు. మహామంచివాడు. అని వ్యర్థమైన పొగడ్తలను నాతో జెప్పగా
వానిమాటలను నమ్మి యితనికి నాకుమార్తెయగు సతీదేవినిచ్చి వివాహము జేసితిని.

శ్లో॥ వృథగర్భగతాచైషా సుఖంవసతు తన్మహే ॥

తా॥ ధగ్మానుకూలియగు సతీదేవియు సాంబమాతి యొక్క గృహమునందే
యండి పెనిమిటిని సేవించుచు సుఖముగా నుండుగాక.

శ్లో॥ నాస్మాభిజ్ఞానునీయోఽసౌ మత్సుతాపికదాచన ।

యథాకులాలకలశ శృంఙ్ఖలస్యవశంకతః ॥ 30

తా॥ మాబోటివారికి నితఁడు కొనియాడవగినవాడు కాదు. కుమ్మరవాని
దగ్గఱ నుండినప్పుడు కలశము పవిత్రమైనను మాలవాడు తాకినపిమ్మట మన కెట్లు
స్పృశింపఁదగినది కాదో ఆప్రకారముగానే నాకుమార్తెయు స్వతస్సిద్ధముగా
యోగ్యురాలయినను యీగుర్మార్గున కిచ్చుటచేత నయోగ్యురాలాయెను.

శ్లో॥ ఇతిదక్షోవిమూఢాత్మా హ్యుమాంనాహుయతంమృదం ।

బహుధాతం వినిర్భర్తస్య తూష్ణీమేవగృహం యయా ॥ 31

తా॥ ఈప్రకారముగా మాఁకుండగు దక్షప్రజాపతి అనే విధములుగా సాంబ
మాతిని నిందించి యల్లుని కూతురిని పిలువక నూరకయే యింటికివెళ్ళెను.

శ్లో॥ యజ్ఞవాటం తతోగత్వా ఋత్విగ్భిర్బునిభిస్సహ ।

ఈజేయజ్ఞవిధానేన నిందస్సేవమహాప్రభుమ్ ॥ 32

తా॥ అనంతరము యజ్ఞముజేయు ప్రదేశమునకు వెళ్ళి ఋత్విక్కులు మునీశ్వ
రులు మొదలగువారితో గూడినవాడై యీశ్వరుండగు సాంబమార్తెని నిందించుచు
యజ్ఞమును చేయవలసినదిగా జేయుచుండెను.

శ్లో॥ బ్రహ్మవిష్ణూవిహాయేన సర్వేదేవాస్సమాగతాః ।

సిద్ధచారణగంధర్వా యక్షరాక్షసకిన్నరాః ॥ 33

తా॥ ఆయజ్ఞప్రదేశమునకు బ్రహ్మ విష్ణువు లిద్దఱుతప్ప మినిలిన సిద్ధులు చార
ణులు, గంధర్వులు, యక్షులు, రాక్షసులు, కిన్నరులు వీరు వారని జెప్పఁజేల నమ
దేవతలు వచ్చిరి.

శ్లో॥ తదాదేవీతీపుష్పా శ్రీచాంచల్యాత్ప్రలోభితా ।

ఉష్ణుకాచోత్సవంద్యమ్మం బంధూంస్తత్రసమాగతాః॥ 3౪

తా॥ అప్పుడు యోగ్యురాలగు పార్వతీదేవి తిండి పిలువకపోయినను శ్రీ
యశుడచే చూపించివున్నట్లై యజ్ఞముహోత్సవమును, యజ్ఞమునకువచ్చిన బంధు
వలన చూచుటకు కోరికగలదామెను.

శ్లో॥ వివార్యచూడాగుదేగి తరలాస్త్రీస్వభావతః ।

ప్రత్యుత్ప్రేషిపునవైచువ గంతవ్యమితినిశ్చితా ॥ 3౫

తా॥ సాంబయూర్తి అనేకపర్యాయములు వెళ్ళనద్దని చెప్పినప్పటికి వానిమా
టలకన్నిటికిని సమాదానముజెప్పి శ్రీ స్వభావముచే నాశగలదియై వెళ్ళుటకొఱకు
తిశ్ని నిశ్చయించుకొనెను.

శ్లో॥ సనిందతి సభామధ్యే సదామాం నరవన్ధిని ।

తచ్చాసహ్యంచశ్వంశ్రుత్వా కాయంసత్యంజహాసివై ॥

అసహ్యమపిసోధవ్యం త్వయాపిగృహమిచ్చతా ।

మయా యథాకృతందేవి తథాత్వం నై నవర్తసే ॥

తస్మాన్మాగచ్ఛశాలాంవై నశుభంతుభవేద్ధృవం ।

ఇత్యేవంబోధితాదేవి చాపల్యపునరాగమత్ ॥ 3౬

తా॥ అప్పుడు సాంబయూర్తి యెట్లు బోధించుచున్నాడనగా ఓ పాగ్నతీ!
నీవు యజ్ఞప్రదేశమునకు వెళ్ళగానే ఆ సభలో దత్తుడు నన్ను విశేషముగా నిందిం
చును. విసశక్యముగాని యదూషణములను విని నీవు శరీరమును విడిచిపెట్టిగలవు.
అప్పుడు కష్టమైనప్పటికిని గృహస్థాశ్రమధర్మము నాలోచించి సహించవలయును.
అట్లు దత్తుడు నాయెదుట నన్ను దూషించినప్పుడు సహించితిని. అట్లు నీవు యోర్పి
యుండలేవు. కాబట్టి నీవు సమస్తవిధములచేతను యజ్ఞ ప్రదేశమునకు వెళ్ళుట యుచి
కనుకొను. అది వెళ్ళితివని నీకు శుభముగలుగదు. అని యీ ప్రకారముగా
సాంబయూర్తి యెన్ని విధముల బోధించినను వివక యా పార్వతీదేవి శ్రీ స్వభావముచే
యజ్ఞమును మాడ వాంఛిగలదియై యుండెను.

శ్లో॥ విశ్చక్రకామసతీగేహా దేకాకీ పాదచారిణీ ।

తాందృప్త్యావృషభస్తుల్లం పృష్ఠే దేవిమునాహః ॥ 3౭

తా॥ అప్పుడు పార్వతీదేవి తానొక్కతెయే బయలుదేరి నడచివెళ్ళుచుండగా

నాపార్వతీదేవిని చూచి వృషభవాహవము వచ్చి తన పిల్లగూడ పార్వతీదేవి నెక్కించుకొని వెళ్ళుచుండెను.

శ్లో॥ కోటిశోభూతసంఘాశ్చ హ్యచుజగ్ముస్సతీంతదా ।

యజ్ఞవాటంతు సాగత్వా సత్త్వి శాలాయయాపురా ॥ ౪౦

తా॥ పిమ్మట సాంబమూర్తికి నమఃచరులగు భూతసమూహములుగూడ బయలుదేరి పార్వతీదేవికి సహాయముగా వెళ్ళినవి. ఇట్లు సార్వతీదేవి భూతసమూహములతోగూడ బయలుదేరి యజ్ఞప్రదేశమునకు వెళ్ళి భూతసమూహములను బయట నిలిపి తాను మందుగా యజ్ఞమునుజేయు స్థలమునకు వెళ్ళినది.

శ్లో॥ తూష్ణీమాసస్సతీందృష్ట్వా భేదాత్తస్మాద్వినిగ్ధతా ।

పతివాక్యంతుసంస్మృత్య జగామోత్తరవేదికామ్ ॥ ౪౧

తా॥ అట్లు వెళ్ళగా నక్కడనుండెడి బంధువులు మొదలగువారుచూచి మర్యాదచుజేయక నూచుకుండిరి. అంగువలన విచారముగలదియై పినియిటిచెప్పిన హితమును వినకపోయినది తలచుచు తుండ్రవద్దకు వెళ్ళినయెడల ఆమెన యేమైనను గౌరవించునను భావముతో ఉత్తరవేదికను హోమప్రదేశమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ పితౄసభ్యాశ్చ తాందృష్ట్వా స్థితాస్తూష్ణీం హతాశిషః ।

సార్దుద్రాహుతిపర్యంతం పశ్యతీపితౄచేష్టితమ్ ॥

త్యక్త్వోరుద్రంచజహ్వాం మువాచాశ్రమకులేక్షణా ॥

తా॥ అప్పుడు నిర్భాగ్యులగు నామె తండ్రియు నక్కడ నుండు సభ్యులను ఆమెనుజూచి యూరకుండిరి. ఆపార్వతీదేవియు దుగ్రునికి, నివృత్తగిన యాహుతి వచ్చువఱకు తనతండ్రి నడవడి యెట్లుండునోయని చూచుచుండెను. పిమ్మట హోమము లన్నియును జేయుచు దుద్రాహుతిమాత్రము విడిచి స్థితిగల హోమములను జేయుట జూచి విచారముగలదియై సేత్రములందు కన్నీరువ్యాపించియుండ నిట్లు పలుకుచున్నది.

శ్లో॥ మహదుల్లంఘనంశ్రుంసాం నప్రాయ శ్చేయసేభవేత్ ॥

లోకకర్తా లోకభర్తా సర్వేషాం ప్రభురవ్యయః ।

ఏవంభూతస్యరుద్రస్య కథంనోదీయతేహవిః ॥ ౪౨

తా॥ ఓతల్లండి ! మహామహాపుత్రును తిరస్కరించినవారికి తలచుగా శుభము కలుగ నేరదు. కాబట్టి లోకములను సృజించినవాడను, లోకములను పోషించు

నాడును, సమస్తపాణులకు ప్రభువగు మహానుభావుడైన సాంబమూర్తికి గుంగు వలన హవిస్సు నిచ్చితివికావు!

శ్లో॥ జాతాంనకింతే దుర్బుద్ధిం హరంత్యన్యే సమాగతాః ।

నచేదృశామహాత్మానః కిమేహంవిముఖోవిధిః ॥ ౪౧

తా॥ ఇటువంటి దుర్బుద్ధి నీకు పుట్టియుండగా తెలిసినవా గెవరైనా వచ్చి నూని నీకు తనినదికాదని చెప్పినవారులేలే? ఇక్కడుండు సభిగులైననుచెప్పలేదా? పంక తెలిచదా? అని హర్వాతీదేవి పలికెను.

శ్లో॥ ఇత్యేవంభాషమానాంతాం పూషాదేవోజహాసహ ।

శ్మశ్రాంతాంచాలనంచక్రేభృగుర్వతశుభస్థా ॥ ౪౨

తా॥ ఈప్రకారము పార్వతీదేవి పలికినదగుచుండగా పూషుడను సూర్యుఁడు నవ్వెను. భృగురుహానుని చెడుస్వభావంగలవాడై గడ్డమును మీసములను నవ దించుకొనెను.

శ్లో॥ భుజపాదోరుకహాణాం స్థూలనంచక్రేపరే ।

బహుధానిందనం చక్రే తత్త్వితా హతభాగ్యవాక్ ॥ ౪౩

తా॥ మఱియు వితరమైన సభికులలో కొందఱు భుజములను చఱచుచున్న కొందఱు పాదములను చఱచుచున్న, కొందఱు చంకలు కొట్టుకొనువారునై యుండి. పార్వతీదేవి తండ్రియగు దత్తుఁడు కష్టమును బొందువాడుగదకనే యనేకవిధములుగా నాపార్వతీదేవిని నిందించెను.

శ్లో॥ తచ్చుత్పాదభార్యాసా కోపాకులితమానసా ।

ప్రాయశ్చిత్త్రుశ్చతేకర్తుం దేహతత్యాజసాసతీ ॥

హోమాగ్నా వేదికామధ్యే సర్వేపామేవపశతామ్ ।

తా॥ సాంబమూర్తియొక్క భార్యయగు పార్వతీదేవి దత్తుని దూషణలను విని మిక్కిలి కోపముగల మనస్సుగలదియై తనపెనిముటిని నిందించిన దత్తుని దూషణ వాక్యములను వినినందుకు తన శరీరమును విడిచిపెట్టుటయే పాయశ్చిత్త మనుకొని సర్వములందును నూచుచుండగా హోమమును జేయుచుండెడి యగ్నిగుండములో బడి మృతి పొందెను.

శ్లో॥ హోమాకారోమహానానీ ద్దుద్రువుఃప్రమథాద్రుతమ్ ॥

ంచభుజ్యేవదేవాయ వత్రాంతమఖిలంతదా ॥

తా॥ ఇట్లు పార్వతీదేవి మృతినొందగా పమభగణములు మిక్కిలి కోదనము చేయుచు శీఘ్రముగా సాంబమూర్తి యొద్దకు వెళ్ళి దేవతలకు దేవుండగు నా యీశ్వరునితో దక్షుని యజ్ఞప్రదేశమునందు జతీగిన వృత్తాంతములను జెప్పిరి.

శ్లో॥ తచ్చుత్పాత్యాసహసోత్థాయ మద్రఃకాలాంతకోపమః ।

జటాముత్పాట్యహస్తేన భూతలేతామతాడయత్ ॥

తా॥ ఇట్లు చెప్పిన ప్రమథగణవాక్యములను సాంబమూర్తికిని సంహారకాలము నందుండు యమునివలెనే భయంకరాకారుడై శీఘ్రముగా లేచి తన కోపస్ఫురణం దుండు జటలలో నొకటి పెరికి దానిని నేలమీద కొట్టెను.

శ్లో॥ తతోభవన్మహాకాయో వీరభద్రో మహాబలః ।

సహస్రబాహురభవ త్కాలాంతకసమప్రభః ॥

జద్ధాంజలిపుటోభూత్వా వ్యాజహరహారంతదా ॥

౫౨

తా॥ అనంతరము పెద్దశరీరముగలవాడగును, విశేషబలముగలవాడగును, చేయి చేతులుగలవాడగును, ప్రళయకాలమునితో సమానమైన కౌంతిగలవాడగు నగు వీర భద్రుడు పుట్టి వోసిలిపట్టుకొని సాంబమూర్తితో నిట్లుపలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ మశ్చస్త్రిష్టయదర్ధంతే తదర్ధమాంనియోజయ ।

ఇత్వక్తఃప్రాహతంక్రద్ధో దూర్జాటి స్తంపురస్థితమ్ ॥

౫౩

తా॥ ఓస్వామీ! ఏకార్యమునిమిత్రము నన్ను శృణియించిగో అట్టికార్యము నుడివితీలేని చేయుచుననగా రాద్రాకారముతో నున్నట్టి యా సాంబమూర్తి తన యెగుటనున్నట్టి వీరభద్రునితో నిట్లు చెప్పచున్నాడు.

శ్లో॥ హనత్యంనిందకందక్షం యదధేమత్ప్రియాహతా ।

భూతసంఘాస్తుగచ్ఛంత సప్తాతేనమహాబలాః ॥

౫౪

తా॥ ఓవీరభద్రా! నాప్రియురాలైన పార్వతీదేవి యేదక్షుని కారణమున మృతి నొందెనో అట్టి దక్షుని సంహరింపవలయును. విశేషబలముగల భూతసమూహము లను నీకు సహాయకాగిగా రాగలవు.

శ్లో॥ ఇత్యాదిష్టాభగవతా యయుర్యజ్ఞసభాంతదా ।

జఘ్నుస్సర్వాన్మహావీరా నైవాసురనరాదికాః ॥

౫౫

తా॥ ఈప్రకారముగా భగవంతుండగు సాంబమూర్తిచే నాజ్ఞాపింపబడి పథగణము లప్పుడు కీర్తిత్రయమితములై దక్షుండు యజ్ఞమును తేయు ప్రదేశమునకు

వెళ్ళి అక్కడనుండు దేవతలు, అనురూప, నరుల మొదలగువారిని మఱియు విశేష పరాక్రమముగల నుండి కొట్టి.

శ్లో॥ పూర్వశ్చహస్తతోదంతాః జటాభూశ్చబభంజహా ।

శ్చశూన్యత్వాబియాంచక్రే భృగోస్తస్యదురాత్మనః ॥ ౫౬

తా॥ పూర్వము నూన్యము పూర్వము నవ్వటవలన యాయన దంతములను పీడనమునొందగొట్టెను. చుక్కాగ్గండను భృగువు గడ్డను మీసములను గవరించు కొనుటచే నడ్డమును మీసములను పెరికివేసెను.

శ్లో॥ యద్యదాస్ఫులితంపూరాం తత్తచ్చిచ్ఛేదవీర్యవాన్ ।

తతోదక్షశిరోహంతుం బహుద్యోగం చకారహా ॥ ౫౭

తా॥ పూర్వతీదేవి వెళ్ళినప్పుడు పూర్వము యువదేవర తేమే యవయవము తను ఆక్షేపణలగునట్లు కొనెనో, పరాక్రమవంతుడైన వీరభద్రుడు వారి వారి యంగములను కొట్టి కిమ్ముట దమ్మని శిరసు దుగ్రించవలయునని విశేష ప్రయత్నములను చేసెను.

శ్లో॥ మునిమంత్రప్రసగ్మంతు నైవకృంతతితద్బలం ।

హరోజ్ఞాత్యాతుచిచ్ఛేద స్వయమేత్యదురాత్మనః ॥ ౫౮

తా॥ మునిస్వయల మంత్రముతచే నభిమంత్రితమైవదికొలుట్టి దత్తుని శిరస్సును ద్రుంపలేకపోయెను. అప్పుడు సాంబమూర్తి దత్తునిశిరస్సు నితడు దుగ్రించలేదని తెలిసికొని తాను స్వయముగా వచ్చి యాడుర్భాగ్గదియొక్క శిరస్సునుద్రుంచివేసెను.

శ్లో॥ ఏవంమఖగతాహత్యా సానుగస్సాస్వలయంయయా ॥

మాతావశిష్టాః కేచిత్తు బ్రహ్మణంశరణంయయా ॥ ౫౯

తా॥ ఈప్రసాదముగా సాంబమూర్తి వీరభద్రుడు మొదలగువారు యజ్ఞపరిరేఖమనుగుండు దుర్భాగులనుజింపి ప్రియభగణ సహితులై స్వస్థానమును కైలాసము నకువెళ్ళిరి. అంతట నక్కడ చంపబడంగా మిగిలినవారు కొందఱు బ్రహ్మదగ్గఱకు వెళ్ళి రక్షింపుమని వేడుకొనిరి.

శ్లో॥ తైరన్వితో యయాబ్రహ్మ కైలాసంతుశివాలయం ।

తతోమంద్రసాంత్యంత్యా వచోభిర్వివిధైరపి ॥

తేనైవసహితః ప్రాగా ద్యజ్ఞవాటంమహావ్రభుః ।

తేనైవోజ్జీవయామాస సర్వాన్యజ్ఞసభాగతాన్ ॥ ౬౦

శా. అప్పుడు బృహద్రథుడు ఆజ్ఞాపకబోధనాని శివునిలోకమగు శ్రావణమునకు వెళ్ళి యనేక బ్రహ్మవాక్యములను శిష్యుని సాంబమూర్తిని శాంతపఠని యాసాంబమూర్తిని హితముగా దక్షుని యజ్ఞప్రదేశమునకు వెళ్ళి ఆక్తుడు మృతి నొందిన వారినందఱిని యాసాంబమూర్తి చేర్చులికింపజేసెను.

శ్లో॥ ఖ్యాత్యైప్రాదాదజముఖం దక్షస్యతుతదాశివః ।

అజ్ఞశూన్యదాచ్ఛంభు రబ్బగఃతుమహత్త్వనే || ౬౨

శా|| సాంబమూర్తిలోకములో ప్రసిద్ధిగా నుండుకొఁకకు మేకయొక్క శిర
న్మునుదెచ్చి యలికించి దక్షుని బ్రతికించెను. మేకయొక్క గడ్డమును దెచ్చి మహాను
భావుండగు భృగువునకిచ్చెను.

శ్లో॥ పూష్ణశ్చదంతాన్నప్రాదా త్పిష్టాదంచచకారహ ।

తదంగానాంవ్యతికరం కేమాంచిదపివైశివః ॥ ౬౩

తా॥ పూర్ణాంబునువానికి దంతములనియ్యక పిండినిమాత్రమే తినుగట్లుగా చేసెను. పోయియు సేవగెదరికి నేయే యవయవములు పోయెనో ఆయా యవయవములనిచ్చెను. తొందరికి వ్యతిరేకముగా నిచ్చెను.

శ్లో॥ శివమాపుశ్చ తేసర్వే బ్రహ్మణాచశివేనచ ।

పునఃప్రవర్తిత్యజ్ఞో యథాపూర్వం మహాత్మనః ॥ ౬౮

తా॥ అబ్రహ్మదేవునిచేతను శివునిచేతను వారందఱు మేలఁబొంది పూర్వముం దెల్లు యజ్ఞ సునుజేయుచుండినో ఆరీతిగా తిరిగి యజ్ఞ సునుజేయు పార్శ్వరంభించిరి.

శ్లో॥ యజ్ఞసేవ్యదేవాశ్చ జగ్ముస్తేస్త్వంస్వమాలయం ।

నైష్ఠికంబ్రహ్మచర్యంతు కృత్వారుద్రోమహతపః ।

తేపేగంగాతపేరుద్రీః పున్నాగతమూలతః ॥ ౬౫

శా॥ అప్పుడా దేవతలందఱు యజ్ఞమును సంపూర్ణింపించి యెవరిగృహములకు వాని వెళ్ళిరి. అనంతరము సాంబమూర్తియు భార్యవియోగముచే గృహమునందుండట మాని సిద్ధిలో బ్రహ్మచర్యము నవలంబించి గంగానదీ సమీపమందు పున్నాగవృక్షముక్రింద తపస్సు జేయుచుండెను.

శ్లో॥ దక్షాత్మజాః సతీదేవీ తస్య క్తదేహః పత్నివతా ।

జ్ఞజ్ఞహిమాద్రోర్మనక్యాం వప్యధేతస్యవేశ్మని ॥ ౬౬

తా॥ అనంతరము దక్షుని సమాగమము సాంబమూర్తి భార్యయు పతివ్రతయు

నగు సతీదేవియు దేహత్యాగముజేసిన పిమ్మట హిమవంతునివలన మేనకయందు జని
యించి ఆ హిమవంతునయొక్క గృహమునందే పెరుగుచుండెను.

శ్లో॥ ఏతస్మిన్వ్యవకాలేతు తారకాఖోమహాసురః । సుతీవ్రతపసా
రాద్య బహోణంపరమేష్ఠినం । అవధ్యత్వంవరంవప్రే దేవాసుర
సహోదృతః ॥ ఆయుర్ధైరత్రుసంఘైశ్చ సర్వైరేవమహాబలైః ।
గుర్జరపుత్రంవినాదైత్యో హ్యవధ్యసకలైరపి ॥ ౧౯

తా॥ ఇట్టిగమనముతో తారకుండను గొప్పగా కుసుండు తీక్షణమైన తపస్సును
జేసి సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మను మెప్పించి జేవతలు, ఆసురులు, నరులు, సర్పములు,
అనుభంగులు, ఆస్త్రములు, ముఖ్యము నితరమును గొప్పబలముగలవారు యీ మొద
లగు వారచేతాను జంపబడకుండునట్లు వరమును కోరిగా సాంబమూర్తి కుమారుని
వలన తప్ప మఱియేవరివలనను నీవు జంపబడవనియెను.

శ్లో॥ ఇతితస్మైవరం వానా ద్బ్రహ్మలోకపితామహః । అస్త్రైకత్వా
దపత్రత్వా ద్బ్రహ్మైకైతధాన్వీతి ॥ వరంగృహీత్వాస్య
గృహం ప్రాప్యలోకాబబాధహ ॥ ౨౦

తా॥ ఈప్రకారము బ్రహ్మజేవుండు వరవిషయగా సాంబమూర్తికి యిదివరకు
సంతానమేలేదు. ఇతఁడును కలుగుననుకొందు మనిన భార్యయు మృతి నొందెను.
కాబట్టి అట్టిభయము తనకు లేదని యనుకొనినవాడై బ్రహ్మజేవుఁ డిచ్చినప్రకార
మునకునుగ్రహించి యింటికివెళ్ళి యూడలోకములను బాధింప మొదలు పెట్టెను.

శ్లో॥ దాసాదేవామారణాదా దాస్యోదేవ్యశ్చతద్రహే ।

తతస్తత్తాడితాదేవా బ్రహ్మాణంతరణంయయః ।

తైఃపీడాంజ్ఞాపితాంశుత్వా వేధాఃప్రాహసురానిదమ్ ॥ ౨౧

తా॥ జేవతలను తనకు నొకర్లుగను. వారిభాగ్యాలను తన గృహమునంగు కనువు
గుడ్డుట మొదలగు పనులుచేసెడి దాసీలుగను నేర్పించి తనను యెఱింగించినవారిని
కొట్టుచు నిట్లు తారకాసుండు బాధించుచుండగా, జేవతలు వారిబాధ కోర్చు
జాలక సత్యబోధమువలన వెళ్ళి బ్రహ్మజేవనితో విన్నవించగా వారి విన్నవమాల
కించి బ్రహ్మ జేవుండు జేవతలతో, నిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ చక్రదానకాలేహం రుద్రపుత్రంవినాసురాః ।

హస్తైర్వధ్యైతిప్రాదాం వరంతస్మైమరాత్మనే ॥ ౨౨

తా॥ జేవతలారా! నేను రుద్రాద్భుతండు తారకాసురనకు వనమిచ్చినప్పుడు

సాంబమూర్తియొక్క కుమారునివలనతప్ప మిత్రమొకవలనను నీవు చంపబడవని వరమిచ్చితిని.

శ్లో॥ పురాసతీరుద్రీపతీ సతేత్స్వక్తకళేబరా ।

జాతాహిమవతః పుత్రీ పార్వతీతిచనూంవిదుః ।

2౪

తా॥ సాంబమూర్తి భార్యలేనివాడగుదా సంతానము కలుగుటెట్లని ప్రశ్న జేసితిలేని కారణమును జెప్పచున్నాను. పూర్వమంగు సాంబమూర్తి భార్యనుగు సతీదేవి దత్తుని యజ్ఞ కాలమునంగు మృతికొందినదియు హిమవంతునకు కూతురుగా జనియించి పార్వతీయను పేరుగలిగియైయున్నది.

శ్లో॥ రుద్రోహిమవతఃపృష్ఠే తపశ్చరతిమశ్చరం ।

యోజయధ్వంచపార్వత్యా రుద్రంలోకేశ్వరంప్రభుమ్ ॥ 2౫

తా॥ సాంబమూర్తియు హిమవత్పర్వత శిఖరమునంగు విశేషమైన తపస్సును జేయుచుండెను. కాన లోకములగు నధిపతియు ప్రభువునగు నాసాంబమూర్తిని పార్వతీదేవితో కలియున్లుగా నూరుకేయుడు.

శ్లో॥ పునర్దేవేంద్రసదనే సంగతైరమ రేశ్వరైః ।

ధిషణేనాపిసంమం త్య దేవేంద్రఃపాకశాసనః ॥

సస్మారచస్వకార్యాధంనారదంస్మరమేవచ ।

తత్యాగతౌతతస్తామ బలభిద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥

2౬

తా॥ ఈప్రకారము బ్రహ్మదేవుడు చెప్పి తనలోకమునకువెళ్ళెను. అంత రము దేవేంద్రుని సభలో దేవేంద్రుడు, దేవతలు, బృహస్పతియు కలిసి యాలోచించి దేవేంద్రుడు తాహులోచించిన కార్యసిద్ధికొఱకు నారదుని మన్మథుని స్మరియించెను. అటుపిమ్మట వాగ్విచక్షుటికిరాగా నారదునితో నిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ హిమవంతంభ వాగత్వా వచసాతన్నిబోధయ । పుత్రీతవ

ప్రాగ్దక్షస్య హరపతీ సుతాసతీ ॥ తపశ్చరతితేశ్వంగే వియు

క్తోదక్షకన్యయా । మృడస్తస్యసహ్యాయై వినియోజయ

తత్ప్రియామ్ ॥ తస్యైవ పతీభవితా సవీవభవితాపత్నిః ।

ఇత్యాదిప్టో మఘోనాచ నారదోపేత్యశం గిరిమ్ ॥ తద్ధై

వకారయామాస దేవేంద్రో చోదితంయథా । వశ్చాత్మా

మంసమాహూయ మఘవానిదమాహచ ॥

౨౭

తా. బ్రాహ్మణ! నిజ హిమవత్సర్వతగు ననవెళ్ళి హిమవంతునితో నేను నీతో
 కర్మబంధము కల్పించును. అదిజేయినచో నీకు హస్తాదుగు పార్వతీ
 కేంద్రబాంధవ్యమునకు కడు సమమాత్మయను. సాంబమూర్తి భార్యయగునను తీరదేవి.
 ఆది సంతోషించునా నే నాంబమూర్తి వైశాఖ్యము నవలంబించి నీయొక్క శిఖరము
 నగు తపస్సుజేయుచున్నాడు. కౌంటి యాజన్యమునందైనను నీకు హస్తాదు
 గు నాంబమూర్తి కీర్తయగును. సాంబమూర్తి నీకు హస్తాదు భార్యయగును కౌంటి
 గు నాంబమూర్తి కీర్తయగుననుటకు నీకు హస్తాదుగు పార్వతీదేవి నియోగించు
 మని హిమవంతునితో జెప్పి జేయింపుమనగా నారకుండా ప్రకారమే వెళ్ళి
 చేయించెను. అంతరము జేసేందుని మన్మథులిబిలచి యిట్లు చెప్పవచ్చునాడు.

శ్లో॥ దేవానాంచ హితార్థాయ తథామృడహితాయచ । వసంతేన
 సమాయక్తో గత్వా రుద్రోత్తపోవనమ్ ॥ గుణాన్విజృంభ
 యిత్వాతు నాసంతాపృచ్ఛయావహా ॥ యదా సనిహితా
 దేవీ పార్వతీతు మృడస్యతు ॥ తదా ప్రయుజ్యత్వంబాణాన్తోహ
 యస్వమహాప్రభుం । తయోస్తుసంగమేజాతే కార్యసిద్ధి
 ర్భవిష్యతి ॥ ౮౧

తా. దేవతల హితవుకొఱకును, సాంబమూర్తి హితవుకొఱకును నీవు వసంతు
 నితోగూడి రుద్రుడు తపస్సుజేసిడి వనమునకు వెళ్ళి మనోహరమైన వసంతబుతు
 భర్తయగు నచ్చట ప్రకాశింపజేసి పార్వదేవి సాంబమూర్తి సమీపములోనుండు
 నమనున సాంబమూర్తియగు పుష్పబాణములను ప్రయోగించి పార్వతీదేవియగు
 మోహముగలుగునట్లుగా జేసితివేని వానిద్దఱు కలియుటవలన మన కార్య సిద్ధి
 కాగలదు.

శ్లో॥ ఇత్యాదిప్రస్ఫురకతూర్ణం ప్రతస్థేనాశమిత్యధ ।

సవసంతస్సరతిక స్నానుగస్తస్త్వనంయయా ॥

౮౨

తా. ఈ ప్రకారము దేవేంద్రుడెట్లాపించగా నానా దేవులును నియోగిక
 లించి మన్నుచుండు వసంతునితోడను, చీరదేవితోడను, అనుచులతోడను గూడి
 కున్న సమయమున సాంబమూర్తి తపస్సుజేయు వనమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ అకాలేతువసంతస్తు జృంభయిత్వాస్వశక్తితః ।

శిష్యచేర్యతోరమ్యే మందానినిషేవితే ॥

౮౩

తా॥ అప్పుడు మన్మథుఁడు మలయమారుతముచే వివలుడునదియు, అంతటను మనోహరముగానున్నదియు నగు నావనమందు తన సామర్థ్యమువలన సమయముగాక పోయినను వసంతయుతుధర్మములను వ్యాపింపజేసెను.

శ్లో॥ కదాచిద్దేవదేవోపి పార్వత్యాశ్చ సవర్యయా ।

ప్రితస్సాంకంసమారోప్య కించిద్వ్యాహర్తుమారభత్ ॥ ౮౭

తా॥ సాంబమూర్తియు పార్వతీదేవిచేసిన శుశ్రూషకు సంతసించి యొకప్పుడు తనసమీపమందు గూర్చుండజెట్టుకొని యేవోకొంచెము మాట్లాడుట ప్రారంభించెను.

శ్లో॥ ప్రాణప్రియాసంగమస్యకాలోయమితినిశ్చితః ।

పేశలం ధనురాదాయ సతస్థాహరపృష్ఠతః ॥ ౮౮

తా॥ పార్వతీదేవియందు మోహమును కలిగింపజేయుటకు నిదేసమయమని నిశ్చయించినవాఁడై మన్మథుఁడు మృదువైన ధనుర్మాసములను గ్రహించి సాంబమూర్తి యొక్క వెనుక దాగియుండెను.

శ్లో॥ కృత్వాజవనికాంవృత్తం బాణమేకంముమోచహ ।

ద్వితీయమపిసంధాయ చక్రేమోక్తుంమహోద్దయమ్ ॥ ౮౯

తా॥ అప్పుడు మన్మథుఁడు నొకజెట్టును చాటుగాజేసికొని యొకబాణమును ప్రయోగించి వృద్ధముగాని మఱియొక బాణమునుగూడ ప్రయోగించుట కుద్వ్యక్తఁడాయెను.

శ్లో॥ అథక్షుబ్ధుననాభూత్వా మృడశ్చింతామవాపహ ।

నమేమనశ్చలే త్యాపి కేనవా కశ్చలీకృతం ।

ఇతిచింతాకులోవామే పార్శ్వేకామం ధదర్శహ ॥ ౯౦

తా॥ అనంతరము సాంబమూర్తి చలించిన మనస్సుగలవాఁడై యేమి నామనస్సు యెప్పుడు చలింపదే. అట్టిమనస్సు యెవనిచే చలింపజేయుటనది అని విచారించి నలుదిక్కుల కలినుజూచి యెడమభాగమందు మన్మథునిజూచెను.

శ్లో॥ కృద్ధోల్బీల్యలలాటక్షం స్వాకాద్దేవీమపాస్యచ ।

తస్సాన్యక్షస్సమభూదగ్ని స్తీక్ష్ణోలోకభీషణః ।

జేనదగ్ధోభవత్సద్యో మన్మథస్సశరాసనః ॥ ౯౧

తా॥ అప్పుడు సాంబమూర్తి కోపముగలవాఁడై పార్వతీదేవిని తనసమీపము నుండి త్రోసి మూఁడవశక్తియును తెలివగా నా నేత్రమువలన లోకమునకు భయం

కరమగు తీర్థ మైన యగ్ని బయలుదేరగా దానివలన నప్పుడే ధనుర్పాణములతో కూడ మన్మథుఁడు భర్తృచూయెను.

శ్లో॥ కార్యసిద్ధిచపశ్యంతో దుమృవుశ్చామరాదివం । శంకమా
నాన్యదండంచ వసంతోరతిరేవచ ॥ నిమిల్యలోచనేభీతా
దేవిమారంప్రమద్రువే । సన్నిదానంప్రియోహర్తుం మృడో
వ్యతరధీయత ॥ ౯౦

తా॥ దేవతలు మనకొక్కసిద్ధి యగునా కాదాయని యాలోచించుచు స్వర్గము నగు సాహాయ్యి. వసంతుఁడు, రతిరేవియు తమకును శిక్షకలిగించునేమోయని భీతిగపడుచుండిరి పార్వతీదేవియు కండ్లమూసికొని ఆక్కడనుండి దూరమూ పారిపోయెను. సాంబమూర్తియు శ్రీలయెదులు నుండగూడదని యంతర్ధానమయ్యెను.

శ్లో॥ రుద్రస్వేష్టంప్రభుర్వాణో దేవానాంమనసోహితం ।

వేదేనర్థమనిర్వృతం విప్రియంకుర్వతస్తకిమ్ ॥ ౯౧

తా॥ మన్మథుఁడుచేసిన కార్యము సాంబమూర్తికిని దేవతలకు నిష్పమైనవైన పుటికి మన్మథునకు ఆనర్థమే సంభవించినది. ఇక అప్రియమునే చేసినయెడల ఆనర్థము సంభవించునని చెప్పవలసినది యేమన్నది?

శ్లో॥ తస్మాదిత్యోకుతనయ స్సాధూనామప్రియస్సదా ।

తస్మాదాత్మహితాంసేవాం నాకర్మోన్మందధీస్సతామ్ ॥ ౯౨

తా॥ ఆకారణమువలన హేమాంగుఁడు యెల్లప్పుడు సత్పురుషులకు నయిష్టుఁడనియే చెప్పఁదగును. సత్పురుషులను సేవించుట లేకుండుటచే నాకు ప్రియకరమగు సేవ జేసినవాఁడు కాకపోయెను.

శ్లో॥ అనుభూతంమహద్దుఃఖం తస్మాద్దర్శ్యోవిరేవచ ।

తస్మాత్కార్యాత్తుసాధూనాం సేవాసర్వార్థసాధినీ ॥ ౯౩

తా॥ సత్పురుషులసేవ లేనికారణముచేత కునకాది హీనజన్మములనెత్తి విశేషమైన దుఃఖ మనుభవించుట ఁదు. కాయట్టి సమస్త ప్రయోజనములను సిద్ధింపజేయునట్టి సత్పురుషులసేవను ముఖ్యముగా జేయవలయును.

శ్లో॥ సుదర్శిన్యాప్రియకారిత్యా తస్మిరోవావినిజన్మని ।

దుఃఖంతుబహులంలేభే జన్మకాలేమహాప్రభుః ॥ ౯౪

తా॥ మహానుభావుఁడగు మన్మథుఁడు సాంబమూర్తికి నిష్టముగాని తపోభంగ

మొనరించుటచే తిరిగి యుత్తరజన్మమునందు పుట్టిన కాలమునకే విశేషమైన దుఃఖ మనుభవించెను.

శ్లో॥ ఇతిహాసమిదం పుణ్యం యేశ్వర్యంతిదివానిశం ।

జన్మమృత్యుజరాదిభ్యో ముచ్యం తేనాత్రనంశయః ॥ ౯౯

తా॥ పుణ్యకరమగు నిట్టి యితిహాసము నెవరు రాత్రిగాని పగలుగాని విను చుండురో అట్టివారు పుట్టుక ముదిలి మరణము లేనివారగుదురు. ఇందువిషయమై సం దేహమేమియు లేదు. ఇతిస్కాండే నారదాంబరీష సంవాదే,

కామదహనోనామ అష్టమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః ॥

అథ నవమోఽధ్యాయః.

మైథిలః॥ శ్లో॥ తస్యదగ్ధస్యకామస్య కస్మాజ్జన్మాభవద్విభో ।

కిందుఃఖమభవత్త్వస్మిన్కర్మణస్సహలంఘనాత్ ।

ఏతదాచక్ష్యమేబ్రహ్మ శ్రోతుంకౌతూహలంహిమే ॥

తా॥ మిథిలాధిపతి యదుగుచున్నాడు. మహాశుభావుండవగు నోబ్రాహ్మ ణుడా! ఆమన్మథునకు సాంబమూర్తిచే దహింపఁబడినప్పటికి తిరిగి యెంచువలన జన్మముకలిగెను? చేయఁబడినకర్మము కూడవచ్చునదగుటచే నా జన్మంబున నేమి దుఃఖమునుబొందెను? ఇదియంతయు సవిస్తరముగా నఁగోఁతేగలవాడనై యుంటిని గాన నానతీయమని శ్రుతకేవు నడిగెను.

శ్లో॥ కుమారజన్మపక్ష్యామి శ్రీవణాత్పాపనాశనం ।

యశస్యపుత్రీదంధర్మ్యం సర్వరోగవినాశనమ్ ॥ ౧

తా॥ వినుటతోడనే పాపములను బోగొట్టునదియు, కీర్తినిచ్చునదియు, పుణ్యములనిచ్చునదియు, ధర్మకరమైనదియు, సమస్తరోగములను బోగొట్టునదియు నగు మన్మథుని జననమును సావధానముతో జెప్పెదను వినుము.

శ్లో॥ శంభునాతుహతేకామే తత్పత్నీరతిసంజ్ఞకా ।

ముమోహపురతోద్భ్రష్టా పతింభస్మావశేషితం ।

జాతసంజ్ఞాముహూర్తేన విలాలాపహచిత్రీధా ॥ ౪

తా॥ అష్టాదు మన్మథుఁడు సాంబమూర్తిచే దహింపఁబడఁగా నాతని భార్య యగు రతీదేవియు తనపెనిమిటి శరీరమును తనముందరనే భస్మీభూతమైనదానిగా జూచి మూర్ఛనొంది కొంతతడవుకు తెలివితెచ్చుకొని యనేకవిధములుగా దుఃఖియ చుండెను.

శ్లో॥ యద్విలాపాదన్వహోపి సమముఖాభూత్తదా ॥

తా॥ విరాళమును వినిన మోక్షముచందు వెన్నుచున్న వానికైనను విచారముకలుగునో అట్లుగా విలపించుచుండెను.

శ్లో॥ తచ్చిత్తాక్షాన్వకాయంతు త్యక్తుకామాధవం ।

వత్సుస్సఖాయంసంస్కార కర్తుంతాత్కలికింకిరీయామ్ ॥ ౬

తా॥ ఈ ప్రకారము రతీదేవి విలపించి పెనిమిటియొక్క దహనాన్నియందు తనకోరికను వహింపజేయుటకు నుద్యుక్తురాలై యప్పుడు తగిన క్రియలను జేయుకొనగల రచనవిమర్శికి మితుడగు వసంతబుతువును స్మరించెను.

శ్లో॥ సతతశ్చిత్తింకర్తుం వీరవత్స్వామహాప్రభుః ।

సతు తస్త్వస్థం దృష్ట్వా క్షణంమూర్ఖాభవోభవత్ ।

రతింతుసాంత్యయామాస సాంత్యైర్బలువిధైరపి ॥ ౭

తా॥ మహానుభావుడైన యావంతుడు శూరుడగు మన్మథుని భార్యకు చితి నేర్పించుటకు వచ్చినవాడై భయపడి స్నేహితుని భార్యయగు నారతీదేవిని జూచి మూర్ఖావరణముడై యనేకవిధముల ప్రియవాక్యములచే సహగమనమును నివారించ జేయువాడై యిట్లు చెప్పబోడంగెను.

శ్లో॥ పుత్రీతుల్యోస్మిభద్రేతే స్థితేమయిచనార్హసి । కాయంత్యక్తుంధర్మహేతు మిత్యాద్యైర్బలుధాపిసా ॥ నైవస్థాతుం మనశ్చక్రే తేనసం స్తంభితారతిః । దృష్ట్వాత్మహ్తా వసంతోపి చిత్తిం చ క్రేసరిత్రతే ॥ ౮

తా॥ ఓమంగళప్రసూరా! నీకు కుమారునితో సమానుడనయిన నేనుండగా నీవు కరీరము విసర్జించుట కూడదు. అని యీ ప్రకారము ధర్మహేతువులగు వాక్యములను జెప్పి యనేకవిధముల ప్రార్థించి వివారింపినను యా రతీదేవిని జీవించుటయందు నిచ్చలేనిదానిగా జూచి వంతుడు యానదీతీరమునందు చితి పేర్చెను.

శ్లో॥ సావగాహ్యద్యునద్యాంచ కృత్వా కార్యాణి సర్వతః ।

సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం నివేశ్యాత్మవివైమనః ॥

చితిమూరోధుమారేభే తతోజాతాశరీరవాక్ ।

మాప్రవేశయకల్యాణి? వహ్నింపతిపరాయణా ॥ ౧౦

తా॥ ఆ రతీదేవి! ఆకాశగంగలో చూచుచున్న పైతృకకృత్యముల నన్నిటిని నెఱవేర్చి పంచేంద్రియగులనిగ్రహించి మనసు నాత్మయంగునిలిపి శరీరమును దహింపజేయుటకు కాష్ఠగు నధిష్టించబోవుచుండఁగా నోమంగళప్రభువాని! నీవు పెనిమిటియగు భక్తిగలవాననుచును అగ్నియంగు ప్రవేశింప వలదనియెడు యశరీర వాక్కు వినఁబడెను.

శ్లో॥ భవిష్యతిచ తేపత్య ర్హరాద్విష్ణోశ్చయాదవాత్ । జన్తద్వ
యంక్రమేతైవ తత్రచోత్తరజన్మని ॥ భైష్మాంకృష్ణాన్సహ
విష్ణోఃప్రద్యుమా ఖ్యోభవితి । వసిష్యసిత్వంచశాపా ద్భృ
హ్మణశ్శంబరాలయే ॥ ప్రద్యుమా ఖ్యేపతేపత్యా సంగతిశ్చ
భవిష్యతి । ఇత్యుక్తార్చరామాధ వాణీచాకాశగోచరా ॥ ౧౪

తా॥ ఓ రతీదేవి! మన్మథుఁడు సాంబమూర్తివలననుచును వంశమునందు కృష్ణావ
తారముగ జనియించిన విష్ణుమూర్తివలనను పుట్టి నీకు పెనిమిటి కాఁగలడు. అదియెట్లు
నఁగా నీ పెనిమిటి యగు మన్మథుఁడు నిగ్రుండు గెండు జన్మగులులెత్తును. అందులో
నొత్తరజన్మంబునగు నీవు మహావిష్ణువగు కృష్ణునివలన యక్ష్మిణీదేవియగు ప్రద్యు
ముండను పేరగలవాడై పుట్టి బ్రహ్మశాపమువలన శంబరాసురుని గృహమునంగుం
డఁగా నీవు నీ పెనిమిటితో కలిసికొని స్వేచ్ఛగా మీరు మీస్థానమును బాండగలరని
యశరీరవాక్కు పలికి చాలించెను.

శ్లో॥ శ్మృత్యాతాంతునివృత్తాభూ స్మరణేకృతనిశ్చయా । తతోదే
వాస్సమాదగ్గు స్సాన్వధేకామేహతేహరాత్ ॥ రత్యాదృష్టం
ప్రకృర్వాణా గుర్వింద్రాగ్నిపుగోగమాః । తాంతేనివర్తయా
మాసు ర్వరేణమహతారతిమ్ ॥ ౧౫

తా॥ ఈప్రకారముపలికిన యశరీరవాక్కునువిని యా రతీదేవి మరణించుటకు
నిశ్చయముగలదై యున్న పుట్టికినిచాలించెను. అంతరమంగు బృహస్పతి, ఇంద్రుఁడు
అగ్నివగోత్రుఁడు మొదలగు దేవతలు తమ ప్రయోజనకారియగు మన్మథుఁడు
సాంబమూర్తివలన దహింపఁబడఁగా రతీదేవివద్దకువచ్చి యామెకు ప్రత్యక్షమై విశే
షమైన వరములనిచ్చి యామెకు మరణవయస్సు మువల్లనంచు మాన్పించిరి.

శ్లో॥ అనంగోపిభవేత్సాంగో మృతస్సోప్యక్షిగోభవేత్ ।

ఇతితాంతువినిర్వృత్య ధర్మంచోపదిదేశిరే ॥

తా' అమృతమును పృథుడయినను పింఛి దుగ్ధమును. శరీరములేనివాడయినను శరీరమును వాడుగానే పింఛి కనిపించును అని యాపుకొనెను నామెతో జెప్పి యానెను నుఖమునుండి నివారించి ముక్తియు ననేకవిధములగు ధర్మములను పడేశించిరి.

శ్లో: పూర్వకశ్చేత్యయం రాజా సుందరాఖ్యోమహాప్రభుః । త్వమేవ
ః త్వితి తాపి రజస్సంకరకారిణీ ॥ తేనేయంచదశాభూత్తే కుగ్వి
దాప్సిదాసంచనిష్క్రమితి । మందాకిన్యాంశునైశాఖే ప్రాత
స్నాన సంకథాతురు ॥

తా' ఓతీదేవి! మీయొక్క పూర్వవృత్తాంతమును జెప్పెద వినుము. పూర్వమును నీవెరిమిటి సుందరుడనెడు పేరుగల గొప్పప్రభువుగానుండెను. నీవును ఆయనకు భార్యగానయియుండి యొకానొకప్పుడు బహిష్టయి వెలుపలనుండక పృథుని సంతకమునకు గూచారంకరమునొందితివి. అందువలన నీకిట్టికష్టమిప్పుడు సంభవించెనుగాన జైశాఖ మాసమున ప్రాతఃకాలమునగు నాకాశగంగనగు నన్న నముజేరి గూచాపమునకు పోవుచున్నవైతనును జేసికొనుము.

శ్లో: మధుసూదనమభ్యర్చ్య కథాందివ్యాంతథాశ్రుణు ।

అశూన్యశయనంనామ వ్రతమారభభామిని ॥ ౨౧

ధర్మశాసనతేభదే వ్రతేనాపిచమాధవే । నూనంతేభవితా
పత్యురువలభిర్న సంశయః ॥ ఇతితస్యైవరందత్వా దేవాజ
గ్గుర్యధాగతాః ॥ ౨౧

తా' ఆసాచి చచ్చి క్త మెట్లనగా, ౨ చిగన్నదానా! విష్ణుయూర్జిని పూజించి దేవతాసంబంధమును కథను విని అశూన్యశయనమునెడు వ్రతమారంభించి చేసినయెడల పుణ్యకరమును ఆ వ్రతముచేతను నీవెరిమిటి నీకు తిరిగి సంభవించగలడు. నిశ్చయము. ఎంతమాత్రము సంశయములేదు. అనిపలికి యామెను కోటివరముల నిచ్చి యాదేవతలు వారివారి స్థానములకు నేగి.

శ్లో: తత్తఃకృచ్ఛాన్నివృత్తానా దేవికామసతీతథా ।

గంగావగాహనంచక్రే మేషసంస్థేదివాకచే ॥

అశూన్యశయనంనామ వ్రతంచాపిమహామనాః ॥ ౨౩

తా' మిమ్మఱుని భార్యయగు రతీదేవి యనంతమున యతికష్టముగా నుఖము నివారించకొని పూర్వము మేషరాజియగుండగా గంగానీటిలో స్నానముజేసి పరిశుద్ధుడై గంగానీటియగుచు అశూన్యశయనమునెడు వ్రతము నారంభించి చేసెను.

శ్లో॥ తేనపుణ్యైశ్చ భావేన సద్యః కామోఽపి గోచరః ।

అభూత్తస్యైవమహారాజ లోకేచావార్యవీర్యవాక్ ॥ ౨౪

తా॥ ౨. మహారాజా! అపుణ్యమహత్తుచే అప్పుడే సున్నధుడు రతీజేరికి కండ్ల కగపడినవాడై విశేషమైన పరాక్రమముగలవాడై పతీజేకానో క్రిందించుచుండెను.

శ్లో॥ పూర్వకల్పేష్యయమపి రాజాధర్మపరాయణః ।

నైశాఖోరైన్మహాధర్మా న్నచక్రే తేనైస్సరః ॥ ౨౫

తా॥ పూర్వమందు సుందరు డనెడు వేదగలరాజు యశేషులగు ధర్మములను చేసినవాడైనను వైశాఖమాసమునంబు జేయదగిన మహాధర్మములలో నొక్కటయినను జేయలేదు.

శ్లో॥ దేహహానింప్ర పేదేసా పుత్రోపిపరమాత్మనః ।

వృధాపీతేతు నైశాఖే మేషసంస్థే దివాకరే ॥ ౨౬

తా॥ ఆరాజు అప్పుకడైన పూర్వజనున విష్ణుమూర్తికి మనఘండను పేరుగల తనయుడుగా పుట్టినవాడైనను మూర్ఖుడు మేషసంక్రమణమును బొందియున్న వైశాఖమాసమున వృధాగల వేడలయిచ్చుటచేత దేహనాశము సంభవించెను.

శ్లో॥ అవస్థేయంచ దేవానాం మనుష్యాణాంతుకాకథా ॥

తా॥ దేవతలకే యిట్టికష్టదశ సంభవించుచున్నప్పుడు వైశాఖమాసములోధర్మమును జేయకున్న మనుష్యులకు కష్టము సంభవించునని శాస్త్రనక్కరయేలేదు.

శ్లో॥ త్ర్యంబకేంతర్హి తేషశ్చాన్ని రాశాగిరికన్యకా ॥

తూష్ణింసితాంతదాభ్రాంతాం తాందృష్ట్వాహిమవాగిరిః ।

చకితస్సగృహాన్ని న్యే దోర్భ్యాంతాంపరిరభ్యచ ॥ ౨౭

తా॥ ఈప్రకారము మన్మథుడు దహింపబడిన పిమ్మట సాంబమూర్తి మానుమెవ్వెను. అనంతరము పార్వతీదేవి తన కోటిక వృథచూయునని విచారము నొంగుముండగా నక్కడకు ఆమెతండ్రియగు హిమవంతుడు వచ్చి వ్యాకులచిత్తుగాలగు నామెనుజూచి తాను భయపడి నూమెను కాగలించుకొని చంకయందును కొని తన గృహమునకు తీసికొనివెళ్ళెను.

శ్లో॥ రూపాదార్యగుణాదృష్ట్వా హరస్యైవమహాత్మనః ।

మేపతిర్భూయా దితితన్నిష్ఠమానసా ॥ గంగోపకూలమాపేదే

తవ స్తప్తందృఢవ్రతా । నివారితాపినాదేవీ పితామాత్రా

స్వకైర్జనైః ॥

తా|| అంతఃపుర పార్వతీదేవి మహానుభావుండగు సాంబమూర్తియొక్క
 కృపచే యాహ్వానము మొదలగు గుణములనుజూచి యాపాంబమూర్తియే నాకు తగిన
 పెనింటికొని యుండవలెను కాదని యా సాంబమూర్తి యందే నిశ్చలమైన మన
 స్సుకృత్య తపశ్శాక్తియు తిల్లియు మజీయు నితరులగు బంధుజనులు నెంత నివారిం
 చినను కనబడె నొప్పుచున్నట్లేని వ్రతమునవలంబించి గంగానదియొద్దన తపస్సును
 జేయుటకు గ్రహించెనెను.

శ్లో|| అర్చయంతీ మహాలింగం నిరాహారా జటాధరా ।

దివ్యవస్త్రహస్తాంతే ప్రత్యక్షో భూస్మహేశ్వరః ॥ 30

తా|| ఆ పార్వతీదేవి యాహారము విసర్జించి కేశములను జడలనుగాజేసికొని
 మహాలింగ స్వరూపమును సాంబమూర్తి నిట్లు కఠినవ్రతముతో బూజించుచుండఁగా
 నాసాంబమూర్తి దేవతా సంవత్సరములు వెయ్యి గడచినపిమ్మట నా పార్వతీదేవికి
 ప్రత్యక్షమయెను.

శ్లో|| భూత్వావర్ణ్యసి సామూహేషా పర్ణశాలాముఖేవిభుః । స్వనిష్ఠ
 మనసోదాగ్ధ్య వాక్యైర్నానావిధైరపి ॥ జ్ఞాత్వా వద ద్వరం
 భద్రదే వరయేతి మహాప్రభుః ॥ సావప్రేషతీంద్రుద్భృం త్వంభ
 వేతివరాననా ॥ 33

తా|| సర్వశక్తివంతుండగు యా సాంబమూర్తి బహ్మచారివేషమును ధరించి
 పాద్యంకృత్యమునందు యాపార్వతీదేవియుండి పర్ణశాలనద్దకు వచ్చి తనయందు గట్టి
 యభిప్రాయమున్నదోకే లేదో తెలిసికొనుటకు సాంబమూర్తివిగూర్చి తాను కొన్ని
 నీచోక్తులూఁపినను వానిని విని సహింపకుండుటచే తనయందు నిశ్చలమైన మనస్సుగల
 జానిగా నెరిగి యప్పుడు మహానుభావుండగు సాంబమూర్తి నిజస్వరూపముగనపఱచి
 శీఘ్ర వరధానుఁడగు మిచ్చెదనని హక్కుగా శ్రేష్ఠంబగు ముఖముగల యాపార్వతీదేవి
 శీఘ్ర వాకు పెనింటివగుమని సాంబమూర్తి వి. కొరెను.

శ్లో|| సశ్చైవ వరందత్వా ఋషీన్ సస్థారనస్తచ ।

ఆజగ్మస్తే పిమునయ స్థితాః పౌంజలయఃపురః ॥ 34

తా|| సాంబమూర్తి ఆప్రకారమేయని పార్వతీదేవికి వరమిచ్చి సప్తమనీశ్వ
 రులను స్మరియింపఁగా నాయేడుగురు మనీశ్వరులు వచ్చి దోసిల్లపట్టుకొని సాంబ
 మూర్తియగుటకు వచ్చి నిలబడిరి.

శ్లో॥ ఋషీనాజ్ఞాపయామాస కన్యాంప్రప్తంహిమాలయం । తఆది
ప్రాభగవతా కన్యార్థంహిమవద్ధహమ్ ॥ ప్రాపుర్విహాయసా
సర్వే ద్యోతయంతోదిశోదశ । పృథ్విజ్ఞగామసగిరి స్పృహైతాఽ
బ్రహ్మవిత్తమా ॥ 3౬

తా॥ అప్పుడు భగవంతుఁ డగు సాంబమూర్తి పార్వతీదేవిని తన కిచ్చుటకు
హిమవంతుని యడుగుటకు వెళ్ళవలయునని చెప్పఁగా నా యేడుగురు మునులు కన్యక
నడుగుటకు పదిదిక్కులను తమ శరీరకాంతిచే ప్రకాశింపజేయుచున్నవారై
యాకాశ మార్గమున హిమవంతుని గృహమునకు రాగా నాహిమవంతుఁడు బ్రహ్మ
వేత్తలగు నా మునీశ్వరులకు నెదురుగావెళ్ళి తీసికొనివచ్చెను.

శ్లో॥ సంపూజ్యవిధినత్సర్వాః సుఖాసీనావపృచ్ఛత ।

ధన్యోస్మిక్పతక్పత్యోస్మి యద్భవంతోగృహాగతాః ॥ 3౭

తా॥ ఆమునీశ్వరులకు శ్రేష్ఠుంబులగు నానమలనిడి కూర్చుండఁబెట్టి యథా
విధిగా పూజించి యిట్లు కృతకృత్యోస్మి జేయుచున్నాఁడు ఓమునీశ్వరులారా! మీరు
నాగృహమునకు వచ్చుచేయుటచే నేను ధన్యుఁడనైతిని. సఫలమైన కార్యములుగల
వాఁడనైతిని.

శ్లో॥ భవతాగమనం మన్యే మమజన్మఫలంత్వితి ।

నకార్యంవిద్యతేస్మాభిః పుణ్యార్థానాంమహాత్మనామ్ ॥ ౩౮

తా॥ మీరు పుణ్యాత్ములును, మహానుభావులును గాబట్టి నాతో మీరు
యేపనియును లేదు. అంగువలన మీయొక్క రాకను నాజన్మమును సఫలముజేయు
టకొఱకే కాని మఱియొక కారణములేదని తలఁచెదను.

శ్లో॥ తథాపిబూతకార్యంవో యత్కర్తవ్యమయాధునా ।

ఇత్యుక్తాస్తేతథావోచు ర్హిమవంతంమహాగిరిమ్ ॥

తా॥ అయినను యేకొంచెమైనను నేను జేయవలసిన కార్యముండెనేని చెప్పిన
నయెడల చేతునని హిమవంతుఁడు పలుకఁగా నా యేడుగురు మునీశ్వరులు హిమవం
తునిట్లు చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ త్వయాతే సద్భవంనాక్య ముక్తం గిరిపతేద్భవం ।

అస్మదాగమనోహేతుంవత్సావస్తేమహాదయ ॥ ౪౦

తా॥ నువ్వవత్సావలకు నధిపతియు మహానుభావుఁడవు నగు నో హిమవం

తుఁడా ! నీకు లెవని చూచుచు పరికించి. మాయొక్క కాకనుగుఱించి హేతువును చెప్పెదను ననుచు.

శ్లో॥ త్వత్కన్యాపార్వతీనామ పూర్వం దక్షాత్మజానతీ । జాతాతవ
కుమారి సూ యజ్ఞేన్యైక్తకలేబరా ॥ అప్యఃపాణిగ్రహేదక్షః
శంభుర్నన్యోజగత్ప్రయే । దేయాసాశంభవేదేవీ భవతానం
దమిచ్ఛతా ॥ ౪౨

తా॥ ఓ హిమవంతుఁడా ! పూర్వమందు దక్షుని కుమార్తెయగు నతీదేవి దక్ష యజ్ఞమునందు తండ్రియగు కోపముచే దేహమును చాలించి నీకు కుమార్తెగా పుట్టి పార్వతియను పేరుగలదియై యుండెను. ఆమెను వివాహనూడుటకు మూఁడులోకములయందును సాంబమూర్తికంటె సమర్థుండగు మఱియొక పురుషుఁడు లేడు కాబట్టి నీవు విశేషమగు మేలును బొందవలచితివేని ఆపార్వతీదేవిని సాంబమూర్తికిచ్చి వివాహము జేయుచు.

శ్లో॥ పూర్వజన్మసహస్రేషు భవతాసుకృతంకృతం ।

ఇదాసీంతవదిష్ట్యాతు పరిపాకముపాగతమ్ ॥

౪౩

తా॥ నీవు పూర్వజన్మముల జేమిపుణ్యమును జేసినావో నీయొక్క అదృష్టము వలన అట్టిపుణ్యము పరిపాకముపొంది ఫలించినది.

శ్లో॥ తేమాంతద్వచనంశ్రుత్వా సంహృష్టాత్మామహాగిరిః । వ్యాజ
హారపునర్వాక్యం పుత్రీవల్కలధారిణీ ॥ గంతీరేనిరాహారా
తపర్చరతిదుశ్చరం । కాంక్షమాణాపతింశంభుం తస్యాశ్చిప్త
మిదంత్యతి ॥ ౪౪

౪౪

తా॥ పర్వతశ్రేష్ఠుండగు యాహిమవంతుఁడు ఆమనీశ్వరులుచెప్పిన మాటలను విని సంతుష్టహృదయుడై యో మునులారా ! నా కుమార్తెయగు పార్వతి నారచీగలను భరించి యాహారమును విడిచి సాంబమూర్తి తనకు పెనిమిటి యగుటకుగాను గంగానది యొడ్డున కతివతపస్సును జేయుచున్నది. కాబట్టి యీ కార్యము ఆమెకు నిష్ఫలమైనదియే.

శ్లో॥ దత్తాత్రేయాయాతస్మై త్ర్యంబకాయమహాత్మనే ॥

శ్రీఘ్రింగత్యాభవంతస్తు యత్రశంభుర్మహాప్రభుః ॥

ప్రీత్యాహిమవతాదత్తాం గృహణేతిని వేద్యచ ।

భవంతవనకుర్వంతు చైతద్వైవాహికీంక్రియామ్ ॥ ౪౭

తా॥ పార్వతీదేవికి సాంబమూర్తియందు సపేక్షగలగుటచేసి మహానుభావుం డగు సాంబమూర్తికి పార్వతి యింతకు పూర్వమే యివ్వబడియున్నది. కాబట్టి యో మనులారా ! మీరు సాంబమూర్తియున్న ప్రదేశమునకు శీఘ్రముగావెళ్ళి హిమ వంతుడు సంతప్తతరంగుడైన పార్వతీదేవిని పూర్వమే మీకు యిచ్చియు న్నాడని చెప్పి మీరే యీ వివాహవిధిని నెఱవేర్చవలయును.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తాస్తేహిమవతా తమామంత్ర్యశివంయయః ।

లక్ష్మ్యద్యాయోషితస్సర్వా విప్లవాద్యాద్యేవతాలపి ।

షణ్మాతరోధముసయో ద్విష్టుంజగ్గుర్న హోత్సవమ్ ॥

తా॥ ఈప్రకారము హిమవంతుడు చెప్పగా విని మునీశ్వరులు హిమవంతుని యొద్ద నుజ్జతీసికొని సాంబమూర్తియొద్దకు వెళ్ళిరి. పిమ్మట నిట్టి మహోత్సవమును జూచుటకు లక్ష్మీదేవి మొదలగు స్త్రీలును, విష్ణు మొదలగు దేవతలును, షణ్మాతృక లును, మునీశ్వరులును వచ్చిరి.

శ్లో॥ శివస్సర్వామరగణై ర్మునిభిర్మాతృభిస్తథా । అన్వితోవృష

భారూఢః ప్రమధానాంగజైర్వృతః ॥ భరీశంఖమృదంగాద్యై

కపాలాపటహాదికైః । బ్రహ్మఘోషైర్బంధుభిశ్చ ప్రావిశద్ధి

మవత్పురీమ్ ॥

తా॥ సాంబమూర్తి వృషభవాహనము నెక్కి సమస్త దేవతాసమాహముల తోడను, మునీశ్వరులతోడను, షణ్మాతలతోడను, ప్రమథగణములతోడను గూడిన వాడై భేరి, శంఖము, మృదంగాలు, ఢంక, నవభత్ మొదలగు వాద్యములు మ్రోగు చుండగాను, బ్రాహ్మణులు వేదములను, పఠింపుచుండగాను బంధువులతో గూడినవాడై హిమవంతుని పట్టణమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ సుముహూర్తే శుభేలగ్నే శుభగ్రహనిరీక్షితే ।

వివాహమకరోచ్ఛలః ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ।

మహోత్సవస్తదాచానీ త్రిలోక్యాంప్రాణినాంనృప ॥ ౪౮

తా॥ అనంతరము హిమవంతుడు సంతోషించిన మనస్సుగలవాడై శుభగ్రహ ములచే జూడబడుచుండిన శ్రేష్ఠమగు లగ్నమునకు పార్వతిని సాంబమూర్తికిచ్చి

వివాహముజేసెను. ఓరాజా! అప్పుడు మూడులోకములయందును సమస్తప్రాణులకును మిక్కిలి యానందమాయెను.

శ్లో! సహోత్సవేనివృత్తేతు శంకరో లోకశంకరః ॥

కేమేస్వచ్ఛందయాదేవ్యా లోకధర్మాననువృతః ॥ ౫౩

తా|| ఈ ప్రకారము వివాహముహోత్సవము సంపూర్ణమైనది ననుకొని లోకమునకు శుభముచేయు సాంబమూర్తి లోకములోనుండు ధర్మముల నవలంబించి స్వేచ్ఛగా పార్వతీదేవిగో క్రీడించుచుండెను.

శ్లో! ఋద్ధిమద్ధిమవగ్లేహే దేవేంద్రభవనోపమే ॥ సర్వర్యాం నంది
పితృరే ననరాజిషు శంకరః ॥ మత్తాళీద్విజసన్నాద మయూర

రవమండితే! దివ్యవృక్షసహస్రాణి కేమేస్వచ్ఛందయావిభుః ॥ ౫౪

తా|| సమస్తసంపత్తులు కలిసి గరుకనే కేవేంద్రుని గృహముతో సమానమైన హిమవంతుని గృహమునందును, మత్తలయందు ఆనందకరమైన సరస్సులతీరమందును వనపంక్తులయందును, మండిన కుమ్మదలు, పక్షులు, నెనుళ్ళు మొదలగు జంతువుల భవనములతోగూడిన ప్రదేశమునందును ప్రభువగు సాంబమూర్తి యనేకవేల దివ్యరంగవర్షములు స్వేచ్ఛగా పార్వతిగోగూడి క్రీడించుచుండెను.

శ్లో! స్త్రీణామింద్రవరాభావా త్తస్మిన్నా లేనృపోత్తమః ।

పుంసంసర్గాత్పునర్గర్భో నారీణాంసృవతిధృవమ్ ॥ ౫౫

తా|| ఓ రాజా! ఆ కాలమునందు కేవేంద్రునియొక్క వరము లేకుండుటచే స్త్రీలకు పురుషులతో సంభోగము కలిగినప్పటికిని తిరిగి గర్భము ప్రసవించుటయేకాని గర్భోత్పత్తి యగుటలేదు.

శ్లో! వృత్తహంరమణాదేవ్యాం నాభూద్గర్భో హరాద్భత ।

దేవానామభవచ్చింతా పుత్రీలాభాద్వరాద్విభో ॥ ౫౬

తా|| ఓ రాజా! కాబట్టి సాంబమూర్తి పార్వతీదేవితో నిత్యము సంభోగించుచున్నప్పటికి గర్భోత్పత్తి గలుగలేదు. ఎంతయోశ్చర్యము అని యాప్రకారము దేవతలలోంచి సాంబమూర్తివలన కుమారుఁ డెట్లు కలుగునో యని యుపాయ ములోచించుచుండిరి.

శ్లో! సర్వేసంగిత్యసంమంత్ర్య మిథవవంబభాషిరే ।

కామినాభూద్రతౌనిత్యం సతోదేవ్యాహరస్వరాట్ ॥ ౫౭

తా|| దేవత లందఱు నొకరి నొకరు పిలుచుకొని యొకచోట గూడినవారై

హరితోవాసు రహస్యముగా నిట్లు చెప్పకొనిరి. స్వయంప్రకాశమానుడైనసాంబ
మూర్తి సంభోగమునందు కోటికలవాడై నిత్యము పార్వతీదేవితో సంభోగించు
చున్నాడు.

శ్లో॥ నాస్మాకంసిద్ధ్యతేకార్యం నిత్యందర్శస్యసంప్రవాత్ ॥

పునారతిర్యథానాథా త్తథాస్మాభిర్విధీయతామ్ ॥

తా॥ నిత్యము గర్భము స్రవించుటచే మనయొక్క కార్యసిద్ధికాలేదు. ఇప్పుడు
సంభోగము పూర్తియైనపిమ్మట తిరిగి సంభోగము చేయకుండునట్లు గా మనము పృ
యత్నము చేయవలయును.

శ్లో॥ మిథవవంతుసంభావ్య విచిన్వత్క్షణమత్రహి ।

అగ్నింకృత్యేవినిశ్చిత్వ హ్యూచుర్మాసపురస్సరమ్ ॥

తా॥ ఈప్రకారము రహస్యముగా మాట్లాడుకొని ఊకాలము మాటాచించి
యీకార్యమును సాధించుటయందు నగ్నియే తగినవాడని నిశ్చయించి యా యగ్ని
హోతునీబలిచి మర్యాదజేసి యిట్లు చెప్పిరి.

శ్లో॥ త్వముఖోఽగ్నేహిదేవానాం త్వంబంధుర్గతిరేవచ । ఇదాసీ
మపిగచ్ఛత్వం రమతేయత్రైవహరః ॥ రత్వం తేదర్శయత్మానం పునా
రతిర్యథానవై । త్వాందృష్ట్యావీడితాదేవితత శ్చాపపరేద్ధృగ్విమ్ ॥ ౬౭

తా॥ ఓయగ్ని హోతుడా । నీవు దేవతల కందఱికిని ముఖస్వరూపముగా
నుండువాడవు. నీవే బంధువు. నీవేగగవి. కాబట్టి నీవప్పుడు సాంబమూర్తిక సం
భోగించుచున్న ప్రదేశమునకు వెళ్ళి సంభోగముపూర్తియైనపిమ్మట వారి యెగుటకు
వెళ్ళినయెడల పార్వతీదేవి నిన్నుజూచి సిగ్గు పడి యడ్చుటనుండి లేచివెళ్ళును. కాబ
ట్టి తిరిగి సంభోగము సంభవింపదు. నిశ్చయము.

శ్లో॥ శిష్యోభ్యుత్పత్యతరత్వంతే పృచ్ఛతత్త్వంస్మరాంతకం ।
తత్త్వసంప్రక్షివ్యాజేన కాలంబహునయప్రభో ॥

తా॥ సంభోగసమయమందు వెళ్ళుట యెట్లంటివేని సంభోగాంతమును శిష్యు
డవుగా వెళ్ళి మన్యోధ సంహారకుడైన యా సాంబమూర్తిని వేదాంతమునుగుఱించి
ప్రశ్నజేయుము. ఓ పార్వతీ మీ ఇట్లు వేదాంత సంభాషణమును కపటవ్యాపరము చే
కాలమునుగడుపుము.

శ్లో॥ బహుకోలేగతేదేవీ కుమారం ప్రసవిష్యతి ।

దేవీరేవంహం త్థి త్థి రోమిన్యక్వాహరంయయా ॥ ౬౮

తా॥ బహుకోలేముగడచిన యాపార్వతీదేవి కుమారుని కనగలదు. అని యీ

ప్రకారము జేవతలు ప్రాప్తించగా నన్ని హోత్రుడు యతీరుగానే జేయుదునని యొప్పుకొని సాంబమూర్తి యుండు ప్రాంతమునకు నేళ్ళెను.

శ్లో॥ వీర్యోత్సర్గాయా వ్యమేవ గతో వహ్నిరతాంతరే ।

తందృష్ట్యా వీడితాదేవి వివస్త్రావిమనాయయా ॥ ౯౫

తా॥ అప్పుడు సంభోగము వూర్తికాసుండుటచే పార్వతీదేవియందు సాంబమూర్తిచే పీడ్మగు విడువలువలేదు. అట్టి సమయములో నెదుటనుండు నన్ని హోత్రుని జూచి యాహార్యతి వ స్త్రుహితముగా నుండినందున నిగ్గు పడి వెలనెలబోయి చాటుచు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ రతివిహాయత్వయా తతోరుదోత్రికోపితః । వహ్నింప్రాహ గృహణేద మవిస్మృప్తం మర్కతే ॥ మద్వీర్యం మసహంపాప రతివిఘ్న స్త్వయాభవత్ । ఉత్సృజామి చ మద్వీర్యం త్వస్మభేవావ్యవాహనమ్ ॥ ౯౬

తా॥ పార్వతీదేవి సంభోగమును విడిచి కీర్ణముగా లేచిపోవుటచే నన్ని హోత్రునియందు మిక్కిలి కోపముగలవాడై యాపనితో నిట్లు పలకచున్నాడు. దుష్టబుద్ధిగలవాడవును, పాపుడవునకు నో యన్ని హోత్రుడా! మా సంభోగమునకు నీవు కీర్ణమును గలిగించితివి. నాచే పార్వతీయందు వీర్యముంచిబడలేదు. కాబట్టి యట్టి దుస్సహమై నవీర్యమును నీవు ఖమునందు విడిచెదను. దీనిని నీవేమోసికొని పొమ్ము.

శ్లో॥ ఇత్సుక్ష్వీతస్త్వ నా వీర్యం హవ్య వాహముభేహరః ।

శర్భ త్వాదవ్యామానస్యో సోదరేవీర్యముల్బణమ్ ॥

చింతయానోయయాధమ దేవానాం యుపాహుః ।

కథంచితాప్రోణతో ముక్తోదేవేభ్యస్తన్ని వేదయత్ ॥ ౯౭

తా॥ ఈ ప్రకారము సాంబమూర్తికాపలికిన తనవీర్యమును అగ్నిహోత్రునియందు విడిచెను, అయన్ని హోత్రుడు దుర్భరమై న యారేతస్సును తనహృదయమందు ధరించి తపోవలదుచుండినవాడై ప్రాణముతో విడువబడితినినీతలంచి యాభారమును పోగొట్టుకొనుట యెట్లగునో యని మనస్సున విచారించి దేవతలయొద్దకు వెళ్ళి జటిగదగిన వృత్తాంతమునంతయును వారితో జెప్పెను.

శ్లో॥ దేవావహ్నిరతం శృత్వా హర్షతో కాసమీయయుః । స్థితవీర్య ముతిష్ఠో దం కథంతుప్రసవోభవేత్ ॥ ఇతిదుఃఖంతదాచా నీదవ్హేహ్నుః క్షౌతుశాంధవం । వవృధేతేజసోఽగ్నిప్రందశమాసాగతాస్తదా ॥ ౯౮

తా॥ ఇట్లు అన్ని హోత్రునిచే జెప్పబడినమాటను విని దేవతలు సంభోగమును

దుఃఖమునుగూడ బొందిరి. ఎగుతల్లననగా వీర్యము సంభవించుటచే నుగోషమును ఈవీర్యము పిండమై పుత్రుడుగా జనించుటెట్లయని దుఃఖమును బొందిరి. ఇట్లగ్ని హోత్రుని గర్భమందుంచబడిన సాంబమూర్తివీర్యము వృద్ధిపొందుచుండగా పదిమా సములు కిఘ్రిముగా నే గడచెను.

శ్లో॥ నావశ్యత్ప్రసవోపాయం బహుదుఃఖపరాయణః ।

దేవాన్వైశరణంప్రాప్త గర్భమోచనమేతవే ॥

22

తా॥ అయ్యగ్ని హోత్రుడుయెన్ని దినములకును ప్రసవించకుండుటచే విశేష దుఃఖముగలవాడై యీగర్భప్రసవమునకు తగినయుపాయమును దెలిసికొనుటకు దేవ తలను శరణుబొందెను.

శ్లో॥ తేదేవా వహ్నినాసాకం ప్రాపుర్గంగాం యశస్వినిం ।

గంగాంస్తోత్రేణతేస్తుత్వా ప్రార్థయామాసురంజనా ॥

23

తా॥ ఆదేవతలు అగ్ని హోత్రునిగూడి లోకప్రసిద్ధిగలిగిన గంగానదియొద్ద కు వెళ్ళి యామె ననేకవిధములదు స్తోత్రములఁజేరి.

శ్లో॥ త్వంమాతా సర్వదేవానాం త్వమేవ జగతాంపతిః ।

దేవతార్థతుత్వంభద్రే ధత్స్వతేజస్తుశాంభవమ్ ॥

24

తా॥ ఓగంగాదేవి! నమస్త దేవతలకు నీవేతల్లివి. మూడులోకములకు నీ పతి పతివి. కాబట్టి దేవతల యుతయొగముకొరకు నగ్ని హోత్రునియం దుండు సాంబ మూర్తి సంబధమైన వీర్యమును నీవు భరింపుము.

శ్లో॥ తద్యహేర్వర్ధతేగర్భే నప్రిత్యాత్ప్రసవోన్యచ ।

తస్మాదేనంచనస్సర్వాక్ సముద్ధరదయాంకురు ॥

25

తా॥ అగ్ని హోత్రునియందు గర్భము వృద్ధిపొందుచున్నదికాని యతను పురు షుడగుటచే ప్రసవించుట సభించును. కాబట్టి యవీర్యమును నీవు భరియించి మాయందు దయయించి యగ్ని హోత్రుని ముమ్మలను రక్షింపుము.

శ్లో॥ ఇత్యేవంప్రాప్తితాదేవితథాస్తితివచోబ్రవీత్ ।

దేవాస్తువహ్నయేప్రాహుర్నంత్రంగర్భవిమోచనమ్ ॥

26

తా॥ ఈప్రకారము యగంగాదేవి దేవతచే ప్రార్థింపబడి యలాగేచేయును నని యొప్పుకొనెను. అనంతరము దేవతలు అగ్ని హోత్రునికి గర్భము వదిలిపోవునట్టి మంత్రముపఠేసిందిరి.

శ్లో॥ తస్మాంతార్ధగర్భమాకృష్య వ్యసృజద్దవ్యవాహనః ॥

గంగామాంశాంభవంతేజో భాస్వల్లోకసుదుస్సహమ్ ॥ 22

తా|| వాసు యువదేశించిన మంత్రమువలన గర్భమందున్నట్టియు, లోకము లో సహంప శక్త్యముకొనెట్టియు, ప్రకాశించునట్టి సాంబమూర్తి తేజస్సును తీసి లంగావదియంగంచెను.

శ్లో|| సావోధ్యోకతిచిన్మా న్నసా శశాకతతఃపరం ॥ నిర్జలాతత్పభా
వేనస్ఫుటద్రీ క్తకేబరా ॥ బహుమఃఖాతురాదేవీ పాతివ్రత్యప్రభావ
తః ॥ డ్విహారస్వదర్శం గర్భంలోకై కపావసీ ॥ 23

తా|| ఆంగావదియు కొన్నిమానము లాగర్భమును భరియించి యటుపిమ్మట భరించలేనిదై యా తేజస్సుయొక్క వేడిమిచేసింకివోయిన జలముకలిదియై జలములేని శరీరముగలదియగుచు శాకమును పవిత్రమునుజేయు యానది విశేషమఃఖమును బొంది తన పాతివ్రత్యమహిమ చేతనగర్భమందుండి పిండమును బహుటమీసెను.

శ్లో|| శరకాండేతుచిక్షేప దహ్యామానంసమంతతః ।

శరకాండై స్సుసం భేదో ఘోడాభిన్నోబభూపహ ॥ ౨౦

తా|| ఆంభటను త పించుచున్న సాంబమూర్తి శరీరస్సును రెల్లపొదయం దుం చుగారెల్లదంటలే నాశరీరస్సు యాటువిభాగములుగా నేర్పడెను.

శ్లో|| మట్కృత్తికాస్సమాజస్కర్మ ర్భిష్టానాచోదితా స్తథా ।

శరకాండేవినిర్భిన్నం ఘోడాసంధాయ శాంభవమ్ ॥

షణ్ముఖంపురుషంకృ త్వాత్వేకదేహమితిస్ఫుటం ।

కృత్తికావిధిన్వాజ్ఞప్తా స్తంతథాచక్రిరేద్యథమ్ ॥ ౨౧

తా|| ఆమంతరము బ్రహ్మచే భృశపింపబడినవారై మట్కృత్తిక లచ్చటికి తవచ్చి రెల్లపొదయందు యాటు విధములుగా నేర్పబడియున్న యాసాంబమూర్తి శరీరస్సు యాటుముఖములును యొక్కదేహమునుగల పురుషునుగా దృఢమైన-ప్రాయ త్నముతో బ్రహ్మయొక్క యజ్ఞానుపాదముగా మట్కృత్తికలచేరిరియు.

శ్లో|| తద్దేహంపురుషాచారం షణ్ముఖంశరకాండగం ।

అరక్ష్యమాణమేవాసీ చ్చరకాండేషునైచితిమ్ ॥ ౨౩

తా|| ఆటుముఖములగలిగి పురుషాకారమైన యాదేహము రెల్లపొదయం దుంచబడి బహుకాలముకొలది నెఱవేతెనె తక్షణమవదనినై యుండును.

శ్లో|| ఏకదా వృషభారూఢా సార్వతీపరమేశ్వరా ।

శ్రీకై లంగంతుమనసా తత్త్వలంపరిజగ్గతా ॥ ౨౪

తా॥ ఇట్లు కొంతకాలము గడువగా నొకప్పుడు పార్వతీపరమేశ్వరులు వృషభవాహనమునెక్కి శ్రీశైలమునుగరించి వెళ్ళుచు నాప్రదేశమునకు వెళ్ళిరి.

శ్లో॥ తదానీతాపర్వతీదేవీ సద్యస్సుతపయోధరా ।

విస్మిమితాపచనంరుద్రం సుతౌకస్మాత్ప్రయాధరా ॥

కారణంబూహివిశ్వాత్మ నిత్యక్షుహరోబ్రవీత్ ।

శ్రుణు దేవి పవిత్ర్యామి ఘోషోధో వర్త తేతవ ॥ ౮౬

తా॥ అప్పుడు పార్వతీదేవి కుచములవలన క్షీరములు స్రవించగా నాశ్చర్యమునుబొంది యాపర్వతీ ప్రసములు స్రవించుటకు కారణమేమని సాంబమూర్తి సదుగాగ ప్రపంచమునంతయువ్యాపించి యాండు సాంబమూర్తి యోదేవీ! వినుమని యిట్లు చెప్పెను. నీకుమానుండు యాదిగుఱపరీక్షమనం దుండెను.

శ్లో॥ త్వయీవీర్యమునుత్పన్నం ప్రాగేవాగాధవిర్యహః ।

తందృష్ట్వా వ్రీడితాత్వంవై ప్రవిష్టాచక్రలాంతరమ్ ॥ ౮౭

తా॥ అది యేతరు నవగా పూర్వమందు నీవో నేను సంభోగించుచుండగా నీయందు వీర్యమును విడువకపూర్వమే యచ్చటికి నట్టి హోతుక్కుడు వచ్చెను. అప్పుడు నీవాయగ్ని హోత్రునికాచి సిగ్గుపడి మఱియొకచోటునకు వెళ్ళి దాగితివి

శ్లో॥ మయాకోసాద్యహ్నిముఖే విస్ఫుప్తం వీర్యముల్బణం ।

దేవానాంచప్రసాదేన గంగాయాంవిస్ఫజద్విభుః ॥ ౮౮

తా॥ అప్పుడు నే చక్ర హోత్రునియందు కోపముగలవాడవై దుస్సహమును నావీర్యమును అతనియుఖమునందు కడువగా వెలండు కొంతకాలముభరియించి పిమ్మట దేవతల యనుగ్రహమువలన గంగానదియందు విడిచెను.

శ్లో॥ గంగాచదహ్యమానాసా చిత్తేపవళరాంతరే ।

తత్ప్రేక్షాప్రభిన్నంతు మాతృభిశ్చదృఢీకృతమ్ ॥ ౮౯

తా॥ ఆ గంగానదియు వీర్యతాపముచేతపించబడి రెల్లుపొదయందుంచగా నా వీర్యము అటువిభాగములాయెను. అప్పుడు చక్రత్రికలు వచ్చి యా యాటుపిండములను దృఢముగా నుండునట్లు కూర్చిరి.

శ్లో॥ పురుషాకృతిమాపేదే తందృష్ట్వాతే ససోన్నతే ।

పాలనీయంమహావీర్యం విష్ణునాసమవిక్రమమ్ ॥ ౯౦

తా॥ అపొడములు ఒక్కదేహముకలిగి పురుషకారమును బొందెను. ఆపురు

శ్లో॥ కామరూపే నిర్వచయన్ ప్రవచయన్నః. కాబట్టి నావీర్యము వలనసంభవించినట్లయిన విష్ణునితో సమానమైన పరాక్రమముగల యాపిల్లవానిని నీవు పట్టెదము.

శ్లో॥ అయమేవౌరసఃపుత్రః ప్రవభాతివినిశ్చితం ।

తస్మాన్మృత్యోన శీఘ్రంత్వం తేనఖ్యాతి రతీవతే ॥

౯౦

తా॥ నీవు కన్నకుమారుడు యితడనే నాకు నిశ్చయముగా నోచుచున్నది. కాబట్టి శీఘ్రముగా నీపిల్లవానిని తీసికొనివెళ్ళి పోషించితివని యితనివలన నీకు మృత్యుమైన ప్రస్థిరాగలదు.

శ్లో॥ ఇత్యాజ్ఞప్తాశంభునాసా తమాదాయార్భకం ద్రితం ।

అంకమారోఽప్యతందేవీ పాయయామాససాస్తనా ॥

౯౧

తా॥ ఈప్రకారము సాంబమూర్తిచే నాజ్ఞాపింపబడి యాపార్వతీదేవి శీఘ్రముగా నాపిల్లవానిని తీసికొని నొడలయందునిడుకొని స్తవ్యపానము జేయించెను.

శ్లో॥ దేవేనమోహితా దేవీ పుత్రస్నేహపరాధవత్ ।

పునః కైలాసమగమత్ప్రభుణాసహ శాంకరీ ॥

౯౨

తా॥ ఈప్రకారము సాంబమూర్తిచే భ్రమనుపొందింపబడి పార్వతీదేవి పుత్రవాత్సల్యముగలదియగుచు సాంబమూర్తితో గూడ తిరిగి కైలాసమునకు వచ్చెను.

శ్లో॥ పుత్రంబాలయతీదేవీ సంతోషం పరమంయయా ।

నవం కుమారజననం వర్జితం తే మయాద్భుతమ్ ॥

౯౩

తా॥ అనంతరము పార్వతీదేవి యాకుమారుని పెంచుచు విశేషమైన సంతోషమునుబొందెను. ఓరాజా! ఈప్రకార నూర్చరక్తర్ణమైన కుమారస్వామి జననమును నీరు జెప్పితిని.

శ్లో॥ యథిదంశ్రుణయన్నిత్యం కుమారజవనంశుభం ।

పుత్రపౌత్రాభివృద్ధింతు లభ్యతేనాత్మసంశయః ॥

౯౪

తా॥ శుభముల నొసంగు యా కుమారస్వామి జననచరిత్రము నెవ్వడూ వినుచున్నాడో అట్టివాడు ఇహలోకమునందు పుత్రులు, పౌత్రులు మొదలగు అభివృద్ధిని పొందగలడు. సంజేహములేదు.

శ్లో॥ మహద్దుఃఖంతుజననే హరస్యాప్రియతోభవత్ ।

ప్రీత్యాశుశ్రుతవై శాఖ ధర్మోఽప్యప్రతిమోభవేత్ ॥

౯౫

తా॥ తపోనిష్ఠగరిష్ఠః ప్రాయశ్చ సాంబరూపికి తిఱిగివివాహమగుట అయి
వైష్ణవమందున నిట్టి అయిష్టమైన కార్యమును జేసికొనుటకు భ్రమనుకరించినందుకు
మన్మథుడు కారణుడైనందునను, సత్పురుషులకు వైష్ణవమును చేసినందువలనను
మనఁగుడు తిఱిగి జన్మించినప్పుడు విశేషమైన దుఃఖమునుబొందెను. వైశాఖమాస
ధర్మమైతే భగవంతునకును, సత్పురుషులకు నిష్ఠమైనందున నిత్యము వినుచుండిన
యెడల విశేషమైన ఫలమునిచ్చునది యగును.

శ్లో॥ తస్మాద్వైశాఖధర్మోహి సర్వాఘోషువినాశనః ।

అవైధవ్యప్రదః పుణ్యః సర్వసంప ద్విధాయకః ॥ ౯౨

తా॥ భగవంతునకు పీఠికరమగుటవలన వైశాఖధర్మము సమస్తపాపములను
పోగొట్టినదియు, చిుకాలము నువాసినీత్యము కల్గించునదియు, పుణ్యకరమై
నదియు, సమస్తసంపత్తుల నిచ్చునదియు నిగును, విశాఖః దనగా కుమారస్వామి
గాన తచ్చరిత మిచ్చుటసంగతము.

శ్లో॥ అనంగోపిహిసాంగత్యం యత్ప్రభావాత్సమాప్తవాః ।

అన్నాత్వాచాప్యదత్వాచ వై శాఖోయస్యవైగతః ॥

అపిధర్మకృతోపాపి భవేద్దుఃఖవరంపరా ।

సర్వధర్మయుతస్యాత్మ యద్యేకోయమనుష్ఠితః ॥ ౯౩

తా॥ మన్మథుడు శరీరము తీసివారైనను యే వైశాఖమాస ధర్మ మహత్తుచే
శరీరసహిగూడ యుండెనో, అట్టి వైశాఖమాసములో నెవడు స్నానముజేయకుం
డునో, ఎవడు ధర్మముజేయకుండునో అట్టివాడు సమస్తధర్మములను జేసినప్పటికి
దుఃఖములనే బొందుచుండును, సర్వధర్మములను జేయక నొక్క వైశాఖధర్మమునే
జేసినయెడల సమస్త ధర్మములను జేసినవాడగును.

పు తోత్సత్తికథనంనామ నవమోధ్యాయ స్సమాప్తః ॥

అ థ ద శ మో ధ యః.

మైథిలః॥ శ్లో॥ యతామపత్నీ చరితః మశూన్యశయనవ్రతం ।

దేవోపద్రవః తస్యాస్య విధానం బ్రూహిభూసుర ॥ ౧

తా॥ మిథిలాధిపతి యగు హేమాంగుడు పలుకుచున్నాడు. ఓ బ్రాహ్మ
ణుడా దేవతలచే మపదేశంపఁబడినదియు, మన్మథుని భార్యయగు రతిదేవిచే నాచ
రింపఁబడిన అశూన్యశయనవ్రతమనునది యేదికలనో దాని విధివంకనను జెప్పుము.

శ్లో॥ కిందానం కోవిధిస్తస్య పూజనం కింశలం శుభ్రా ॥

ఏతదాచక్ష్యభూ దేవ శ్రోతుంకాతూహలంహిమే ॥

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుడా! ఏమి దానమిహ్యనలయును. ఎట్లు పూజింపవలయును, ఈవ్రతపూజించిన వేమిఫలముకలుగును? దీనిని సవిస్తారముగా జెప్పితివేని వినుటకు నశేక్షగలిగియుంటిని,

శ్రుతదేవః॥ శ్లో॥ శ్రుణుభూయఃప్రవక్ష్యామి వ్రతంపాపప్రణాశనం ।

అశూన్యశయనంనామ రమాయైహరిణోదితమ్ ॥ 3

తా॥ ఈవ్రతకారము సేమాంకుడడుగఁగా శ్రుతదేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓరాజా! పాపములను బోగొట్టునదియు, లక్ష్మీదేవికి విష్ణుమూర్తిచే జెప్పఁబడినదియు నగు అశూన్యశయనవ్రతమును జెప్పుచున్నాను వినుము.

శ్లో॥ యేనచీర్జితదేవేశో జమూతాభఃపృసీదతి ॥

లక్ష్మీభర్తా జగన్పాపః సమస్తాహుఘనాశనః ॥ ౪

తా॥ దేవతలకందము నధిపతియు, మేఘముడుకొక్క కౌంతివంటి కౌంతిగలవాడును, సమస్తపాపహామిషములను, బోగొట్టువాఁడును, వ్రతంచమునకధిపతియు లక్ష్మీదేవికి వెలిమిటియగు విష్ణుమూర్తి యేవ్రతమాచరించిన యనుగ్రహించునో అట్టి వ్రతమును జెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ అశ్వుత్వామస్త్యదంరాజః వ్రతంపాతకనాశనం ।

గర్వస్థుశ్చవైరేత తస్యేదంవిష్ణులంభవేత్ ॥ ౫

తా॥ ఓరాజా! పాపములను బోగొట్టునీ వ్రతమునుజేయఁ దొందదు గృహస్థాశ్రమ ధర్మములనే జేయుచుండునో వాని ధర్మము లన్నియును విష్ణులములే యనుచుండును.

శ్లో॥ శ్రావణే శ్చైవ పక్షేతు ద్వితీయాయాంమహీపతే ।

అశూన్యశయనాఖ్యం తద్దాహ్యంవ్రతమను త్రమమ్ ॥ ౬

తా॥ ఓరాజా! అశూన్యశయనమనెను శ్రోతమైన వ్రతమును శ్రావణ శుక్ల విదిమనంబున జేయవలయును.

శ్లో॥ చాతుర్మాస్యేతుసంప్రాప్తే హవిష్యాశీభవేన్నరః ।

చతుర్భిఃపారణంమూసై సుజ్ఞాపాద్యతేప్రభో ॥ ౭

తా॥ ఓ పభూవా! ఈవ్రతమును జేయునట్టి పురుషుడు చాతుర్మాస్యలయందు

పాయసమునే భుజియింపును నాలుగుమాసము లయిన పిమ్మట పారిణమ బాగుగా జేయవలయును.

శ్లో॥ లక్ష్మీయక్తోజగన్నాథః పూజనీయోజనార్దనః॥

సారణేదినసాగ్రే జ్ఞాత్యంతై వచతుర్విధమ్ ।

౮

తా॥ సారణముజేయు దినమునందు లక్ష్మీనాథో గూడినవాడును, మూడులాకలులకు వధిపతియైనగు కిష్టనూతినిచి పూజించి నాలుగువిధములగు భక్త్యములనుజేయదన జేయవలయును.

శ్లో॥ ఉపాయనంచదాతవ్యం బ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ।

సావర్ణింరాజతీంనాపి మూర్తింకుర్యాన్యవోరమామ్ ।

వీతాంబరధరాందివ్యాం వనమాలావిభూషితాం ।

శుక్లపుష్పైస్సుగంధైశ్చ పూజయేత్పురుషోత్తమమ్ ॥ ౧౦

తా॥ అనంతరము కుటుంబనతుడైన బ్రాహ్మణునకు వాయన మియ్యవలయును. బంగారముతోగాని, వెండితోగాని శ్రేష్ఠంబగునదియు, సుందరముగానుండు నొక ప్రతిమనుజేయించి దానికి పట్టువస్త్రమునుజుట్టి తులసిమాలికలు మొదలగువానిచే నలంకరించి యాప్రతిమయందు విష్ణుమూర్తి నావాహనముజేసి తెల్లనిపుష్పములు పరిమళగంధములు మొదలగువానిచే పూజచేయవలయును.

శ్లో॥ శయ్యాదానైత్వస్త్రదానై ర్విప్రానా బోజనైస్తథా ।

దంపత్యోరోభజనైశ్చైవ దక్షిణాభిః ప్రపూజయేత్ ॥ ౧౧

తా॥ శయ్యాదానములు, వస్త్రదానములు, బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుట దంపతులకు భోజనము పెట్టుట, దక్షిణలనిచ్చుట మొదలగువానిచే బ్రాహ్మణులను పూజింపవలయును.

శ్లో॥ ఏవంతుచతురోమాసాన్పూజయిత్వా జనార్దనం ।

మార్గశీర్షాదిమాసేషు పూజయేత్పూర్వవద్ధరిమ్ ॥ ౧౨

తా॥ ఈపక్షికాసు కౌరవణము మొదలు నాలుగుమాసముల పర్యంతము విష్ణుమూర్తిని పూజించి పిమ్మట మార్గశీర్షము మొదలు నాలుగు మాసములయందును పూర్వమువలెనే విష్ణుమూర్తిని పూజింపవలయును.

శ్లో॥ రక్తవర్ణంహరింధ్యాయే దుక్కిణీసహితంథా ।

వైత్రాదిచతురోమాసా నేవంసంపూజయేత్తతః ॥ ౧౩

తా॥ అనంతరము వైత్రము మొదలు నాలుగుమాసముల శర్యంతము నెట్లని

వస్తు గతినివర్తియు, రుక్మిణీదేశో గూడినట్టియు విష్ణుమూర్తిగాని పూర్వమువలెనే పూజింపవలయును.

శ్లో॥ భూమ్యాసహస్థితం దేవ మర్చయేద్భక్తిపూర్వకం ॥

సనంసనాద్వైరునిభి స్తూయమావమకల్మషమ్ ॥ ౧౮

తా॥ భూదేశోగూడ నుండునట్టియు, సనందనాది మునులచే స్తోత్రముజేయ నగునట్టియు, పాప రహితుడైనట్టియు నష్టమూర్తిగాని భక్తిపూర్వకముగా పూజింప వలయును.

శ్లో॥ ఆపాశస్యగమానస్య ద్వితియాయాంసమాపయేత్ ।

అష్టాక్ష శ్లో మంత్రేణ జహుయా దనలేశుభే ॥ ౧౯

తా॥ ఈప్రకారము పూజింపుచువచ్చి ఆపాశ శుద్ధ విద్యుయందు సమాప్తిని బొందించవలయును. శోభస్కరమైన యగ్ని హోత్రమునందు అష్టాక్షరీమంత్రమును పఠయింపుచు హోమమును జేయవలయును.

శ్లో॥ మార్గశీర్వాదిమాసావాం పారణే భూమిపాలక ।

జహుయాద్విష్ణుగాయత్ర్యా చైత్యాగీనాం నిబోధయ ॥

పౌరుషేణచమంత్రేణ జహుయాద్ధవలేశుభే ।

పంచామృతంపాయసంచ హ్యపూపంఘృతపాచితమ్ ॥ ౨౦

తా॥ ఓరాశా! మార్గశీర్ష మొదలగు నాలుగు మాసములయందును పూజించి పిమ్మట కష్టగాయత్రీమంత్రముచేత హోమముజేసి పాణి జేయవలయును. చైత్యము మొదలగు నాలుగుమాసములయందును పురుషఘాత ముత్రములచే శుభకరమగు నగ్ని హోత్రమునందు హోమమును జేయవలయును. పంచామృతములను, పరమాన్నమును వేటితో వండిబడిన బూగెను నిదన జేయవలయును.

శ్లో॥ ఏవంక్రమేణ ద్రివ్యానే పీతిమాస్తు నిబోధయ ।

స్నానాత్ప్రసాదమండద్యా లక్ష్మీనారాయణస్యచ ॥

సౌవర్ణీంమధ్యమేదద్యా తక్రష్టస్య పరమాత్మనః ।

రాజతీంత్యంతమేదద్యా ద్వరాహస్య మహాత్మనః ॥ ౨౧

తా॥ ఈప్రకారము క్రావణము మొదలగు నాలుగుమాసములవఱకు పూజించు చుండు, హోమములను జేయుటయు, భక్త్యగులను నిరేదనజేయుటయు చేయుచుండ నలెచు. ఇతర ప్రతిమలవిషయమును జెప్పవచ్చును తెలిసికొనుము. లక్ష్మీనారాయణవిగ్రహములగుల ప్రతిమను పూజకు పూర్వమునందే దాన మియ్యవలయును

పరమాత్ముడైన కృష్ణుని విగ్రహముగల ప్రతిమను పూజామధ్యయం దియ్యవలయును మహానుభావుడైన వరాహమూర్తిక విగ్రహముగల వెంట్ల ప్రతిమను పూజయైనపిమ్మట నియ్యవలయును.

శ్లో॥ శ్రావ్యశాన్భజయేత్పశ్చ నామభిః కేశవాదిభిః ॥
వస్త్రయుగైరలంకారై ర్యథావిత్తానుపారతః ॥
అర్చయిత్వాతతోదదా దపూపాఃస్మృతపాచితాః ।
ఉపాయనాథో విప్రీభ్యో ద్వాదశేభోనివేదయేత్ ॥ ౨౦

తా॥ కేశవనామము మొదలు పండ్రెండునామముల నుద్దేశించి పండ్రెండుగురు శ్రావ్యులు నియమించి తనయొక్క శక్తిసమర్థించి యొక్కొక్కనికి రెండువస్త్రములచొప్పునను అలంకారముల నిచ్చి పూజించి నేతిగో వండబడిన పండ్రెండు బూరలవంతున యా పండ్రెండుగురికి నిచ్చి యనంతరము వారిని భుజింపజేయనలెను.

శ్లో॥ ఆచార్యాయతతోతద్యా త్వృతిమాంపూర్వకల్పితాం ।
శయ్యాంసంకల్పితాంపూర్ణాంసర్వాలంకారభూషితామ్ ॥
తస్యమధ్యచ్ఛవిధివల్లక్ష్మీనారాయణంపరం । కాంస్యపాత్యేణ
సహిత మపూపైర్బహుభిస్తథా ॥ వస్త్రాలంకార సహితాం దక్షిణా
భిస్తథైవచ । శ్రావ్యశాయవిశిష్టాయ వైష్ణవాయకుటుంభినే ॥ ౨౧
దాతవ్యాదిధివహూభ్యాక్ శ్రావ్యశాంశ్చాప్రిభోజయేత్ ॥

తా॥ అనంతము శయ్యగో గూడినదియు. చక్రంగా నిర్మింపబడినదియు అంతలును సమస్తా భోగములచేత సరింకరింపబడినదియు పూర్వమునందు జేయబడిన ప్రతిమయగు ఈశాక్త్యానుగూఁపక్షి నారాయణుల నావాహనముజేసి యా ప్రతిమను కంఠపద్మైరమునందుంచి విష్ణు భక్తి పలకాడును, కుటుంబవంతుడగునగూఁబ్రాహ్మణుని వస్త్రాలంకారములచే బూజించి దక్షిణనిచ్చి యా ప్రతిమను ఆచార్యుండుగు నా బ్రాహ్మణునకిచ్చి భక్ష్యుడులతో నా బ్రాహ్మణునకును, మఱియు నితరులైన పూజ్యులగు శ్రావ్యులకును భోజనము పిట్టవలయును.

దానమంతః ॥ శ్లో॥ లక్ష్మణాశూన్యశేయనం యథాతపజగార్దన ।

శయ్యామమాప్యశూన్యాస్యాద్దా నేనానేన కేశవ ।

ఏవంసంకల్పార్థ్యదేవేశం స్వయంభోజమాచరేత్ ॥ ౨౨

తా॥ దానమిచ్చునప్పుడు చెప్పనట్టి సుత్రము. ఓషణ్ణ మూకతి. 1. సకయ్యంక్షిలోగూఁకియు, డుటచే నెప్పుడైనను కూర్మయకానిదై యెట్లుండెనో, అతియ

గానే నాశయ్యకూడా యెల్లప్పుడుకూన్యూబ కొనిపై యుండుగాక (అనగా నేనుండు పర్యంతము నా భార్యకూడా జీవించియుండవలెననుట) ఆమె యర్థముగల లక్ష్యాన్ని ఆమె శ్లోకమును జదివి భగవంతుని ప్రార్థించి దానయిచ్చి తాను భుజింపవలయును.

శ్లో॥ పురుషోవా సతీవాపి విధవావా సమాచరేత్ ।

అకూన్యశనార్దంచ కర్తవ్యంవ్రతము త్తమమ్ ॥ ౨౭

తా॥ శయ్య సంపత్తికష్టముగా నెప్పుడు నుండుటకుగాను పురుషుడుగాని వాసిగాని విధవాగాని యెవరియినను శ్రేష్ఠులగు అకూన్యశయనను మనెడు వత్రమును జేయవలయును.

శ్లో॥ ఏవంతనమయాఖ్యాతం విస్తరాన్నృపసత్తమ ।

సుప్రసన్నజగన్నాథే భవేయర్వివిధాఃవ్రజాః ॥ ౨౮

తా॥ ఓ రాజశ్రేష్ఠుడా! ఈ ప్రకారము సవిస్తారముగా నేను నీకుఁజెప్పితిని. ఆకష్టములకొనునుగ్రహముకలవాడయ్యెనేని సమస్త జనులు సంతోషింతురు.

శ్లో॥ తస్మిన్స్తప్తేతు దేవేశే దేవాదామపిదుర్లభాః ।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వ్రతమేతత్సమాచరేత్ ॥ ౨౯

తా॥ సమస్త దేవతలకును ప్రభువగు భగవంతుడు సంతోషించినయెడల దేవతలకయినను పొంద శక్యముగాని సంపదలను బొందుదురు. కాబట్టి సమస్త వ్రతములచేత సమాన్యశయనమును నీవ్రతమును జేయవలయును.

శ్లో॥ అవశ్యంగంతుకామేస తద్విష్ణోఃపరమంపదం ।

ఏవముక్తంయయాసర్వం కిమన్యచ్ఛ్రీతుమర్హసి ॥ ౩౦

తా॥ ఓ రాజా! విష్ణుమూర్తికొద్దు లోకమును ముఖ్యముగా పొందవలయునని కోరికగలవాడే వ్రతమును జేయవలయును. ఈ ప్రకారము వ్రతముయొక్క విధానము సంతయును జెప్పితిని. మఱియు నేచైనను విసవలయునని కోరిక యున్నయెడల దానినడుగును.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తస్తేవరాజర్షిఃపునరప్యాహతంమునిం ।

వైశాఖేఛత్రదానస్య మాహాత్మ్యంవిస్తరాద్వద ॥ ౩౧

తా॥ ఈ ప్రకార మా మునీశ్వరుడు చెప్పగా విని యా రాజోత్తముడలెడిది యా మునీశ్వరు నడుగుచున్నాడు. ఓ మునీశ్వరా! వైశాఖమాసమున గొడగును దానయిచ్చినందువలన కలగదు మహాత్ముని వ్రతముగాజెప్పము.

శ్లో॥ శృణ్వతోపినతృప్తిశ్చైవైశాఖోక్తాశుభావహాః ॥

ఇతితద్వచనంశృత్వా యశస్యంపుణ్యవర్ధనమ్ ॥

ప్రభుత్వవాచమహాభాగ శ్రుత జేహోమహాయశాః ॥

తా॥ శుభములను గలుగజేయునట్టి వైశాఖమాంద్ర చ్యుముల సంతవినెను నాకు
తనివితరలేను. అని యా ప్రకారముగా బలికెన యా వాజ్మయిక్కు కీర్తికొనంగునది
యును పుణ్యమును వృద్ధిజేయుచును నగువాక్యమును విని మహాశుభావుండును విశేష
సౌసిద్ధిగల యాశ్రుతదేవుండు తిరిగి చెప్పుచున్నాడు.

శ్రుతదేవః శ్లో॥ వైశాఖేశ్రుతవృత్తానాం మానవానాం మహాత్మనాం ॥

యేకుర్యంత్యాశ్రనత్రాశి తేహంపుణ్యమనంతకం ॥

అత్రైవోదాహరంతీమితిహంసంపురాతనమ్ ॥ ౩౪

తా॥ శ్రుతదేవుండు చెప్పుచున్నాడు వైశాఖమాసము నందు యెండచే
బాధింపనట్టియు, సుహృదినుభావులగు మనుష్యులకు నెనడు గొడుగుల నిచ్చు
చున్నాడో వాని పుణ్య మమితమైయుండును. ఇందును గుఱించి పూర్వముందు జత
గిన యొక కథను జెప్పుచున్నాము.

శ్లో॥ వైశాఖధర్మముద్దిశ్య పురాకృతయుగేశ్వరం వంగదేశేపురా
కృత్ప్రధేమకాంతఇతిశ్రుతః ॥ ౩౫ కుశకేతోస్సధీమా రాజాశస్త్ర
భృతాంవరః । ఏకదాఘృగరూపక్తో గహనంవసమావిశత్ ॥ ౩౬

తా॥ వైశాఖమాసధర్మమును గుఱించి పూర్వము కృతయుగములో జతగిన
కథ యెట్లులనగా కుశకేతుయొక్క భూరుండును. బుద్ధిమంతుఁడును, ధనుర్ధరులలో
శ్రేష్ఠుఁడునగు సోమకాంతుఁడనెఱు వాఁడు పూర్వమును వంగదేశములో నుండెను.
అతఁడు యొకప్పుడు వేటాడుటయంద్రావకీ గల వాడై దట్టమైనయరణ్యమునకు వెళ్లెను.

శ్లో॥ తత్రీనానావిధోద్భూతాస్త్వృగాః శ్రోదాదికాబహూః ।

శాంతిర్ముఖ్యాహ వేశాయాధి మునీనామాశ్రిమంయయాః ॥

తా॥ అతఁడు అరణ్యమునందు అడవిప్రంధులు మొదలుగాగల యనేక మృగములను
సంహరించి యుట్టినవాడై ముఖ్యాహ కేశమునందు మునీశ్వరులుండు ప్రదేశము
నకు వెళ్లెను.

శ్లో॥ తదాశతర్షివోన్యాము ఋగయశ్శౌంసితవ్రతాః ।

సమాధిష్ఠావజానంతి శ్రోత్వాకృత్యంచకించన ॥ ౩౭

తా॥ అప్పుడు మును కరణి నలును మునులసంబంధమైనది. అప్పుడామునును
షష్ఠాధిమం గురించినవారై ఋగయశ్శౌంసితవ్రతముల నిగ్రహించి బ్రాహ్మణకృత్యములను నతిథి
సతా - పాదబ్రాహ్మణ్యవ్యాప్తము చేసియు నెఱుంగకయుండిరి.

శ్లో॥ తాదాద్రిష్టానిశ్చలౌవిపా కుద్ధోహంతుమనోదధే ।

భూపం నివారయామాసు శిష్యాశామయంతతదా : 3౯

తా! సమాధియందుండి చరింపవివారితై తపస్సును జేయుచున్న యా కుసులను బాచి చూచాడు బిలగు గాంవముజేయలేదని కోపముగలవాడై వారిని చంప నిశ్చయించగా నప్పుడు వారికిప్పుల సేకమందివచ్చి యారాజును వివారించి యిట్లుపలికిరి,

శ్లో! దుర్బుద్ధేశుని నోవాక్యం గురవస్తు సమాధిగాః ।

నోజానంతి బహిః కృత్యం తస్మాత్కోభం సచావ్హసి ॥ ౪౦

తా! దుష్టుభిగలవాడా! మేము చెప్పనట్టి వాక్యమును వినుము. మాగురువులు సమాధియందుండినవారై యెంతరంగమందు పరమాత్మనుజూచుచు బాహ్యమందు సేవ్యాపారమును జేయుకుండిరి, కాని ఇట్టి నవిప్పుడు వారియిదిని కోపగించుట తగదు.

శ్లో! తతశ్శిష్యానువాచేదం వచవంకోభవిహ్వలః ।

యూయంకురుభ్యమాతిభ్య మభ్యశాంతిం తస్య మేద్విజాః ॥ ౪౧

తా! ఆని శిష్యులు పలుకఁగా ననంతరమారాజు తీవ్రమైన కోపముగలవాడై యో బ్రాహ్మణుఁడారా! వారికి విలులేనియెడల నేను మార్గాయాచునుచే మిక్కిలి యలసియుంటినిగాన మీరయినను భోజనాదికమునొసంగుదని శిష్యులతో బలికెను.

శ్లో! ఏవముక్తాశ్చభూషేన శిష్యాః శుద్ధాస్తదానృపం ।

నాజ్ఞప్తాగురుభిర్భూష వయంభి తో శివః కథమ్ ॥ ౪౨

తా! ఈప్రకారము వాజు వలకఁగా నా రాజునో శిష్యులు చెప్పుచున్నారు. ఏ నాజా! మేము గురువులొజ్జను బొందినవారముకాము. వారు మాకు భిక్షు బెట్టిన యెడల దానిని తివి బ్రీతుకుచున్నాము.

శ్లో! గురుతంత్రాః కథంకర్తు మాతిభ్యం నవయిక్షమాః ।

ప్రత్యాఖ్యాతో నృపశ్చిష్యై స్తానాంతుంధనురాదదే ॥ ౪౩

తా! గురువుల యాజ్ఞలొనుండు మేము వారి యనుచుతిలేక నతిభిసత్కారము నెట్లుజేయగలమని శిష్యులు బగులుచెప్పఁగా నావాజు కోపించి వారిని చంపుటకు ధనుస్సును గ్రహించి యిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో! మృగదస్యభయాదిభ్యో జహుధారక్షి తామయా ॥

తేమామేవోపశిక్షంతి మయాదత్తప్రతిగ్రహః ॥ ౪౪

తా! మృగదస్యభయము చొంగలు, మొదలగువానివలన మీకుభయము లేకుండ జేసితిని. అట్టివిగూర్చి మావలన ఆగ్రహారాధి, పశ్చాత్తరముంబొందియు మమ్ము నే బాధింపవలయుచున్నాను.

శ్లో॥ ఏతేహంనవిజానంతి కృతఘ్నుభూరిమానినః ।

ఘ్నుత్తోపిమేనదోషస్సాస్య దేతాదేవాతతాయినః ॥ ౪౫

తా॥ ఈవలన విశేషముగానుగూడ నొకవిషయమున యీ మునులు చేసిన యుపకారము దురుచివరాత్త నేనియొక్కడను వచ్చి యుండినను జూడ నైతి ఇట్లుగర్వాదులను ఇవివలన నామకొనును సంభవంపనేరదు,

శ్లో॥ ఏవం వికృద్ధమనన శృణ్వే ముంచక శరాసనాత్ ।

తాన్విదురీతావనుత్య జఘ్నేశిష్యశతత్రయమ్ ॥ ౪౬

తా॥ ఈప్రకారము కోపముగలవాడై ధనఘ్నునందు బాణములను సంధించి విడుచుచుండఁగా నా బిష్కంపమాహము పాడిపోయెను. అంతట నారాజువారి పెంటి పెంటి తరిమి వారిలో మూఁడువందల శిష్యులను సంహరించెను.

శ్లో॥ దుదురీవ్రకృతసన్వర్షే విహాయాశ్రమమంజసా । విద్రావి
తేషుశిష్యేషు జలాదాశ్రమనంస్థితా ॥ ౪౭ సంభారాజగృహాశ్శీ
ఘం సైనికాఃపాపబుద్ధయః । యథేష్టంభోజనంచక్రుర్నృపేన్ద్రావాను
మోదితాః ॥ ౪౮

తా॥ మిగిలినశిష్యులు భయమునుబొంది శిఘ్రిముగా నా యాశ్రమమును విడిచి పారిపోయిరి. అంతట వారు పారిపోగానే దుష్టస్వభావముగల యాతని సైనికు లారాజు యిష్టానుసారముగ నా యాశ్రమమందుండిన పదార్థము సంతయు తినికొని శిఘ్రిముగా స్వేచ్ఛగా భుజియించిరి.

శ్లో॥ తతస్సేవావృతోరాజా పురీమాగాద్ధినాత్యయే ॥ కుశకేతుస్త
తశ్చుత్వా తనయస్యవిచేష్టితమ్ ॥ ౪౯ పురాన్నిర్యాతయామాస
గర్హయకర్హయకసుతం ॥ తాజ్యానర్హంక్షమాహీనం స్వదేశాదపి
భూమివ ॥ ౫౦

తా॥ ఓరాజా! అనంతర మారాజు సేనతోగూడుకొని సాయంకాలముందు సొంతివచ్చెను. పిమ్మట నాసని తండ్రియగు కుశకేతుఁడు యడవిలో తన కుమారుఁడు చేసిన కృతకృత్యమును వినికుమారుని మిక్కిలినిందించి యంతిమాత్రము నూర్చులేని యిట్టి దుర్మాతుఁడు రాజ్యము నేలుటకు తగదనితనదేశమునుండి వెడలిగొట్టించెను.

శ్లో॥ పితృత్యక్తస్సోరాజా హేమకాంతోత్తివిహృతః

వనంవివే గహా మాతాత్ప్రసూసీడితః

తా|| ఇట్లు పామకాంతుడనెను రాజు త్రొడిచి వెడలగొట్టింపబడి మిక్కిలి నిచారముగలవాడగుచు అనంతర మొక దట్టమైన యడవిని బ్రవేశించి బ్రహ్మకావ్యాలచే నిడింపబడుచుండెను.

శ్లో|| బహుకాలమహసీచ్ఛ గహ్వరేనిర్జనేననే | బ్ర

అహర్వంకల్పయామాస వ్యాధధర్మముపాశ్రితః || ౫౭

తా|| ఇట్లు గదా పర్వతగుహతో సమానమైనది గనుకనే దట్టముగా నుండునట్టి గహ్వరము దిరుగుచు కిరాతుల వ్యాపారము నవ్వలంబించి మాంసాది కము పాదముగా కేసికొనుచు చాలకాలము గడచెను.

శ్లో|| సక్వాపిసిమూపేదే హత్యయాభిదుక్తోభృత్సం |

అష్టావింశతివర్షాణి వతోన్యస్యదురాత్మనః ||

తా|| ఈ గుర్రార్థుడెట్లు బ్రహ్మహత్యచే ఓడింపబడుచు నొక్కచోటునను వితరణలేక దిరుగుచుండఁగా నిలువనియెనిమిది సంవత్సరములు గడచెను.

శ్లో|| త్త్వయా తామ్రసింహేన త్రితోనామమహామునిః |

తస్మిన్నరక్ష్యవై శాఖీతవృషధ్యందినేగతే || ౫౮

గర్భస్థనాన్వితవక్త్రం త స్తప్తయాచాతిపిడితః |

కర్ణద్వౌత్పన్నానీతుః ప్రదేశేమశ్చిత్తోభవత్ || ౫౯

తా|| ఇట్లు కొంతకాలము గడచిన పిమ్మట నొకవృషుడు త్రితుండను సేరుగల యొక ముని శ్రేష్ఠుడగు పుణ్యశ్రేత్రిములను సేవించుటకుగానుబయలుదేరి యాయరక్ష్య హర్షంబుననే వచ్చుచుండఁగా త్పల్లవని యొక యెడారిప్రదేశమునకు వచ్చునపుడు తడి యొడ్డులాగులయైన. అప్పుడు వేశ్యామాన మగుటవలన వెండ్ల వేడిమిచే యిదింపబడి యెరిగినవాడై దమ్మివచే ఓడింపబడి మూర్ఛనొందెను.

శ్లో|| దైవాక్షుష్ట్యా హేమకాంత శ్రీతంనామమహామునిః |

తృణాక్షంమూర్ఛితంశాంతం కృపాంచ క్రేస్తపాదమః || ౬౦

తా|| రాజాధిపతుడైపోయా హేమకాంతుడు యెండవేడిమిచే తపింపబడి దట్టమిది దమ్మికత్తెమున్నో తడియున్న త్రితుండవెడు ముని శ్రేష్ఠుని దైవవశమువలన క్షాచి యా మునీశ్వరునియందు దనుగలవాడయ్యెను.

శ్లో|| జగత్కృష్టై స్తదాభత్రం కృత్వాచాతపవారణ

మునైర్జగహశిరసి హలాబుష్ఠం జలండదా ||

తా॥ ఆప్సడు మోదుగాకులనుచెచ్చి గొడుగుగాకుట్టి యా మునీశ్వరుని ముఖమునకు నీడవచ్చునట్లుగా పట్టి తాపమును బోగొట్టి సౌకాయబుట్టుమందుండిన జలము నిచ్చి దాహము తీర్చెను.

శ్లో॥ లబ్ధసంజ్ఞోభవ తేన హ్యుపచారేణవై మునిః ।

పత్రీఛత్రీంక్షత్రీదత్తం గృహీత్వాగతవిక్లమః ॥

గ్రామంకంచిచ్చనైఃప్రాప్య సుఖతోనబభూవహా ॥

తా॥ ఆరాజుచే జేయబడిన యుపచారముచే నామునీశ్వరుడు మూర్ఛదలసి మేల్కొని యా రాజుచే నీయబడిన మోదుగాకుల గొడుగును వేసికొనియలసట పోగొట్టుకొని మెల్లగా నొక గ్రామము జేరి సౌఖ్యమునుబొందెను.

శ్లో॥ తేనపుణ్యప్రభావేన బ్రహ్మహత్యాశతత్రీయం ।

విసప్తమభవ త్తస్య క్షణాదేవమహాత్మనః ।

తతోవిస్మయమాపన్నో హేమకాంతోముహూరథః ॥ ౬౦

తా॥ ఆ మునీశ్వరునకు గొడుగునిచ్చుటచే గలిగిన పుణ్యమువలన యారాజుచే జేయబడిన మూడువందల బ్రహ్మహత్యలు నశింపబడినవి. ఆ రాజు పరీక్షాధాంత రంగుడై యాశ్చర్యమునుబొంది యిట్లు విచ్చరించుచుండెను.

శ్లో॥ బహుధాపీడ్య మానస్య బ్రహ్మహత్యాః కథంగతాః ।

కేనాపినిష్కృతాహ్యేతాః క్వగతాః కేనహేతునా ॥ ఇత్యేవంచిత యామాస బ్రహ్మహత్యావిమోచనం । ఏవంఛాజ్ఞాసితేరాజ్ఞి యమ దూతాలథాగమమ్ ॥ సేతుమేవం మహాత్మానం హేమకాంతం వనే స్థితం । గదంతుజనయామాసుః ప్రాణాన్వర్తంతమహాత్మనః ॥ ౬౩

తా॥ నేను బ్రహ్మహత్యలచే నిదివఱకు బాధింపబడితిని. ఇప్పుడెట్లునశించి వదిలి ఈబ్రహ్మహత్య లేకొరణముననశించినవో తెలియకుండెను. ఎట్టి ప్రతిక్రియను జేసితినిో యెఱుంగను. అని యీప్రకారము ఆరాజు తనకు బ్రహ్మహత్యా నివృత్తి కలిగినందుకు కొరణము నెఱుంగనివాడై యాలోచించుచుండగా నసంతరము యమ దూతలవచ్చి వనమునందు నివసించియున్న మహానుభావుడైన యా హేమకాంతుని తమ లోకమునకు తీసికొని వెళ్ళదలచినవారై యా మహానుభావునకు ప్రాణములను తీసివేయునట్టి రోగమును పుట్టించిరి.

శ్లో॥ తదాప్రాణవియోగార్తః పురుషాంస్త్రిదదర్శహా ।

యమదూతాః మహాఘోరా నూర్ధ్వకేశాన్భయంకరా ॥ ౬౪

తా. అష్టదశాశ్చ పాశ్చాత్యోక్తమణికాలము నందు భయంకరులను కేశములు వైగా నుడువారు నగు ముగ్ధులు యశదూతలన జూచెను.

శ్లో॥ చింతయానాన్స్వకర్మాణి తూష్ణీమాసక్ తదాన్మపః ।

శత్రదాన ప్రభావేన జాతావిష్ణుస్మృతిర్నృపః ॥ ౬౧

తా॥ ౬౧-౧ ! అష్ట దా యమదూతలు వారుజేయదలచిన కృత్యము నాలో చించుచు ఉంతట పూర్వమందు గొడుగునిచ్చుటవలన గలిగిన పుణ్య వశముచే నాదాజునికు విష్ణుస్మృతిన జేయుట సంభవించెను.

శ్లో॥ తేనస్మృతోమహావిష్ణుః ద్విష్వక్సేనంసమంత్రీణం ।

ఉవాచతూర్ణంత్యంచాద్య యమదూతాన్నివారయ ॥ ౬౨

తా॥ ఆరాజ విష్ణుమూర్తిని స్మరియింపగా నా విష్ణుమూర్తి తన మంత్రీ యగు విష్వక్సేనుని బికిచి యిట్లు చెప్పుచున్నాడు. నీవు కీర్ణునిగా వెళ్ళి యమ దూతలను వెళ్ళి గొట్టుము.

శ్లో॥ వై శాఖభర్తనితరం హేమకాంతంకుపాలయ ।

నిష్పాపమేనంమద్భక్తం పితౄతేదేహీపురంగతః ॥ ౬౩

తా॥ హేమకాంతుడు వైశాఖమాస ధర్మమతయం దాసక్తిగలవాడుగాన యాతనిని కాపాడుము. పాపరహితుడును నాకు భక్తుడు నగు నాతనిని తినుకొని పట్టణమునకు వెళ్ళి యాతని తరిడ్డికి జుప్పించుము.

శ్లో॥ మదిరితేనవాక్యేన కుశకేతుంచభోధయ ।

సర్వధర్మోష్ఠ్యోతోవాపి బ్రహ్మచర్యాదివర్జితః ॥

వై శాఖభర్తనిగర్హతో మత్ప్రియస్వాస్యన్నసంశయః ।

కృతాగాశ్చాపిత్యత్పుతో మునిత్రాణపరాయణః ॥ ౬౪

తా॥ నేను నీతో చెప్పినరీతిగా కుశకేతునితో నిట్లు చెప్పుము. ఓరాజా! నీ తనయుడు సమస్తధర్మములను విడిచివచ్చుటకిని, బ్రహ్మచర్యము నొందలగు నిష్ఠలను జఱుపనప్పటికిని వైశాఖమాసధర్మమతయం దాసక్తిగలవాడై మూర్ఖుడైపోయినాడు. నునీశ్వరుని చెప్పించెను గాన యపరాధములను జేసినవాడైనను. నాకు ప్రియమైన వానినిగా నెంచితిని. సందేహము లేదు.

శ్లో॥ వై శాఖేఛత్రదానేన నిష్పాపోనాత్రసంశయః ।

తేనస్మృతప్రభావేన శాంతోదాంతశ్చిరాయుషః ॥

శౌర్యాదార్యగుణోపేత స్వత్సమాయంగుడై రపి ।

తస్మాదేవంరాజ్యభారే సంస్థాపయమహాబలమ్ ॥ 20

తా॥ వైకృతాభిమానములతో గొడుగును దానమిచ్చుటచే పౌపరహితుడై యుండును. ఇండువిషయమై సందేహములేదు. ఆ పుణ్యవిశేషముచే ఓర్పుగలవాఁడును, ఇందియనిగ్రహముగలవాఁడును, పూర్ణాయుర్దాయముగలవాఁడునై శౌర్యము జేదార్యము మొదలగు గుణములుగకగి నీతో నమానుడయియుండెను గాన మహాబలముగల యితనిని రాజ్యమునంగుంచుట ఖచ్చితమని జేయవలయును.

శ్లో॥ విష్ణునైవంసమాజ్ఞప్త మిత్యాదిశ్యస్ససోత్తమం ।

పితృర్వసేహేమకాంతం స్థాప్యాయాహించమాంపునః ॥ 21

తా॥ ఈప్రకారము విష్ణుమూర్తి యాజ్ఞాపించెననియు, రాజుతో జెప్పి యాహేమంతుని తండ్రి స్వాధీనపరచి తిండి నానన్ని ధానమునకు రమ్ము.

శ్లో॥ ఇత్యాదిప్రోభగవతా విష్వక్సేనోమహాబలః ।

హేమకాంతంసమాసాద్య యమమాతాన్నివార్యచ ॥

పాణినాస్వాంతమేవంహి సస్పర్శాంగేషుభూమిపం ।

భగవద్భక్తసంస్పర్శా ద్ధతవ్యాధిఃక్షణాదభూత్ ॥ 22

తా॥ ఈప్రకారము విష్ణుమూర్తిచే నాజ్ఞాపింపబడి. బలవంతుఁడగు యా విష్వక్సేనుఁడు యాహేమకాంతుని నొద్దకు వెళ్ళి యమభటులను వెళ్ళగొట్టి బాధపడుచుండిన యా హేమకాంతుని శరీరావయవములను తన హస్తముతో స్పృశింపగా భగవద్భక్తుని హస్తస్పర్శ గలుగుట వలన క్షణకాలము లోనే యా రాజునకుండు రోగము మానెను.

శ్లో॥ విష్వక్సేన స్తసక్తేవ సహతస్యపురీం యయౌ ।

తందృష్ట్వా విస్మితోభూత్వా కుశకేతుర్మహాప్రభుః ॥ 23

సనామశ్చిరసాభక్త్యా దండవత్సత్తితోభువిః ।

గృహం ప్రవేశయామామపార్షదం పరమూర్త్యునః ॥ 24

తా॥ ఖనంతరము విష్వక్సేనుఁడు యా రాజుతో గూడ నాతని పట్టణమునకు వెళ్ళగా ప్రభువగు కుశకేతుఁడు పాపనివృత్తినిబొంది వచ్చిన తనకుమారుని జూచి మిక్కిలి యాశ్చర్యమునుబొంది యా విష్వక్సేనునకు పాష్టాంగ దండప్రణామముజేసి తనకుమారునితో గూడ భగవద్భక్తుఁడగు నా విష్వక్సేనుని నిగ్రహమంద్ర ప్రవేశపెట్టెను.

శ్లో॥ స్తుత్వాచవివిధైస్తోత్రైః పూజయామాసవైభవైః ।

తస్మై స్తోత్రపీఠమనాఃపాహా విష్వక్సేనోమహాబలః ॥

22

తా॥ ఆరాజ మహాబలవిగ విష్వక్సేనుని యనేకవిధముల స్తోత్రముజేసి తన భాగ్యముకొలది పూజించగా నా విష్వక్సేనుఁ డారాజుతో నిట్లుచెప్పెను.

శ్లో॥ హేమకాంతంసముద్దిశ్య యదుక్తంవిష్ణునాపురా ।

తద్భుక్తివ్యాకరణకేతుశ్చ పుత్రంరాజ్యనివేశ్యచ ॥

విష్వక్సేనభవ్యనుజ్ఞాత సభార్యోవసమావేశత్ ॥

తా॥ విష్ణుమూర్తిఁ విష్వక్సేనునితో జెప్పినరీతి నా విష్వక్సేనుఁడుచెప్పగా మౌళకేతుఁడువిని సంతపించి తనయుని రాజ్యమునందుంచి విష్వక్సేనుఁ డనుజ్ఞ నివ్వగా నా మౌళకేతుఁడు భార్యతోఁగూడ వసమునకేగెను.

శ్లో॥ విష్వక్సేనోహేమకాంత మనుమంత్ర్యాభిపూజితః ।

శ్వేతద్వీపంయయాధీమా నివ్విష్టోఃపార్శ్వేమహామనాః ॥

23

తా॥ మంచినైవభావముగల యా విష్వక్సేనుఁడు హేమకాంతునిచే మూజిం పఁబడి యనుజ్ఞ గొని శ్వేతద్వీపమునకు వెళ్ళి విష్ణుసమీపమునందుండెను.

శ్లో॥ హేమకాంత స్తతోరాజా వై శాఖోక్తాశుభావహాః ।

విష్ణుప్రీతికరాధర్మాధా ప్రతివర్షంచకారహా ॥

౨౦

తా॥ అవంతరము హేమకాంతుఁడు శుభమును గలుగజేయునట్టియు, విష్ణు మూర్తికి సంతోషకరమైనవియు, వైశాఖమాసములో జేయఁదగినవియునగు ధర్మములను ప్రతిసంవత్సరమున జేయుచుండెను.

శ్లో॥ బ్రహ్మణ్యోధర్మమార్గస్థ శ్శాంతోదాంతో జితేంద్రియ ।

దయాళుస్సర్వమాతేషు సర్వయజ్ఞేషుదీక్షితః ॥

౨౧

ప్రవృద్ధసర్వసంపద్భిః పుత్రప్రాత్రాదిభిర్వృత ।

భుక్త్వాభోగాన్సమస్తాంశ్చ విష్ణులోకమవాప్తవాః ॥

౨౨

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞానము గలవాఁడును, ధర్మమార్గము ననుసరించువాఁడును, దీక్షుగలవాఁడును, అంతర్భాష్యాందియముల నిగ్రహించినవాఁడును, యదుక్త భూతములందు దయగలవాఁడును, సర్వ యజ్ఞములను జేసినవాఁడును, సమస్త శ్వేతద్వీపములచే సధికుఁడైనవాఁడును, పుత్ర ప్రాత్రులు మొదలగువారితో గూడిన వాఁడునై యీలోకంబున సమస్తగుణముల ననుభవించి యనంతరము వైకుంఠమును బొందెను.

శ్లో॥ నేత్రేతువైశాఖ సమాంశ్చ ధర్మా సుఖప్రియత్నా
స్మృత్యు పుణ్యహేతుకా । పాపేందనా ద్యగ్ని నిబం త్సులభ్యాన్
ధర్మాదిమోక్షాంత పుమగ్ధ హేతుకా ॥ ౮౩

తా॥ కొబ్బిటి అనాయాసముగా జేయఁదగినవియు, విశేషపుణ్యముల నొసగు
నవియు, పాపములను సమిధలనుదహించుటవలన నగ్నితో సమానమైనవియు, కీర్తి
ముగా జేయఁదగినవియు, ధర్మార్థకౌమమోక్షములను పురుషార్థములకు కొరణమైన
వియు నగు ధర్మములు వైశాఖమాస ధర్మములకంటె నితర ధర్మములు లేవని నా
యభిప్రాయము.

నారదాంబరీషసంవాదే ఛతదానప్రశంసనే హేమకాంతస్య బ్రహ్మ
హత్యాది పాపశమనంనామ దశమోధ్యాయ స్సమాప్తః.

అ థ ఏ కా ద శో ధ్యా యః .

మైథిలః॥ శ్లో॥ వైశాఖధర్మాస్సులభాః పుణ్యరాశివిధాయకాః ।

విష్ణుప్రీతికరాస్సద్యః పుమగ్ధానాంతు హేతవః ॥

నప్రఖ్యాతాఃకథంలోకే శాశ్వతాశ్శ్రుతిచోదితాః ॥

తా॥ హేమాంగుఁ డడుగుచున్నాఁడు. ఓ మునీశ్వరా! సులభముగా జేయఁ
దగినవియు, విశేష పుణ్యములను గలిగించునవియు, విష్ణుమూర్తికి ప్రీయమైనవియు,
చేసిన తక్షణమునందే ధర్మార్థకౌమమోక్షముల నొసంగునవియు, చిరకాలమునుండు
ఫలముల నిచ్చునవియు, వేదములచే జెప్పఁబడునవియు నగు వైశాఖమాసధర్మముల్
లోకములో నెందువలన పరిసిద్ధిజేందియుండలేదు.

శ్లో॥ ప్రఖ్యాతారాజసాధర్మా స్తామసాఅపిభూరితః । దుర్లుటా
బహుయత్నాశ్చ బహుద్రవ్యవ్యయావహాః ॥ కేచిన్మాఘప్రశంసంతి
చాతుర్మాస్యాన్ పరేజగుః ॥ వ్యతీపాతాదిధర్మాంశ్చ వర్ణయంతీహ
భూరితః । ఏతద్వివేకవిస్తార్య శ్రోతుకామాయమేవద ॥

తా॥ చేయ శక్యముగానివియు, వివేషప్రియత్నముచే జేయఁదగినవియు మి
క్కిలి ద్రవ్యము ఖర్చుజేవలసినవియు నగు రాజసధర్మములు, తామసధర్మములు
లోకములో విశేషముగా వ్యాపించియున్నవి. కొందఱు మాఘమాసమును పుణ్య
కరమైనదిగాను, మఱి కొందఱు చాతుర్మాస్యములను పుణ్యకరములైనవిగాను, మఱి

కాంచనం కంచనానాం ధర్మములను శ్రేష్ఠమైనవిగాను విశేషముగా వర్ణించుచున్నాడు. కాంచనం కంచనానాం శ్రేష్ఠమైత్యేవాదాని కర్తవ్యమని వినవలయునని భగవానుని మాటలను విన్నవలయును.

శ్లో॥ కేకాశాద్భూతానాం సాధుభూషణకర్మణాం సప్రభావకాశమేకథం ।

కేకాశాద్భూతానాం కథంభూతైశ్చ సాధుభూతైః ॥

౫

తా॥ కేకాశాద్భూతానాం సాధుభూషణకర్మణాం, సప్రభావకాశమేకథం, కేకాశాద్భూతానాం సాధుభూషణకర్మణాం, సాధుభూషణకర్మణాం ప్రసిద్ధిజేందియమగునని, సాధుభూషణకర్మణాం ప్రసిద్ధిజేందియమగునని, సాధుభూషణకర్మణాం ప్రసిద్ధిజేందియమగునని, సాధుభూషణకర్మణాం ప్రసిద్ధిజేందియమగునని.

శ్లో॥ రాజనామ్రమసాధుభూషణా బహవః కాముకాజనాః ।

కర్మణాం త్రైలోకలోకాంతస్తే పుత్రపౌత్రాదినంపదః ॥

౬

తా॥ రాజనామ్రమసాధుభూషణా బహవః కాముకాజనాః, కర్మణాం త్రైలోకలోకాంతస్తే పుత్రపౌత్రాదినంపదః, రాజనామ్రమసాధుభూషణా బహవః కాముకాజనాః, కర్మణాం త్రైలోకలోకాంతస్తే పుత్రపౌత్రాదినంపదః.

శ్లో॥ త్వదిత్యంధంధకర్మాపి జజ్ఞేష్వేకోతకృచ్ఛితః ।

స్వగ్ధాయయత తేహోకే తస్మాద్యజ్ఞాదిసత్కీయాః ॥

౭

కురుతేతిప్రియతేన మోక్షంసాసతేనరః ।

హృద్రాశాధురికర్మాణో జనాఃకామ్యానుపాసతే ॥

౮

తా॥ మతేయం కర్మణాం తేహోకే తస్మాద్యజ్ఞాదిసత్కీయాః, కురుతేతిప్రియతేన మోక్షంసాసతేనరః, హృద్రాశాధురికర్మాణో జనాఃకామ్యానుపాసతే, మతేయం కర్మణాం తేహోకే తస్మాద్యజ్ఞాదిసత్కీయాః, కురుతేతిప్రియతేన మోక్షంసాసతేనరః, హృద్రాశాధురికర్మాణో జనాఃకామ్యానుపాసతే.

శ్లో॥ పృథ్వితారాజసాధర్మాస్తామసాతపివైస్త్వప ।

సఖ్యాత సాత్త్వికాధర్మా హరిశ్చితకరాశమే ॥

౯

తా॥ పృథ్వితారాజసాధర్మాస్తామసాతపివైస్త్వప, సఖ్యాత సాత్త్వికాధర్మా హరిశ్చితకరాశమే, పృథ్వితారాజసాధర్మాస్తామసాతపివైస్త్వప, సఖ్యాత సాత్త్వికాధర్మా హరిశ్చితకరాశమే.

శ్లో॥ నిష్కామికాశమేధర్మా ఇహికాముష్మింప్రదాః ।

నజానంతిజగత్సామోహితాదేవమాయయా ॥

౧౦

తా॥ నిష్కామికాశమేధర్మా ఇహికాముష్మింప్రదాః, నజానంతిజగత్సామోహితాదేవమాయయా, నిష్కామికాశమేధర్మా ఇహికాముష్మింప్రదాః, నజానంతిజగత్సామోహితాదేవమాయయా.

శ్లో॥ యథాధిపత్యేనంపాస్త్రే నర్వస్తిస్థోమనోరథః ।

మోహనానృపంపాస్త్ర మాధిపత్యేనంహీయతే ॥ ౧౧

తా॥ గొప్ప యజ్ఞపురపదవిని పొందేది నమస్త్ర కోటికలు నిర్ధించినరీతిగా మోహనములను నిరత భక్తులను చేసినయెడల నమస్త్ర నందత్తులు క్షీణింపక వృద్ధిపొందుదు.

శ్లో॥ కారణంచ్చప్రవక్ష్యామి గోపచేభూతలేంబసా ।

యద్వైశాఖోక్షభర్యాణాం సాత్వికానాంనృణామిహ ॥ ౧౨

తా॥ భూలోకములో సాత్వికభక్తులను వైశాఖమాస భక్తులు యెందు వలన ప్రసిద్ధిజేందక చూడవలెనని మోహనమును కెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ సార్వభౌమఃపురాకాశ్యా మిక్ష్యామకులభూషణః ।

కీర్తికమానితివిభ్యాతో నృగస్పృత్రోమహాయశాః ॥ ౧౩

తా॥ పూర్వమును కూడమును నిక్ష్యామవంశమునగుపుట్టి ప్రసిద్ధిజేందియుం డివవాడును, విశేషకీర్తిగలవాడును, చక్రీరత్వము, నృగమహారాజు పుత్రుడును, కీర్తిమంతుడును రాజుగలడు.

శ్లో॥ జితేంద్రియోజితక్రోధో బ్రహ్మణ్యోరాజసత్తమః ।

ఏకదామృగయాసక్తో వసిష్ఠాశ్రమమాయయా ॥ ౧౪

తా॥ ఇంద్రియములను జయించినవాడును, క్రోధములేనివాడును, జ్ఞానము గలవాడునగు నా రాశోత్తముఁ మొకప్పుడు వేటయం దాసక్తిగలవాడై వసిష్ఠుని యాశ్రమమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ గచ్ఛన్నానేదదర్శాసా వై శాఖేధర్మనిష్ఠురే ।

భూయోభూయఃకార్యమాణా శిష్యైస్తస్యమహాత్మనః ॥

తా॥ ఆరాజధర్మములను జేయు శక్యముగాని వైశాఖమాసములో మార్గము వందు వెళ్ళుచు వసిష్ఠమహామునియొక్క శిష్యులు ప్రతి ప్రదేశమునందును జేయఁబడు చుండిన వైశాఖమాసధర్మములను జూచుచున్నాడు.

శ్లో॥ క్వచిత్ప్రపాంప్రకుర్వంతీ ఛాయామండపమేనచ ।

తటప్రపాతంని స్తీర్య వాపీంకుర్వంతినిర్మలామ్ ॥ ౧౫

తా॥ ఒకచోటను చలిజేంద్రును, మఱియొక చోట నీడగానుండు మంటప మును, ఒక్కచోట చొలుపులను, ఒక్కచోట దిగుచుబావులను నేర్పజేరి.

శ్లో॥ మాఘవిష్ణాక్షవిద్యుక్షే వ్యజనైర్విజయంతిచ ।

కృచిన్దమహ్నిక్షాఖండాక్షవిద్యుక్షవిత్ఫలమ్ ॥ ౧౨

తా॥ ఒకానొకచోట చెల్లనీడలయందు నాయాసముజెంది కూర్చుండినవారిని విజనకృష్ణలతో విజయించుడిరి. ఒకచోట చెజకుగడ నిచ్చుచుండిరి. మఱియొకచోట గంధమును, వెలకొకచోట ఫలముల నిచ్చుచుండిరి.

శ్లో॥ మధ్యాహ్నోఽత్రదానంచ సాయాహ్నోపానకస్యచ ।

కృచిన్దమహ్నిక్షాఖంబాలం నేత్రేకర్పూరలేపనమ్ ॥ ౧౩

తా॥ మధ్యాహ్న సమయంబున గొడుగుల నిచ్చుటయు, సాయంకాలమున పానకమునిచ్చుటయు, నొకచోట తాంబూలములనిచ్చుటయు, నొకచోట కండ్లకు కర్పూరము బూయుటయు జేయుచుండిరి.

శ్లో॥ సుచ్చాయేచవనేకేచి తుస్ససంమృష్టాంగజేషుచ ।

కేచిదాస్తరయంత్యస్త్రిక్ వాలుకానిహితానిచ ॥ ౧౪

తా॥ కొందఱు నీడగల చెట్లకిందను, కొందఱు చక్కగా బాగుచేయబడిన వాకిండ్లయందునను, మఱికొందఱు చల్లనిప్రదేశము నందుండు నిసుకతిన్నెల యందు నను ఆననములను పఱచి కూర్చుండఁజెట్టుచుండిరి.

శ్లో॥ కుర్వంత్యాందోళికాంకేచి ద్వౌక్షశాఖావలంబినీం ।

కేయూయమితీప్రచచ్ఛ వాసిష్ఠాఇతిత్రేబువక్ ॥ ౧౫

తా॥ ఒకానొకచోటను చెట్లయందు నుద్వేలలనుగట్టి యూగించుచుండిరి. ఈప్రకారము వైశాఖధర్మములను జేయుచున్న యామునులను జూచి గూఠవంశి యార్కజడుగఁగా మేము వసిష్ఠమహాముని శిష్యులమని వారు తిఱిగి పలికిరి.

శ్లో॥ కిమేతదితిప్రచచ్ఛ ధర్మావై శాఖచోదితాః ।

పువర్ధహేతవఇమే క్రియంతేస్మాభిరంజసా ॥ ౧౬

తా॥ మిఱు చేయు కార్య మెందుకొఱచి రా జడుగఁగా నివి వైశాఖమాస ధర్మములు, ధర్మార్థ కామ మోక్షములకు కారణము లైనవి. కాబట్టి మేము జేయుచున్నాము.

శ్లో॥ వసిష్ఠస్యాజ్ఞయాచేతి త్రేబువన్నృసత్తమం ।

ఏతదాచరణేఘంసాం కింఘంకస్తుతువ్యతి ॥

ఏతద్విస్తార్యమేబ్రూత యూయంసమ్యగ్యథాశ్రుతం ।

ఇతిరాజ్ఞాతుసంపృష్టాః ప్రత్యూచుస్తేమహీపతిమ్ ॥ ౧౭

తా॥ వసిష్ఠమునీశ్వరునియాజ్ఞ చే నిట్లుచేయుచున్నామని యారాజశ్రేష్ఠునితో మునీశ్వరులు పలుకఁగా నీ వైశాఖమాస ధర్మమును జేయుటవలన పురుషులకు నేమి ఫలము కలుగును. ఏదేవత సంతోషించును. ఈవిషయమునంతయు మీకు తెలిసినంత వఱకు నాకు జెప్పవలయునని తితిగి రా జకుగఁగా యామునీశ్వరు లాతనితో నిట్లు చెప్పుచున్నారు.

శ్లో॥ గురోరాజ్ఞాక్రమేనైవ కుర్వతాం పథినత్కియాః ।

నాస్మాకమవకాశోత్ర గురుంపుచ్చయథోచితః ॥ ౨౪

తా॥ గురువుయొక్క యాజ్ఞానుసారముగా మార్గములో నిట్టి మంచికార్యము లను జేయుచున్నాము. కాబట్టి యీవిషయమును జెప్పటకు మాకు స్వతంత్రము లేదు. మా గురువువద్దకు వెళ్ళి మీ యిష్టానుసారముగా మీలే యా మునీశ్వరు నడిగి తెలిసికొనుడు.

శ్లో॥ సవే త్రితత్వతోనూనం ధర్మానేతాన్మహాయశాః ।

ఇతిశిష్యైర్వశిష్టశ్య ప్రత్యుక్తస్తుద్రుతంయయా ॥ ౨౫

తా॥ మహానుభావుడగు యామునీశ్వరుడే యీధర్మములను బాగుగా తెలిసి ననవాడు అని వసిష్ఠమహాముని శిష్యులు చెప్పఁగా నారాజు శిష్యులుగా నామునీ శ్వరునియొద్దకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ వసిష్ఠస్యాశ్రమంపుణ్యం విద్యాయోగోపబృంహితం ।

నమాయాంతంనృపంవిశ్వ వసిష్ఠఃప్రీతమానసః ॥ ౨౬

తా॥ పుణ్యకరమైనదియు, విద్యలు యోగము మొదలగువానిచే నిండియుండిన వసిష్ఠమహామునియొక్క యాశ్రమములో వచ్చుచున్న యారాజునుజూచి వసిష్ఠ మహాముని సంతోషించెను.

శ్లో॥ ఆతిథ్యంవిధివచ్చక్రే సానుగస్యమహాత్మనః ।

సూపవిష్టఃకృతాతిథ్యః ప్రీతఃప్రచ్చతంగురుమ్ ॥

తా॥ అనంతరమం దా మునీశ్వరుఁడు చతురంగబల సమేతముగా వచ్చుచున్న యారాజును కూర్చుండఁబెట్టి సంతోషముతో గూడినవాడై యతిథి సత్కారము లనుజేయఁగా నారాజు సంతసించి యాగురువుతో నిట్లు పలుకుచున్నాఁడు.

తాజః॥ శ్లో॥ మార్గేదృష్టంమహాశ్చర్యం త్వచ్చిష్యైశ్చకృతంశుభం ।
మయాపృష్టంచతై ర్నోక్తం క్రియమాణంశుభావహమ్ ॥ ౨౭

తా॥ రాజు పయమన్నాడు. ఓ మహానుభావా! మీశిష్యులు చేయుచున్న కొప్పకొప్పులులనుజూచి శుభములనిగను మీచే జేయబడిన యీకార్యము లెందు నిమిత్తము జేయఁచుచున్న వాని యడుగఁగా వారు సమాధానము చెప్పలేదు.

శ్లో॥ నాన్మాకమవకాశోత హ్యేతిధర్మప్రశంసనే ।

కర్తవ్యచక్రియాన్మాభిర్గుణానాచచోదితా ।

౨౯

గురుంగచ్ఛేదైరుక్త ఆగతోహంతవాంతికం ।

హ్యేతిచక్రిచిత్రేన శాంతేనాతిభ్యమిచ్చితా ।

30

తా॥ ఓ మునిశ్వరా! నేను వేటాడుటయం దానైక్తిగలిగి యీవచునకువచ్చి వేటాడి యలసి మీశిష్యులచే జేయబడిన యాతిభ్యమునుగ్రహించి యా భర్తములను గుతించి వాడ నడుగఁగా మేము వసిష్ఠమహాముని యాజ్ఞానుసారముగా భర్తములను జేయువామేకాని వాని మహత్తును దెప్పటకు వధికౌము మాకులేదు. కాన మా గురువు నడిగి తెలుసుకొనుమని వారు చెప్పఁగా మీవద్దకు వచ్చితిని.

శ్లో॥ దృష్టంచూగ్ధేత్విదంపుణ్యం తవశిష్యైశ్చకారితం ।

జ్ఞాపాసీత్తతశ్శ్రోతుం ధర్మానేతాన్మునిశ్వర ॥

31

తా॥ ఓ మునిశ్వరా! ముగ్గులులో మీ శిష్యులచే జేయఁపఱచుచున్న యా భర్తములనుజూచి యాశ్చర్యపడి వానివిధానము తెలిసికొన నిశ్చయించి యనంతరం మీవలన యీ భర్తములను వినుటకొనకు వచ్చితిని.

శ్లో॥ త్వమాదిరాదిమూర్ఖధర్మా ససమాచరసివైయతః ।

తాత్థర్మాత్త్రోతుకమాయ శిష్యాప్రణతాయచ ॥

శ్రద్ధధానాయమేబ్రూహి విస్తరాన్మునిపుంగవ ॥

తా॥ ఓ మునిశ్వరా! నీ వందఱలో మొదటివాడవు గాన మొదటినుండి యుండిన భర్తముల నెఱిగియుంటివి. అట్టి భర్తములను వినుట కానైక్తిగలవాడవు. శిష్యుడవు. సహస్థరించినవాడవు. శ్రద్ధగలవాడనగు వాకునవిస్తారముగాతెప్పించు.

శ్లో॥ ఇతీత్వాకుకులీనేన రాజ్ఞాపృష్టోమహాయతాః ॥

మననాతోపమాపేదే సమ్యక్ప్రప్తోధునామునా ।

ఆహో వ్యవస్థితాబుద్ధీ రాజంస్తేద్యసుశీలీతా ॥

32

తా॥ ఈ ప్రకారం మీత్వాకుకులూతుడగు కీర్తిమంతునిచే నడుగబడిన వాడై మీరాజువద్దకును వచ్చిమహాముని నితఁడు మించిప్రశ్న జేసినాడని తన మనస్సులో నందినెని యిట్లు పలుకుచున్నాడు. ఓ రాజా! నీవు మంచిజ్ఞానమును

శేష్యులొనుటవలన నీ బుద్ధి ధర్మముల వినుటయు చాక్షిగలిగి యున్నది గాన యా శ్చర్యమయినది.

శ్లో॥ యస్మాద్విష్ణుకథాయాంచ తద్గర్భాచరణేపిచ ।

మతిరాత్మంతఃకీజాతా సుకృతంఫలితంతవ ॥

3౫

తా॥ ఓ రాజా! విష్ణుకథలను వినుటయందు, విష్ణుధర్మములను జేయుట యందు నీబుద్ధి యాస్త్తిగలదై యున్నదిగాన నీవుజేసిన పూర్వపుణ్యము ఫలించినది.

శ్లో॥ ఇతిసంభాష్యరాజానం జాతహర్షస్తమబ్రవీత్ ।

శ్రుణుధూపప్రవక్ష్యామి యత్పృష్టోహంత్యయాధునా ॥ 3౬

తా॥ ఈ పృథ్వీకారము ఆరాజును కొనియాడి సంతసించి యా రాజుతో నిట్లు పలుకుచున్నాఁడు. ఓ రాజా! నీవిప్పుడు దేనినడిగితినో దానినికెప్పెదను వినుము.

శ్లో॥ యస్యశ్రవణమాత్రేణ ముచ్యతేసర్వకీర్తిభిషైః ।

సర్వధర్మాఽపరిత్యజ్య వర్తతేఽవిషయాత్మకః ॥

3౭

తా॥ ఏధర్మములను వినుటవలన సమస్తపాపములను, ఇతర సమస్త ధర్మము లనువిడిచి విషయవృత్తులకు లోబడకయుండునో అట్టివైశాఖధర్మములను కెప్పెదను

శ్లో॥ వైశాఖస్నాననిరత స్సప్రియోమధువిద్విషః ।

తా॥ వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలంబున స్నానము జేయువాఁడు విష్ణు మూర్తికి ప్రియమైనవాఁడగును.

శ్లో॥ సాంగార్థార్థాననుష్ఠాయ వైశాఖోయేననాదృతః ।

స్నానదానార్చనైఃపుణ్యైస్తస్యదూరతరోహరిః ॥

తా॥ సమస్తధర్మములను జేయుచు వైశాఖమాసమునందుమాత్రము స్నానము దానము పూజ మొదలగు పుణ్యకార్యముల చేసెడు చేయకుండునో వాఁడు విష్ణు మూర్తికి ప్రియమైనవాఁడు కాఁడు.

శ్లో॥ అస్మాత్వాచాప్యదత్వాచ వైశాఖోయేనసీయతే ॥

కర్మణాసతుచండాలో నాత్మకార్యావిచారణా ॥

తా॥ ఎవఁడు వైశాఖమాసములో స్నానముజేయకయు, దానములనియ్యకయు వెళ్ళుచున్నో వాఁడు చేసిన కర్మవలన చండాబుడై పుట్టును. ఇందువిషయమై సందేహము లేదు.

శ్లో॥ వైశాఖోక్తైర్మహాధర్మై ర్యేచావాధితోహరిః ॥

తైశ్చత్తోషంసమాయాతి ప్రిదదాతిసమీహితం ।

లక్ష్మీభక్తజగద్దానో హ్యశేషాఘాతనాశనః ॥ ౪౦

తా॥ వైశాఖమాసములో శేషువలసిన శుభకర్మములను జేసి యెవడు విష్ణు మూర్తిని కేవలముతో వానియొక్క భక్త్యములచే ప్రపంచమునకు నధిపతియగు విష్ణు మూర్తి సంతోషించి వాని సమస్త పాపరాసులను నశింపజేసి వానికి కోటికల నిచ్చుచున్నాడు.

శ్లో॥ భక్తస్సన్నానైశ్చైశ్చప్రీణాతి నప్రయాసైర్ధనైరపి ।

భక్తిసంపూజితోవిష్ణుః ప్రదదాతిసమీహితమ్ ॥ ౪౧

తా॥ నూత్నములగు నితర భక్త్యములచేతగాని, కష్టమైన కార్యములచేతను గాని, భవములచేతనుగాని విష్ణుమూర్తి సంతోషింపదు. భక్తిగలిగి పూజించినయెడల విష్ణుమూర్తి కోటిస కోటికల నిచ్చుచున్నాడు.

శ్లో॥ తస్మాద్రాజకాసదాభక్తిః కలకావ్యామధువిద్విషః ।

జశేనాపిజగన్నాథః పూజితః క్లేశహాహరిః ॥ ౪౨

తా॥ ఓ రాజా! ఆకారణమువలన యెల్లప్పుడు విష్ణుమూర్తియొక్క భక్తినే గోరవలయును. భక్తియుండి విష్ణుమూర్తిని జలముతో పూజించినను సమస్త కష్టములను బోగొట్టును.

శ్లో॥ పరితోషంవ్రజత్యాశు తృహర్తస్సలిలైర్యథా ।

మహదవ్యల్పదంకర్మ తథాహ్యల్పాదిధూరిదమ్ ॥ ౪౩

తా॥ భక్తితో పూజించినయెడల దప్పిక యైనవానికి జలము నిచ్చివట్లుగానే విష్ణుమూర్తి కిఘ్రిముగా సంతోషించును. భక్తిగలిగిన కర్మ కొంచెమైనను విశేష ఫలమునిచ్చును. భక్తి లేనికర్మ గొప్పదయినను కొంచెమఫలమునేయిచ్చును.

శ్లో॥ కర్మణోధూరిహేతుత్వే నహేతుమహదల్పకే ।

కింతుకర్మస్వరూపంచ గహనాకర్మణోగతిః ॥ ౪౪

తా॥ కర్మ విశేషఫలము నిచ్చుటకు చిన్నకర్మయనియు, పెద్దకర్మయనియు కారణముగా జెప్పగూడదు. ఫలముల భేదములు కర్మననుసరించియున్నవి. కర్మను సంపూర్ణముగా చెరిసికొనుట శక్యముకాదు.

శ్లో॥ వైశాఖోక్తాఞ్మేధర్తా స్వల్పాయాసకృతాలపి ।

బహువ్యయవిహీనాశ్చ విష్ణోః ప్రీతికరాశ్శుభాః ॥ ౪౫

తా|| వైశాఖమాసములో జేయుటకు జెప్పబడిన యీ ధర్మములు సులభముగా జేయఁదగినవయినను విశేష ద్రవ్యఖర్చు లేనివయినను, విష్ణుచ్చరకు సంశోషకరములై శుభముల నొసంగును.

శ్లో|| తస్మాత్త్వమపిభూపాల వై శాఖోక్తాన్సమాచర ।

త్వద్రాష్ట్రీయైర్జనై స్సర్వైః కారయేమాణుభావహాః ॥ ౪౭

తా|| ఓ రాజా! శుభములను గలిగించునట్టి యీ వైశాఖమాస ధర్మములను నీవునుజేయుము. నీ రాజ్యమునం గుండువారిచేతను చేయుచుము.

శ్లో|| సకరోతిచ యోధర్మ్యా వై శాఖోక్తాన్సరాధమః ।

బహుధాశీత్యమాణోపి సదండ్యస్తవభూపతే ॥ ౪౮

తా|| ఏనుసుఘ్నఁడు అనేకధర్మములుగా బోధింపఁబడినను వినక జ్ఞానములేని వాఁడై వైశాఖధర్మములను జేయఁడో యట్టివానిని నీవు శిక్షింపవలయును.

శ్లో|| ఇత్యావశ్యకతాంసమ్యక్ సృష్టైర్ద్యుతాద్వ్యతస్యచ ।

పశ్యాద్వైశాఖనిర్దిష్టా ధర్మాన్ప్రవాచసర్వతః ॥ ౪౯

తా|| ఈ ప్రకారము వైశాఖమాస ధర్మము ముఖ్యముగా జేయవలయు నని శాస్త్రములచే ప్రతిపాదనచేసి యనంతరము వైశాఖమాసములో జేయవలసిన సమస్త ధర్మములను జెప్పెను.

శ్లో|| శ్రుత్వాతాంత్రకలాధర్మ్యా గురుంసంపూజ్యభక్తితః ।

సరాదాగృహమావన్న సర్వాధర్మాంశ్చకారహా ॥ ౫౦

తా|| ఆ రాజా వసిష్ఠమహాముని చెప్పిన సమస్త ధర్మములను విని గురువును భక్తితో పూజించి యింటికేవెళ్ళి సమస్తధర్మములను జేసెను.

శ్లో|| భక్తిమాకేశవేరాజా దేవదేవేనిరంజనే ।

నాన్యంపశ్యతిదేవేశా త్పద్మనాభాన్మహీపతిః ॥ ౫౧

తా|| ఓ రాజా! ఆ క్తిమంతుఁడు దేవతలకు దేవిండును, విమరహితుండు నగు విష్ణుమూర్తియందు భక్తిగలవాఁడై దేవదేవుడగు వా విష్ణునింగలె మఱియొకఁడని ధ్యానింపకయుండెను.

శ్లో|| భేరిముద్వాహ్యమాతంగే స్వర్ణాప్తేఘోషయద్భటైః ।

అప్తవర్షాధికోమర్త్యో హ్యశీతిర్నహిపూర్యతే ॥

ప్రాతర్నస్నాతిమేషఢే సూర్యోసర్వోపయోజనః ।

మేదంవ్యశ్చ వధ్యశ్చ నిర్వాప్యో విషయాద్భ్రవమ్ ॥ ౫౩

తా|| ఆరాజు యేనుడు నెక్కి శేరిని మోయుంపుచు నిట్లు చాటించెను. వా రాజ్యములో యెనిమిది సంవత్సరములకంటె నధికమైన వయస్సు గలవాడగును, యెనుది సంవత్సరములకంటె తక్కువగా నున్నవాడు వెవడైనను నూర్చుడు మేషరాజ్యమందుండగా ఆనగా వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలంబున స్నానము చేయనివాడు శిక్షింపఁబడును, వధింపఁదగినవాడు నగును. లేక వానిని పట్టణమునుండి వెంట్రొక్కుటను నిశ్చయము.

శ్లో|| పితృవాయదివాపుత్రో భార్యావాధసుహృజ్జనః ।

వై శాఖధర్మహీనశ్చ నిగ్రాహ్యోదస్యవస్మయా ॥ ౫౪

తా|| తండ్రిగాని, తనయుఁగాని, భార్యగాని, స్నేహితుఁడుగాని యెవరైనను వైశాఖమాసములో ధర్మములను జేయనివానిని దొంగవానివలెనే శిక్షింతురు.

శ్లో|| దాతవ్యంవిప్రముభ్యేభ్యో స్నాత్వాప్రాతర్దలేశుభే ।

ప్రపాదానాదిధర్మాంశ్చ కురుధ్వంశక్తితోనఘాః ॥ ౫౫

తా|| ప్రాతఃకాలంబున లేచి శేష్మైన జలములో స్నానముచేసి బ్రాహ్మణోత్తములకు దానములియ్యవలయును. ఓ పుణ్యాత్ములారా! వఱియు చలివేందరి మొదలగు ధర్మములను మిశ్రక్రిననుసరించి జేయుడు.

శ్లో|| విప్రంచధర్మవక్తారం గ్రామేగ్రామేస్యవేశయత్ ।

పంచాసామపిగ్రామాణా మకరోదధికారిణమ్ ॥

తందార్థంత్యక్తధర్మాణాం దశవాజినపేనికం ।

ఏవంప్రవృత్తస్సర్వత్ర సార్వభౌమస్య శాసనాత్ ॥ ౫౬

తా|| వైశాఖమాస ధర్మములను బోధించునట్టి బ్రాహ్మణుని పరిలిగార్చుంబున కాపురముంచెను. ధర్మములనువిడిచినవారలను శిక్షింపుటకొరకు పదిగుత్తముల నిచ్చి ఆయిదుగ్రామములకును వాకయధికారి నేర్పఱచెను. ఈప్రకారము ఆరాజు శాసనము అంతటను వ్యాపింపజేసెను.

శ్లో|| ప్రవృద్ధోధర్మవృత్తోయం సర్వదేశేషువిస్తరాత్ ।

యేకేచిన్నిధనయాంతి భూపాలవిషయేనరాః ॥

ప్రమదాశ్చన్యప్రశేష్త తేయాంతిహరిమందిరం ।

అవశ్యంతైష్టవోలోకః ప్రాప్యతేమానవైర్గ్రతమ్ ॥ ౫౭

తా|| ఆరాజయొక్క దేశమంతటను ధర్మమునెడు వృక్షము స్థాపింపఁబడెను.

ఆరాజయొక్క చేతులలో పురుషులుగాని, స్త్రీలుగాని యెవరయినను మృతినొందిన వారు విష్ణులోకమును బొందుచున్నారు. ఓ రాజా! మనుష్యు లందఱును కీఘ్రిము గానే వైకుంఠమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ వ్యాజేనాపిసకృత్సౌతః ప్రాశర్త్యేషగతేరవా ।

సర్వపాపవినిర్ముక్తో యాతివిష్ణోః పరంపదమ్ ॥

౬౦

తా॥ సూర్యుడు మేషరాశియందులడఁగా ప్రాతఃకాలంబున యే మిషచేత నయినను పన్నెముతేసినయెడల నట్టివాఁడు సమస్తపాపములను విడిచినవాఁడై విష్ణు లోకమును బొందును.

శ్లో॥ నప్రాప్తోతియమంధర్మం సకృద్వైశాఖస్నానతః ।

వై లేఖ్యమగమదాగ్రా రవిసూనుస్తదాన్యప ॥

౬౧

తా॥ ఓరాజా! అప్పుడు వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలస్నానము నందఱు జేయుటచే నొక్కరయినను యమలోకమునకు వెళ్ళకుండుటచే నా యమధర్మరాజు నకు లెక్కవాయుట మానవలసివచ్చెను.

శ్లో॥ లేఖకర్మణివిశ్రాంత శ్చిత్రగుప్తోభవేత్తదా ।

మార్జితానిచలేఖ్యాని పురాపాపోద్భవానిచ ॥

౬౨

తా॥ వ్రాయఁదగిన లెక్కలు తేకుండుటచే చిత్రగుప్తుఁ డూరకుండెను. మఱియు నిప్పుడుచేసిన పుణ్యవశమున పూర్వమంగు వ్రాయఁబడిన పాపములన్నియు తుడిచివేయఁబడెను.

శ్లో॥ గచ్ఛద్భిర్వైజ్ఞవైరోకం స్వకర్మసైరనైః క్షణాత్ ।

శూన్యాస్తునరకాస్సర్వే పాపప్రాణివివర్జితాః ॥

౬౩

తా॥ తమ కర్మములను జేయుచు పుణ్యముగలవారగుటచే క్షణముగా విష్ణు లోకముమగుఱించి సర్వజనులు వెళ్ళుటవలనను, యమలోకమునకు జీవులు వెళ్ళకుం డుటవలనను నరకములన్నియు శూన్యమైయున్నవి.

శ్లో॥ భగ్నయానోభవన్మార్గో వై శాఖస్యప్రభావతః ।

సర్వేపివిమలాకారా జనాయాంతిహరేః పదమ్ ॥

౬౪

తా॥ యమలోకమునకుండు మార్గమున నడచువారు లేక శూన్యమైయున్నది. వైశాఖమాసాత్మ్యమువలన విష్ణుభక్తులందఱును నిర్మలస్వరూపముగలవారై జను లందఱును వైకుంఠమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ ఏచానాంతుయేలోకా శూన్యాస్సర్వేతథాభవన్ ।

శూన్యేత్తివేష్టకేజాతే శూన్యేషునరకేషుచ ॥

నారకాభ్యుదయానం గత్వాచేదమునాచమా ।

తా॥ శేషం... శూన్యముగా నున్నది. ఇట్లు స్వర్గము నరకమును శూన్యమై కైదుండగా నందరు నారకుడు యమలోకమునకు వెళ్ళి యమ కర్మకాండలో నిష్క్రమించువాడు.

శ్లో॥ నానా... యతేరాజన్ సాక్షుత్తోనరకేయథా ॥

త్వీయతేలేఖ్యం కింబిద్దుష్కృతకర్మణాం ।

చిత్రగుప్తమునిసివ స్థితోయంమునిసంస్థితః ॥ ౬౭

తా॥ ఓ యమధర్మరాజా! పూర్వమందు నరకమందు రోదనధ్వలు విసబుడి నట్లుగా నిప్పుడు రోదనధ్వను లెందువలన విసబుడుటలేదు? మఱియు జీవుల పుణ్య పాపములను వ్రాయునట్టి చిత్రగుప్తుడును వాపాత్ముల పాపముల లెక్క సేమియును వ్రాయుక మనీష్యునిగూడ మొందువలన చూసము నవలంబించియుండెను?

శ్లో॥ కారణంబ్రాహిరాజేంద్రీ నయాంతితవమందిరం ।

మనుష్యాఃపాపకర్మాణో మాయాదంభవివర్జితాః ॥ ౬౮

తా॥ ఓ యమధర్మరా! మనుష్యులు విశేష పాపకార్యములను జేయుచు పూను, కపటము మొదలగు దుర్గుణము లధికముగా నుండువారలు గదా. అట్టివారు నీస్థానమునకు రాకుండుటకు కారణమేమైయుండునో చెప్పుము.

శ్లో॥ ఏవముక్తేతువచనే నారదేనమహాత్మనా ।

ప్రహవైవస్వతోరాజా కించిదైన్యసమన్వితః ॥ ౬౯

తా॥ ఈ ప్రకారము నారదుడడుగగా యమధర్మరాజా కొంచెము దీనమైన నుఖముగలవాడై నారసునితో నిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ యోఽయంనారదభూపాలః పృథివ్యాంసాంప్రేతంస్థితః ।

సోఽతిభక్తోహృషీకేశే పురాణపురుషోత్తమే ॥ ౭౦

తా॥ ఓ నారదా! ఇప్పుడు భూలోకలో నుండునట్టిరాజా దేవతలకందఱికిని ప్రభువగు విష్ణు హృదయను విశేషభక్తిగలవాడు.

శ్లో॥ ప్రభోభయతివై శాఖ ధర్మంభేరీస్వనేనచ ।

అప్రవర్తాగోమర్త్యో మ్యాశీతిర్నహిపూర్యతే ॥ ౭౧

తా॥ ఎనిమిది సంవత్సరములకు పైగా నుండువాఁడును, యెనుబది సంవత్సరములకు లోపుగా నుండువాఁడును వైశాఖధర్మమును జేయవలయునని భేరీమోయింపుచు నారాజు తనదేశమునం దంతటను చాటింపుజేయించెను.

శ్లో॥ యోవైహ్యకృతవైశాఖ స్సమేదంఙ్గోనసంశయః ।

తద్భయాద్ధిజనాస్సర్వే నోల్లంఘుంతికదాచన । 29

తా॥ ఎవఁడు వైశాఖధర్మమును జేయకుండునో వానినివధింతును. సంశయము లేదనెను. కాబట్టి ఆరాజుయొక్కధయమువలన జనులందరు నారాజునాజ్ఞ నొకప్పుడయిన పతిక్రమించకుండిరి.

శ్లో॥ గచ్ఛంతివైష్ణవంధామ కర్మణాతేననారద ।

వైశాఖసేవనాల్లోకా యాస్యంతిహరిమందిరమ్ । 23

తా॥ ఓ నారదా! అట్టి పుణ్యకర్మమువలన విష్ణులోకమును బొందుచున్నారఁ కాబట్టి వైశాఖమాసధర్మ మాచరించుటచే జనులందఱు వైకుంఠమునుబొందగలరు.

శ్లో॥ తేనరాజ్ఞామునిశ్రేష్ఠ మార్గోలుప్తోమమాధునా ।

కృతాహినరకాశ్శూన్యా లోకాశ్చాపిదివోకసామ్ । 24

తా॥ ఓ మునీశ్వరా! ఆకౌరణమువలన నా లోకమునకు వచ్చునట్టి మార్గము శూన్యమైనది. నరకములును పాపులలేక శూన్యముగానుండెను. యజ్ఞాదిపుణ్యకర్మములచే పొందదగిన యితరమైన దేవేంద్రాదుల లోకములును శూన్యముగానుండినవి. అనఁగా సమస్తకర్మములను విడిచి యొక్క విష్ణుభక్తినే గలిగియున్నారు.

శ్లో॥ విశ్రాంతోలేఖికోలేఖే లిఖతంమార్జితంజనైః ।

నైశాఖమాసధర్మస్య మాహాత్మ్యంత్యేదృశంమునే । 25

తా॥ ఓ మునీశ్వరుఁడా! లేఖరియగు చిత్రగుప్తుఁడు వ్రాయఁదగిన విషయము లేకుండుటచే నూరకుండెను. మతీయు జనులు పుణ్యము లను జేయుటచే నింతకుపూర్వము వ్రాయఁబడిన పాపములన్నియు తుడిచివేయబడెను. కాబట్టి వైశాఖమాసధర్మ మిటువంటి మహత్తుగలిగియున్నది.

శ్లో॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని విముక్తానిజనైర్ద్విజ ।

కృత్వానైశాఖకృత్యాని యాంతివిష్ణోఃపరంపదమ్ । 26

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! మనుష్యులు వైశాఖమాస ధర్మములను జేయుట వలన బ్రహ్మహత్య మొదలగు సమస్తపాపములను విడచి విష్ణుమూర్తియొక్క శ్రేష్ఠముగు లోకమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ సోఽహంకాష్టసమోజాతో నకశ్చిన్ద్రమగోచరః ।

యుద్ధంకృత్యాతుతంహన్ద్రి సర్వధాద్యమహాబలమ్ ॥ 22

తా॥ ఓమునీశ్వరా! ఈ నేను యేపనియును లేనివాడనై యేమియును తోచని వాడనై కొయ్యవలె నుంటిని. కాబట్టి యాతండు మహా బలముగలవాడయినను నమృత్తదృఢములచేతను వానిని చంపవలయుననుకొంటిని.

శ్లో॥ అకృత్యాస్వామికార్యంతు నిర్వాప్తపారోయదిస్థితః ।

తస్యన్తి క్షేమశాంతి సయాతినరకంధుర్భవమ్ ॥ 2౩

తా॥ ఎవడు తనయజమానుని ద్రవ్యమునుభవింపుచు వానికార్యమునుజేయక నూరకుండునో అట్టవాడు నరకమునుబొందును. నిత్యయును.

శ్లో॥ యదిదై వాదవధ్యోహం తదాబ్రహ్మణమేత్యచ ।

నివేద్యతస్మైతత్సర్వం పశ్చాత్స్వస్థితిరభవమ్ ॥

తా॥ ఆరాజు దైవయోగమువలన మరణమునొందజేసి యనంతరము సత్యజోక మనకుజెల్పి బ్రహ్మణ్యో నీవృత్తాంతమునంతయు జెప్పి యటుపిమ్మట నాలోకము నకువచ్చి సుఖముగానుండును. ఆపప్పుడు నాయందేమియు లోపముండదు.

శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వాద్విజమామంత్రస్త్వ సానుగఃప్రయయాభువం ।

సకలోమహిషారూఢో దండముద్యమ్యభీషణమ్ ॥ మత్స్యరోగజ్వరా

ద్యైశ్చ పార్షదైశ్చ మహాతక్రమైః । పంచాశతోఽఽటిసంఖ్యాకై

ర్యమదూతైర్వృతస్తతః । సతూర్ణంతస్యతాజ్ఞవే రురోధసకలాం

పురీం । శంఖదధ్నానుఘోరం సర్వలోక భయంకరమ్ ॥ ౨౪

తా॥ ఈప్రకారము మనీశ్వరునితోబలికి యామునినిపంపించి యాయమధర్మ రాజు భయంకరమగు దండమునుభరించి మహిషవాహనము నెక్కి మృత్యువు, రోగము జ్వరము మొదలగు హుళిరులగు నేబదికొట్టపైనికులతోగూడి క్షీరముగా భూలోకము నకువెళ్లి యారాజుశ్రేష్ఠుని పట్టణమంతయు ముట్టడించి లోకమంతయు భయపడు చున్న విక్రమి గొప్పదియగు తన శంఖమును పూరించెను.

శ్లో॥ తచ్చుత్త్యాసతురాజర్షిః జ్ఞాత్వావై వస్వతంతయమం ।

ససజ్జీకృతసర్వస్వః పత్రనాన్నిర్యయోరుషా ॥ ౨5

తా॥ ఇట్లు చేయబడినశంఖధ్వనిని యారాజుశ్రేష్ఠుడువిని నూర్యముతుండగు యమునిగా నెఱింగి నైవ్యమునంతయు నాయత్తపటచుకొని కోపముగలవాడై పట్టణమునుండి బయలు వెడలెను.

శ్లో॥ తయోర్మధ్యమభూత్తత భీషణంరోమహర్షణం ।
మృత్యుంకాలంతథారోగం యమందూతపతింతథా ॥
జిత్వాక్షణేనరాజర్షి ద్రావయామాసరోషతః ॥

తా॥ అప్పుడు భయ సేవలకు యుద్ధమాయెను. ఆ సమయంబున భయంకరుఁ
డును, అశ్వర్యకరుఁడునగు మృత్యుదేవతను, కాలుని, రోగుని, యమదూతలను ఆ
రాజు క్షణకాలములో జయించి మిక్కిలి కోపమునవలంబించి పాతిపోవునట్లుగా
చేసెను.

శ్లో॥ తతఃక్రుద్ధోయమోరాజా స్వయమభ్యేత్యతంరుషా ।
యయోధబహుభిర్బాహై సింహనాదంచకారహా ॥

తా॥ అనంతరము యమధర్మరాజు కోపముగలవాడైవచ్చి యారాజునొచ్చు
నట్లనేకబాణములనేసి సింహధ్వనినిజేసెను.

శ్లో॥ చకర్తరాజాతస్యాపి కార్మకంవిశిఖైస్త్రైభిః ।
పునశ్చర్మాసిమాదాయ యమోహంతుమథాగమత్ ॥

తా॥ ఆరాజు మూఁడు బాణములనేసి యాయమును ధనస్సును ఖండించెను.
ఆయమధర్మరాజు తిరిగి చర్మముగల మఱియొక ఖడ్గమునుదీసికొని యారాజునుచంపు
టకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ తందృష్ట్వాతున్మృషఃకృద్ధః పునశ్చిత్వాసిచర్మణీ ।
నిచఖానలలాటేచ శరంకాలోరగప్రథం ।
యమస్తేనాహతఃక్రుద్ధస్తతోదండముపాదదే ॥ ౮౮

తా॥ ఆ యమధర్మరాజునుజూచి రాజు కోపించి తిరిగి ఖడ్గమును వరను తెగ
గొట్టి కాలసర్పముతో సమానమగు బాణమును ముఖమునందు వేయఁగా నాయమ
ధర్మరాజు కోపించి యనంతరము తనకు ముఖ్యాయుధమైన దండమును తీసికొనెను.

శ్లో॥ బ్రహ్మప్రేణచనంమంత్ర్య దండంతస్త్రిముమోదహా ।
హాహాకారోమహానాసీ జ్ఞనానారిపశ్యతాంతదా ॥ ౮౯

తా॥ బ్రహ్మ స్త్రమంత్రమును పఠించి దండము నారాజువొడికి విడువఁగా
నంతట జనులందఱుజూచుచు మిక్కిలి ఘోరమైనకార్యముపుట్టెననియాశ్చర్యపడిరి.

శ్లో॥ తదావిష్ణుస్సృభక్తస్య రక్షయైప్రాహిణోదరిం ।
విష్ణుముక్తంతదాచక్రం శీఘ్రమాగత్యతద్రణే ॥

యమదండేనసంయుధ్య తద్బ్రహ్మాస్త్రంనివార్యచ ।

యమంహంతుమథారేభే సహస్రారంమహాద్భుతమ్ ॥ ౯౦

తా॥ అష్టదు విష్ణుమూర్తి తన భక్తుని రక్షించుటకొఱకు చక్రమును పంపించగా నాచక్రము శీఘ్రముగా యుద్ధభూమికివచ్చి బ్రహ్మాస్త్ర మంత్రముచే నభిమంత్రింపబడిన యాదండుమతో యుద్ధయుజేసి యాదండుమనోడించి వెయ్యిఅంచులు గలదియు, మిక్కిలొకకర్మగు నా చక్రము యమధర్మరాజును చంపుటకు ప్రియమైనది.

శ్లో॥ దేవభక్తస్తతోభీతస్తదాసౌచక్రమంజసా ।

సహస్రారమస్తేస్తు విష్ణుపాణివిభూషణ ।

త్వం సత్వలోకరక్షయై హరిణాచ ధృతంపురా ।

త్వాంయూచేద్య యమంత్రాతుం విష్ణుభక్తంమహాబలమ్ ॥ ౯౩

తా॥ అనంతరము విష్ణుభక్తుడగునట్టి యారాజు భయపడి శీఘ్రముగా నా చక్రము నిట్లు పార్థింపెను. వెయ్యి అంచులు గలుగునట్టియు, విష్ణుమూర్తి చేతికి నలంకారమైనట్టి యాచక్రమా ! నీకు నమస్కారము. పూర్వమందు విష్ణుమూర్తి సమస్తలోకములను రక్షించుటకొఱకు నిన్ను తనహస్తమునందు ధరియించెను. అట్టి నిన్నిపుడు మిక్కిలి బలముగలవాడను, విష్ణుమూర్తిభక్తుడగునగు యమధర్మరాజును రక్షించుకొఱకు యాచించుచున్నాను.

శ్లో॥ సృణాం దేవద్రుహంకాల స్వమేవహినచాపరః ।

తస్మాదేనంయుమంరక్ష కృపాంకురుజగత్పతే ॥ ౯౪

తా॥ ప్రిపంచుచును పధిపతివగు నోచక్రమా ! దేవతలకు నపకారజేయునట్టి మనుష్యులను శిక్షించుటకు యముడవు నీవేకాని నుచియొకరులేరు. కాబట్టి యీ యమనియందు దయయించి రక్షింపుము.

శ్లో॥ నృపేణైవంస్తుతంచక్రం యమంహిత్యానృపాంతికం ।

పునర్యయామహారాజ దేవానాంపశ్యతాందివి ॥ ౯౫

తా॥ ఓరాజా ! ఈప్రకారము రాజు స్తుతింపగా నాచక్రము యమని విడిచి యాకాశంబున దేవతలంబు చూచుచుండగా నారాజువద్దకు తిరిగి వెళ్ళెను.

శ్లో॥ తతోయమోతినిర్విణ్ణో బ్రహ్మణస్సదనంయమా ।

సదదర్శసమాసీనం మూర్తామూర్తజనైర్వృతమ్ ॥ ౯౬

తా॥ అనంతరము యముఁడు మిక్కిలి వ్యసన భయములుగలవాఁడై బ్రహ్మ లోకమునకు వెళ్ళి యచ్చట శరీర రహితులగువారిలోఁడ గూడి చుట్టుకొనఁబడి కూర్చుండియున్న బ్రహ్మను జూచెను.

శ్లో॥ దేవాశ్రయంజగద్బీజంర సర్వలోకపితామహం! ఉపాస్య మానంవిబుధై ర్లోకపాలైర్ద్విగీర్వరైః । ఇతిహాస పురాణాద్వై ర్వే దైర్ద్విగ్రహసంస్థితైః । మూర్తిమద్భి స్సముద్వై శ్చ నదీభిశ్చ సహో వరైః ॥ దేహవద్భి స్తథాపృత్యై రశ్వత్థాద్వైరశేషితైః । వాపీకూప తటాకై శ్చ మూర్తిమద్భిశ్చపర్వతైః ॥ అహోరాత్రై స్తథాపత్యై ర్వా సై స్సంవత్సరైస్తథా । కళాకాష్ఠాని మేషైశ్చ ఋతుభిశ్చాయనై ర్యుగైః ॥ సంకల్పైశ్చవికల్పైశ్చ నిమేషోన్మేషజైస్తథా । ఋత్యై ర్యోగై కరణైః పూర్ణిమాస్విందు సంక్షయైః ॥ సుఖైర్దుఃఖై ర్భయై శ్చైవ లాభాలాభై ర్జయాజయైః । సత్వేనరజపాచైవ తమసాచసమ నివృతమ్ ॥ శాంతమోఢాతిఘోరై శ్చ వికారైః ప్రాకృతైరపి! వాయు నాదేవదేవేన శ్లేష్మపిత్రాదిభిర్వృతమ్ ।

౧౦౩

తా॥ మఱియు బ్రహ్మ యెటువంటివాఁడనఁగా దేవతలకు నాధారమైనవాఁ డును, పృథంబునకు కారణుఁడును, లోకములన్నిటికంటెను పూర్వోఁడును, అష్ట దిక్పాలకులచేతను ఇతరదేవతలచేతను సేవించబడువాఁడును, శరీరరహితునున్నట్టి ఇతిహాసములు, పురాణములు, వేదముతోఁడను ఆకారమును ధరియించిన సమద్ర ములు నదులు సరస్సులతోఁడను, ఆరీతిగానే యాకారమును ధరియించిన రావి మొదలగు సమస్తవృక్షములతోఁడను, శరీరమును ధరియించిన దిగుడుబావులు, నూతులు, చెఱువులు, పర్వతములు, పగళ్ళు, రాత్రులు, పక్షములు, మానవులు, సంవత్సర ములు, కళలు, కౌఠ్యము, నిమేషములు, ఋతువులు, ఆయనములు, యుగములు, సంకల్పములు, వికల్పములు, నిమేషములు, రెప్పపాట్లు, నక్షత్రములు, ఔషాగములు, కరణములు, పూర్ణిమము, అమావాస్యలు, సుఖములు, దుఃఖములు, భయములు, లాభములు, నష్టములు, జయములు, అపజయములు, సత్త్వము, రజస్సు, తమము మొదలగు వానిఁ గూడియుండినవాఁడును, దేహవంతంబులగు శాంతము, మాధత, ఘోరము, వికారము ప్రకృతి సంబంధములగు గుణములు దేవతలకందఱకు నాధారంఁడగు వాయువును, శ్లేష్మము, పైత్యము మొదలగు గుణములతోఁడను గూడియుండిన బ్రహ్మను చూచెనని పూర్వముతో నన్వయించుకొనవలయును.

శ్లో॥ తేషాం మధ్యే విశత్సారి సుప్రీడాచవధూర్యథా ।

విలోకయన్ ధరాపృష్ఠం మ్లానవక్త్రం వ్యధర్యయత్ ॥ ౧౦౮

తా॥ ఈ ప్రకారము సకలపరివారముతోడను గూడియున్న బ్రహ్మయొక్క సభామధ్యభాగంబునకు సిద్ధగలయాడుచు దివలెనే యముడు నేలవంక నేజాచుచు వెళ్ళి కూర్చుండగా నట్టి దీపముఖముతోనున్న యముని చూచెను.

శ్లో॥ సంప్రవిష్టం యమందృష్ట్వా సకాశస్థం సహానుగం ।

విస్మితాస్తైమిధః ప్రోచుః కిమర్థం భాస్కరి స్త్విహ ॥ ౧౦౯

సంప్రాప్తో లోకకర్తార మిష్టం జేవపితామహం ।

నిర్వాప్తో రోక్షణమపి యోయం నాస్తేరపేస్తుతః ॥ ౧౧౦

తా॥ సమీపమందు అనుచరసహితముగా సభను ప్రవేశించుచున్న యముని కాచి ఆ సభయందుండినవారు తమలోదామిట్లు చెప్పుకొనసాగిరి. యముడు లోకమును సృజించునట్టియూ, సమస్తప్రాణులకు పూర్వదైనట్టి బ్రహ్మవద్దకు నెందు విమిత్తమువచ్చియున్నాడు. ఈయముడు వ్యాపారములేక యొక ఊణకొలంబైన సూరకుండువాడుకాదు.

శ్లో॥ సోయమభ్యాగతః కస్మా త్కశ్చిత్ జేమందివోకసాం ।

అశ్చర్యాతిశయోయశ్చ సమ్మార్జితపటస్త్వయమ్ ॥ ౧౧౧

తా॥ అట్టి యాయముడు దేవతలకు జేమమునమిత్తమెవచ్చెనో, లేక ఊణి యొకారణమైయుండునో తెలియదు. మఱియు సేతనియొద్దనుండు పాపములను రెద్దు చేయబడిన పటమును బొడగా మిక్కిలి యశ్చర్యముగానున్నది.

శ్లో॥ లేఖకస్తమనుప్రాప్తో దై న్యేన మహాతాన్వితః ।

నకదాచిత్పటోహ్యస్య మార్జితోధర్మభీరుణా ॥ ౧౧౨

తా॥ యమునియొద్ద లేఖనియైన చిత్రగుప్తుడును విచారయుక్తమయిన ముఖముగలవాడై యాయమునితోగూడ వచ్చుచున్నాడు. ధర్మమును గుఱించి భయపడువాడుగాన యెన్నడును వ్రాసినపద్యము తుడుపుపెట్టియుండలేదు.

శ్లో॥ యన్నదృష్టం శ్రుతం వాపి తదిహోద్యప్రపద్యతే ।

ఏవముచ్చరతంతేషాం భూతానాం భూతశాసనః ॥

నిష్పపాతాగ్రతో భూమా బ్రహ్మణోరవి నందనః ।

కృంతమూలోయధాశాశ త్రాహీతాహీతివైరుదణా ॥ ౧౧౩

తా॥ అట్లు తుదుపు పెట్టుట చూచియు, వినియుండలేదు. అది యిప్పుడు సంభవించినది. అని యీ ప్రకారము అక్కడనుండి దేవతలందఱు చెప్పకొనుచుండగా భూతములకు శిక్షకుడైన యమధర్మరాజు నన్ను రక్షింపుము రక్షింపు మని యేడ్చుచు మొదలు కొట్టబడిన వృక్షమువలెనే బ్రహ్మదేవుని ముందటను సాష్టాంగముగా పడెను.

శ్లో॥ పరిభూతోస్మిదేవేశ సమార్జితపటఃకృతః ।

త్వయినాధేనవిఫలం పశ్యామికమలాసన ।

౧౧౧

తా॥ దేవతలకు సభిపతియగు నో బ్రహ్మ! నేను యొక మనుష్యమాత్మనినే తిరస్కరింపబడితిని. మతీయు పుణ్య పాపములు లభియించిన పశుములును రద్దు చేయబడెను. నీవు ప్రభువై యుండఁగా నే నెప్పుడును వ్యాపారమునకుఁడనై యుంపలేదు.

శ్లో॥ ఏవముక్త్యాహినిశ్చేష్టో బభూవన్మపన త్తమ ।

తతఃకోలాహలశ్చబృ స్సభాయాంసమజాయత ।

౧౧౨

తా॥ ఓరాజా! ఈ ప్రకారము యమధర్మరాజు పనికి విశ్చేష్టయై యుండెను. అంతట సభలో బహుజనధ్వనిపుట్టి యిట్లు చెప్పకొనుచుండెను.

శ్లో॥ యోహిరోదయతేమర్త్యం త్వర్వాంత్యావరజరగమా ।

సోపై రోదతిదుఃఖార్తః కస్మాద్యైవస్వతోయమః ।

౧౧౩

తా॥ ఏయముఁడు సమస్తమనుష్యులను కదలఁచుండిన శేవులను కదలఁచుడు నట్టి పర్వతాదులను దుఃఖింపఁజేయుచుండునో అట్టి మార్గతేసయై ఁడను యముఁడు విచారముగలవాఁడై యెందువలన నేడ్చుచుండెనో తెలియదు.

శ్లో॥ జననంతాపకర్తాయ స్సోచిరావ్యాత్యశోభనం ।

నహిదుష్కృతకర్తాహి నరఃప్రాప్నోతిశోభనమ్ ।

౧౧౪

తా॥ ఏవఁడు జనులను ఓడించునో వాఁలు శ్మశ్రుముగానే చెడిగనుపొందును దుర్మార్గుత్వకార్యములనుజేయువాఁడెప్పుడును మేలనుపొందడు.

శ్లో॥ తతోనివారయామాస వాయు స్తేహంవచస్తదా ।

లోకానాంసమవేతానాం మరీరజ్జాత్వాసజేధనః ।

నివార్యలోకాన్సార్థాంతం శనై రుత్థాపయన్మరుత్ ।

భుజాభ్యాంసాలవేనాభ్యాం లోకాన్సూత్రడవారధిః ।

౧౧౫

తా॥ ఈప్రకారము సభలో మాట్లాడుచుండువారిమాటలను వాయువు నివా

ఓంచి నమస్తమైనవాడితోడను గూడియున్న బ్రహ్మదేవుని యభిప్రాయమును చెలిసి కొని నమస్తప్రాణులకు నాధారమైనవాడును, గొప్పస్వభావముగల వాడు నగు వాయువు అక్కడనుండువానిని జీలగించి యేపిచెట్టువలెనే దృఢమైన తనభుజములతో నా యమధర్మరాజును మెల్లగా లేవదీసి కూర్చుండఁజెట్టెను.

శ్లో॥ విహ్వలంతంపరాయ త్త మాసనే సన్ని వేశయత్ ।

అసన్ధమువాచేదం వ్యోమసూనూ రవేస్సుతమ్ ॥ ౧౧౭

తా॥ ఈప్రకారము వాయుదేడు స్వస్థచిత్తములేనివాడును స్వాతంత్ర్యము లేనివాడును నయమధర్మరాజును అనమంగుగూర్చుండఁజెట్టి యిట్లుపలుకుచున్నాడు

శ్లో॥ కేనత్వమభిభూతోసి కేనస్థానాన్ని వారితః ।

కేనాయంమార్జితో దేవ పటోలేఖపట స్తవ ॥ ౧౧౮

తా॥ ఓ యమధర్మరాజా! నీవు యెవనిచే తిరస్కరింపఁబడితివి? ఎవఁడు నీస్థానమునుండి నిన్ను వెడలఁగొట్టెను. పుణ్యపాపములను లిఖించిన పత్రములను యెవరిచే తుడిచివేయఁబడినవి?

శ్లో॥ బ్రూహిసర్వమశేషేణ కుశకేతో స్త్వమగ్రతః ।

యఃప్రభుస్తాతసర్వేషాం సతేకైర్తామమాపిచ ॥

అపహృష్టమౌరాంధే దుఃఖంహృదయసంస్థితమ్ ॥

తా॥ ఓ యమధర్మరాజా! ఈకుశకేతుమహారాజముందు నీవు జటిగిన వృత్తాంతము నంతయు మిగూని లేకుండునట్లుగా జెప్పుము. అనంతరము నీకును, నాకును, మాత్రయు నమస్తమైనవాడిని ప్రభువగు బ్రహ్మదేవుండు నీ మనిస్సునందుండు దుఃఖమును బోగొట్టగలఁడు.

శ్లో॥ సవవము క్తశ్శ్వసనేనతస్య మాదిత్యసూను ర్వచనంబభాషే ।
విలోక్యవక్త్రంతుశే కేతుసూనో స్సగద్గదంచేదమహోతిధీసమ్ ॥ ౧౨౦

తా॥ ఈ ప్రకారము వాయువు పలుకఁగా సూర్యతనయుడగు యముండు కుశకేతుమహారాజ యొక్క తనయని ముఖము జూచి మిక్కిలి దీనుఁడై తొట్టు పాటుతో నిట్లు యదార్థముగా పలుకుచున్నాడు.

నారదాంబరీషసంవాదే కీర్తిమద్విజయనావర్ణనంనామ

ఏకాదశోధ్యాయ స్సమాప్తః.

అథ ద్వాదశోధ్యాయః.

యమః॥ శ్లో॥ శృణుమేవచనంశంభో లోపితోహంపితామహా ।

మరణాదధికంమన్యే మత్పదస్యచఖండనమ్ ॥

౧

తా॥ యముడు చెప్పచున్నాడు. ఓ వాయవా! ఓ బ్రహ్మ! సేజెప్పనట్టి వాక్యమును వినుడు. నా యుద్ధోగము నుండి తొలగింపఁపడితిని. కాబట్టి నా యుద్ధోగముపోవుట మరణముకంటె నధికముగా దలఁచుచున్నాను.

శ్లో॥ నియోగీననియోగంహి కరోతికమలాసన ।

ప్రభోర్విత్తంసమశ్చాతి సభవేత్కాష్ఠకీటకః ॥

౨

తా॥ అధికారమునందు నియమించబడిన వాడు తన వ్యాపారమును జేయ కుండునేని యో బ్రహ్మ! వాడు వ్రభువుయొక్క విత్తమును ఆక్రమముగా ననుభవించుటయేగాక కొయ్యపురువు మొదలగు జన్మములెత్తును.

శ్లో॥ యోశ్చాతిలోభాద్విత్తాని ప్రజ్ఞావారశ్చమహీయతే ।

సతిర్యగ్యోనినరకౌ యాతికల్పశతత్రయమ్ ॥

తా॥ ఎవడు మిక్కిలి లెలివిగలిగి ధనమందు నాశచే తన యధికారమును జేయక స్వామిద్రావ్యము ననుభవించునో వాడు మూడువందల కల్పములవఱకు పరకమును మృగాదిజన్మమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ నిస్పృహోనాచరేద్ద్యస్తు నియోగంపద్మసంభవ ।

భుక్త్యాతునరకాఘోరాః సపుమాన్వాయసోభవేత్ ॥

౩

తా॥ ఓబ్రహ్మ! ఎవడు నియమింపఁబడి తుదకు నాశలేక తనవ్యాపారమును జేయకుండునో వాడు మిక్కిలి కష్టమైన నరకములననుభవించి తుదకు కాకిజన్మము గలవాఁడైయుండును.

శ్లో॥ ఆశ్మకార్యపరోయస్తు స్వామికార్యంవిలుంపతి ।

భవేద్ద్యేష్మనిసాసాత్మా హ్యఖఃకల్పశతత్రయమ్ ॥

౪

తా॥ ఎవడు తనకార్యమునుమాత్రము జేసికొని యజమానుని కార్యమునకు భంగముకలిగించునో ఆజ్ఞివాడు పాపస్వభావముగలవాఁ డగుటచే మూడువందల కల్పములపర్యంతము నెలుకగా తన గృహమునందు పుట్టుచుండును.

శ్లో॥ నియోగీయస్తుభూత్వావై తిష్ఠన్నిత్యంస్యవేశ్మని ।

శక్తస్తుకార్యకరణే మార్జాలోజాయతేవరః ॥

౫

తా॥ ఎవడు అధికారమును నియమింపబడినవాడై కార్యమును జేయుట
యందు సమర్థుడైయుండియు జేయక నిత్యము తన గృహమునందే యుండునో అట్టి
వాడు పిల్లిగా జనియించును.

శ్లో॥ సోహం దేవతవాదేశా త్ప్రజాధర్మేణసాధయే ।

పుణ్యేనపుణ్యకర్తారం పాపంపాపేనకర్మణా ॥

2

తా॥ ఓబ్రహ్మా! అట్టి నేను మీ యజ్ఞానుసారముగా పుణ్యమును విచారించి
పుణ్యాత్ముని పాపమును విచారించి, పాపాత్ముని పరిశీలించి పృజలను ధర్మమార్గానుసారముగా పాలించుచుంటిని.

శ్లో॥ సమ్యగ్విచార్యమునిభి ర్ధర్మశాస్త్రాన్వితైఃప్రభో ।

కల్పదౌవర్తమానస్య యాతనాయతనంమమ ॥

౩

తా॥ ఓ స్వామి! ధర్మశాస్త్రమును బాగుగా తెలిసిన మనీశ్వరునితోగూడ
చక్కగా నాలోచించి ప్రళయముల నాద్యంతములయందు నున్నట్టి యాతనలననుభ
వింపజేయుచుండును.

శ్లో॥ కర్తునియోగమేవంహి త్వదీయోనై వశక్నుయాం ।

రాజ్ఞాకీర్తిమతాభగోనియోగస్తవనేతీతః ॥

౪

తా॥ నీ యజ్ఞానుసారము ప్రవర్తింపదలంచినట్టి నేను నీ వేర్పరిచిన యధి
కారమును జేయుటకు సమర్థుడనుగాను. నీ విచ్చిన యధికారము కీర్తిమంతుడను
రాజుచే తీసివేయబడినది. అదిసివు విచారించుకుంటిని.

శ్లో॥ రాజాసోద్యజగన్నాథ పృథివీసాగర్రాంబరాం ।

వై శాఖధర్మసహితాం పాలయన్వర్తతేక్షచిత్ ॥

౫

తా॥ ఓప్రభువా! ఇప్పుడారాజు చతుస్సముద్రాపర్యంత ముండునట్టి భూమి
యందంతటను వైశాఖమాసధర్మమును వ్యాపింపజేసి పరిపాలించుచుండెను.

శ్లో॥ విహాయసర్వధర్మాంశ్చ విహాయపితృపూజనం । విహాయా
గ్రామపర్యంతం శీర్థయాత్యాదిసత్క్రియాః ॥ యోగసాంఖ్యపు
భౌత్యక్త్యా త్యక్త్వాపాణిరోధనం । త్యక్త్వాహోమంతుస్వాధ్యాయం
కృత్వాపాపానిభూరితః ॥ ద్రయాంతివైష్ణవంలోకం కృత్వావై శాఖ
సత్క్రియాః । మనుజాఃపితృభిస్సార్థం తథైవచపితౄమహైః ॥ ౧౩

తా॥ అదియేలాగుననగా, సమస్తధర్మములను పితృపూజ, పెద్దలపూజ, తీర్థ
యాత్ర మొదలగు సత్కర్మములు, యోగము సాంఖ్యములనెడు రెండుధర్మములు

పాశ్చాత్యమును, హోమము, స్వాధ్యాయము మొదలగు ధర్మములను విడచియు, అనేక పాపకార్యములను జేసియు, వైశాఖమాస ధర్మములను జేసి మనుష్యులు తండ్రిలు తాతలతోగూడ విష్ణులోకమునుబొందిరి.

శ్లో॥ తేషామతీతపితరః పితౄణాంపితరస్తథా ।

తథామాతామహాయాంతి తేషాంవై జనకాదయః ॥ ౧౮

తా॥ తాత తండ్రిలు వారితండ్రిలు ఆపృకారముగానే మాతామహులను వారి తండ్రిలును వైకుంఠమునుబొందిరి.

శ్లో॥ తేషామపిచనేతారో జన్మిత్రీణాంహిపూర్వజా ।

ఏతద్దుఃఖంపునర్దేవ మమమస్తకభేదనమ్ ॥ ౧౯

తా॥ వారి యజమానులు తల్లి సోదరులు మొదలగువారును వైకుంఠమును బొందిరి. ఓ స్వామీ! ఈ దుఃఖమును విచారింపఁగా నా శిరస్సును పగులగొట్టినట్లు గానే యున్నది.

శ్లో॥ ప్రియాయాపితరోయాంతి మార్జయిత్వాలిపిమమ ।

పితౄణాంభీజజోయస్తు ధాత్యాకుక్షౌధృతోవిభో ॥ ౨౦

తా॥ ఓ స్వామీ! భార్యసంబంధులగువారును సాపములను లిఖించిన పత్రమును తుడిచి వైకుంఠమును బొందుచున్నారు. తండ్రిల బీజమువలన నుపమాత యందు జనియించినవారయినను వారుజేసిన వైశాఖ ధర్మమువలన నుత్తమలోకమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ యదేకేనకృతంకర్మ తదేకేనైవభుజ్యతే ।

శనిరస్యకృతంసర్వం జానంస్వేకకులేతుయః ॥

తారయేత్తాపుభౌషణౌ షడ్వింశోపర్యలంవిభో ॥

తా॥ పుణ్యమునుగాని, పాపమునుగాని యెవఁడుచేసిన వాఁడే యనుభవించును. అట్టిచూర్ణము నిరసింపఁబడెను. ఈ వృత్తాంతమునంతయు నెఱింగిన యెవఁడయినను కులమునందొకఁడు వైశాఖమాస ధర్మమునుజేసిన ఉభయ వంశములందును బుట్టిన యిటువదియఁబుతరములవారిని తరింపజేయుటకు సమర్థుఁడైయున్నాఁడు.

శ్లో॥ ప్రియాయాశ్వాశ్శివై తాత సర్వేనైకుక్షిసంభవాః ॥

తేషిన్సర్వజగ్నాథ యాంతివిష్ణోఃపరంపదం ।

నమప్రయోజనందేవం నియోగేనేదృశేనవై ॥ ౨౧

తా॥ ఓతండ్రి! ఓబగత్ప్రభువా! భార్యసంబంధముగలవారందరుకూడ విష్ణు

లోకమును బొందుచున్నాడు. కాని యిట్టి యోగి స్వామి ! మిరిచిన యా యుద్యోగముతో నాకు పనిలేదు.

శ్లో॥ వై శాఖధర్మనిరత స్సమాత్యక్త్వాప్రజేధరిం ।

త్రిస్సప్తకులముద్దిశ్య త్యక్తపాపోతిశోభనః ॥ ౨౦

తా॥ వైశాఖమాసధర్మములయం దానక్రిగలవాఁడు పాపములనన్నిటిని పోగొట్టుకొని మిక్కిలి మేలుగలవాఁడై నన్ను విడచి యిటువదియొక్కరములవారితో గూడ విష్ణులోకమును బొందుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ సత్యక్వామమమార్గంహి ప్రయాతిహరిమందిరం ।

నయజ్ఞేనాదృశైరేవ గతింప్రాప్నోతిమానవః ॥ ౨౧

తా॥ వైశాఖమాసధర్మమును జేసినవాఁడు నామార్గమును విడచి విష్ణులోకమును బొందుచున్నాఁడు. మనుష్యుఁడనేక యజ్ఞములను జేసినను వైకుంఠమును బొందింపఁజేయునటువంటి దారిని మఱియొకదానిని పొందనేరఁడు.

శ్లో॥ సర్వతీర్థైర్నదానాద్యై ర్నతపోభిశ్చనవృతైః ।

అపివాసకలైర్నై ర్యుక్తోనాప్నోతితాంగతిమ్ ॥ ౨౨

తా॥ సమస్త తీర్థములతోడను, దానములతోడను, తపస్సులతోడను, వృతములతోడను, మఱియు సమస్తమైన ధర్మములతోడను కూడివాఁడయినను వైశాఖమాసధర్మముతో సరియైన మార్గమును పొందనేరఁడు.

శ్లో॥ ప్రయాగపాతాదణమధ్యపాతా ద్భృగోశ్చపాతాన్మరణాచ్చకాశ్యాం । నతాంగతింయాంతి జనాశ్చసర్వే వై శాఖనిష్ఠేనచ యా ప్రపద్యతే ॥

తా॥ మనుష్యులు ప్రయాగలో పడుటవలనను, యథములో మృతినొందుటవలనను భృగువ్రాసరివణములో పడుటవలనను, కాశీక్షేత్రములో మృతినొందుటవలనను వైశాఖమాసధర్మమువలన పొందునట్టి సుగతిని పొందనేరఁడు.

శ్లో॥ ప్రాతస్సూత్యా దేవపూజాంచకృత్వా శ్రుత్వా కథాం మాస మహాత్యై సంజ్ఞాం । ధర్మాత్ కృత్వా చోచితాన్వైష్ణవాంశ్చ సవై భవే ద్విష్ణులోకైకనాథః ॥

తా॥ ప్రాతఃకాలమున స్నానముజేసి దేవతాపూజనుజేసి వైశాఖమాసాత్యై

మను కథను విని మఱియు తనకు జేయఁదగిన విష్ణుసంబంధమును ధర్మములను జేసినట్టి వాఁడు విష్ణులోక సామ్రాజ్య మనుభవంపగలవాఁడగును.

శ్లో॥ అప్రిమాణమహంమన్వే లోకంవిష్ణో ర్జగత్పతేః ।

యోనపూర్వేతకాట్యమై స్సర్వతఃకమలాసన ॥ ౨౫

తా॥ పాపాత్ములైయుండిన వారయినను నాప్రేతస్థానమును గూర్చి రాక వైశాఖమాహాత్యముచే భగవంతుండగు విష్ణులోకమును బొందుచున్నారగాన విష్ణు లోకమును ఆక్రమమైనదిగా తలఁచుచున్నారు.

శ్లో॥ మాధవావసధేనేహ సమస్తేన పితామహా ।

వికర్మస్థాఽవికర్మస్థా శ్శుచయోఽశుచయస్తథా ॥

కృత్వానై శాఖధర్మాని లోకాయాంతి నృపాజ్ఞయా ॥

తా॥ ఓస్వామి! మంచికర్మములను జేసినవానుగాని, చేయనివారుగాని, పరి శుద్ధులుగాని, అపరిశుద్ధులుగాని యెవరయినను సమస్తజనులు రాజుయొక్క యజ్ఞచే వైశాఖమాసధర్మములను జేసి విష్ణులోకమునకు వెళ్ళి యచ్చట నిండియున్నారు.

శ్లో॥ యోస్మాకంహిమహచ్ఛత్రు ర్భవతాంచవిశేషతః ।

నిగ్రాహ్యోజగతాంనాథ భవతాసామహీపతిః ॥

తా॥ ఓ జగత్ప్రభువా! మాకు నెవరు విరోధులుగానుండిరో అట్టివారు మీ కయినను మిక్కిలి శత్రువులేకొంటి యారాజును ముఖ్యముగా శిక్షింపవలయును.

శ్లో॥ హిత్యాహిసకలాధర్మాం తనకృద్వైశాఖస్నానతః ।

అసంస్కృతజనాయాంతి వై కుంతంహరిమందిరమ్ ॥

తా॥ ఉపనయనాది సంస్కారములు జేయఁబడినవారయినను సమస్తధర్మము లను విడచి యొక్కపర్యాయమైనను వైశాఖస్నానము జేయుటవలన విష్ణులోకమును వైకుంఠమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ అస్మాభిస్తుకృతోపేక్షో విష్ణుపాదైకసంశ్రయం ।

సమస్తంనేష్యతేలోకం పార్థివోనాత్రసంశయః ॥

తా॥ ఆకర్తిమంతుడనురాజు విష్ణుపాదధ్యానము నాశ్రయించి మనమూరకుం డుటచే లోకమునంతయు వైకుంఠములకే పంపించుచున్నాఁడు. ఈ విషయమై సందేహ లేదు.

శ్లో॥ ఏషదండఃపటోపేష్యస్తవపద్భ్యాంనివేశితః ।

లోకపాలత్వమతులం మార్జితంతేనభూభుజా ।

కిమపత్యేనజాతేన మాతుః క్లేశకరేణవైః ॥

30

తా|| ఓ స్వామి! ఇదిగో నాదండము. ఇదిగో పాపపుణ్యములను వ్రాయు పుస్తకము. ఇదిగో నాకు కినిగో నేమిపనియున్నది. ఇదిగో నీపాదములయందుంచితిని అక్షిప్తముండుచు రాజా నామధికారమును తీసివేసివాడు. ఇట్టి సంతానము కలుగుట తప్పికి కష్టముకొఱకేగాని యేమిప్రయోజనమున్నది.

శ్లో|| యోనతావయతేశత్రుం జ్యేష్ఠమాసీవభాస్కరః ।

వృక్షాసుతాహియువతి ర్జాతావేదకుపుత్రిణీ ॥

నలన్యాస్సస్మరతేకీర్తిర్లునస్యేవతతహదా ।

యఃపితుర్నోషధరేత్వాపా ద్విత్వయావా బలేనవా ॥ 33

తా|| ఎవడు జ్యేష్ఠమాసములో నూర్యుడు ప్రకాశించినట్లుగా శత్రువును బాధింపఁడో వాడు వ్యర్థమైనవాడు అనుపయోగుడైన తనయుని గనిన యాడు దియు వ్యర్థమైన పుత్రుఁడుకలదియే తెలిసికొనవలయును. మేఘమునందు పుట్టిన మెఱుపుయొక్క కాంతి స్థిరముగా నుండునట్లు అట్టియువతియొక్క కీర్తియు ప్రకాశింపనేరదు. ఏద్యవలనగాని, బలములనగాని కుమారుడు తండ్రి వోషములను పోల గొట్టువాడు కాఁడో అట్టివాడును వ్యర్థమైనవాడనియే తెలిసికొనవలయును.

శ్లో|| మాతుర్జుతరజోరోగ స్సప్రసూతోధరాతలే ।

ధర్మేచార్ధేచకామేచ యఃప్రతీపోభవేత్సుతః ॥

మాతృహేతుచ్యతేనద్భి స్సపుత్రఃపురుషాధమః ॥

తా|| కీర్తిలేనివాడు భూమిలో తల్లి గర్భమందుండిన రోగమే పురుషాకారముగా పుట్టినదని తలఁపవలయును. ఏకుమారుడు ధర్మము, అధర్మము, కామము అను పురుషార్థములనుసాధింపక వ్యతిరేకముగానుండునో అట్టిహీనుడు మాతృహేతు మొదలగు పాపములను జేసినవాడనియే పెద్దలు చెప్పుదురు.

శ్లో|| తన్మాతాన్మపవత్సీచ లోకవిఖ్యాతసత్కిర్యయా ।

ఏకై కవీరశూర్లోకే విరించేనాత్రసంశయః ।

యథావైకీర్తిమాన్జాతో మల్లిపేర్నార్జునాయవై ॥ 34

తా|| అక్షిప్తముండు చుస్సాధ్యమైన నాయొక్క వ్రాతను గూడ తుడిచి వేయించెనుగాన యో బ్రహ్మ! అతనియొక్కతల్లియే లోకములో వీరమాతయనియు క్షత్రియునిభావ్యునియు, లోకము ప్రసిద్ధికెక్కిన : త్కార్యములకలదియనియు చెప్పవలయునుగాని అట్టికీర్తికి నితర బహుళకారము.

శ్లో॥ నేదంవ్యవసితం దేవ కేనచిత్త త్ర జేనహి ।

పురాణేషుజగన్నాథ సశ్చతంపటమార్జనమ్ ॥

32

తా॥ ఓస్వామీ! పూర్వమందేరాజుచేతనైన నిట్టికార్యము చేయుటకు ప్రియ త్వమైనను జేయబడలేదు. ఇప్పుడిట్టికార్యము సంభవించినది. ఓప్రభువా! లెక్కలను. తుడుపు పెట్టించుట యిదివఱకెన్నఁడు నేపురాణములయందును వినియుండలేదు

శ్లో॥ సోహం న జానామి జగత్పతీత ఋతే షీతీతం హరితత్ప రంతం । ప్రచోదయంతం పటహం సుఖోపం విలోపమానం మమ వేశ్యమార్గమ్ ॥

తా॥ జగత్తునకంతయు ప్రభువగు యోబ్రహ్మ! హరియందాశక్తిగలవాడును, గొప్పభేరి మొలలగువాడ్యగులను మోయింపజేసి వైశాఖమాసధర్మములనుచాటింపు చేయించిన కీర్తిమంతుండను రాజుగాక మఱియొకరు నాలోకములకు జీవులను రా నియ్యక నా లోక మార్గమును శూన్యమయినదానిగా జేసినవారు లేరని నేనూహించు చున్నాను.

నారదాంబరీష సంవాదే యమదుఃఖ నిరూపణం నామ

ద్వాదశోధ్యాయ స్సమాప్తః.

అథ త్ర యో ద శో ధ్యా యః .

బ్రహ్మః॥ శ్లో॥ కిమాశ్చర్యంత్యయాదృష్టం కిమర్థం ఖిద్యతేభవాన్ ।

నద్దణేషుకృతస్తాప సృతాపోమరణాంతికః ॥

తా॥ బ్రహ్మ చెప్పుచున్నాఁడు. ఓ యమధర్మరాజా! ఇది యేమి యాశ్చర్యము. నీ వేంగుని యత్తము దుఃఖించెదవు? సత్పురుషులకు నపకారము జేసిరియెడల నది యమరణాంతముండును.

శ్లో॥ యస్యోచ్చారణమాత్రేణ ప్రాప్యతేపరమంపదం ।

నగచ్ఛతిహరేర్లోకం కథంభూషన్యశాసనాత్ ॥

౩

తా॥ ఏభగవంతుని నామమును స్మరియించిన మాత్రముననే యుత్తమ మగు వైకుంఠమును బొందుదురో అట్టి భగవంతునకు ప్రసియక్రమగు వైశాఖధర్మములను జేయవలయునని రాజు యజ్ఞాపించుటచే నాధర్మములనుజేసి విష్ణుకమును బొందుట శమి యాశ్చర్యమున్నది.

శ్లో॥ ఏకోపిగోవిందకృతప్రణామ శ్చతాశ్చమేధావబృధేనతుల్యః ।
యజ్ఞశ్యకర్తాపునరేతిజన్మ హరేః ప్రణామోనపునర్భవాయ॥ 3

తా॥ విష్ణుమూర్తికి నొక నమస్కారము జేసినను నూలు యజ్ఞములను జేసి
యవబృథపానముల జేసిన ఫలమునిచ్చును. యజ్ఞమును జేసినవాడు తిరిగి జనియిం
చును. విష్ణుమూర్తికి జేయఁబడిన నమస్కారమైతే తిరిగి జన్మకలుగనియ్యదు.

శ్లో॥ కురుక్షేత్రేణకింతస్య సరస్వత్యాచకింతథా ।

జన్మాగ్రేనర్తతేయస్య హరిగిత్యక్షరద్వయమ్ ॥ ౪

తా॥ ఎవని యొక్క నాలుకచే హరి నామ స్మరణ జేయఁబడు చుండునో
ఆట్టివానికి కురుక్షేత్రము, సరస్వతీ తీర్థము మొదలగు స్థలములను వెళ్ళుటచే నేమి
ప్రయోజన మున్నది?

శ్లో॥ బ్రాహ్మణశ్శ్వపచీంభుంజక విశేషేణరజస్వలాం ।

సయాతిమరణేవిష్ణుం స్మరన్నాపోతితత్పదమ్ ॥ ౫

తా॥ బ్రాహ్మణుఁడు చండాలస్త్రీతోగాని, రజస్వలా స్త్రీతోగాని సంభో
గించినవాఁడయినను మరణకాలమునందు విష్ణు స్మరణ జేసినయెడల వైకుంఠమును
బొందుచువ్వాడు.

శ్లో॥ అభత్యభక్షణాజ్ఞాతం విహాయాఘస్యసంచయం ।

ప్రయాతివిష్ణుసాయుజ్యం యతోవిష్ణుప్రియాస్మృతిః ॥ ౬

తా॥ విష్ణుభ్యాసము విష్ణుమూర్తికి ప్రేమమైనదగుటచే తినరానిపదార్థములను
తినుటచే గలిగిన దోషములనైనను పోగొట్టుకొని విష్ణుసమీపమున నుండగలఁడు.

శ్లో॥ ఏవంవిష్ణుప్రియోమాసా వై శాఖోనామపైయమ ।

యధర్మశ్రేవణాదేవ ముచ్యతేసర్వకిబ్బయైః ॥ ౭

తా॥ ఓ యపధర్మరాజా! వైశాఖమాస ధర్మములను వినుటవలననే నమస్త
పాపములు నశించుచున్నవి. కొబ్బి వైశాఖమాసము విష్ణువునకు ప్రీతియైనది.

శ్లో॥ యాతీతికిము క్తవ్యం తస్మానుష్ఠానతత్పరః ।

యస్మింతస్సంగీయతేయోహి ప్రియతేపురుషోత్తమః ॥ ౮

తా॥ ఏ వైశాఖధర్మములను జేయుటయం దానర్హకరిగినయెడల విష్ణుమూర్తికి
సంతోషించునో ఆట్టివైశాఖధర్మములను జేసినయెడల విష్ణులోకమును బొందు
నని చెప్పవలసినదేమియున్నది?

శ్లో॥ కథంనయాతిచగతిం తస్మాన్మహాసతత్పరః ।

అస్మాకంజగతాంనాథో జనితాపురుషోత్తమః ॥

తా॥ విష్ణుమూర్తి మనలనందరిని పుట్టించి జగత్పృథువైయుండెనుగాన యాతనిని సేవించినవాఁడు యెట్లు యాతనిలోకమునుబొందఁడు? అనఁగా పొందును.

శ్లో॥ తస్యేష్టామాధవేమాసి ధర్మానేతాకరోత్యయం ।

తస్యవిష్ణుః ప్రసన్నాత్మా సహాయేనర్వదాస్థితః ॥

తా॥ ఎవఁడు విష్ణుక్రియకరమైన ధర్మములను వైకాఖమాసములో జేయుచుండునో అట్టివానికి విష్ణుమూర్తి యనుగ్రహించి యెల్లప్పుడు సహాయుఁగా నుండును.

శ్లో॥ సతస్యభూపతే స్సారే పృతిభా మమశిక్షణే ।

నవాసుదేవభక్తానా మశుభంవిద్వత్కేవచిత్ ॥

తా॥ ఓ యముఁడా! ఆరాజును శిక్షించుటయందు సమర్థత నాకులేదు. విష్ణు భక్తిగలవారి కెన్నఁడును పరాజయము కలుగజేరదు.

శ్లో॥ జన్మమృత్యుజరావ్యాధి భయంనాప్యపజాయతే ॥

తా॥ మతీయు పుట్టుక, మరణము, ముదిమి, రోగము మొదలగు వానివలన భయమెన్నఁడును కలుగదు.

శ్లో॥ నియోగీస్వామికార్యేషు యావచ్ఛక్తిస్సమీహతే ।

తావతాసత్కృతార్థస్యా న్నరకాన్నైవగచ్ఛతి ॥

తా॥ యజమానునియొక్క కార్యములయందు నియమింపఁబడినవాఁడై తనకు సాధ్యమైనంతవఱకు జేయుటకు ప్రయత్నింపవలయును. అంతమాత్రమున కార్యములను జేసినవాఁడగును. నరకమును బొందఁడు.

శ్లో॥ కార్యేశక్తివినిష్కాంతే స్వామినేచనివేదయేత్ ॥

అన్మణస్తావతాభ్యుత్థో నియోగీసుఖమశ్రుతే ।

తస్మాన్నివేదితార్థస్య నఋణంనచపాతకమ్ ॥

తా॥ సాధ్యమైనంత వఱకు ప్రయత్నముజేసి తుదకు కార్యమునుజేయుట యందు సమర్థతలేకుండెనప్పుడు తన యజమానునితో జెప్పినయిడల నియోగింఁగఁబడినవాఁడు ఋణవిముక్తుఁడై సుఖమునుబొందును. కాబట్టి కార్యమును జేయుటకు శక్తిలేనిసమయము సంభవించినప్పుడు యజమానునితో జెప్పినవానికి ఋణములేదు, పాపమును లేదు.

శ్లో॥ యత్తేకృతేస్వకర్తవ్యే నాపరాధోస్తిదేహినః ।

తస్మాదవస్యకార్యేస్మిన్నావకోచితుమర్హసి ॥ ౧౫

తా॥ ప్రతివానికిని తాను జేయుదగిన కార్యమునందు ప్రయత్నముజేసి సమర్థతలేకుండుటచే నుపేక్షజేసినయెడల దోషములేదు. కాబట్టి యాధర్మరాజా! నీకు శక్త్యముగాని కార్యమువిషయమై విచారపడగూడదు.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తోబ్రహ్మణాసారిః పునరత్యంతభజన్నధీః ।

ఉవాచ దీనయావాచా గళ ద్బాష్పాకులేక్షణః ॥ ౧౬

తా॥ ఈప్రకారము బ్రహ్మదేవుడు పలుకఁగా నాయమధర్మరాజావిని తిరిగి మిక్కిలి విచారముగలవాడై కన్నులనుండి బాష్పములను విడుచుచు దీనస్వరముతో నిట్లు పలుకుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ ప్రాప్తంతాతమయాసర్వ త్వదంఘ్రిభజనేనహి ।

నాహంయాస్యేపునఃకర్తుం నియోగంపద్మసంభవః ॥ ౧౭

తా॥ ఓతాతా! నీపాదసేవ జేయుటచే నేను సమస్తమును బొందితిని. ఓపద్మ సంభవా! తిరిగి ఆయుద్యోగమును జేయుటకు వెళ్ళను.

శ్లో॥ ప్రశాసతిమహావీర్యే భూపేస్త్రిభూమిమండలే ।

చాలయిత్వాస్వధర్మార్కంశ్చ తమేకంభూపతింవిభో ॥

కృతకృత్యోస్మిత్తనయో గయాయాంపిండదోయధా ।

కృపాళోతదిదంకార్యం సాధయస్వమమావ్యమమ్ ॥ ౧౮

తా॥ ఓస్వామి! భూలోకములో ఆక్రమింతుఁడీరీతి మహాపరాక్రమముతో రాజ్యము నేయుచుండఁగా నధికారమును జేయనొల్లను. ఇతఁ నేమియనఁగా ఆ రాజాను వైశాఖమాసధర్మములవలన భృష్టునిగా జేసినయెడల గయలో పిండమును వేసిన తనయుఁడువలెనే కార్యమును నెఱవేర్చినవాడ నగుదును. ఓ దయాస్వభావముగలవాడా! నాయుద్యోగమునకు భంగముకొని యీ కార్యమును నీవు చేయవలయును.

శ్లో॥ విజ్వరస్తుతతోభూయ శ్శాసనం తెకరోమ్యహం ।

శ్రుత్వాబ్రహ్మ యమేనోక్తం పునశ్చింతాపరాయణః ॥

తమువాచపునర్బ్రహ్మ సాంత్యయన్ బహుధాప్యయమ్ ॥

తా॥ నేచెప్పినట్లుచేసితివని నేను శత్రుభయములేనివాడనై నీయాజ్ఞ ననుసరించి నాయుద్యోగమును జేయుదును. అని యమధర్మరాజా చెప్పిన మాటలను విని

బ్రహ్మదేవుడు కొంతవఱకు విచారించి అనేక విధములుగా నా యమధర్మరాజును బ్రతిమాలించు నిట్లు చెప్పెను.

బ్రహ్మః॥ శ్లో॥ సనిగ్రాహ్యోత్పయారాజా విష్ణుధర్మపరాయణః॥

యదిచాలయసేకోపాద్గచ్ఛామోహ్యంతికంహరే ।

నివేద్యసకలంతస్మై కుర్యేపశ్చాత్తదీరితమ్ ॥ ౨౨

తా॥ బ్రహ్మచేష్టచున్నాడు. ఆ రాజా విష్ణుభక్తియందు శ్రద్ధగలవాడగుటచే నీచే శిక్షింపబడడు. లేక నీవు ఆయనమీద కోపమండి ధర్మభ్రష్టునిగా జేయువలయుననిదలచితివేని మనము విష్ణులోకమునకు వెళ్ళిః ఈజటిగనవృత్తాంతమునంతయు నాభగవంతునితో జెప్పి యనంతర మాయన యెట్లుచెప్పినో యాతీరన జేయుదము.

శ్లో॥ సవవక్త్రాలోకస్య ధర్మస్యపరిపాలకః ।

సచదండధరోస్మాకం శాసాకర్తానియామకః ॥ ౨౩

తా॥ విష్ణుమూర్తికయే లోకమును సృజించువాడు. ఆయనే ధర్మమును కౌపాడువాడు. ఆయననే దండమును ధరియించి మనలకు శిక్షకుడుగాను, కర్తగాను నియమించువాడుగా నుండెను.

శ్లో॥ నతదుక్తేస్తిప్రత్యుక్తి రస్మాకంవిహితావృషే ।

సరాజోక్తేస్తుప్రత్యుక్తి ర్దృశ్యతేజ్వావిభూతలే ॥ ౨౪

తా॥ ఓయమధర్మరాజా! అభగవంతుడు చెప్పినమాటకు మోటుమోటచెప్పమనము సమర్థులముకొము. ఆయన భక్తుడైనందున ఆరాజయొక్క మాటకయినను తిఱిగి సమాధానము చెప్పవారి నీధూమియం దెచ్చటను గానము.

శ్లో॥ ఇత్యాశ్వాస్యయమంతేన సాకంక్షీరాంబుధింయయా ॥

బ్రహ్మోత్పష్టావచిన్మాత్రం నిర్గుణంపరమేశ్వరమ్ । ౨౫

సాంఖ్యయోగై రద్వితీయ మేకంతంపురుషోత్తమం ।

అవిరాసీత్తదావిష్ణుః బ్రహ్మణాసస్తుతోహరిః ॥ ౨౬

తా॥ ఈప్రకారము యమునితో మంచిమాటలుచెప్పి బ్రహ్మదేవుండాయమునితో గూడ పాలనముద్రోమునకు వెళ్ళి యచ్చట ప్రకాశస్వరూపుడును గుణరహితుడును, సాంఖ్యులు యోగులతో గూడుకొనియున్న వాడును, తనతో సమానమగు మఱియొకడు లేనివాడును, సమస్తమైనవారిలో నుత్తమమైనవాడు పోకడునగు నాపరమేశ్వరుని స్తోత్రముజేయఁగా నావిష్ణుమూర్తి బ్రహ్మదేవునికి పశ్చిత్తమాయెను

శ్లో॥ ప్రశాంచక్రతుస్తస్మై యమోబ్రహ్మచసత్వరం ।

తావ్రవాచమహావిష్ణు శ్రేణుగంభీరయాగిరా ॥ ౨౭

తా॥ అశ్వశు బ్రహ్మచేవుండును, యమధర్మరాజును శీఘ్రముగా నా విష్ణు చూతికొని నమస్కారముజేయఁగా శ్రీ మహావిష్ణువు గర్జితముతో సమానమైన ధ్వని కలుగునట్లుగా వాచివుత్తరించినట్లు పలుకుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ కస్మాన్యనామిహాయాతౌ కిందుఃఖిందనుజైరభూత్ ।

క్షానంయమముఖంకస్మా త్కేనవానతకంధరః ॥ ౨౮

తా॥ మీరిచ్చటి కేమి కారణమున వచ్చితిరి ? రాక్షసులవలన కష్టము సంభవించినదాయేమి? యమధర్మరాజయొక్క ముఖముకూడ వాడియున్నది యేమి కారణము? ఎందువలన ముఖము వంచుకొనియుండిను.

శ్లో॥ ఏతద్వదస్యమేబ్రహ్మ నిత్తుక్తఃప్రాహకంజజః ।

త్వద్దానవర్యేభూవాలే భూమింశాసతివైవరాః ॥

వై శాఖధర్మనిరతా యాంతితేపదమవ్యయం ।

తతోయమపురీశూన్యా తేనచాతీవదుఃఖతః ॥ ౩౦

తా॥ ఓబ్రహ్మ! ఈవృత్తాంతమునంతయు జెప్పమని విష్ణుమూర్తి యడుగగా బ్రహ్మ చెప్పచున్నాడు. ఓ స్వామీ! నీ వరబలముచే నధికమైనవాఁడై కీర్తిమంతుఁడను రాజు భూమిని పరిపాలన జేయుచుండఁగా జనులందఱు వైశాఖధర్మములను జేసి శాశ్వతమైన నీస్థానమును జేరుటవలన యమ పట్టణము శూన్యముగా నున్నది. అందువలన నితఁడు మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నాఁడు.

శ్లో॥ తేనయుద్ధంచకారాసౌ హంతుందండమథాదదే ।

త్వచ్చ క్షేణపరాభూతో యయావద్యమమాంతికమ్ ॥ ౩౧

తా॥ ఇతఁడారాజుతో యుద్ధముచేసి యాతనిని సంహరించుటకు దండమును గ్రహింపఁగా నప్పడు నీచేఁబంపఁబడిన చక్రముచే నోడింపఁబడి యనంతరము నా సమీపమునకు వచ్చెను.

శ్లో॥ సచశక్తావయందండం త్వద్భక్తానామహాత్మనాం ।

తస్మాత్వామేవశరణం వయంప్రాప్తామహావిభో ॥ ౩౨

తా॥ ఓస్వామీ! మహాశక్తివంతులగు నీ భక్తులను దండించుటకు మేము సమర్థులముకాము. కావుననే మేము శరణుజూఁచితిమి.

శ్లో॥ తస్మాద్భూపందండయిత్వా పాలయైసంయమంస్వకం ।

ఇత్యుక్తఃప్రహసన్ప్రాహ బ్రహ్మణంయమమేవచ ॥ 33

తా॥ ఆకొరణము వలన ఆ రాజును దండించి నీకు భృత్యుడైన యముని పక్షింపుమని బ్రహ్మ పలుకఁగా విని విష్ణుమూర్తి చిరునవ్వు నవ్వి బ్రహ్మతోడను, యమునితోడను నిట్లు వలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ లక్ష్మీంవాపిపరిత్యజ్యే ప్రాణాదేహమథాపివా ।

శ్రీవత్సంకౌస్తుభంమాలాం వై జయంతీమథాపివా ॥

శ్వేతద్వీపంచవైకుంఠం క్షీరసాగరమేవచ ।

శేషంచగరుడంచైవ నభక్తంత్యక్తుముత్సహే ॥ 34

తా॥ లక్ష్మీదేవి ప్రాణములు, దేహము, ప్రవత్సము, కౌస్తుభము, వైజయంతి యను మాలిక, శ్వేతద్వీపము వైకుంఠము, పాలసముద్రము, ఆదిశేషువు, గరుడత్కంఠుడు ఈ మొదలగువానిలో దేనినయినను విడిచిపెడుచునుగాని భక్తునివిడుచుటను మాత్రము నే నంగీకరింపను.

శ్లో॥ విస్మజ్యసకలాభోగా మదధేత్యుక్తజీవితా ॥

మదాత్మకాన్మహాభాగా కథంతాంస్త్యక్తుముత్సహే ॥ 35

తా॥ సమస్తముఖములను విడిచి నానిమిత్తమై ప్రాణములనియినను విడుచుట యం దాసక్తిగలవారును, నా స్వరూపులును, మహానుభావులు నగు నాభక్తుల నెట్లు విడువగలను.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వద్దుఃఖశమనే హ్యుపాయంకల్పమూమ్యహం ।

తస్యచాయుర్మయాదత్త మయుతంభూపతేర్భువి ॥ 36

తా॥ ఆకొరణమువలన నీదుఃఖము పోవుటకు మతియొక యుపాయమునాలోచింతును. ఆరాజునను పదివేలు సంవత్సరములు భూలోకములో నుండునట్లు ఆయుర్దాయము నే నిచ్చితిని.

శ్లో॥ గతాన్యస్తాసహస్రాణి తత్రేదాసిం నరాంతక ।

ఆయుశ్శేషేతేవసీతే మత్సాయుజ్యంగతేపిచ ॥

భవిష్యతితతోరాజా వేనోనామదుర్మావా ॥

సలుంపతిమహాధర్మాం త్వర్వానేతాంఽచ్చతీరితా ॥ 37

తా॥ ఓ యమధర్మరాజా! ఆ పదివేల సంవత్సరములలో నెనిమిదివేల సంవత్సరములు గడచినవి మిగిలిన ఆయుర్దాయముకూడ గడచిన కిమ్ముట ఆరాజు నా

యొద్దకు వచ్చును. అనంతరమున వేనుడను రాజు పుట్టి దుష్టప్రవర్తనగలవాడై వేదములనుండును పృసిద్ధికెక్కియుండిన యీగొప్పధర్మములను నశింపజేయును.

శ్లో॥ తదావై శాఖధర్మాశ్చ విచ్ఛిన్నాస్సస్యర్షసంశయః ।

స్వకృతేనైవపాపేన వేనోద్ధగ్ధోభవిష్యతి ॥ రం

తా॥ అప్పుడు వైశాఖధర్మములుకూడ నశించును. సంజేహములేదు. ఆవేనుఁ డనురాజు తాను జేసికొనిన పాపములచే నశించును.

శ్లో॥ పశ్చాదహంపుధుర్భుత్వా పునర్ధర్మాప్రవర్తయే ।

తదాజనేషుప్రఖ్యాతా వైశాఖోక్తాస్కరోమ్యహమ్ ॥ రం

తా॥ అనంతరము నేను పృథుఁడను రాజునై తిరిగి ధర్మములను ప్రవర్తింప జేయుదును. అప్పుడు నశింపఁగా మిగిలినవియు జనులచే పృసిద్ధికెక్కియున్న వై శాఖధర్మములను నేను చేసెదను.

శ్లో॥ మద్భక్తౌమద్గతప్రాణో యస్తువిన్యస్తసంగ్రహః ।

ఏకస్సహస్రేభవితా తస్యప్రఖ్యాతయేడిమాన్ ॥ రం

తా॥ నాయందు భక్తిగలవాఁడును, నాయందే ప్రాణముల నుంచినవాఁడును' సమస్తవైభవమును పరిత్యజించినవాఁడును యెవఁడయినను వెఱ్ఱుంటిలో నొక్కఁ డుండేనేని వానిచే ఆ మిగిలినధర్మములు జేయఁబడుచుండును.

శ్లో॥ కశ్చిదేవహిజానాతు ధర్మానేతాఃక్షితౌమమ ।

తతస్తేభవితాకార్యం మావిషేదనరాంతక ॥ రం

తా॥ ఓ యమధర్మరాజా! అప్పుడుభూలోకములో నానాబంధముగుధర్మము లను ఒకానొకఁజే యెఱుంగుఁగాని అందఱికిని తెలియదు. కాఁబట్టి నేకాధ్యమప్పుడు పానుకూలముగును దుఃఖింపవలదు.

శ్లో॥ దాపయిష్యామితేభాగం మాసేన్మిమాధవేపిత ।

నరైస్సర్వైశ్చవై శాఖ ధర్మనిష్ఠైర్మహాత్మభిః ॥ రం

తా॥ ఈవైశాఖమాసములో వైశాఖధర్మములనుజేయు సమస్తమహానుభావుల చేత నీకు కొనకథాగము నిప్పించెదను.

శ్లో॥ భూపేనాపితకాలస్య భేదంశమయితేనచ ।

వీర్యశుక్లంతు తేభాగం శత్రోర్భుంక్తేబలాధికాత్ ॥ రం

తా॥ పరాక్రమాతిశయముచే తీసికొనబడిన నీభాగమును తిరిగి నీదుఃఖమును శాంతింపజేసి యారాజుచేసికొప్పించెదను. బలాధికుడైన శత్రువనుభవించుట సిద్ధము.

శ్లో॥ గృహకాగృహంతస్వకంభాగం నభాగీదుఃఖమర్హతి ।

తా॥ తమయొక్క భాగము ననుభవించెడువారికి విచారముండుట లేదుగదా! కాబట్టి నీభాగమును నీవుపొంది విచారమును మానుము.

శ్లో॥ త్వముద్గిశ్యసకుర్వంతి ప్రత్యహంయేనరాభువి ।

స్నానంచార్హ్యస్తోదకుంభం దధ్యన్నంచాంతిమేదినే ।

వైశాఖేనకలంకర్మ తేషాంచవిఫలంభవేత్ ।

౪౨

తా॥ వైశాఖమాసములో ప్రతిదినమందు స్నానము అర్ఘ్యము జలసహితమైన కలశము చివరదినమందు పెరుగుతో గూడిన యన్నము నేజనులు నీకు నివ్వకుండులో వారిచే వైశాఖమాసములో జేయబడిన కర్మములన్నియు వ్యర్థములేయగును.

శ్లో॥ తస్మాతోక్రధంత్యజన్మపే భాగదేమత్పరాయణే ।

యేకేచాపినకుర్వంతి లోకేతేభాగదానరాః ।

వైశాఖోక్తేమహాధర్మే తేషాంవిఘ్నంసమాకురు ।

తా॥ ఆకారణమువలన నాకు భక్తుండును నీకు భాగమునిచ్చువాడునగురాజు యందు కోపమును విడుపుము. ఎవరైనను కొందరు లోకములో నీకు భాగము నివ్వ కుండురేని వారుచేయుచుండెడి వైశాఖధర్మములకు విఘ్నమునుకలిగింపుము.

శ్లో॥ మామేవయేయజంతివా త్వాంహిత్యాధర్మపాలకం ।

మదాజ్ఞయామహాభాగ తదాదండంచత్వంకురు ।

తా॥ న్యాయాన్యాయములను పరిశీలించునట్టి నిన్ను విడచి నన్నుమాత్రమే యెవరు పూజింతులో ఓ యమధర్మరాజా! ఆపృథు నా యజ్ఞానుసారముగా వారిని శిక్షింపుము.

శ్లో॥ నృపాద్భాగందాపయితుం సునందంప్రేషయామిచ ।

మచ్ఛానసాత్మవైగత్వా భాగంతేదాపయిష్యతి ।

తా॥ రాజా! నీకు భాగమునిచ్చుకొనుట సునందునిపంపెదను. ఆతండు వెళ్ళి నాయజ్ఞానుసారముగా నీకు భాగము నిప్పించగలడు.

శ్లో॥ తిష్ఠత్యేవంయమేస్వస్య సన్నిధౌ గరుడాసనః ।

సుసలదంప్రేషయామాస నృపంబోధంతులలిభుః ।

సోపిగత్వాహాధతుత్వా పార్శ్వంచపునరాగమత్ ।

౪౩

తా|| ఈ ప్రకారము విష్ణుమూర్తి చెప్పి యముడు తనవద్ద నుండఁగానే యా రాజుతో సేవ్యతాంతమునంతయు జెప్పి యమునకు భాగమిచ్చినట్లు జేయుటకు సునందని పంపఁగా ఎతఁడు వెళ్ళి యా ప్రకారమే చెప్పి తిరిగి విష్ణుసన్నిధానమునకు వచ్చెను.

శ్లో|| ఇత్యాశ్యాస్యయమంవిష్ణు స్తత్రైవాంతరధీయత |

యమంస్వయంశాసయిత్యా తమనుజ్ఞాప్యవైవిధిః |

ఆతినిష్ఠుఃసమాపన్నో యయాధామసహానుగైః |

యమోపిష్ఠపురీంప్రాయా త్కించితస్సంహృష్టమానసః || ౫౪

తా|| ఈ ప్రకారము విష్ణుమూర్తి యముని సమాధాన పఱచి యచ్చటనే యంతర్ధానమాయెను. అంతరము బహ్యదేవుం డాశ్చర్యము కలవాడై యమునకు బోధింపఁదగిన విషయములను బోధించి యతనితో జెప్పి తన భృత్యులతో గూడ సత్యలోకమునకు వెళ్ళెను. యముడును కొంచెము సంతోషముగలవాడై తనలోకమును గూర్చి వెళ్ళెను.

శ్లో|| పశ్యాద్విష్ణోర్నిదేశేన సునందపరిబోధితాః |

భాగదాస్సకాలాలోకా యేవై శాఖిపరాయణాః || ౫౫

తా|| అనంతరమందు విష్ణుమూర్తి యజ్ఞానుసారముగా సునందునిచే బోధింప బడి వైశాఖిమాస ధర్మములయం దాసక్తిగలవారందఱును యమునికి భాగమిచ్చుచుండిరి.

శ్లో|| ధర్మరాజంపురస్కృత్య యేనకుర్వంతిమానవాః |

తేషాంహిస్వయమాదత్తే పుణ్యంవై శాఖిసంభవమ్ || ౫౬

తా|| ఏ మనుష్యులు ధర్మమును జేయునప్పుడు యమధర్మరాజును గుఱించి జేయక నితరధర్మములను జేయుచుందురో అట్టివారి వైశాఖిసంబంధమగు పుణ్యమంతయును యముడు తానే తీసికొనును.

శ్లో|| కుర్యాచ్చప్రత్యహంస్నానం దద్యాద్వర్ణ్యంయమాయవై |

వై శాఖేనకలంపుణ్య మన్యధావిఫలంభవత్ || ౫౭

తా|| వైశాఖిమాసములో ప్రతిదినమందును స్నానము జేసి యమునకు గూడ వర్ణ్యమిహ్యవలయును. అట్లుజేయనిపక్షమున చేసినపుణ్యమంతయు వర్ణమగును.

శ్లో|| పోదకుంభంచ దధ్యన్నం పోర్ణమాస్యాంచ మాధవే |

ధర్మరాజంసముద్దిశ్య దాతవ్యంప్రథమంబనైః || ౫౮

తా॥ వైశాఖమాసములో పూర్ణిమయందు ముందుగా జలసహితమైన కలశమును, పెరుగుకలిపిన యన్నమును యమధర్మరాజానుద్దేశించి యియ్యవలయును.

శ్లో॥ పశ్చాత్పితౄంతృసముద్దిశ్య గురుముద్దిశ్యవై నరః ।

మధుసూదనముద్దిశ్య పశ్చాదేవంజనార్ద్రనమ్ ॥

శీతలోదకదధ్యన్తుం తాంబూలంచనదక్షిణం ।

సఫలంకాంస్యపాత్రీష్ఠం బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ ౬౦

తా॥ అనంతరమున పితృదేవతలను, ఆట్రునమ్మట గురువును పూజింపవలెను. అనంతరము మధురాత్మసుని సంహరించి విష్ణుమూర్తి నుద్దేశించి చల్లని యుదకమును, పెరుగుకలిపిన యన్నమును, తాంబూలమును, దక్షిణసహితమైన ఫలములను కంచు పాత్రయందుంచి బ్రాహ్మణునకు వియ్యవలయును.

శ్లో॥ దద్యాచ్చప్రతిమాందివ్యాం మధుసూదనదేవతాం ।

మాసధర్మప్రవక్షేచ దద్యాద్విప్రాయసీదతే ॥ ౬౧

తా॥ బాగుగా ప్రకాశించునదియు విష్ణుమూర్తి విగ్రహముగల ప్రతిమను వైశాఖమాస పురాణమును శిష్యునట్టి బ్రాహ్మణున కిచ్చినయెడల ఆ భగవంతుడు యనుగ్రహముగలవాఁడగును.

శ్లో॥ తమేవధర్మవక్తారం పూజయేద్విభవై స్స్వకైః ।

ఇత్యాదిప్రస్తుతం దేన తథారాజాచకారహా ॥ ౬౨

తా॥ అట్టి వైశాఖ ధర్మములను శిష్యువారిని తనకుండు వైశ్వర్యములకొలదియు పూజించవలయు. ఇట్లు నునందునిచే యాజ్ఞాపింపఁబడినరీతిగా ఆ కీర్తిమతుఁడను రాజు చేయుచుండును.

శ్లో॥ సనీత్వాచాయుష శ్శేషం భుక్త్వాభోగాన్యధేస్సితాన్ ।

పుత్రీపౌత్రాదిభిర్భుక్తో జగామహరిమందిరమ్ ॥ ౬౩

తా॥ ఆ కీర్తిమంతుండిట్లు ధర్మములనుజేయుచు న్యాయముగా రాజ్యమును పాలించి పుత్రులు పౌత్రులు మొదలగువాఁలొగూడ తమ కిష్టమయిన పౌఖ్యముల నన్నింటి ననుభవించి మిగిలిన యాయుర్దాయమును గూడ వెళ్ళబుచ్చి యనంతరమున సకుటుంబముగా వైకుంఠమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ వైకుంఠస్థేన్మపేతస్మి న్వేనోరాజాధమోభవత్ ।

సర్వేధర్మాశ్చవైశాఖ ధర్మాఅపివిశేషతః ॥

దురాత్మానాచ తేనైవ లుప్తావ తేబభూవిరే.

నప్రఖ్యాతాపునర్భూమా భూరిశోమాక్షహేతవః । ౬౫

తా॥ కీర్తిమంతుఁడు వైకుంఠమునకు వెళ్ళినపిమ్మట వేనుండను రాజాధముడు రాజ్యము జేయుచు సమస్తధర్మములను వానిలో ముఖ్యముగా వైశాఖ ధర్మములను దుర్మార్గపుస్వభావము కలవాడై నశింపజేయుగా నదిమొదలు భూమిలో తరచుగా మోక్షమునకు కారణమైన ధర్మమే లేకుండెను.

శ్లో॥ యఃకశ్చిన్నైవజానాతి వై శాఖోక్తానిమాంచ్యభావ ।

బహుజన్మార్జితేపుణ్యే పరివర్త్యేడపాగతే ॥

వై శాఖోక్తేః పర్యేషు మతిరాత్యంతికీభవేత్ ॥

తా॥ ఒకానొకఁడయినను శుభముల నొసంగునట్టి వైశాఖమాన ధర్మములను అకాలింబున నెఱుంగకుండెను. కాబట్టి యనేకజన్మలయందు జేయబడినపుణ్యము పరివర్తమైనగాని వైశాఖమాన ధర్మములయందు శ్రద్ధగలవాఁడు కానేరఁడు.

మైథిలః॥ శ్లో॥ పూర్వమన్వంతరస్థోహి వేనోరాజదురాత్మవాక్ ।
అయంవై వన్వంతరస్థోహి రాజాచేత్సృజనందనః । ఇతిశ్రుతంమయా
పూర్వ మిదాసీంచోచ్యతేత్వయా । అథవైకుంఠగఃపశ్చ ద్యేనో
రాజాభవిష్యతి । ఇత్యేవంసంశయంఛింధి శ్రుతదేవమహామతే ॥

తా॥ గొప్పబుద్ధిగల యో శ్రుతదేవుఁడా! పూర్వ మన్వంతరమందైన వేనుండను దురాత్ముండనియును, ఈ వేనుండనే ఇత్సృజకు వంశమున బుట్టినావాఁడు వైవస్వత మన్వంతరమున మండినవాడనియును పూర్వము నేను చెప్పితిని. ఇత్సృజు మీకు కీర్తి మంతుండనురాజా వైకుంఠమున గేగిన పిమ్మట వేనుండను రాజా కాఁగలడని చెప్పితిని. ఇచ్చట నాకు సందేహము కలిగినది. కాబట్టి అది యేలాగునో విమర్శించి చెప్పుమని శ్రుతదేవు నడిగెను.

శ్రుతదేవః॥ శ్లో॥ పురాణేషుచవైషమ్యే యుగకల్పవ్యవస్థయా ।
నచాపామ్యాకంకాతే కథాయావ్యత్యయేక్వచిత్ ॥ ౬౬

తా॥ శ్రుతదేవుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. యుగములు, కల్పములు మొదలగు భేదములచే పురాణములయందు కథలకు వ్యత్యయ ముండినప్పటికిని అట్టికథలకు ప్రమాణము లేదని చెప్పుటకు విలసిల్లును.

శ్లో॥ గతేదై నందినేకత్వే యథైషాశాశ్వతీశుభా ।

మార్కండేయేనమేప్రొక్తా సామోక్షాతవభూపతే ॥ ౬౭

తా||-ఓరః! నిత్యకల్పములు వెళ్ళుచుండఁగా యీచరిత్రము లెట్లు జరుగుచుండునో అట్లు మార్కండేయుఁడు నాకుచెప్పినగాన ఆదే ప్రకారము నీకుఁ జెప్పితిని.

శ్లో|| తస్మాన్నభ్యాతిమాకయాతి ధర్మోవై శాఖసంభవః ।

కశ్చిదేవహీ జానాతి విరక్తో విష్ణుతత్పరః ॥

తా||-ఆకారణమువలన వైశాఖమాస ధర్మము ఆ కాలములో ప్రసిద్ధికెక్కి యుండలేదు. ఆ కాలములో సంసారమునందు విరాగముకలవాడై వైశాఖధర్మము నందు ఒకానొకఁడే తెలిసికొనియుండెడివాఁడు.

నారదాంబరీష సంవాదే యమదుఃఖ సాంత్యసంనామ

త్రయోదశోధ్యాయ స్సమాప్తః.

అ థ చ తు ర్గ శో ధ్యాయః . . .

శ్రుతదేవః|| శ్లో|| యఃప్రాతస్సాన్నితివై శాఖే మేషసంస్థేదివాకరే ।

మధుసూదనమభ్యర్చ్య కథాంశ్రుత్యాహరేరిమామ్ ॥

సతుషాపవినిర్ముక్తో యాతివిష్ణోఃపరంపదమ్ ॥

తా||-శ్రుత దేవుఁడు చెప్పుచున్నాడు. వైశాఖమాసములో నూర్వ్యాఁడు మేషమునందుండఁగా ఎవఁడు ప్రాతఃకాలంబున స్నానముజేసి విష్ణుమూర్తిని పూజించి విష్ణుమూర్తియొక్క కథను వినునో వాఁడు సమస్తపాపములవలన విడువఁబడి విష్ణువుయొక్క యుత్తమైన లోకమును బొందగలఁడు.

శ్లో|| వాచ్యమానాంకథాంహిత్యా యోన్యాం సేవేతమూఢధీః ।

శారవంసరకంప్రాప్యై శాచీయోనిమాంఘ్నయాత్ ॥

తా||-విష్ణుకథను జెప్పుచుండఁగా దానిని విసక యే మాఘుఁడు మఱియొక వ్యాపారమును జేయుచుండునోవాఁడు శారవమునసరకమునుబొంది పిమ్మట పీతాచ జన్మ మెత్తును.

శ్లో|| అత్రైవోదాహరంతీషు మితిహానంపురాతనం ।

పాపేషుంపావనంధర్మ్యం సద్యోపంద్యంపురాతనమ్ ॥

తా||-దీనినిగుఱించి పూర్వమునజరిగినదియు, పాపములను బోగొట్టునదియు,

పవిత్రమైనదియు, ధర్మస్వరూపమైనదియు, కీర్తిముగా నమస్కరింపదగినదియు నగు నొక యతిహాసమును జెప్పెదను.

శ్లో॥ పురాగోదాపరీతీరే క్షేత్రేబ్రహ్మేశ్వరేశుభే । దుర్వాస శిష్యోపరమ హంసాబ్రహ్మైకనిష్ఠితా ॥ సదైవోపనిషద్విద్యా నిష్ఠితో నిరపేక్షితో ॥ భిక్షమాతాశినాపుణ్యై భృగుహావాసినాపుభా । సత్య నిష్ఠతపోనిష్ఠా వితిఖ్యాతోజగత్ప్రయే ॥

తా॥ పూర్వముందు గోదాపరీ నదీతీరంబున శుభముల నొసంగు బ్రహ్మేశ్వర మను క్షేత్రముకలదు. అచ్చట యర్చనంగపరిత్యాగులను, బ్రహ్మధ్యానయందాసక్తి గలవారను, యెల్లప్పుడు కేదాంతవిద్యావిచారణ జేయుచుండువారను, కోటికరహితులను, భిక్షమెత్తుకొని జీవించువారను, పుణ్యులను, మూడులోకములయందును పృథ్వికెక్కినవారను, సత్యనిష్ఠ తపోనిష్ఠులను పేరుగల యిద్దఱు మునులు భృగు పుత్రులగుచును స్థలమున నుండిరి.

శ్లో॥ తయోర్మధ్యేనత్యనిష్ఠ స్సదావిష్ణుకథాపరః ।

శ్రోతృతామప్యభావేచ వ్యాఖ్యాతృణాంతథాన్మప ॥ 2

తదాకర్మకలాంనిత్యం కరోత్యధామునీశ్వరః ।

శ్రోతాచేదస్తియఃశశ్చ స్తస్మైవ్యాఖ్యాత్యహర్నిశమ్ ॥ ౩

తా॥ ఓరాజా! వాటిద్దరిలో సత్యనిష్ఠుడను మునీశ్వరుడు యెల్లప్పుడు విష్ణు కథలను వినుటయందాసక్తిగలవాడై వినువారును, చెప్పవారును లేకుండినప్పటి కిది తాను విష్ణుకథలయందాసక్తిగలవాడై విష్ణుసంబంధములగు కర్మములనన్నియు జేయుచుండెను. మఱియు నెవడయినను వినువాడు సంభవించినప్పుడు రాత్రిం బవర్చు విష్ణుకథలను విన్నవించి చెప్పుచుండెను.

శ్లో॥ యదివ్యాఖ్యాతికశ్చిద్వా పుణ్యాంవిష్ణుకథాంశుభాం ।

తదాసంకుచ్యకర్మాణి శ్రుణోతిశ్రవణేరతః ॥

తా॥ పవిత్రముగనదియు శుభముల నొసంగునదియునగు విష్ణుకథను యెవడైనను జెప్పటి సంభవించినప్పుడు తన పనులన్నియు నాపుకొని వినుచుండును.

శ్లో॥ అతిదూరసతీర్థాని దేవతాయచనానిచ ।

హిత్యాకథావిరోధీని తథాకర్మాణిభూరితః ॥

శ్రుణోతిచకథాందివ్యాం శ్రోతృభ్యోవక్తివైస్వయం ।

వినాకథాంనజానాతి సేవ్యమన్యం నరేశ్వర ॥

తా॥ ఓరాజా! మిక్కిలిదూరమందుండు తీర్థములను, దేవాలయములను, ఇతర విరుద్ధకణలను, ఇతరమగు కర్మలను విడచి శ్రేష్ఠముయిన విష్ణుకథలనే వినుచుండును వినెడువారుండు సమయమున తాను జెప్పచుండును. మఱియు నా మనశ్శవ్వరునకు విష్ణుకథలయం దాసక్తిగాక మఱి దేనియందున నశేషతేకులచెను.

శ్లో॥ వ్యాఖ్యాతచగృహేస్వస్వ సక్తా రోగాద్యుపదుతః ।

కూపస్నానపరోధూత్వా శుశ్రోతేవకథాంమునిః ॥ ౧౨

తా॥ తనకు ధర్మములను జెప్పనట్టివానికి రోగము మొదలగుకష్టములు సంభవించినప్పుడు తానొక్కడే కూపాదకస్నానముజేసి విష్ణుకథను వినుచుండును.

శ్లో॥ కథాయాశ్చవిరామేతు స్వకృత్యంసాధయేత్సరం ।

కథాంవై శుశ్రీణ్యతఃపుంసో జన్మబంధోనవిద్యతే ॥ ౧౩

తా॥ కథను జెప్పి చాలించినపిమ్మట తన కార్యములను సాధించుకొనును. కొబట్టి విష్ణుకథలను వినునట్టి మనుష్యునకు జనియించడమును బంధము నశించును.

శ్లో॥ సత్వశుద్ధిస్తతోవిష్ణా ననురక్తిశ్చజాయతే ।

రతిశ్చజాయతేవిష్ణో సాహృదంచైవసాధుషు ॥

నిరంజనంనిర్గుణంబ్రహ్మ సద్బోహృద్యవరుద్ధ్యతే ।

జ్ఞానహీనస్యపై పుంసః కర్మపై నిష్ఫలంభవేత్ ॥ ౧౪

తా॥ విష్ణుకథలను వినుటవలన చిత్తశుద్ధిగలుగును, అగువలన విష్ణుభక్తియం దాసక్తిగలుగును. అందువలన సత్పురుషులయందు ప్రేమకలుగును. దానివలన సర్వ కళంకరహితమైనదియు, గుణరహితమైనదియు నగు పరబ్రహ్మము తన హృదయమునందు ప్రకాశించును. జ్ఞానములేనివాని కర్మము వ్యర్థమగును.

శ్లో॥ బహుధాచరితంవాపి యధైవాంధకదర్పణం ।

కర్మాణిక్రియమాణాని బహుధాశోచితాత్యభిః ॥

సత్వశుద్ధ్యభవంత్యేవ సత్వశుద్ధ్యాశుతింప్రజేత్ ।

శ్రుతేస్తు జ్ఞానమాసాద్య జ్ఞానా ధ్యానాయకల్పతే ॥ ౧౫

తా॥ దుష్టస్వభావముగలవారిచే ననేకవిధములయిన కర్మములు చేయఁబడినను గుడ్డివాఁడు అద్దమును జూచినట్లుగానే యుండును. కొబట్టి చిత్తశుద్ధి కలుగునట్లు ప్రయత్నింపవలయును. చిత్తశుద్ధివలన విష్ణుకథాశ్రవణము కలుగును. ఆశ్రవణము వలన జ్ఞానముకలుగును. ఆజ్ఞానమువలన భగవద్ధ్యానము సంభవించును.

శ్లో॥ బహుధాశృవణంధ్యానం మననంశృతిచోదితం ।

యత్రవిష్ణుకథానాస్తి యత్రసాధుజనాసహి ||
సాక్షాద్గంగాతటంవాపి త్యాజ్యమేవసంశయః ||

తా|| అనేకవిధములుగా విష్ణుకథలను వినుటఁ ద్యానము చేయుట, వేదముల
యందు కెప్పిసరితిగా విచారణమునుజేయుట కలగును. మఱియు నెచ్చట విష్ణుకథ
యందో, సత్పురుషులు యెచ్చట నుండరో ఆ ప్రదేశము గంగాతీరమయినను
విడువవలయును.

శ్లో|| యద్దేశేతులసీనాస్తి నైష్ఠవంధామవాశుభం |
యత్రవిష్ణుకథానాస్తి మృతస్తత్రితమోవజేత్ ||

తా|| పవిత్రదేశము కులసేవనముగాని, విష్ణుని యాలయముగాని యుండదో
యెచ్చటను విష్ణుకథాశ్రవణముండదో అక్కడ మృతినొందినవాఁడు తమస్సు అను
పట్టి నరకమును బొందును.

శ్లో|| యద్ద్రామేనైష్ఠవంధామ నాస్తికృష్ణమృగోపివా ||
యత్రవిష్ణుకథానాస్తి సాధవోవాతదాశ్రయాః |
మృతస్తత్రపుమాక్షీపం శ్వానయోనిశతంవ్రజేత్ || ౨౧

తా|| ఏగామములో కుసునియాలయముగాని, ఇట్టిగాని, విష్ణుకథాశ్రవణము
గాని, సత్పురుషులుగాని యుండదో అక్కడ మృతినొందినవాఁడు శివునిముగా
వనేకజన్మలయందును కుక్కగా బుట్టుచుండును.

శ్లో|| విచారోపనిషద్విద్యా మితనిశ్చిత్వనైషఠునిః |
సదావిష్ణుకథాసక్తో విష్ణుస్మృతిపరాయణః |
నకించిదధికంజాతు మన్యతేవేదాత్పరమ్ ||

తా|| ఈసత్త్వవిష్ణుఁడను మనీష్యుఁడు వేదాంతవిద్యనే విచారణచేయవలయు
నని నిచ్చయించుకొని యెల్లప్పుడు విష్ణుకథలను వినుటయందును, విష్ణుస్మరణము
చేయుటయందు నాసక్తిగలవాఁడై విష్ణుకథాశ్రవణము కంటె నితరమగు దేనినియైన
నధికముగా నొకప్పుడును తలచియుండలేను.

శ్లో|| ఇతరస్తుతపోనిష్ఠః కిర్మనిష్ఠోదుర్దాగహి ||
నవ్యాఖ్యాతిస్వయంవాపి నశ్రుణోతిచసత్కథాం |
వాచ్యమానాంకథాంహిత్యా తీర్థస్నానాయగచ్ఛతి || ౨౨

తా|| తపోనిష్ఠుఁడను గండకమునీళ్ళయం జేరితి ప్రవర్తించుచుండె ననగా
కర్మయందు నాసక్తిగలవాఁడై, ఆహంకారముకలవాఁడగుచు తాను విష్ణుకథలను

జెప్పటలేదు. ఇతరులు చెప్పినను వినుటలేదు. మఱియు నెవరయినను జెప్పచుండగా కథచే వివక తీర్థస్నానము మొదలగువానికి నేగును.

శ్లో॥ తీర్థేపిచ ప్రవృత్తాయాం కథాయాంభూమిపాలకః ।

కర్మలోపభయాద్ధూరం యాతిచాంచల్యశంకితః ॥ ౨౫

తా॥ ఓరాజా! ఆ తీర్థస్నానముజేయు స్థలమునందును గూడ కథను చెప్పుచుండిరేని యాకథను వినివయెడల తన చిత్తము చలించి కర్మములకు లోపముకలుగు ననెడు భయముచే నచ్చటనుండి దూరముగా మఱియొక ప్రదేశమునకు వెళ్ళును.

శ్లో॥ వ్రజంతిగృహకృత్యార్థ సంగమాత్పరలోజనాః ।

నశ్రోతారోనవక్తార స్తస్యపార్శ్వేతుకర్షణః ॥ ౨౬

తా॥ ఆయన పార్శ్వమందుండెడి. కర్మశులందఱు ఆ క్షేప్రంబున ప్రాతః కాలంబున స్నానాదికర్మములను జేయుచు సంగవకాలము పర్యంతముండి పిదప నింటికి వెళ్ళి గృహకృత్యముల జేయుడయం దాసక్తికలవారై యుందురే కాని విష్ణు కథలను వివేడువారుగాగాని, చెప్పనట్టివారుగాగాని యుండరైరి.

శ్లో॥ దురాత్మనస్తుదుర్బుధైః కాలవినక్షయంగతే ।

జహ్వంశ్రుతించనక్వాప్యస్యప్రాప్తకథావిభో ॥ ౨౭

తా॥ ఓ పావనా! ఈపరకారము కాలము గడచిపోవుచుండెనుగాని యొక దినమంతైనను దుష్టస్వభావముగల యాదుర్బుధుఁడు విష్ణుకథను నాలుకతో స్మరియించిగాని, చెవులతో వినిగాని యెఱుఁగడు.

శ్లో॥ అస్రాత్పదవక్తృత్వా దుర్బుధిత్వాద్దురాగ్రహితే ।

పశ్చాత్పంచత్వ మాసాద్య సద్యోధర్మేణనైమునిః ॥

విశాచోభూచ్ఛమీవృక్షే చిన్నకర్ణాహ్వయోబలః ।

నిరాశ్రయోనిరాహార శృంగంకంఠోష్ఠతాలుకః ॥ ౨౮

తా॥ తపోనిష్ఠుడను యా మునీశ్వరుఁడు విష్ణు కథలను విసర్గించుటవలనను, చెప్పకుండుటవలనను, దుష్టస్వభావముకలుగుటవలనను, అహంకారము కలుగుటవలనను కొంతకాలమునకు మృతినొంది పిమ్మట కష్టకర్షణవణము లేని యధర్మముచే విశాచస్వరూపమై చెవులులేనివాఁడు గనుకనే చిన్నకర్ణుడను పేరుగలవాడై బలము లేనివాఁడుగను, ఆధారములేనివాఁడుగను, ఆహారము లేనివాఁడుగను, యెండినటువంటి కంఠము- చిత్తములు- తాలువులు గలవాఁడుగను యొక నొక జమ్మిచెట్టు యందు నివసించియుండెను.

శ్లో॥ ఏవంనైభిర్యమానస్య సమాలప్యయుతుగతాః ।

నాపశ్యత్స్వస్యతాతారం నిరాహారోతిదుఃఖితః ॥

30

తా॥ ఈ ప్రకారము ఆహారములేక మిక్కిలి దుఃఖించుచుండఁగా పదివేల సంవత్సరములు గడచినవి. ఒక్కరియినను నితని రక్షించువారులేరు.

శ్లో॥ స్వకృతంచింతయానశ్చ మత్తోన్మత్తఇవాభ్రమత్ ।

క్షుధయాపర్యటక్వాపి నివృత్తినాపమాధధిః ॥

31

తా॥ మూఁడుదినములు యాతఁడు తన పూర్వజన్మ సంచితమునుగుఱించి విచార పడు ఆకలిచేపడింపబడుచు మృగించువాఁడువలెను, పిచ్చిపట్టినవాఁడువలెను దిటుగుచు నెప్పటికిని నివృత్తిని పొందకుండెను.

శ్లో॥ కృశానుసదృశోవాయు రంగంస్పృష్ట్యాకృతాత్మనః ।

కాలాగ్నితుల్యాకపశ్చ ఫలపుష్పాదికంవిషమ్ ॥

32

తా॥ వాయు వితనిశరీరమును స్పృశింపఁగా నగ్నితో సమానముగాను, ఉదకములు పృథ్వీకాలాగ్నితో సమానముగాను, ఫలములు పుష్పములు విషముతో సమానముగా నుండెను,

శ్లో॥ నక్వాపిసుఖమాపేదే కర్మతోదీనధీరయం ।

ఏవంవ్యవసితేతస్మిన్నరణ్యేజనవర్జితే ॥

కథయారహితేక్షేతే స్వాశయేసాధువర్జితే ।

దైవాదాయాత్సత్యనిష్ఠ స్తదాపై తీనసీంపురీమ్ ॥

33

తా॥ కర్మలయం దాసక్తిగలవాఁడును, దీనుఁడు నగు ఆ పితాచము ఒకప్పుడయినను సుఖమును బొందుటలేదు. ఇట్లుండఁగా మన్యుసంచారములేనిదియు, విష్ణు కథాశ్రవణములేనిదియు, సత్పురుషులులేనిదియు, తనకొధారమైన యాయురణ్యంబు నకు పైకిననును పట్టణమునకు పొకప్పుడు సత్యనిష్ఠుఁడు వెళ్ళుచు దైవవశమున నా మార్గంబుగా వచ్చుచుంచెను.

శ్లో॥ గచ్ఛన్మార్గేదదర్శ్యాసా ఛిన్నకర్ణంబహువృథం ।

దృష్ట్యాత్మానందోవయంతం రుదంతంతథయాతురం ॥

మాభైషీతిసమాభాష్య కోసీత్యాహమునీశ్వరః ॥

తా॥ ఇట్లు ఆ సత్యనిష్ఠుఁడు వచ్చుచు మార్గములో మిక్కిలి బాధపడుచున్న వాఁడును, అతనిచే పడింపబడువాఁడును, తననుజూచి యేడ్చుచున్న వాఁడునగు ఆ ఛిన్నకర్ణునిజూచి నీవు భయపడకుము. నీ వెవరపని యడిగెను.

శ్లో॥ దశేద్వశీచకస్మాత్తే సతేదుఃఖమతఃపరమ్ ॥

ఇత్యాశ్వస్తోమునాభిన్న కర్ణఃప్రాహాతివిహ్వలః ।

తపోనిష్ఠోయతిరహం శిష్యోద్వారాసనఃప్రభో ॥ 32

తా॥ ఇటువంటియవఁగ నీకేల శంభుఁడెను? ఇకముందు నీదుఃఖము తొలగి పోవును. అని యీప్రకారము కర్ణనిష్ఠుఁడు ఓ దార్పణా ఆపవ్వడు భిన్నకర్ణుఁడు మిక్కిలి దీనుఁడై యిట్లు చెప్పుచున్నాడు. ఓ స్వామీ! నేను పూర్వమందు తపో నిష్ఠుఁడను పేరుగల యతీశ్వరుఁడను దూర్వాసుని శిష్యుఁడను.

శ్లో॥ బ్రహ్మేశ్వరక్షేత్రవాసీ కర్మనిష్ఠోదురాగ్రహీ ।

కర్మలోపభయాన్మోహ్యా న్మయాదుర్బుద్ధినామునే ॥

సాధుభిర్వాచ్యమానాపి నాదృతావిష్ణుసత్కథా ।

సవ్యాఖ్యాతాచశోత్పభ్యో కథాకర్మనికృంతసి ॥ 33

తా॥ బ్రహ్మేశ్వర మను క్షేత్రమంగు నివసించువాఁడను. కర్మములయం దాసక్తిగలవాఁడను. పనికిమాలిన పట్టుదలగలవాఁడను. ఓమునీశ్వరా! ఇట్టిదుర్బుద్ధి గల నేను జ్ఞానములేకుండుటచే కర్మములకు లోపము సంభవించునను భావముచే సత్పురుషులు విషుకథలను జెప్పుచుండినను ఆదరముగలిగి విననైతిని. మఱియు వినుడువారు సంభవించినప్పడు నమస్తకర్మములను నశింపఁజేసి ముక్తివిచ్చునట్టి విషు కథను జెప్పనైతిని,

శ్లో॥ తేనకర్మవిపాకేన మహతాహంమృతింగతః ।

భిన్నకర్ణోభవన్నామ్నా పిశాచోదుఃఖవిహ్వలః ॥ 34

తా॥ అటువంటి గొప్ప పాపవిశేషముచే నేను మృతికొందిన పిమ్మట భిన్న కర్ణుఁడను పేరుగలవాఁడను, విచారముగలవాఁడనగు పిశాచమైతిని.

శ్లో॥ నపశ్యామిచత్రాతారం దుఃఖాదస్మాత్కథంచన ।

తవదృష్టిపథంయాతో దిప్త్యాహంగతకల్మషః ॥ 35

తా॥ ఇటువంటి దుఃఖమునుండి నన్ను ఎట్లుగానయినను తప్పించువానిగాన నైతిని. ఇప్పుడు నైవయోగముచే మీరగపడితిరి. మీ దర్శనమువలన నా పాపము లన్నియు నశించెను.

శ్లో॥ అద్యమేదేవతాస్తుష్టా గురవస్సాధవశ్చయే ।

హరిశ్చమేప్రసన్నోభూ ద్యతస్తేదర్శనంమమ ॥ 36

తా॥ మీ దర్శనము నాకు దొరుకుటవలన నా యిలవేల్పులు, గురువులు,

సమస్యను అందరూ సంతోషించిరి. కేసుమాలికయు నాయుడు అనుగ్రహము గలవార డాయెను.

శ్లో॥ పపాతపాదయోరూర్మూ త్రాహితాహీతివైరుదన్ ॥

తా" క్షుప్రకౌరవము తెలిసిస్థుఁడు పతికి యేడ్చుచు నన్ను రక్షింపు రక్షింపు
మని యా ముసేత్యుని పాదములకు పట్టుకొనుచు భూమియందు పడెను.

శ్లో॥ తత స్తుకృపయావిష్ణు స్సత్యనిష్ఠోమునీశ్వరః ।

వోర్షాముత్తాపయామాస తంద్రధాభ్యాంమహాయశాః।

తా॥ విశ్వేష్వరీంద్రుల గౌరవార్థమిట్లుండెను మనీష్యురండు దయాస్వభావముకల
వాడై యాచిన్న కర్తవ్య దృఢములగు తన భుజములతో లేచెడిసి శూర్యుండవచ్చెను.

శ్లో॥ తత స్త్యపడపస్పృశ్య దదాతస్మైత్వనుత్తమం ।

వైశాఖమాసమాహాత్య శ్రీవణస్యముహూర్తజమ్ ॥

తా! అనంతరము జలమును స్పృశించి వైశాఖమాస మాహాత్మ్యమును విని సంపాదించిన పుణ్యములో తాను రెండుగడియల కాలము వినినందువలన గలిగిన శ్రేష్ఠమగు పుణ్యము నాభిప్రకటనకు దానమిచ్చెను.

శ్లో॥ తేనపుణ్యప్రభావేన సద్వ్యోధ్వస్తాఖిలాశుభాః ॥

४३.

పిశాచ దేహాన్నిర్ముక్తో దివ్యదేహధరోభవత్ ॥

తా॥ ఆ మునిశ్వురఃడిచ్చిన పుణ్యవిశేషముచే వతని సమస్తపాపములు క్షమి
యగా వశించగా వీతాచదేశమును వదలి శ్రీవైష్ణవుని శరీరమును ఆ భిన్న కర్ణుడు
పొందెను.

శ్లో॥ దివ్యంవిమానమార్ధహ్య తంప్రణమ్యమహామునిం ।

అమంత్యచ పరిక్రమ్య యయా విష్ణోః పరం పదమ్ ।

తా॥ ఆ తపోనిష్ఠుడను సత్యనిష్ఠుడను మునిశ్శ్వుడనగు ప్రదక్షిణముగా తిరిగి
నమస్కారముజేసి యనుభవతీని విశ్రాంతిగలవిమానమునెక్కి వెళుంతమునకు వెళ్లెను

శ్లో॥ సత్యనిష్ఠ సత్తోధీమాన్ యయోపై తీనసీంఘరీన్ ॥

28

మాహాత్మ్య శ్రవణస్యైవం చింతయానిఃపునఃపునః ॥

తా! ఆనంతరమున బుద్ధిశాలియును నా సత్యనిష్ఠుడను వైశాఖమాసోత్సవమును వినుటవలన నిటువంటి విశేషఫలము సంభవించెనుగదాయని మాటిమాటికి నాలోచించుచు శైవసమును పట్టణమునకు వెళ్ళెను.

శ్రుతదేవః॥ శ్లో॥ యత్రవిష్ణుకథాపుణ్య శుభాలోకమలాపహా ।

తత్రసర్వాణివీర్యాని తే త్రాణివివిధానిచ ।

తా॥ శ్రుతదేవుడు చెప్పచున్నాడు. పుణ్యకరమైనదియు శుభములనొలగు నదియు మనుష్యుల సౌపములను పోగొట్టునదియు నగు విష్ణుకథ నెచ్చట చెప్పు కొనుచుందురో అచ్చట సమస్తమయిన తీర్థములు సమస్తమయిన తేత్రములుండును.

శ్లో॥ యత్రప్రపహతేపుణ్యా శుభావిష్ణుకథాపగా ।

తద్దేశేనాసినా ముక్తిః కరసంస్థాపనంజగుః ।

౫౦

తా॥ పుణ్యకరమైనదియు, శుభములనొసంగునదియు నగు విష్ణుకథ యనెడు నది యేదేశంబున ప్రవహించుచుండునో ఆదేశమునందు నివసించువారికి హస్తమునం దుండునట్టి ఫలమువలెనే మోక్షము సులభముగా పొందనగునని పెద్దలు చెప్పిరి.

నారదాంబరీష సంవాదే కథాప్రశంభాం పిశాచముక్తిర్నామ

చతుర్దశోధ్యాయ స్సమాప్తః.

శ్రీ భ గ వ త్స్వ రూ ప మ్.

“ ఏకోవసీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకరూపం బ్రహ్మధాయః
కరోతి । తమాత్మస్థం యే నుపశ్యంతి ధీరా క్షిప్తేషాం సుఖం శాశ్వత
న్నేతరేషామ్ ”

“ ఏకోదేవ సర్వ భూతేషు గూఢ సర్వ వ్యాపీ సర్వభూ
తాంతరాత్మా । కర్మాధ్యక్ష సర్వ భూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా
కేవలో నిర్గుణశ్చ ”

“ ఏకో నారాయణో నద్వితీయోస్తి కశ్చిత్ ”

“ ఏక ఏవ శివో నిత్య స్తోత్రోన్య త్సకలం మృషా ”

“ బహు నాత్ర కిముక్తేన సర్వం బ్రహ్మమయం జగత్ ”

అనేకభేద భిన్నస్తు క్రిడతే పరమేశ్వరః ”

అక్షరంచదశోధ్యాయః .

శ్రుతదేవః॥శ్లో॥ భూయశ్శృణుష్వభూపాల మాహాత్మ్యంపాపనాశనం!

నైశాఖస్యమాసస్య వల్లభస్యమధుద్విషః ॥

తా॥ శ్రుతజేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ రాజా! పాపములను బోగొట్టు శైవాఖమాసముయొక్క మాహాత్మ్యమును భగవంతుడగు విష్ణుమూర్తియొక్క మహత్వమును తిరిగి చెప్పుచున్నాను వినుము.

శ్లో॥ పురాపాంచాలదేశేశు రాజాపురుషశాభవత్ ।

తనయోభూయఃసః పుణ్యశీలస్యధీమతః ॥

౨

తా॥ పూర్వమును పాంచాల దేశమునందు విశేష కీర్తిగలవాడను, పురుషుడను పేరుగల యొక రాజుండెను. అతనికి బుద్ధిమంతుడగు పుణ్యశీలుడను తనయుడుండెను.

శ్లో॥ పితర్యుపరతేభూప రాజ్యస్థోధర్మలాలసః ।

శౌర్యదార్యగుణోపేతో ధనుర్విద్యావిశారదః ॥

సశాసప్రధివీంసర్వాం స్వధర్మేణమహామతిః ॥

తా॥ ఓ రాజా! ఆ పుణ్యశీలుడు తండ్రి మృతినొందగానే రాజ్యపరిపాలన యందుంచుడినవాడై శౌర్యము బౌదార్యము మొదలగు గుణములుగలిగి ధనుర్విద్య యందు నేర్పుగలవాడై, ధర్మములయం దాసక్తిగలవాడగుచు, మిక్కిలి యోచన గలవాడగుచు ధర్మమార్గముగా సమస్తభూమిని పరిపాలన జేయుచుండెను.

శ్లో॥ పూర్వజన్మజలాదానా ద్దోషేణమహతావృతః ।

సంపదానిమవాపాసౌ కాలేన కియతానఘ ॥

తా॥ దోషవహితుడనగు నోరాజా! ఆ పుణ్యశీలుడు పూర్వజన్మంబున జలదానము చేయనందున మిక్కిలి పాపముగలవాడాయెను. అందుచే కొంతకాలము గడువగా నారాజుయొక్క యైశ్వర్యమంతయు నశించెను.

శ్లో॥ హయాగజామృతిన్యూతా మహద్రోగేణపీడితః ॥

దుర్భిక్షమతులంచాసీ నిర్భానుష్కవిధాయకం ।

రాజ్యంకోశంతదాచాసీ ద్దజభుక్తకపిత్థవత్ ॥

౩

తా॥ ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు పెద్దరోగములు సంభవించుటవలన మృతినొందినవి. మనుష్యులందఱు నశించిపోవునట్టి గొప్ప కలుపు సంభవించెను. రాజ్యమంత

యును నష్టమాయెను. కొల్లలొనుండు ధనమంతయు ఖర్చుపెట్టబడకనే యేనుగుచే మింగబడిన వెలగపండువలెనే నశించెను.

శ్లో॥ బలహీనంనృపంజ్ఞాత్వా కోశరాష్ట్రవివర్జితం ।

తంజేతుమేషసమయ ఇతినిశ్చితమానసాః ॥

అజగ్ముశ్శతశోభూప రిషవస్తస్యభూపతేః ।

జగ్ముశ్శతేనతంభూపం పాంచాలవిషయాభిషమ్ ॥ ౮

తా॥ ఓరాజా! చతురంగబలము, ధనము మొదలగునవి నశించుటచే పుణ్యశీలఁడు దుర్బలఁడై యుండెనుగాన యాతనినిజయించుట కిదేసమయమని యారాజు యొక్క శత్రువులందఱు నిశ్చయముజేసికొని యా పుణ్యశీలనిమిదికి దండెత్రివచ్చి యుద్ధముజేసి పాంచాలదేశమున కధిపతియగు నారాజును పట్టుకొనిరి.

శ్లో॥ పరాజితస్తతోరాజా వివేశగిరిగహ్వరే ।

శిఖిన్యాభార్యయాసాకం ధాత్ర్యాదిగుణసంయుతః ॥

అజ్ఞాతపద్ధతిస్సాన్వయై ర్భూహదుఃఖసమాకులః ।

త్రిపంచాశత్సమాశ్చైవ సీతాస్తేనవిలీయతా ॥ ౧౦

తా॥ అనంతరమున నారాజు యోడిపోయి శిఖిని యను తన భార్యతో గూడి పర్వతగుహయందు ప్రవేశించి యొప్పుగలవాడై తనయునికి నెవరికిని దెలియకుండు నట్లు రహస్యప్రదేశంబుననుండి మిక్కిలి వ్యాకులపడుచు నేబదిమాఁడు సంతస్సరములను వెళ్ళబుచ్చెను.

శ్లో॥ చింతయామాసభూపాలః కిమేతదితిభూరితః ।

కర్మణాజన్మనాశుద్ధో మాతాపితృహితేరతః ॥ ౧౧

తా॥ ఇట్లు ఆ రాజు దుఃఖపడుచు నీ రీతిగ విచారించెను. ఇటువంటి యవస్థ నాకెందుకు సంభవించెను? నేను కర్మముచేతను పుట్టుకచేతను పరిశుద్ధమైనవాఁడను తల్లిదండ్రుల పోషించుటయు దాసక్తిగలవాఁడను.

శ్లో॥ గురుభక్తస్సదాఙ్గీర్ష్య బ్రహ్మణ్యోధర్మతత్పరః ।

దయావాం తస్యభూతేషు దేవభక్తోజితేంద్రియః ॥ ౧౨

తా॥ గురువుయందు భక్తిగలవాఁడను, మంచికార్యములను జేయుటయందు సమర్థతగలవాఁడను, బ్రహ్మజ్ఞానముగలవాఁడను, ధర్మమునం దాసక్తిగలవాఁడను, సర్వభూతములయందు కరుణగలవాఁడను, దేశభక్తిగలవాఁడను, ఇంద్రియములను జయించినవాఁడను.

శ్లో॥ న భ్రాతృమేనపుత్రోమే నచమేనుహృద్వోహితాః ।

దయాచారుషవిభ్యాతాః కులీనస్యాపిమేకుతః ॥

౧౩

తా॥ నానాదరుష, పుత్రులు, క్షేహితులు మొదలగువాడందరుషులు, దయయు పారుషము మొదలగు నుదాములకంటె పుష్కలించిరిగాని అధర్మవంతులు గాలేదు. అట్టి సద్వంశమును పుట్టిన నా కిట్టి కష్టమేల సంభవించెను? తాత్పర్య మింకొకవిధ ముగానయినను చెప్పదగును. నేను న్యాయముననుసరించి సోదరుడనియు, పుత్రుడనియు, క్షేహితుడనియు, అప్రదోషియు, భేదము నెంచకుంటిని మతీయు దయ పారుషము మొదలగు నుదాములచే పురస్థి నొందితిని. ఇట్టి సద్వంశమున బుట్టిన నాకు కష్టమేల సంభవించును?

శ్లో॥ కేనాకర్మణాచాత్తం దాన్తద్యంభూరిమఃఖదం ।

కేనవాసజయోమేద్య కేనవాపనవాసితా ॥

౧౪

తా॥ విశేష గు ఖమున బొందుచున్న యీ దరిద్రత్వము యేగుక్మత్వముచే గొందలుడను. ఏకాంశమువలన యొడిపోతిరా? ఏహేతువుచే ఆసిదలో కాపునను తేరువలసివచ్చెను?

శ్లో॥ ఇతిచింతాకులోరాజా గురూసస్కారఖన్నధీః ।

యాజ్ఞోపయాజకౌనామ సర్వజ్ఞైమునిసత్తమా ॥

౧౫

తా॥ ఈప్రకార మా రాజు చింతించుచు నిగులుజెందిన మనస్సు గలవాడై సమస్తమును తెలిసినవారును, ముని శ్రేష్ఠులును, యాజ ఉపయాబకు లను పేరుగల గురువులను దలచెను.

శ్లో॥ ఆజగృతుర్మునీంద్రాతౌ రాజ్ఞాహూతౌమహామతిః । తౌ

దృష్ట్వాసహసోత్థాయ రాజాపాంచాలవల్లభః ॥ ననామశిరసాభక్త్యా

ప్రవాసేనాతివీడితః । రాజచిహ్నవిహీనశ్చ కేనాప్యజ్ఞానపద్ధతిః ॥

తూక్ష్ణీంతస్థాముహూర్తంహి పతిత్వాభవిపాదయోః ॥

తా॥ ఆప్సడు రాజు స్మరింపఁగానే యామునీశ్వరులిఖువును వచ్చిరి. అంతట బుద్ధిశాలియగునారాజు వారిఱువునుజూచి కీఃకుముగాలేచి భక్తితో సాష్టాంగపండ ప్రాణాముఖేన వనవాసముచే మిక్కిలి మఃఖించుచున్న నాడును, ప్రభుచిహ్నము లకు విగ్నించినవాడును, ఇతఱులకుఁజేలియఁబడక చహస్యముగానుండువాడు నగు ఆరాజు ఆ మునీశ్వరుల సాదమలరూపబడి నెండిగడియలకొల మూరకుండెను.

శ్లో॥ దోర్భాగ్యమూర్ఖాపితస్తాభ్యాం పరిమృష్టాశ్చుభోచనః ।

విభివత్సూజయామాస చన్యైశ్చేవాన్వైశ్చభైః ॥

తా॥ అనంతరము వారిఱువునచే తేకనీయముజి కిన్నియునునుచునగా నారాజు యామునీశ్వరులను కుదకరములైనవియు, నదవియంగు సంభవించినవియు నగు తనన పుచ్చుగులచే యదాభిధానా పూజించెను.

శ్లో॥ సూపవిష్టాతుతోవిపాఽప్రచ్యుచ్చానతకంధరః । బ్రాహ్మణౌ
వదతందుఃఖ కారణంచక్షీతీనతుః ॥ కర్మశాసన్మృత్యుస్థస్య పితృదేవ
ప్రియస్యచ॥ పాపభీరోఽపృపాణోశ్చ గురుభక్తస్యమేకుతః । దార్పిద్ర్యం
కోశహానిశ్చ విభుభిశ్చ పరాభవః ॥ కస్తాదరణ్యవాసశ్చ కుతపకా
కితామమ ॥

౨౧

తా॥ అనంతరము యామునీశ్వరు ల్లిఱువును నుఖముగా గూర్చున్న పిమ్మట నారాజు నమ్రచిరముగై యిట్లు పలుకుచున్నాఁడు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! నేను భూమిని పాలించువాఁడను. జన్మముచేతను, కర్మముచేతను పరిశుద్ధ మైనవాఁడను. పితృదేవతలయందు ప్రియముగలవాఁడను. పాపమును గుఱించి భయపడు వాఁడను. దయగలవాఁడను గురువులయంగు భక్తగలవాఁడ నగు నాకిట్టి దుఃఖమేల సంభవించెను? ధనములోయి దదిద్ర్యము శక్తువులచే జయింపఁబడుట యేలకలిగెను? ఏకారణమువలన నరణ్యనివాసము నొంటరిగానుండుట సంభవించెనో చెప్పవలయును.

శ్లో॥ నపుత్రోనచమేభ్రాతా నహితాసుహృదశ్చమే ॥

దుర్భిక్షంవాకుతశ్చాసీ ద్దేశేరుత్పాలితేనఘా ।

ఏతద్విస్తార్యమేబూతాం కారణం మునిఘంగవౌ ॥ ౨౩

తా॥ కుమారుఁడనియు సోదరుఁడనియు, స్నేహితుఁడనియు, ఆప్తుఁడనియు నేను పక్షపాత మవలంబించి యుండలేను. కాబట్టి యామునీశ్వరులారా! ఈరీతి పక్షపాతరహితముగా రాజ్యమును పాలించిన నాదేశములో దుర్భిక్ష మేకారణమున సంభవించెనో దీనినంతయు సవిస్తారముగా నాకుఁజెప్పవని యారాజుజెనెను.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తాంతమునిశ్రేష్ఠా భూవేనాత్యంతదుఃఖతౌ ।

ప్రత్యూచతుర్మహాత్మానౌ కించిద్ధ్యాసపారాయణౌ ॥ ౨౪

తా॥ మిక్కిలి దుఃఖించుచున్న యారాజుఁడు మహనుభావులగు నాయరువులు మనులతో బుకకగా నామునులు కొంచెమునెపు యొగము నవలంబించి నివృద్ధులై చేగనుఁగొని యిట్లు చెప్పచున్నారు.

యాజ్ఞోపయాజః॥ శ్లో॥ శ్రుణుభూషప్రవత్సౌవ స్తవదుఃఖస్యకారణం।
పురాభూష మహాపాపీ వ్యాధ స్వందశజన్మసు ॥ ౨౧

తా॥ యాజ్ఞోపయాజము చెప్పుచున్నాను. ఓ రాజా! నీదుఃఖమునకు కారణమును చెప్పుచున్నాను వినుము. పూర్వజన్మములలో పదిజన్మలవఱకును నీవు మహాపాపముచేయుచు యెఱుకలవాడవై జన్మించితివి.

శ్లో॥ నిష్కరస్సర్వలోకానాం సదాహింసాపరాయణః ।

ధర్మలేశకరఃక్వాపి సదమోసచవై శమః ॥

౨౨

తా॥ సమస్తమునుఘృలకు కలిసియుగా నగడడువాడవును, ఎల్లప్పుడు హింసఁ జేయుటయందే యానందవాడవునై యుంటివి. ఎప్పుడును కొంచెముధర్మమైనను జేయకుంటివి. ఇందియనిగ్రము శాంతి మొదలగు గుణములేమియు నీయందు లేవు.

శ్లో॥ సజహ్వవక్త్రీనామాని విప్లోర్వాపికథంచన ।

చేతస్మరతిగోవింద చరణాంబురుహద్వయమ్ ॥

౨౩

తా॥ నీనాలుక యెప్పుడును అతికష్టముగానయినను విష్ణునామములను పలుకుటలేదు. చిత్తము విష్ణు పాదపద్మధ్యానము జేయుండలేదు.

శ్లో॥ నప్రణామఃకృతఃక్వాపి శిరసాపరమాత్మనే ।

నవజన్మార్జితేభూష గతాన్యేవందురాత్మనః ॥

౨౪

తా॥ ఆపరమాత్మనకు నొకప్పుడైనను నమస్కారమును జేయవైతివి ఓ రాజా! ఈప్రకారము దుష్టస్వభావముచే పాపమును జేయుచు తొమ్మిదిజన్మములను వెళ్ళిబుచ్చితివి.

శ్లో॥ దశమేజన్మనిప్రాప్తే వ్యాధ స్వంసహ్యభూధరే ।

నిష్కరస్సర్వలోకానాం సరాణాంత్వంసరాతకః ॥

౨౫

తా॥ పదియవజన్మంబున సహ్యముపర్యతమందు యెఱుకలవాడవై జన్మించి నీవు హృదుడవై సమస్తమునుఘృలను, సమస్తలోకములను బాధపెట్టితివి.

శ్లో॥ దయాహీనశ్శత్రుజీవీ సదాహింసాపరాయణః ।

నిర్గుణస్సకళత్ర స్త్వం మార్గపీడాకరశ్శతః ॥

౩౦

తా॥ దయలేనివాడవు, ఆయధనులచేత జీవించువాడవు, యెల్లప్పుడును హింసఁజేయువాడవు, సుగుణములు లేనివాడవునై నీవు భార్యలోఁగూడా యుండి మార్గమున నడచువారిని బాధించుచు నిట్లు మార్భుండవైయుంటివి.

శ్లో॥ ప్రజానాం గౌడదేశానాం రాక్షసోమానుషాశనః ।

ఏవంచాబ్ధాన్యతీతాని నైజంహితమజానతః ॥ 30

తా॥ ఇట్లు గౌడదేశమునందుండిన సమస్తమనుష్యులకు మనుష్యులనుభక్షించు నట్టి రాక్షసుడవుగా నుంటివి. ఇట్లు కూరవృత్తి నవలంబించి నీకు మేలుగలుగు నట్టి యుపాయము నెఱుంగకుండి కొన్ని సంవత్సరములను వెళ్ళబుచ్చితివి.

శ్లో॥ బాలాపత్యమృగాణాంచ పక్షీణాంచ వధాత్తవ ।

దయాహీనస్యదుర్బుధే జన్మన్యస్మిన్నపుత్రతా ॥ 31

తా॥ బాలులను, మృగములను, పక్షులను దుర్మార్గపుస్వభావముగలిగి దయ లేనివాడవై హింసించుటవలన నీకు నీజన్మంబున సంతానము లేకుండెను.

శ్లో॥ విశ్వాసఘాతుకత్వేన భ్రాతరోన్మేవసోదరాః ।

మార్గపీడాకరత్వేన సుహృజ్జనవివర్జితః ॥ 32

తా॥ నిన్ను నమ్మియున్న వారిని హింసజేయుటచే సోదరులు తోఁబుట్టువులు లేరు. మార్గస్థులను బాధించుటచే స్నేహితులు లేకుండిరి.

శ్లో॥ సాధూనాంచ తిరస్కారా చ్చతుభిస్తేపరాజయః ।

కదాప్యదత్తదోషేణ దారిద్ర్యంపతితంగృహే ॥ 33

తా॥ సజ్జనులను నిరాకరించుటచే శత్రువులచే నోడింపబడితివి. ఎప్పుడును దానముజేయకుండిన దోషముచే నీగృహమునందు దరిద్రము సంభవించినది.

శ్లో॥ సదైవోద్వేగకారిత్యా త్ప్రివాసశీస్తేదురాశదః ।

సర్వేషామప్రియత్వాచ్చ రుఃఖమత్యంతదుస్సమ్ ॥ 34

తా॥ ఇతరులకు నెల్లప్పుడు పీడనొనరించుటచే సాధ్యముగాని వనవాసము సంభవించెను. అందఱికిని అయిష్టమునే జేయుటచే మిక్కిలి రుఃఖము సంభవించెను.

శ్లో॥ నిరాహారోయతః పూర్వం పదాక్రూరేణకర్మణా ।

తస్మాదాజ్ఞాపహరస్తే జన్మన్యస్మిన్నహామతే ॥ 35

తా॥ విశేష బుద్ధిగలవాడా! పూర్వమున మనుష్యులను భుజించుటచే నావారము లేనివాడవైతివి. ఎల్లప్పుడు క్రూరకృత్యములనే జేయుచుండుటచే నీ జన్మంబున నీనాజ్యము శత్రువులచే హరింపబడెను.

శ్లో॥ అథతేసత్కులీనత్వే హేతుంశ్చాప్రిబవీంమ్యహమ్ ॥

తా॥ ఇకను నీవు మంచివంశంబునబుట్టుటకు కారణములను జెప్పచున్నాను.

శ్లో॥ యదాభూద్గాడదేశీయో హ్యంతిమేవ్యాధజన్మని 1 స్వ
కర్మవిరతేక్రూర వివేకంబకావితే । తిష్ఠత్యేవం దయాహీనే సర్వ
భూతాంతకేషః ॥ వైశ్యావాజగ్గతుర్దైవా ధనాధ్యోధర్మపీడితో ।
మునిశ్చక్షుణోనామ వేదవేదాంగచరగః ॥ జటాచీరధరఃపుణ్యః
కమండలుపరిగ్రహః ॥ ౪౦

తా॥ చివజన్మంబున గొడదేశములో నెఱునలవాడవై జనియించి ముం
ద్దనో న్యాపింపబడియున్న యా కౌరడవలొ దయలేక సర్వభూతములను హింసిం
చుదు మార్గమునందు బాటసారులను దాధించుచు నిట్లు క్రూరవృత్తిచే జీవించుచు,
డంగా వైవయోగమునే గ్రహించుచును, ధర్మరహితులును నగు నిర్దలు కోమట్లును,
వేదములను శాస్త్రములను జదివినవాడను, జడలను నారచీరలను ధరించినవా
డను, పుణ్యశీలండును, కమండలమును ధరించినవాడు నగు కర్షణుడను మునీశ్వ
రుడను ఆయడవిమార్గములో నడచుచుండిరి,

శ్లో॥ తాకదృష్ట్యా ధనురాదాయ మార్గంరుధ్వావ్యవస్థితః ।
అనుద్రుత్య శరీరైశ్చో బాణైశ్చిన్నశరీరకా । తయోరేకంచత్వం
హత్వా గృహీత్వాఖిలతర్పణమ్ ॥ అపరంహంతుముద్యక్తో సదు
ద్రావధయాద్దురీతం । పణంగుల్మేవినిశ్చీప్య భీతఃప్రాణపరీపునకః॥౪౧

తా॥ అష్టాడు వ్యాధుడవగు నీవు ఆ మువ్వరను జూచి మార్గము నడ్డగించి
వారివెంబడి వెళ్ళి ఆవైశ్యులలో నొకరిని చంపి యాతనివద్దనుండు ధనమునుదీసికొని
రెండవవానిని చంపుటకు వెళ్ళగా నతడును భయమును బొంది తనవద్దనుండిన
ధనము నొక పొదలో నుంచి పాణిములను కాపాడుకొనుటకు శీఘ్రముగా పారి
పోయెను.

శ్లో॥ కర్షణోపిమునిశ్శీఘ్రం వ్యాధాన్మృతివిశంకితః ।

అతపేథావమానస్సక తృప్తాఘర్మపీడితః ॥

మూర్ఛమాపగలస్వేద స్సంజ్ఞామాత్రావశేషితః ।

విహాయేనందుద్రువేచ వైశ్యోజీవనతత్పరః ॥ ౪౨

తా॥ కర్షణుడను మునీశ్వరుడను కిరాతుడు చంపుననెను భయముచే
పాటిపోవుచుండెను. ఇట్లు ఆకోమటియు, మునీశ్వరుడను వెళ్ళుచుండగా నాయుని
శ్వరుడు యెండలో పలుకెత్తి వెళ్ళుటచే వెండవేడిమిచే నలసి దాహము గలవాడై
మూర్ఛనుబొంది చెమటకారుచుండ కొంచెముయూపిరితోనుండెను. ఆకోమటియు
తన పాణిములను రక్షించుకొనదలచి యా మునీశ్వరునివిడచి వెళ్ళెను.

శ్లో॥ త్వంతావనుదుక్తౌ దృష్ట్వా మూర్ఛితంభువి భూసురం ।
 పణంకుత్రవినిశ్చీప్తం కియద్ధూరంగతోవశీక్ ॥ ఇతిహృష్టంద్విజశాంత
 ముజ్జీవయితుముద్యతః । పూత్రత్వత్వాకర్ణయోస్తస్య నాగరంస్మృతి
 కారణమ్ ॥ పల్వలస్థాదకేనైవ క్షిమిక్ష్మమసంయుజా । కేత్రేసంమృజ్య
 శాంతస్య పక్షికాస్సంవీజ్యతచ్ఛుభే ॥ ససంజ్ఞంచమునింకృత్వా త్వ
 మాత్థస్వస్థమానసః ॥

తా॥ నీవు వారిని వెంటబడింపగా వారిలో నలసి భూమిమీఁద మూర్ఛబడి
 యున్న బాగ్రహ్యునిజూచి కోమటి యెచ్చటికి వెళ్ళినదియు, ధనమెచ్చట నుంచి
 నదియు తెలిసికొనేసిమిత్రము మూర్ఛనొందిన యా బాగ్రహ్యుని బ్రతికింపదలంచి
 తెలివినచ్చటకు చెవులలో నూచి చిన్నచిన్న గోతులలో మరద పుగురులతో మిళిత
 మైయున్న జలములఁదెచ్చి సేత్రముల తుడిచి ఆకులతో చల్లనిగాలి ముఖమునందు
 తగుచునట్లుగా వీచి యా బ్రాహ్మణుని మూర్ఛఁదెలిపి స్థిరనిత్యగలవాఁడవై యాత
 నితో నిట్లు పరికితిఁ .

శ్లో॥ మాశంకాతేమునేకార్యా మత్రశ్శత్రుభృతోవనే ॥

నిష్కించనస్సుఖీలోకే కుతస్తేభయముల్బణం ।

భిన్నపాత్రేణచీర్ణేన నమేకించిద్యవిష్యతి ॥

౪౯

తా॥ ఓ బాగ్రహ్యుండా ! నేను ఆయుధములు గలవాఁడననియు చంపెద
 ననియు నీవు భయపడవద్దు లోకములో డబ్బులేనివానికేమియు భయములేదు. కా
 బట్టి దరిద్రుఁడవగు నీకేమి భయమున్నది? సేవద్దనంధు పాత్రకూడ పగిలి సిధిలమై
 యున్నది.

శ్లో॥ ఏతావద్వదమేవిద్వ న్యణిక్కుశ్రపలాయితః ।

కుత్రగుల్మేధనంక్షీప్తం తేనశీఘ్రం గలాయతా ॥

౫౦

అన్యధాత్వాంవధిష్యామి యదిమిధ్యావచిష్యసి ॥

తా॥ ఓ విద్వాంసుండా ! ఆ కోమటి యెచ్చటికివెళ్ళినా? ఆతఁడు పారిపో
 వుచు యే పొదలలో ధనము పారవైచెను? దీనివంతయు యధార్థముగా జెప్పము.
 నీవు మఱియొకయుద్దేశ్యముచే నబద్ధము జెప్పితివేని నిన్ను చంపెదను.

కర్షణః॥ శ్లో॥ ధనంగుల్మేవినిశ్చీప్తం మార్గాదస్మాత్సలాయితః ।

ఇతిప్రామాధయాత్సోపి పృవ్యఃప్రాణపరీషయా ॥

తా॥ ఈప్రకారము నీవడుగఁగా ధనము యీ పొదలో నుంచబడెననియు,

ఆకోమటి యామాన్యముగా వెళ్ళెననియు నాబ్రాహ్మణుఁ నీవు చంపెదవనెడు ప్రాణభయమువలన జెప్పెను.

శ్లో॥ గచ్ఛవిప్రసుఖంమార్గం మత్తోభీతింవిహాయచ ।

ఇతోవిదూరేనలిలం తటాకేవర్తతేశుభం ।

తత్ప్రీత్యాసలిలంపుణ్యం గచ్ఛగ్రామంగతశ్రమః ॥ ౫౩

తా॥ ఇట్లు అబ్రాహ్మణుఁడు చెప్పఁగా విని నీపట్లు పలికితివి. ఓ బ్రాహ్మణుడా! నావలన నీకేమియుభయములేదు. నీవు సుఖముగా నింటికిపోమ్ము. ఇచ్చటకు సమీపములో మంచి జలముగల యొక చెరువుకలదు. ఆ చెరువులో నుండు స్వచ్ఛమైన జలమునత్రాగి ఆయాసమును బోగొట్టుకొని నీగ్రామమునకు వెళ్లుము.

శ్లో॥ అధునైవాగమిష్యంతి రాజకీయాఃపథాజనాః ।

మత్పదాన్వేషణేనక్తా శ్శుభ్రాత్వరావంవణిక్వతేః ।

తృపార్త మనుగంతుంమే నశక్యంత్యాం తతోద్విజ ॥

తా॥ ఓబ్రాహ్మణుడా! నీవాయాసపడియుండుటచే నిన్ను :కొంతవఱకు పంపించెద ననుకొంటినిగాని యది విలుకాదు. ఏలననగా, ఈకోమటియొక్క ఆర్తభ్వనిని విని రాజభటులు నన్ను సట్టుకొనదలంచి నన్ను వెదకుటకై యిప్పుడేవత్తురు. అందువలన సాధ్యముకాదు.

శ్లో॥ వీజయానేనపఞ్చైన ఘర్మకించిద్గమిష్యతి ।

తస్మైదత్వాపలాశంచ త్వమాగాద్విపినంపునః ॥

తా॥ ఈయాకులతో నీవు విసరుకొనినయెడల ఆయాసముతగ్గనని కొన్నియకుల నాబ్రాహ్మణునకిచ్చి నీవు తిరిగి వనములోకి వెళ్ళితివి.

శ్లో॥ తేనపుణ్యప్రభావేన వై శాఖేఘర్మఘర్మరే ।

స్వకార్యార్థంకృతేనాపి మునేస్త్రాణాయపద్ధతౌ ।

జన్తానీత్రేమహాపుణ్యే రాజవంశేతివిస్తృతే ॥ ౫౪

తా॥ ఎండ వేడిమిచే గుస్సహమైన వైశాఖమాసములో నీ యుపయోగము కొఱకు ఆమునీశ్వరునకు సుపచారము జేసినప్పటికిని ఆ మునీశ్వరుఁడు బ్రతుకుట కలిగినది. ఆ విశేషపుణ్యముచే మిక్కిలి పుణ్యకరమైన గొప్ప రాజవంశంబున నీవు జన్మించితివి.

శ్లో॥ యధీచ్ఛసిసుఖంరాజ్యం ధనధాన్యాదిసంపదః ।
 స్వగ్రాపవక్త్రాయదివా సాయుజ్యంవాహరేపదమ్ ॥
 కురువై శాఖధర్మాంస్త్యం సర్వసౌఖ్యమవోష్యసి ॥

తా॥ ఓరాజా! సుఖముగాని, రాజ్యముగాని, ధనము ధాన్యము మొదలగు సంపత్తులను, స్వగ్రామునుగాని, విష్ణుసాయుజ్యమునుగాని, మోక్షమునుగాని, నీవు దేనిని కోఱినను వైశాఖధర్మములను కేసితిడెని సమస్తసౌఖ్యములను బొందగలవు.

శ్లో॥ మాసోయంమాధవోనామ తృతీయాచాక్షయాహ్వయా ।
 గాంచసకృత్ప్రసూతాఖ్యాం దేహివిప్రాయసీదతే ।
 తేనతేశోకపూర్తిస్సాస్య చ్చమ్యాందేహిసుఖంభవేత్ ॥ ౬౦

తా॥ వైశాఖమాసములో ^{శ్రవణ}ఆక్షయ తృతీయ యెందు అదివఱకు ప్రసవించిన ఆవును బ్రాహ్మణులకు దానమిచ్చినయెడల నీ దుఃఖము నశించును. శయ్యను దాన మిచ్చిన సుఖముకలుగును.

శ్లో॥ కురుచ్ఛతప్రదానంచ సామ్రాజ్యంతేభవిష్యతి ।
 స్నానంకురుయథాన్యాయం తద్ధే వార్చయమాధవమ్ ॥ ౬౧

తా॥ గొడుగును దానమిచ్చిన యెడల నీకు సామ్రాజ్యము సంభవించును. ప్రాతఃకాలంబున యథావిధిగా స్నానముకేసినను ఆ పృథ్వీకారముగా విష్ణుమూర్తిని పూజించినను ముక్తికలుగును.

శ్లో॥ దేహిత్యంప్రతిమాందివ్యాం కృత్వాతేనజయోభవేత్ ।
 ఆత్మతుల్యగుణాన్పుత్రా న్యదికామయసేనృప ॥

తా॥ ఓరాజా! జయమును, నీతోసమానులగు పుత్రులను కోఱితివేని శ్రేష్ఠ మగు విష్ణుప్రతిమను దానముచేయవలెను.

శ్లో॥ సర్వభూతహితార్థాయ ప్రసాదానంచత్వంకురు ।
 వై శాఖోక్తానిమాధర్మాం త్సమ్యగాచరభూమిప ॥ ౬౩

తా॥ ఓరాజా! చరితవేంద్రియ స్థాపించుము. మఱియు సమస్త భూతములకు నుపయోగమగునట్టి యీ వైశాఖధర్మముల నన్నియు బాగుగాకేయుము.

శ్లో॥ తేనతేనకలాలోకా వశంయాంతినసంశయః ।
 నిష్కామకేనచిత్తేన యదిధర్మాన్కరిష్యసి ॥ ౬౪

తా|| పుష్కలము నోడక ధర్మములను జేసితివేని నూ పుణ్యవశమున సమస్త భోక్తగులు విశ్వాశముగలరు సంజేహములేను.

శ్లో|| వైశాఖేపుణ్యమాసస్మిన్ ప్రీతయేమధుఘాతినః ।

ప్రత్యక్షోభవితావిష్టుస్తవనిర్మలచేతనః ॥

౬౫

తా|| పుణ్యమున వైశాఖమాసములో పరిశుద్ధాంతఃకరము గలిగి విష్ణుమూర్తికీర్తితాఁడు ధర్మములను జేసితివేని యావిష్టుమూర్తికీర్తిత్యక్షమగును.

శ్లో|| యేనచారితాఃపుంసా ధర్మాహ్యేతేశుభావహః ।

తేషాంచవ్యూతయాలోకాః పురాణేకవయోవిదుః ॥

౬౬

తా|| ఎవరు సుఖము నొందున వైశాఖధర్మములను జేయుదురోవారికి శాశ్వతముగు పుణ్యభోక్తములు అభివేచనని విద్వాంసులు పురాణములయందు చెప్పినందులకిది

శ్లో|| ఏతత్సర్వంతవప్రోక్తం యథాదృష్టంయథాశ్రుతం ।

ఇతిరాజానమామంత్ర్య బ్రాహ్మణౌచపురోధసా ॥

యాజోపయాజకౌనామ జగ్గుతుస్తాయథాగతౌ ॥

తా|| ఓరాజా! మేము మాచినట్టియు వినినట్టియు సమస్త వైశాఖధర్మములను నీరుచేప్పితిమనిపలికి యానాజనకు పురోహితులును, బ్రాహ్మణులును యాజోపయాజకులు ఆరాజుతోచెప్పి వారి నివాసమునకు వెళ్ళిరి.

శ్లో|| తతోరాజామహావీర్యః పురోధోభ్యాంచభోధిత ॥

వైశాఖధర్మాంత్యకలాం శ్చకారశ్రద్ధయాన్వితః ।

యాధోపవిష్టంచతథా మధుసూదనమర్చయత్ ॥

౬౭

తా|| ఆరాజా పురోహితులచే బాధింపఁబడిన పిమ్మట నారాజా మిక్కిలి బలముగలవాడై శ్రద్ధగలిగి ఆమునీశ్వరులు చెప్పినరీతిగా విష్ణుమూర్తికీర్తి పూజించుచు సమస్తమైన వైశాఖధర్మములను జేసెను.

శ్లో|| తతోలబ్ధప్రభావస్సౌ బంధుభిస్సకలైర్వృతః ।

పాంచాలనగరీంప్రాప్త వాతశేషబలాన్వితః ॥

౬౮

తా|| అనంతగ మారాజా వైశాఖధర్మ మహిమచే కేసుచును సామర్థ్యమును బొంది సమస్త బంధువులతోడను గూడి పూజించు తనకు మిగిలిన శేషలతో గూడి తిరిగి పాంచాలపట్టణమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో|| తతస్తత్రవోభూష ఉపశృత్యచభూషతేః ।

ప్రవేశంచపుంస్యాథ పునరాజగ్గురుద్ధతాః ॥

౬౯

తా॥ ఓ రాజా ! ఈరాజు తిత్తిగి యుద్ధముచేయుటకు పాంచాలపట్టణమునకు వచ్చినాడని విని యారాజులందఱు యుద్ధసన్నాహములై వచ్చిరి.

శ్లో॥ తదాపాంచాలభూపేన నృవాణామభవద్గణం ।

జిగ్యేసర్వాన్మహాబాహూ చేక ఏవమహారథః ॥ 22

తా॥ అప్పుడు పాంచారాజునకును యితర రాజులకును యుద్ధము జరిగెను. అప్పుడు మహారథకుడగు నాతడొక్కడే యారాజులనందఱిని జయించెను.

శ్లో॥ పలాయితేషుభూపేషు నానాదేశేషధ్వపి ।

రాజ్ఞానోశంగజానత్వాన్ స్వయంజగ్రాహవీర్యవాన్ ॥ 23

తా॥ అప్పుడు రాజులందఱును నోడిపోయి యనేక చూర్ణములుగా పొడిపోయిరి. పిమ్మట నారాజు బలగలవాడైనందున ధనగృహములను ఏనుగులను, గుట్టములను తన స్వాధీనము చేసికొనియెను.

శ్లో॥ అశ్వానానిర్బుదంచైవ గజానాంచత్రికోటికం ।

రథానామర్బుదంచైవ దీర్ఘస్త్రివాయుతంతథా ॥

రాసభాణాన్త్రిలక్షాణి పాషయామాసతాంపురీమ్ ॥

తా॥ అనే గుట్టములు, మూడుకోట్ల యేనుగులు, అర్బుదమురథములు, పది వేల ఒంటెలు, మూడులక్షలు గాడిదలు అపట్టణములో వ్యాపించియుండెను.

శ్లో॥ వైశాఖధర్మమాహాత్యైత్ క్షణాత్సర్వేచభూభృతః ।

కరదాభగ్నసంకల్పాః పాదాక్రాంతాబభూవిరే ॥

తా॥ వైశాఖధర్మ ప్రభావముచే శత్రురాజులందఱును తమ సంకల్పములన్నియును వ్యర్థమైనందున అక్షణకాలములోనేపాదాక్రాంతులై పన్నులనిచ్చువాగైరి.

శ్లో॥ సుభిక్షమతులంచాసీ త్పాంచాలవిషయేషుచ ।

ఏకచ్ఛత్రీమభూద్రాజ్యం ప్రసాదాన్మధుఘాతినః ॥

తా॥ విష్ణుమూర్తి యొక్క అనుగ్రహము వలన పాంచాల దేశములయందు మిక్కిలి సుభిక్షముగానుండెను. మఱియు చతుస్సుద్రాప్రద్యంతం రాజ్యముచేరెను.

శ్లో॥ పుత్రతాఃపంచాపితస్యాసం ఛార్యోదార్యగుణాన్వితాః ॥

ధృష్టకీర్తిధర్మప్రకేతు ర్ధృష్టద్యుమ్యస్తథాపరే ।

విజయశ్చిత్రకేతుశ్చ మయూరధ్వజసన్నిభాః ॥ 24

తా॥ పరాక్రమము బౌదార్యము మొదలగు గుణములతో గూడినవారను,

కుమారస్వామితో సమానమైనవారును భృష్టక్షేత్రి, భృష్టకేతువు, భృష్టగృహముండు,
విజయుండు, చిత్రకేతువు అను శేరుగల అయిదుగురు తనయులు ఆరాజునకుకలిగిరి.

శ్లో॥ అనురక్తాః ప్రజాశాస్త్రసః ధర్మేణ ప్రతిపాలితాః ।

వై శాఖస్య ప్రతాసేన ప్రత్యయ స్తత్ క్షణాదభూత్ ॥ ౭౯

తా॥ ధర్మముగా పరిపాలన జేయుటచే ప్రజలందఱు ననురాగము గలవా
రైరి. కాబట్టి క్షణకాలములోనే యిటువంటి ప్రభావము కలుగుటచే వైశాఖధర్మ
ములయందు మిక్కిలి నమ్మకము కలగెను

శ్లో॥ పునశ్చ కారతా ధన్వా న్వాంచాలనగరీశ్వరః ।

అకాముకే చిత్తేః ప్రతయేమధుభూతినః ॥ ౮౦

తా॥ విష్ణుమూర్తియొక్క ప్రీతికొనుట ఆ పాంచాలదేశపు రాజు ధలమున పే
క్షింపని మనస్సుకలవాడై తిరిగి యావైశాఖధర్మములను జేయుచుండెను.

శ్లో॥ ధర్మేణానేనసంతుష్టో భగవాన్మధుసూదనః ।

అక్షయాయా తృతీయాయాం ప్రత్యక్షస్సమజాయత ॥ ౮౧

తా॥ ఈప్రకారమారాజుచే జేయబడిన వైశాఖధర్మమువలన సంతోషించిన
వాడై పద్మజైశ్వర్యసంపన్నుండగు విష్ణుమూర్తి వైశాఖకుర్ద తృతీయయగు అక్షయ
తృతీయయందు ప్రత్యక్షమాయెను.

శ్లో॥ తందృష్ట్వావిస్మితశ్చాభూత్ పరమాత్మానమచ్యుతం ।

నారాయణంచతుర్బాహుం శంఖచక్రగదాధరమ్ ॥

పీతాంబరధరంచేవం వనమాలావిభూషితం ।

సలక్ష్మీకంసానుగంచ గరుడోపరిసంస్థితమ్ ॥ ౮౩

తా॥ పరమాత్మస్వరూపుండును, నాశవరహితమైనవాడును, నాలుగుచేతులు
గలవాడును, శంఖము-చక్రము-గద మొదలగు ఆయుధములను ధరించినవాడును,
పట్టుబట్టలను ధరించినవాడును, ప్రకాశించువాడును, తులసిమాలికను ధరించిన
వాడును, లక్ష్మీతోడను భృత్యులతోడను గూడియున్న వాడును, గరుడవాహ
నము నెక్కినవాడును నగు విష్ణుమూర్తినిజూచి యాశ్చర్యమును బొందెను.

శ్లో॥ నిరీక్ష్యదుస్సహంతేజ స్సద్యోమిలిఖతోచనః ।

ఉత్పతంతృంపతకహర్షా న్నత్రోన్నతృణవాభ్రమత్ ॥ ౮౪

తా॥ ఇట్లు ప్రత్యక్షమైన యా నారాయణునియొక్క విశేషమైన తేజస్సును
జూడలేక అప్పుడే కండ్లనుమూసికొని యిట్టి గొప్పభాగ్యము దొఱకెనని సంతోష

ముచే ముదించిన వానివలెను; పిచ్చిపట్టిన వానివలెను యెగిరి గంతులు వేయుచు తిలుగుచుండెను.

శ్లో॥ పులకాంకితసర్వాంగో గళద్బాష్పాకులేక్షణః ।

తుష్టావపరయాభక్త్యా ప్రాంజలిః ప్రణతోభువి ॥ ౮౫

తా॥ సమస్త అవయవములయందు పులకాంకురము గలవాడై కండ్లవెంట నానందభాష్పము లోలుకుచుండ విశేషమగుభక్తితో గూడి భూమియందు పడి సాష్టాంగ దండప్రణామము జేసెను.

నారదాంబరీష సంవాదే పాంచాలదేశాధిపతే ర్జయప్రాప్తి
దరిద్రినాశనంనామ పంచదశోధ్యాయ స్సమాప్తః.

అథ పోడ శోధ్యా యః .

శృతదేవః॥ శ్లో॥ తద్దర్శనాహ్లాద పరిప్లుతాశయ నద్య స్సము
త్థాయ ననాముమూర్ధ్నా । చిరంసుఖాష్పాకులలోచనైరము విశ్వా
త్సదేవం జగతామధీశమ్ ॥ ౮౬

తా॥ శృతదేవుడు చెప్పచున్నాడు. ఆ భగవంతుని దర్శనముచే సంతోష చిత్తుడై అనందభాష్పపూరితమైన నేత్రములచే నాభగవంతుని జూచుచు ప్రపంచమునందు ఆత్మస్వరూపముగా విండియున్నవాడును ప్రపంచమున కధిపతియైనగు భగవంతునకు సాష్టాంగదండప్రణామము జేసెను.

శ్లో॥ దధారపాదా వపనిజ్య తజ్జలం యత్పాదజా బ్రహ్మజగ
త్పునాతి । సమర్చయా మాస మహావిభూతిభి ర్మహార్హ వస్త్రాభర
ణానులేపనైః ॥ ౮౭

తా॥ ఏ భగవంతుని పాదములవలన జనియించిన గంగ బ్రహ్మను జగత్తును పవిత్రముజేయునో అట్టి భగవంతుని పాదములను పృతూశనముజేసి యా తీర్థమును తన దేహమునందంతటను జల్లుకొని విశేష విలువగల వస్త్రములు, ఆభరణములు, గంధములు, పుష్పములు మొదలగువానిచే పూజించెను.

శ్లో॥ సృష్టౌప దీపామృత భక్షణాదిభి స్త్వగ్గాత్ర విత్తాత్మ
సమర్పణేన । తుష్టావ విష్ణుం పురుషం పురాణం నారాయణం నిర్గుణ
మద్వితీయమ్ ॥ ౮౮

తా॥ సమస్త ప్రపంచమును వ్యాపించివాడును, ప్రాచీనపురుషుండును, గుణ రహితుండును, తనతో సమానుడు లేనివాడు నగు నారాయణుని స్తోత్రముజేసెను.

శ్లో॥ నిరంజనం విస్వసృజా ముఖేశం పరాత్పరం పద్మభవాది వందితం యన్మాయయా తత్త్వవిదు త్తమా జనా విమోహితా విశ్వ సృజా ముఖేశ్వరమ్ ।

తా॥ సంబంధ రహితుండును, ప్రపంచ సృష్టికర్తలగు సభివత్తియైనవాడును, తీర్చునికంటె పరమైనవాడును, బ్రహ్మ మొదలగువారిచేత సమస్కరింపబడువాడును జ్ఞానముచే కథితులైయుండునగు నయినను తనమాయచే మోహింపజేయువాడు నగు భగవంతుని స్తుతింపగా.

శ్లో॥ మువ్యాంతి మాయాచ తితేషు మూఢా గుణేషుచిత్రం భగవద్విచ్ఛేష్టితం । అనీహ సత ద్భనుధైక ఆత్మనా సృజత్యవత్య త్రిసంజ్జతే వ్యభ ।

తా॥ మూఢులు భగవంతునియొక్క మాయవలగలుగు కార్యములచే మోహ పడుచుండురు. భగవంతుని చిష్టలన్నియు చిత్రముగా నుండును. భగవంతుడు తన కేమియు కోరిక లేకయే తానే అనేకవిధములుగా ఈప్రపంచమును సృజించును పోషించును. నశింపుజేయును.

శ్లో॥ సమస్త దేవాసుర సౌఖ్యదుఃఖ ప్రాప్త్యైభవా న్పుష్క మనోరథోపి । తత్రాపి కాలే స్వజనాభిగుప్త్యై బిభర్షి సత్త్వం కలునిగ్ర హాయ ॥ తమోగుణం రాక్షస బంధనాయ రజోగుణం నిర్గుణ విశ్వ మూర్తే । దిప్త్యా త్వదంఘ్రిం ప్రణతాఘనాశనం తీర్థాస్సదం హృది ధృతం సువివక్షయోగైః ।

తా॥ గుణరహితుడవును, ప్రపంచస్వరూపుడవు నగు యో భగవంతుడా! నీవు సిద్ధించిన సమస్తకోరికలు గలవాడవైనను సమస్త దేవతలను సుఖపెట్టుటకొఱు కును, రాక్షసులను హింసించుటకొఱు నవతారములెత్తుచు సత్వగుణమునుబొంది నీ భక్తులను పోషింపుచు తమోగుణము ననుసరించి దుష్టులను శిక్షించుచు, రజోగుణము నవలంబించి రాక్షసులను బంధింపుచుండువు. కాఁట్టి నీకు సమస్కరించువారి యొక్క పాపములను నశింపజేయునదియు, గంగాది సమస్త తీర్థములకు ప్థానమైన దియు నగు నీపాదమును నా పూర్వజన్మకృతము ఫలించినదగుటచే నైవవశమున నా హృదయమంగ నిట్లు ధ్యానముజేయగలుగుట సంభవించెను.

శ్లో॥ ఉత్పిక్త భక్త్యుపహృతాశయ జీవభావాః ప్రాపు ర్గతిం
తవపదస్పృతిమాత్రతోయే । భవాఖ్యకాలో రగపాశ బంధః పునః
పునర్జన్మరాదిదుఃఖైః ॥ భృమామియోనిష్వ హమాఖభక్షవ త్ప్ర
వృద్ధవర్షై స్తవపాదవిస్మృతిః । నూనం నదత్తం నచ తేకథా శ్రుతా
ససాధనో జాతుమయాపి సేవితాః ॥

తా॥ విశేషమైన భక్తిగలిగి తాను కీర్తుడనెడు భేదము నకింపజేసి నీ పద
స్మరణ జేసినవారు నీలోకమును బొందుదురు. నేను నీ పాదస్మరణ జేయనివాడనై
సంసారమునెడు గొప్పసర్పముచే జుట్టుకొనబడి జన్మము, ముదిమి, మృత్యువు మొద
లగువానిని బొందుచు, ననేకయోనులయందుఁబుట్టుచు ఎఱుకలను తిని శరీరముపెంచు
కొనిన పిల్లవలెనే తిలుగుచుంటినిగాని యొక దానమునయిన నిత్యునైతిని. నీకథను
పిననైతిని. సత్పురుషుల నొకప్పుడయినను సేవించుచున్నతిని.

శ్లో॥ తేనారిభి ర్ధ్వస్త సరాధ్యలక్ష్మీ ర్వనం ప్రవిష్ట స్వగు
రూహ్యహంస్మరణ । స్మృతౌచతౌమా సముపేత్య దుఃఖా త్సంబోధ
యాం చక్రతు రాత్తబంధూ ॥

తా॥ నిన్ను స్మరింపని కొఁఱమున విశేషమును రాజ్యము శత్రువులచే హ
రింపబడఁగా వనమును బ్రవేశించి కొంతకాలముండి పిమ్మట గురువులను స్మరించి
తిని. అంతట ఆపదబాంధవులగు వారు నాకర్దకు వచ్చి దుఃఖమును బోగొట్టిరి.

శ్లో॥ వైశాఖధర్మై శ్శ్రుతిచోతైశ్శుభై స్వర్గపవర్గాదిపు
మర్థపాతుభిః । తదోబ్ధతోహం కృతవాం త్సనుస్తాం చ్చుభావహా
న్మాధవమాస ధర్మాత్ ॥

తా॥ శ్రుతిలయంచ చెప్పబడినవియు, శుభముల నొసంగునవియు, మో
క్షము స్వర్గము మొదలగు పురుషార్థములకు కారణములైనవియు నగు వైశాఖధర్మము
లను ఆ మునున బోధింపఁగా శుభకరంబులగు నట్టి వైశాఖమాసధర్మముల నన్నియు
జేసితిని.

శ్లో॥ తస్మాదభూ స్మై పరమప్రసాద స్తేనాఖిలా స్సంపద ఊ
ర్జితా ఇమాః । నాన్ని ర్మసూర్యో నచ చంద్ర తారకా నభూర్జలం
ఖం శ్వసనోధవాబ్జనః ॥ ఉపాసితౌస్తేపి హరం త్వయం చిరా ద్విష
శ్చితోఽఘ్నంతి ముహూర్త సేవయా । యస్మస్యసే త్వం భవితాపి
భూరిశ స్వక్రేషణాం స్వత్పదన్యస్తచిత్రాత్ ॥

తా|| ఆ కారణమువలన గొప్పదియగు నీ యనుగ్రహము కలిగెను. అందువలన నీ సమస్త సంపత్తులు పొందఁబడినవి. అగ్నియు, నూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, భూమి, జలము, ఆకాశము, వాయువు, వాక్కు, మనస్సు మొదలగువానిని నే నేవించలేదు. అలాగున వానిని స్మరించినయెడల చాలకాలము గడచిన పిమ్మట నా యగ్నిహోత్రాదులను నశించునవియే. కాబట్టి విద్వాంసులు ఒక్కక్షణకాల మునునను నిన్ను నేవించి తరించినవార లగుదురు. ఈ పణిత్రయమును వదలి నీ పాద పద్మముల యందు ధ్యానము గలవారికి నీ వేది యివ్వదలంచితిరో అది యంతయును సంభవించును.

శ్లో|| నమ స్స్వతంత్రాయ విచిత్రకర్మణే నమః పరస్మై సదనుగ్రహాయ | త్వ న్మాయయా మోహితో హం గుణేషు దారాధరూపేషు భిమాన్మయనర్థదృక్ ||

తా|| స్వతంత్రుఁడవును, ఆశ్చర్యకరమైన కార్యములను జేయువాఁడవును, సత్పురుషులయందనుగ్రహము కలవాఁడవును, పరమపురుషుఁడగు నీకొఱకు నమ స్కారము నీ మాయచే మోహింపఁబడినవాఁడనై నేను అనుపయోగ విషయముల యందు వాంఛగలిగి త్రిగుణస్వరూపములగు భార్యా పుత్ర ధనాదులయందు గ్రహేమ గలిగి వర్తింపుచుంటివి.

శ్లో|| త్వ త్పాదపద్మం సతి మూలనాశనం 'సమస్త పాపాప హరం సునిర్మలం | సుఖేచ్ఛయానర్థ నిదానభూతై స్సుతాత్మదారై ర్మమతాభియుక్తః | నక్వాపి నిద్రాం లభతే న శర్క ప్రవృద్ధతర్జః పునరేవ తస్మై | లభ్యా దురాపం నర దేవజన్మ త్వం యత్నత స్సర్వ పుమర్థహేతుః ||

తా|| ఓహూహి! అజ్ఞానమును నశింపుజేయునదియు, సమస్తపాపములను బోగొట్టునదియు, కలుషరహితమైన నీ పాదపద్మముల నేవయుండఁగా దానిని విడచి సుఖమునందుల పేక్ష చేసినవర్థములకు కారణములగు దారాపుత్రాదులయందు మిక్కిలి ప్రేమగలవాఁడై విశేషమును సంకోషమును బొంగుచు తాను పొందశక్యముగాని బ్రాహ్మణజన్మ మెత్తియు సమస్తవిధములను పురుషార్థములకు కారణుఁడవైన నిన్ను నే వింపక యా దారాదులనే ప్రేమించి యొకప్పుడయినను నిద్రనుగాని, సుఖమును గాని పొందకుండును.

శ్లో|| పదార్పదం న భజామి దేవ సం మూఢచేతా విష

యేషు లాలసః । కరోమి కర్మాణి సునిష్ఠితస్సౌ ప్రవృద్ధతర్వా త్తద
పేక్షయా దదత్ ॥

తా॥ అజ్ఞానముగలవాడైన విషయములయందు అసక్తిగలిగి సేవాదపద్మముల
సేవింపనైతిని. ఓ స్వామీ! ఆవిషయములయందు ఆపేక్షచే నేమియునివ్వక కర్మము
లనుజేయుచు మిక్కిలి సంతోషముగలవాడనైయుంటిని.

శ్లో॥ పునశ్చభూయా మహామద్యభూయా మిత్యేవచింతా శత
లోల మానసః । తదైవ జీవస్య భవే త్కృపావిభో దురంత శక్తే
స్తవ విశ్వమూర్తేః ॥ ౧౮

తా॥ ఓ స్వామీ! ఇప్పుడు చేయవలయుననియు తిరిగి చేయవలయుననియు
ననియెడు సంకల్పములతో గూడియుండునుగాని జేయకుండును. ఎప్పుడు జేయునో
అప్పుడే అశక్యమైన శక్తిగలవాడవును, ప్రపంచస్వరూపుడవగు నీయొక్క దయ
జీవునియందు కలుగును.

శ్లో॥ సమాగమస్స్యా నృహతాంహి పుంసాం భవాంభుభిర్యే
నహిగోష్పదాయతే । సత్సంగమో దేవ యదైవభూయా త్తర్హిత
దేవే త్వయి జాయతే మతిః ॥ ౧౯

తా॥ ఓ స్వామీ! సత్కర్మములను జేయుటవలల సంసారసాగరమును గో
ష్పదమునువలెనే చులకనగాదాటగలిగిన సత్పురుషుల సహవాసము సంభవించును.
ఓ స్వామీ! సత్సహవాసము కలుగుటవలన దేవుడవగు నీయందు భక్తికలుగును.

శ్లో॥ సమస్త రాజ్యోపగమంహిమన్యే హ్యనుగ్రహంతే మయి
జాతమంజసా । యథార్థ్యతే బ్రహ్మసురాసురాద్యై ర్నివృత్తతప్తైః
రవి హంసయూధైః ॥ ౨౦

తా॥ బ్రహ్మ, సమస్తదేవతలు, రాక్షసులు మొదలగువారి చేతను, కోటిక
లన్నియు నశించిన పరమహంసులగు జ్ఞానులచేతను యెటువంటి నీ యనుగ్రహము
కోరబడునో అట్టి నీయనుగ్రహము వాయుదు శీఘ్రముగా కలిగెను. దానిచే సమస్త
రాజ్యసుఖములను బొందినట్లు తలచుచున్నాను.

శ్లో॥ ఇతస్స్మరా మ్యచ్యుత మేవ సాదరం భవాఫహం పాద
సరోరుహం విభో । అకించనప్రార్థ్య మమందభాగ్యదం నకామయే
ఽన్య త్తవపాదపద్మాత్ ॥ ౨౧

తా|| ఓ స్వామీ! నాశని విహితమైనదియు సంసారమును బాండ్లునదియు విశ్వము లేనివానిలవేతనే స్మరింపవలెనునదియు విశేషముగు నైశ్వర్యమునిచ్చునదియు నగు నీపాదపద్మమునే యింతటనుండి స్మరించుచున్నాను. నీపాదపద్మము కంటె యొకదానిని నే కోరుట లేదు.

శ్లో|| అతోపరాధ్యం న సుతాదికోశం దేహేనశశ్వ త్పతతా
రజోభువా । భజామి నిత్యం త దుపాసితవ్యం పాదారవిందం మునిభి
ర్వైచింత్య ॥ ౨౨

తా|| మృత్యుకవలన కలిగిన సుబుమువలెనే యీ దేహము యెప్పుడు నశించు స్వభావము కలది గనక నాకు నుపాసనగాని, పుత్రులను భార్యనుగాని, ధనమునుగాని కోరును. ఇతరములును నా శాశ్వతమైనదియు నేవించదగినదియు మునిశ్వులచేధ్యానముజేయవలెనునదియునగు ఆ పరిసిద్ధమైన నీపాదపద్మమును నేవించుచున్నాను.

శ్లో|| ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస స్మృతిర్యథాస్యా త్రవపాద
పద్మే । సక్తిస్సదా గచ్ఛతు దారకోశ పుత్రాత్మ చిహ్నాఘ గుణే
ఘమే ప్రభో ॥

తా|| దేవతలకు నధిపతియు, జగత్తులకు నాధారభూతుండగు నో భగవంతుడా! అనుగ్రహింపుము. నీ పాదపద్మములయంగు భక్తిగలుగునట్లు జేయుము. త్రిగుణవికారములగు భార్య, పుత్రుడు, ధనము, స్వకీయవస్తువులు మొదలగువానియం దానక్తి పోవువటులు జేయుము.

శ్లో|| భూయాన్మనః కృష్ణపదారవిందయో ర్వచాంసితేదివ్య
కథానువర్ణనే । నేత్రే మమస్యాత్తవ విగ్రహేక్షణే శ్రోత్రే కథా
యాం రసనా ద్వదర్శితా ॥ ౨౩

తా|| ఓ స్వామీ! నామనెప్పు విష్ణుమూర్తివగు నీ పాదపద్మముల భావనము నందును, నా వాక్కులు శ్రేష్ఠీయగు నీ కథలను వర్ణించుటయందును, నేత్రములు నీ శరీరమును జూచుటయందును, చెవులు నీకథలను వినుటయంగనుండుగాక. నాలుక నీయందే చుర్చింపబడినది.

శ్లో|| ఘ్రాణం చ త్వత్పాదసరోజ సారభే త్వద్భక్త గంధాది
విలేపనేత్వక్ । స్వాతాంచ హస్తా తవమందిరే విభో సంమార్జనాదా
మమ నిత్యమేన ॥ ౨౪

తా|| నుక్కురు నీ పాదపద్మములయంగుండు పరిమళమును వాసనచూచుట.

యందును, శరీరము నీ భక్తుల గంధము మొదలగువానిచే పూయబడుటయందును, ఓ
స్వామీ! నీయాలయమునందు నిత్యమును పూజ్చుట మొదలగు పనులయందు నా
హస్తములు పుష్కరించుగాక.

శ్లో॥ పాదావిభోః క్షేత్రకథాను సర్పణే మూర్ధ్నాచ మే స్యా
త్తవవందనేనిశం । కామశ్చ మేస్యా స్తవ సత్కథాయాం బుద్ధిశ్చ
మే స్యా త్తవచింతనే నిశమ్ ॥ ౨౬

తా॥ పాదముల ప్రభువగు నీయొక్క కథలను వినుటకొఱకు క్షేత్రముల
యందు తిరుగుబొజువను, పిమ్మి యెల్లప్పుడు నీకు సాక్షాంగ వందప్రణామము
చేయుటకును పుష్కరించుగాక. నా కోరిక నీ మంచితథలను వినుటయందే యుండు
గాక. బుద్ధి నిన్ను స్మరించుటయందే యుండునుగాక.

శ్లో॥ దినాని మే స్య స్తవ సత్కథోదయై రుద్ధీయమానై
రునిభిర్వహగతైః । హీనప్రసంగై స్తవ మే న భూయాత్ క్షణం
నిమేషార్థ మథాపి విష్ణోః । ౨౭

తా॥ నీ సత్కథలచేతను, ప్రాత్రము చేయదగినవారును, గృహమునకు నెత్తు
లుగావచ్చిన మునిశ్వుల పూజించుటచేతను నే జీవించెడు దినములు గడచుగాక.
విష్ణుమూర్తి చిత్రములేని కథలచే నొక్కనిమిషముగాని, మరనిమిషముగాని పుష్క
రించుటకుండునటులు ఆనంగ్రహించువు. అనగా యెల్లప్పుడు విష్ణుస్మరణమాత్రమే
యుండవలయు ననుట.

శ్లో॥ నవారమేష్టం సచసార్వభౌమం స చాపవర్గం స్పృహ
యామి విష్ణో । త్వత్పాదసేవాంచ సదైవకామయే ప్రార్థ్యాంశ్రియా
బ్రహ్మభవాదిభి స్సరైః ॥ ౨౮

తా॥ ఓవిష్ణుమాత్రి! బ్రహ్మపదమును గోరను. చతుస్సముద్రపర్యంత రాజ్య
మును గోరను. స్వర్గాదిలోక ముక్తిని గోరను. ఇత నేమి కోరుదనవగా, లక్ష్మీ
దేవి, బ్రహ్మ, సాంబమూర్తి, ఇందుగఁడు మొదలగు సమస్తదేవతలచేతను గోరఁబడు
నీ పాదసేవనుమాత్రమే నే నెల్లప్పుడు గోరుచున్నాను.

శ్లో॥ ఇతిరాజ్ఞాస్తుతోవిష్ణుః ప్రన్నః కమలేక్షణః ।

మేఘగంభీరయా వాచా త మువాచ షీతీశ్వరమ్ ॥ ౨౯

తా॥ పద్మములవంటి నేత్రములుగల విష్ణుమూర్తి యీప్రకారము ఆరాజుచే

స్తుతింపఁబడి యనుగ్రహముగలవాఁడై మేఘధ్వనులవలనే గంభీరములగు వాక్కులచే ఆరాజుతో నిట్లు పలికెను.

శ్రీభగవానుః॥ శ్లో॥ జానేత్వాందాసపర్యంమే నిష్ఠాముకమకల్మషం ।
అథాపి తే ప్రదాస్యామి వరందై వతదుర్లభమ్ ॥ 30

తా॥ భగవంతుఁడు చెప్పచున్నాడు. ఓరాజా! కోరికరహితుఁడవును దోషరహితుఁడవగు నిన్ను నాకు ముఖ్యమైన దాసునిగా నెఱింగితిని. మఱియు దేవతల కయినను పొందశక్యముగాని వరమును నీకు నిచ్చెదను.

శ్లో॥ ఆయుష్యం చాముతం దివ్యం సంపదశ్చ నరేశ్వర ।
భక్తిర్మయి స్పృహాభూయా దంతే సాయుజ్యమేవచ ॥ 31

తా॥ ఓరాజా! పదివేల దివ్యసంపత్సరములు మీకు ఆయుర్దాయమును, సంపత్తులును, నాయుఁడు చలింపని భక్తియు నుండి జన్మాంతంబున నా సాయుజ్యమును పొందగలవు

శ్లో॥ త్వయాకృతేన స్తోత్రేణ మాం స్తువంతిచ యేభువి ।
తేషాంతుప్తః ప్రదాస్యామి భుక్తింముక్తిం న సంశయః॥ 32

తా॥ ఓరాజా! నీచే కేముఁబడిన యీ స్తోత్రముచే నెవరు యీ భూమిలో నన్నుస్తుతింతురో నేను సంతోషించి అటువంటివారికి ఇహలోకమున నైశ్వర్యమును జన్మాంతమందు ముక్తి నిచ్చెదను.

శ్లో॥ తృతీయైమాక్షయా నామ భువిఖ్యాతా భవిష్యతి ।
యస్యాం తవప్రసన్నోహం భుక్తిముక్తిఫలప్రదః ॥ 33

తా॥ ఏదినమందునీకుప్రత్యక్షమై నేను భుక్తిని ముక్తిని ఫలముల నిచ్చితినిో అదినను అక్షయతదియ యని భూమిలో ప్రసిద్ధిజెందియుండును.

శ్లో॥ యేకుర్వంతినరామూఢా స్సన్నదదానాదికాఃక్రియాః ।
వ్యాజేనాపిస్వభావాద్వా యాంతి మత్పదమవ్యయమ్ ॥ 34

తా॥ ఏ మూఢులైననుకపటముచేగాని, లేకస్వతస్సిద్ధముగాగాని వైశాఖమాసములో స్నానము దానము మొదలగు క్రియలను జేయుదురో వారు నాశవరహితమైన నాస్థానమును జేరుదురు.

శ్లో॥ యేచాక్షయతృతీయాయాం పితౄనుద్దిశ్యమానవాః ।
శ్రాద్ధంకుర్వంతితేషాంవై తదాసంత్యాయకల్పతే ॥ 35

తా॥ ఏమనుష్యులు అక్షయతదియయందు పితృజేవతలనుగుఱించి శ్రాద్ధమును జేయుచున్నారో వారుచేసిన శ్రాద్ధము విశేషఫలము నొసంగును.

శ్లో॥ సచానయా తిథిర్లోకే సమావానాధికాభువి ।

అస్యాంకృతం స్వల్పమపి తదక్షయ్యఫలంభవేత్ ॥ 31

తా॥ లోకములో అక్షయతదియతో సమానమైనతిథిగాని, అధికమైనతిథిగాని లేదు. ఈ అక్షయతదియయందు చేయబడిన ధర్మము స్వల్పమయినను శాశ్వతమైన ఫలము నిచ్చుచున్నది.

శ్లో॥ యోగాందద్యాన్నృపశ్రేష్ఠ బ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ।

సర్వసంపత్ప్రవర్తాఖ్యా భుక్తిముక్తికరేస్థితా ॥ 32

తా॥ ఓరాజోత్తమా! కుటుంబవంతుడగు బ్రాహ్మణునకు పెనడు గోదాన మునుజేయుచున్నాడో అట్టివానికి సమస్తసంపత్తులను సంభవించి భుక్తియు ముక్తియు హస్తమందుడునట్లుగా సులభమైయుండును.

శ్లో॥ యోహిందద్యానదుహం సర్వపాపవినాశనం ।

కాలమృత్యువిముక్తస్స దీర్ఘాయుష్యమవాప్నుయాత్ ॥ 33

తా॥ ఎవడు సమస్త పాపములను పోగొట్టునట్టి వృషభ దానమును జేయు చున్నాడో అట్టివాడు మృత్యుభయములేనివాడై దీర్ఘాయుష్యమును బొందును.

శ్లో॥ వైశాఖమాసేయోధర్మా కురుతే మత్ప్రియావహాన్ ।

తేహంమృత్యుజరాజన్మ భయంపాపంహరామ్యహమ్ ॥ 34

తా॥ ఎవడు వైశాఖమాసములో నాకు ప్రియకరమైన ధర్మములను జేయు చున్నాడో అట్టివానికి మృత్యువు, ముదిమి, జన్మము, భయము, పాపము మొదలగు వానిని నే పోగొట్టుచున్నాను.

శ్లో॥ యథావైశాఖధర్మైస్తు తుష్టస్యాంసకలై రపి ।

మాసధర్మైర్నతుష్టస్యాం మాసోమేమాధవఃప్రియః ॥ 35

తా॥ వైశాఖమాసము నాకు ప్రియమైనది కాబట్టి వైశాఖమాసములో జేయ బడిన సమస్తధర్మములచేతనే సంతోషించినట్లుగా నితరమాసములయందు చేయబడిన ధర్మములచే నేను సంతోషించను.

శ్లో॥ సర్వధర్మోఽష్టితావాపి బ్రహ్మచర్యవివర్జితాః ।

వైశాఖమాసనిరతా యాంతిమత్పదమవ్యయమ్ ॥ 36

తా|| సమస్తధర్మములను విడిచినవారయినను, బ్రహ్మచర్యమును విడిచినవారయినను వైశాఖమాస ధర్మములను జేయుటయం దాసక్తిగలవారు నాశనరహితముగ నాస్థానమును బొందుదురు.

శ్లో|| యద్దురాపంతపోభిశ్చ సాంఖ్యాయోగైర్మైత్రై రపి ।

తద్ధామపరమంయాంతి వై శాఖనిరతానరాః ॥

ర ౨

తా|| సాంఖ్యులు మొదలగువారు తపస్సులచేతను, యోగములచేతను, యజ్ఞములచేతను యేస్థానమును బొందలేగో, అటువంటి యుత్తమస్థానమును వైశాఖమాస ధర్మములను జేయువారు పొందుదురు.

శ్లో|| అపిపాపసహస్రంనా మాసోయంహరతేనఘ ।

ప్రాయశ్చిత్తివిహీనంనా మత్పాదస్మరణంయథా ॥

ర ౩

తా|| ఓ దోషరహితుడా! ఈ వైశాఖమాసము వెయ్యి దోషములనయినను హరించును. పాపమున్నదియు జేయకున్నను నా పాదస్మరణముజేసిన సస్తపాపములు నశించినరీతిగానే నశించును.

శ్లో|| గురూపదిప్తఃకాంతారే వై శాఖేనిరతోభవాత్ ।

మామారాధ్యజగన్నాథం తేనాప్తమఖిలంనృప ॥

ర ౪

తా|| ఓ రాజా! గురువు ఉపదేశము జేసినరీతిగా అడవియందుండినవాడవై వైశాఖమాస ధర్మములయం దాసక్తిగలవాడవై ప్రపంచమున కభివతినగు నన్ను సేవించితేని సమస్తమును బొందగలవు.

శ్లో|| ధర్మేణానేనసంప్రీతః ప్రత్యక్షోహంభవామితే ।

భుక్త్వాభోగాన్యథాకామాన్ దేవై రపిసుదుర్లభాన్ ॥

ర ౫

తా|| ఓ రాజా! నీవుచేసిన ధర్మములచే సంతోషించినవాడవై నీకు ప్రత్యక్షమైతిని. కాబట్టి దేవతలకయినను పొంద శక్యముగాని యీ సమస్త భోగములను నీయిష్టుపాఠ మనుభవించి జన్మాంతంబున నాలోకమును బొందగలవు.

శ్లో|| ఇతితస్మై వరందత్వా దేవదేవో జనార్దనః ।

వశ్యతామేవసర్వేషాం తత్రైవాంతరధీయత ॥

ర ౬

తా|| దేవతలకు దేవుండగు విష్ణుమూర్తి యీ ప్రకారము సతికి యారోజనము కోడిన వరముల నిచ్చి వారందఱు చూచుచుండఁగా నదృశ్యుండాయెను.

శ్లో|| తతోభూవావర్యోహ బభూవాత్మరతేవిస్మితః ॥

హృద్వపుప్రతనయౌభవ లభిన్వభినోయథా ॥

ర ౭

తా॥ ఓరాజా! అనంతరమారాజు మిక్కిలి యాశ్చర్యముగలవాడై సంతోషముతో గూడినట్టియు, బలసినట్టియు శరీరముగలవాడై దొరకబడిన ధనము పోయిన వాడువలెనే యాశ్చర్యముపడెను.

శ్లో॥ తతశ్చశాసతత్పృథ్వీం తచ్చిత్తస్తత్పరాయణః ।
మహద్భిర్భౌధితోనిత్యం గురుభిశ్చనిరంతరమ్ ॥

తా॥ అనంతర మారాజు ఆభగవంతునియందు చిత్తముగలవాడై ఆయననే నిత్యముస్మరింపుచు నెల్లప్పుడు మహానుభావులచేతను, గురువులచేతను బోధింపబడుచు భూమిని పరిపాలించుచుండెను.

శ్లో॥ నాన్యంప్రియతమంమేనే వాసుదేవమృతేనృపః ।
యత్సపరాత్ప్రియాఆసక్ దారామాత్యసుతాదయః ॥

తా॥ ఆ రాజు విష్ణుమూర్తిని గాక మఱియొకరిని ప్రియమైనవానిగా దలంచలేను. భార్య, పుత్రుడు, మంత్రి మొదలగువారినికూడ విష్ణుమూర్తియొక్క అనుగ్రహమువలననే ప్రియమైనవానినిగా తలంచును.

శ్లో॥ సర్వాన్ధర్మాంశ్చకారాసౌ వై శాఖోక్తాన్సునఃపునః ।
తేనపుణ్యప్రభావేన పుత్రపౌత్రాదిభిర్వృతః ॥ ౫౦

తా॥ ఆ రాజు వైశాఖమాసములో జేయదగిన సమస్త ధర్మములను మాటిమాటికిని జేయుచుండెను. ఆరాజు ఆపుణ్యవిశేషముచేతనే పుత్రుడు, పౌత్రుడు మొదలగు సమస్తసంపత్తులతో గూడుకొనెను.

శ్లో॥ భుక్త్వామన రథాత్సర్వా దేవానామపిదుర్లభాః ।
అంతేజగామసాయుజ్యం విష్ణో దేవస్యచక్రిణః ॥ ౫౧

తా॥ ఆ రాజు దేవతలకయినను పొందశక్యముగాని సమస్త కోటికల వనుభవించి జన్మాంతమందు చక్రిమును ధరించినవాడును, దేవుడు నగు విష్ణుమూర్తియొక్క సాయుజ్యమును బొందెను.

శ్లో॥ యద్దిదంపరమాఖ్యానం శృణ్వంతి శ్రావయంతిచ ।
తేనర్వేపాపనిర్ముక్తా యాంతివిష్ణోః పరంపదమ్ ॥ ౫౨

తా॥ ఉత్తమమైన యీ చరిత్రము నెవరు వినుచున్నారో, ఇతరులకు విని

పించుచున్నాకో వారందఱు సమస్త పాపములవలనను విడువబడి విష్ణుమూర్తి
యొక్క యత్తమగు లోకమును బొందుదురు.

నారదాంబరీష సంవాదే పాంచాలాధిపతే సాయుజ్య

పాప్తిర్నామ పోడశోధ్యాయ ససమాప్తః.

అథ సప్తదశోధ్యాయః.

శ్రుతకీర్తిః శ్లో॥ వై శాఖధర్మానఖిలా నిహాముత్రీఫలప్రదాన్ ।

భూయోపి శ్రుతుతత్వానీ తృప్తిర్నాద్యాపిమానద ॥

తా॥ కీర్తినిచ్చువాడా! విహికాముష్మిక ఫలముల నిచ్చునట్టి వైశాఖమాస
ధర్మముల నన్నియును మాటిమాటికి వినినప్పటికి నింతవరకు తృప్తికాలేదు.

శ్లో॥ యత్రచాకైతవోధర్మో యత్రవిష్ణుకథాశ్శుభాః ।

తచ్ఛాస్త్రంశృణ్వతోనైవ తృప్తికర్ణరసాయనమ్ ॥ ౨

తా॥ ఏది కపటములేని ధర్మమో దేనియందు విష్ణుకథలను జెప్పబడునో
శ్రవణానందకరమైన యట్టి శాస్త్రము నెంతవినినను తృప్తికలుగదు.

శ్లో॥ పూర్వజన్మకృతంపుణ్యం దిష్ట్యాపారముపాగతం ।

అతిధ్యవ్యపదేశేన యద్భవాన్ గృహమాగతః ॥ ౩

తా॥ ఓబ్రాహ్మణుడా! అతిథివనెడు యద్దేశ్యముచే నీవు నాగృహమునకు
వచ్చిన కారణమున నేను పూర్వజన్మంబున చేసిన పుణ్యము దైవయోగమున పరిపక్వ
మొంది సిద్ధించినది.

శ్లో॥ వచోమృతం ముఖాంభోజ నిస్సృతంపరమాద్భుతం ।

పీత్యాత్మప్రః పారమేష్ఠ్యం మోక్షంవాచ నకామయే ॥ ౪

తా॥ నీ ముఖపద్మమువలన పుట్టుచున్నదియు, మిక్కిలి యాశ్చర్యకరమైన
నీ వాక్కులనెడు యమృతమునుపానముచేసే తృప్తిజెందినవాడనై బ్రహ్మలోకమును
గాని మోక్షమునుగాని కోరను.

శ్లో॥ తస్మాత్తానేవధర్మాన్యే భుక్తిముక్తిప్రదాయకాన్ ।

విష్ణుప్రీతికర్తాదివ్యాన్ భూయోవిస్తరతోవద ॥ ౫

తా॥ ఆ కారణమువలన నీహాలోక పరలోక సుఖముల నిచ్చునవియు, విష్ణు

మూర్తికి సంతోషకరములగుననియు, శ్రేష్ఠములగు నా వైశాఖధర్మములచే తిరిగి సమస్తముగా నాకు జెప్పవలయును.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తస్తుపునారాజ్ఞా శ్రుతదేవోమహాయశాః ।

సంహృష్టాత్మాశుభాధర్మా న్పునర్వాప్యహర్తుమారభే ॥ ౬

తా॥ ఈప్రకారము శ్రుతకీర్తిమహారాజా తిరిగి యడుగఁగా విశేషకీర్తిగల శ్రుతదేవుఁడు సంతృప్టాంతరంగుడై శుభముల నొసఁగునట్టి వైశాఖమాసధర్మములను తిరిగి చెప్పటకు ప్రారంభించెను.

శ్రుతదేవః॥ శ్లో॥ శ్రుణురాజన్ప్రవత్సౌమి కథాంపాపప్రణాశనీం ।

వైశాఖధర్మవిషయాం భావితాం మునిభిర్మహుః ॥ ౭

తా॥ శ్రుతదేవుఁడు చెప్పచున్నాడు. ఓరాజా! పాపములను బోగొట్టు ననియు మునీశ్వరులచే నెల్లప్పుడు గౌరవింపబడునదియు వైశాఖమాస ధర్మములను గుఱించిన యొకకథను జెప్పెదను ననును.

శ్లో॥ పంపాతీరేద్విజఃకశ్చి చ్ఛంఖోనామ మహాయశాః ।

గురాసింహగ తేచాగా న్నదీం గోదావరీం శుభామ్ ॥

తా॥ పూర్వకాలంబున గొప్ప కీర్తిగలవాఁడును, శంఖుండ నెడు పేరుగల యొకబ్రాహ్మణుఁడు పంపానదీతీరమందు నివసించుచుండెను. ఆయన యొకప్పుడు సింహరాశియందు బృహస్పతి ప్రవేశింపగా పుణ్యకరమైన గోదావరీనదికి వచ్చెను.

శ్లో॥ తీర్థ్యాభీమరధీంపుణ్యాం కాంతారేకంఠకాచలే ।

నిర్జలే నిర్జనే ఘోరే వై శాఖాతపకర్షితః ॥

వృక్షచోపవివేశాసౌ మధ్యాహ్నాసమయేద్విజః ॥

తా॥ ఆబ్రాహ్మణుఁడు పుణ్యంబగు భీమరధీనదిని దాటి ముండ్లు రాళ్ళు గల దియు, జలము మనుష్యులు లేనిదియు నగు నడవిలో వెళ్ళుచు వైశాఖమాసము కాఁబట్టి మధ్యాహ్నకాలమందు విశేషము తీక్షణ్యముగానుండిన యెండ వేడిమిచే తపింపఁబడి యొక చెట్టుకింద విశ్రాంతిచెను.

శ్లో॥ తదాకశ్చిద్దురాచారో వ్యాధశ్చాపధరశ్శతః । నిర్ఘృణా
స్సర్వభూతేషు కాలాంతక ఇవాపరః । తం కుండలధరం విప్రం దీక్షి
తం భాస్కరోపమమ్ ॥ దృష్ట్వాబధ్వాసజగ్రహ కుండలాదికము
గ్రధీః । ఉపానహాచ ఛత్రం చ కక్షపాలం కమండలుమ్ ॥ ౧౨

తా॥ ఆసమయంబున నుష్టప్రవర్తనగలవాఁడును, కల్లులు చేబూనినవాఁడును, మాంసాదును, సర్వప్రాణులయందును దయలేనివాఁడును, రెండవ యముఁడువలెనే యుండిన యొకకిరాతుఁడు యాచెట్టువద్దకు వచ్చి మకరకుండలములను ధరించినవాఁడును, యజ్ఞాదులను జేసినవాఁడును, నూర్యుఁడువలెనే ప్రకౌశించుచున్న యా బ్రాహ్మణుని జూచి కట్టి కూర్మబుద్ధిగలవాఁడై యాబ్రాహ్మణుని మకరకుండలములను, పాదుకలను, గొడుగును, కమండలమును, చంకయందుండుమాటను తీసికొనెను

శ్లో॥ పశ్చాద్విసృజ్యతంవిప్రం గచ్ఛేత్సామావిమూఢధీః ॥

తా॥ మిక్కిలి మూఢుఁడగు యొకకిరాతుఁడు యిట్లు దొంగిలించి యనంతరము ఆ బ్రాహ్మణుని విడిచివేసెను.

శ్లో॥ తత స్సగచ్ఛ స్పథి శర్కరావితే సూర్యాంశుతప్తే జలవర్జితేభిరే । సంతప్తపద స్త్రవణచాదితే స్థలే క్వచిచ్ఛచారో పయ నూర్ధ్వరేతాః ॥ సవైదుర్యతం సంపదనాక్ష్వపి తిష్ఠన్ హాహేతివాచీ స జగామతూర్ణమ్ ॥

తా॥ ఆనంతరమాబ్రాహ్మణుఁడు రాశ్వతోనిండియున్నదియు, సూర్యకిరణములచే కాలుచున్నదియు, జలము లేనిదియు, కఠినమగు యా మార్గంబున నడచుచు కాళ్ళుకాలిన గమయంబున గడ్డిచే నావరింపఁబడిన ప్రదేశమందు పాదములఁ బెట్టుకొనుచు, శిఘ్రముగా నడచుచు నొకొకచోట నిలుచుండియును యెంత కష్టము సంభవించెనని పలుకుచు ప్రాణముల బిగబట్టుకొని వెళ్ళుచుండెను.

శ్లో॥ దృష్ట్వా మునిం ఖద్యమాసం పృథివ్యాం మధ్యంగతే పూష్టిదయాంబభూవ । వ్యాధస్య ధర్మవిముఖస్యచ పాపబుద్ధేతస్యై దదామీతి చ పాదరత్నమ్ ॥

తా॥ ఈ ప్రకారము పగలు రెండుజాముల సమయంబున కఠినమార్గము గల నేలను నడచుచు దుఃఖించుచున్న యా బ్రాహ్మణుని జూచి ధర్మము చేయనివాఁడయినను, పాపబుద్ధిగలవాఁడైనను యొకకిరాతుఁడు యా బ్రాహ్మణుని పాదుకలను తీసిగి యియ్యవలయునని దయకలిగెను.

శ్లో॥ చార్ద్యైవస్యధర్మేణ యద్దృష్టీతం వన్తాంతరే ।

తదీయమేవ తత్సర్వం వ్యాధానాం ధర్మనిర్ణయః ॥

౧౬

తా॥ అరణ్యములో తమ కులవృత్తియగు దొంగతనముచే సంపాదించఁబడిన ద్రవ్యమంతయు దొంగతనము చేసినవాని హక్కుగలదేయని కిరాతులధర్మముల యందు నిర్ధారణ చేయఁబడియున్నది.

శ్లో॥ తస్మాదుపాసహాదాస్యే ముహుర్దుఃఖాఽనుత్తయే ।

తేనశ్రేయోభవేద్యచ్చ తద్భవేన్మమపాపినః ॥ ౧౭

తా॥ ఆ కారణమువలన యీపాదుకలను మాటిమాటికి దుఃఖించుచున్న యా బ్రాహ్మణుని బాధ పోవుటకు నిచ్చెదను. నేను పాపాత్ముడనైయుంటిని గనుక అంగువలన యేదైనను కొంతపుణ్యము లభించును.

శ్లో॥ జీర్ణేహోపాసహాదివ్యే వశ్రేతేమమపాదయోః ।

నవాభ్యామస్త్రీమేకృత్యం తస్మాత్తేవై దదామ్యహమ్ ॥ ౧౮

తా॥ నా కాళ్ళకు పొత్తివెయు గట్టివెయు నగు చెప్పులుగలవు. ఈ చెప్పులతో నాకేమియు పనిలేదు. కాబట్టి ఆ చెప్పులను ఆయనకీచ్చెదను.

శ్లో॥ ఇతినిశ్చిత్యమనసి తూర్ణంగత్వాదదాచతే ।

శర్కరాతప్తపదాయ ద్విజవర్యాయనీదతే ॥ ౧౯

తా॥ ఈ పృథ్వీకారము మనస్సునందు నిశ్చయముజేసికొని యెండ వడిమిచే కాళ్ళు కొలుచుచేతను, రాళ్ళు యొత్తికొనుటచేతను బాధపడుచుండిన యాబ్రాహ్మణునకు శీఘ్రముగా వెళ్ళి చెప్పలనిచ్చెను.

శ్లో॥ ఉపాసహాగృహీత్వాతే నిర్వృతింపరమాం యయా ।

సుఖభవేతితం వ్యాధ మాశీర్షిరభినంద్యచ ॥

నూనం సుపక్వపుణ్యోయం వై శాఖేదత్తవా నమూ ।

వ్యాధస్యాపిచ దుర్బుధ్దేః ప్రాయోవిష్ణుః ప్రసీదతి ॥ ౨౦

తా॥ బ్రాహ్మణుఁ డాచెప్పలను ధరియించి మిక్కిలి దుఃఖమునుబొంది నీవు చిరకాలము జీవింపుమని నీవించి యిట్లు పొగడుచున్నాఁడు. వైశాఖమాసములో యీచెప్పల నిచ్చుటవలన నితనిపుణ్యము పరిపక్వమైనది. ఇట్టి పుణ్యవంతుఁడు కావున యాకిరాతుఁడు మొదలుదుర్బుద్ధిగలవాడైనప్పటికి విష్ణుమూర్తి ప్రసన్నుడగును.

శ్లో॥ సర్వస్యాప్త్యావ భూయోపి యత్సుఖం తదభూన్మమ ।

తతోభిశ్రుత్య తద్వాక్యం కిమేతదితివిస్మితః ॥ ౨౧

వ్యాజహోరపునర్విప్రం బ్రహ్మిష్ఠం బ్రహ్మనాదినం ।

త్వదీయంతుమయాదత్తం కథంపుణ్యరథవేన్మమ ॥ ౨౨

తా॥ ఇప్పుడు చెప్పలను తొడిగికొనుట వలన సమస్త ముఖములను బొంది నట్లుగా నుఖించితిని. ఇట్లు ఆ బ్రాహ్మణుఁడుపలికిన వాక్యమునువిని వ్యాజ్ఞునను

గలవాడును, బ్రాహ్మనిష్ఠయునుగల యా బ్రాహ్మణునితో కిరాతుఁడెట్లు పలుకుచున్నాఁడు. ఓ బ్రాహ్మణుడా! ఇదియేమి, నీవు పఠికినమాట మిక్కిలి యాశ్చర్యముగా నున్నది. నీవస్తువులనే నీకిచ్చినందువలన నాకు పుణ్యమెట్లుకలుగును?

శ్లో॥ ప్రశంసనీచ వై శాఖం హరిస్తుష్టభవేదితి ।

ఏతదాచక్ష్యమే బ్రహ్మణ్ కోవై శాఖస్తు కోహరిః ।

కోధర్మః కింఫలంతస్య శుశ్రూషోర్మే దయానిధే ।

ఇతివ్యాధవచశ్శుత్వా శంఖస్తుప్తమనాలభూత్ ॥ ౨౨

తా॥ వైశాఖమాసమున్న ధర్మములను జేసిన యెడల విష్ణుమూర్తిక సంతోషించునని ప్రశంస జేయుచున్నావు. వైశాఖమాసమేమిటి? హరియెవరు? ధర్మమేమిటి? ఆలా చేసినందువలన గలుగు ఫలమేమిటి? దయామయుండవగు నో బ్రాహ్మణుడా! నీకు శుశ్రూషచేసెదను. కావున నేనడిగిన ప్రశ్నములకు విశదముగా నుత్తరముల జెప్పవని విధేయుఁడై యడుగఁగా నా కిరాతుని వాక్యమును కర్షణముని విని సంతుష్టాంతరంగుడాయెను.

శ్లో॥ ప్రశంసక సచ వైశాఖం పునర్విస్మృతమానసః ।

ఇదానీం దత్తవాక్ పాద త్రాణే మే లుబ్ధక శ్శరః ॥ ౨౩

తా॥ ఆ బ్రాహ్మణుడు తిరిగి వైశాఖ ధర్మములను ప్రశంస జేయుచు నాశ్చర్యమునుబొంది యిట్లు పలుకుచున్నాఁడు. కిరాతుఁడు మూర్ఖుఁడయినను నా ప్రాణములను కాపాడునట్టి పాదరక్షల నిచ్చినాఁడు.

శ్లో॥ యద్దుర్బద్ధేశ్వవైవమ్యం జాతంచిత్రమహోబత ।

సర్వేషామేవధర్మాణాం ఫలంజన్మాంతరేషుచ ॥

వై శాఖమాసధర్మాణాం ఫలంసద్యః త్కణంనృణామ్ ॥

తా॥ ఈ కిరాతునికి మొదటినుండి దుష్టబుద్ధియే స్వభావమయినను యిప్పుడు ఆబుద్ధియంతయు మాటిపోయి మంచిబుద్ధిగలిగినది. ఎంతయాశ్చర్యము సమస్తధర్మములయొక్క ఫలములు మఱియొక జన్మంబునకలుగును. వైశాఖమాసధర్మముయొక్క ఫలమేలే ఆజన్మమునందే మనుష్యులకు కిఘ్రియుగా గలుగును.

శ్లో॥ పాపచారస్యదుర్బద్ధే ర్వాధస్యాపి దురాత్మనః ।

దై వాదుపాపహోర్దానా త్సత్వశుద్ధిరభూజహో ॥

తా॥ పాపప్రవర్తనగలవాడును, దుష్టబుద్ధిగలవాడు నగు కిరాతుఁడు చైవ యోగమువలన పాదుకలను యిచ్చుటవలన చిత్తశుద్ధిగలిగి మంచిగుణమేర్పడినది.

శ్లో॥ యచ్చవిష్ణోః ప్రియంకర్మ య త్రతస్సంతోషనిర్మలమ్ ॥

త దేవధర్మమిత్యాహు ర్మన్వాద్యాధర్మవిత్తమాః ।

ధర్మామాధవమాసీయాః ప్రియావిష్ణోరతివతే ।

30

తా॥ ఏధర్మము విష్ణుమూర్తికి సంతోషకరమైనదో, ఏది సంతోషస్వభావములో జేయబడునో దానినేధర్మమని ధర్మములను చెరిసిన మనువు మొదలగువారు చెప్పిరి. మఱియు వైశాఖమాస సంబంధములగు ధర్మము లన్నియు విష్ణుమూర్తికి మిక్కిలి ప్రియమైనవి.

శ్లో॥ ధర్మైర్మాధవమాసీయై ర్యథాతుష్యతి కేశవః ।

నతథాసర్వదానైశ్చ తపోభిశ్చమహామతైః ॥

31

తా॥ వైశాఖమాస ధర్మములచే విష్ణుమూర్తి సంతోషించునట్లుగానే దానములుచేసినను, యే తపస్సులుచేసినను, యే యజ్ఞములుచేసినను సంతోషింపడు.

శ్లో॥ నానేనసదృశోధర్మ స్సర్వధర్మేషువిద్యతే ।

తా॥ దీనితో సమానమగు ధర్మము యేధర్మము కాదు.

శ్లో॥ మాగయాయాంతుమాగంగాం మాప్రియాగంతుపుష్కరం ।

మాకేదారం కురుక్షేత్రం మాప్రిభాసం శ్యమంతకం ।

మాగోదాం మాచక్రస్థాంచ మాసేతుంమామరుద్వృథమ్ ॥

తా॥ ఈ వైశాఖధర్మములను జేయువారు గయ, గంగానది, ప్రయాగ, పుష్కరము, కేదారక్షేత్రము, ప్రభాసతీర్థము, శ్యమంతకక్షేత్రము, గోదావరి, కృష్ణానది, సేతువు, మరుద్వృథము మొదలగుపుణ్య ప్రదేశములకు వెళ్ళనక్కరలేదు.

శ్లో॥ వైశాఖధర్మమాహాత్మ్యం శతసంతీచకథావగా ।

తత్రీసౌతస్యవై విష్ణు స్సద్యోహృద్యవరుధ్యతే ॥

32

తా॥ వైశాఖమాస ధర్మమును చెప్పడమ నెడు నదిలో స్నానము జేసినవారికి (అనగా కథను విన్నవారు) శీఘ్రముగా విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై వారి హృదయమున నివసించగలఁడు.

శ్లో॥ మాసేమాధవసంక్షేస్త్రి యత్స్వల్పేనైవసాధ్యతే ।

నతదృహువ్యయైర్దానై నధర్మైరాపివైమతైః ॥

33

తా॥ వైశాఖమాసములో కొంచెముద్రోవ్యమైనను వ్యయపఱచి ధర్మముచేసి నందువలన గలిగినఫలమును యితర కాలములయందు విశేషధనమును ఖర్చుపెట్టి

యనేక దాసములు, ధర్మములు, హస్తములు మొదలగువానిని జేసినను బొందడు.

శ్లో॥ మాసోయంమాసహోనామ వ్యాసపుణ్యవివర్ధనః ।

తస్మిన్మహ్యం త్యయాదక్షే పాదుకే పాపనాశనే ॥ 31

తా॥ ఓ కీరాతుడా! ఈ వైశాఖమాసము పుణ్యమును వృద్ధిపొందించునది, అట్టి వైశాఖమాసమును నాకు పాదుకలనిచ్చుటచే నాపాప తస్యోపాయినది.

శ్లో॥ తేనతేపూర్వకాలీనం పుణ్యంపాకముమాగతం ।

తుష్టస్థుభగవాన్ప్రియ శ్శ్రీయోవ్యాసభవిష్యతి ॥ 32

తా॥ ఓ కీరాతుడా! నీవు పూర్వజన్మమునందు జేసినపుణ్యము పరిపక్వము పొందినది. భగవంతుడు నీవునుగా సంతోషించి శ్రేయస్సు నివ్వగలడు.

శ్లో॥ అస్యధాతేకథంభూయా ద్బుద్ధిరేతాదృశీశుభా ।

మునావేవంబువాణేచ మృత్యునాప్రేరితోబలీ ॥

సింహావ్యాఘ్రేవధార్ధాయ ప్రాద్రవత్రోధవిహ్వలః ॥

తా॥ ముందు నీకు శుభము కలుగకుండజేసి యిటువంటి మంచిబుద్ధికలుగ జేయు. అని మునీశ్వరుడు పలుకుచుండగా నింతలో నా యరణ్యంబున నొక చోట సింహము మృత్యుదేవతదేప్రేరింపబడి మిక్కిలి క్రోధముగలదియగుచు పెద్దపులిని జంపుటకు పరుగెత్తి వెళ్ళుచుండెను.

శ్లో॥ మధ్యేదృష్ట్యాచమాతంగం దై వాద్దేవేనకల్పితం ॥

తంహంతుముద్యతోగచ్ఛన్ సదాకాంతంవ్యవస్థితం ।

తయోర్బుద్ధమభూదాదృజ్కా సింహమాతంగయోర్వనే ॥ ౪౦

తా॥ ఇట్లు పరమాత్ముచుండగా దానిలో నీశ్వరునిచేతల్పితమును జేసినదైవ శక్తమున నగపడగా దాని కొలుపట్టుకొని చంపుటకు నుత్కుక్త మైనదై యుండగా నప్పుడా సింహమునకును, ఏనుగుకును ఆవనములో గొప్ప యుద్ధపు జరిగెను.

శ్లో॥ శాంతోయుద్ధాచ్ఛనిరతౌ నిరీక్షతౌచతస్థతుః ।

వ్యాసముద్దిశ్యయచ్ఛక్తం మునినాచమహాత్మనా ॥

సమస్తపాతకధ్వంసి దై వాచ్ఛశ్రావతుశ్చతౌ ॥

తా॥ ఆ గజసింహము లిట్లు యుద్ధముజేయుచు నలసి చాలించుచు యిటు నట్లు చూచుచుండగ మహానుభావుడగు కర్షణమునీశ్వరుడు కీరాతునితో జెప్పుచున్నదియు సమస్త పాపములను పోగొట్టునదియు వైశాఖమాస ధర్మములను శ్రవణనితలంపుగా నా గజ సింహములు వినుట సంభవించెను.

శ్లో॥ తేనైవమాసమాహాత్యైశ్చ శృవణేనామలాశయా ॥ శాసా
న్మక్తైశ్చతోదేహోత్సవోన్యాయైశ్చ దివంగతౌ ॥ దివ్యరూపకరాదివ్యై
దివ్యగంధానులేపకౌ ॥ దివ్యంబిమానమారూఢౌ దివ్యనాటిలిషేవితౌ ॥
సద్యోవనతమూర్ధానా ॥ సాంజలీచోపత్యతుః ॥ ౪౪

తా॥ ఆ గజ సింహములు పెండును కిరాతులతో మునీశ్వరుడు జెప్పించును
వైశాఖమాస మహాత్యయును వినుటతోడనే హాసములు నశించుటచే శాపమునుండి
విముక్తులై ఆత్మణంబుననే శ్రేష్ఠులును రూపమును భరించినవారును, దేవలోకమునం
దుండు గంధముచే బూయుడినవారును, దేవతానిమానముల నెక్కినవారును, దేవతా
శ్రీలక్షే నేవింపుదురున్న దేవతాస్వరూపముగలవారై యాకాశమార్గమునందున్న
వారలగుచు దోసిలిపట్టుకొని చునున్నారనుజేసిరి.

శ్లో॥ మునీంద్రోదర్శవక్త్రాచ వ్యాధముద్దిశ్యవై పఠి ॥

తౌద్యప్త్యావిస్మితః ప్రాహ కౌయువామితినిశ్చలః ॥ ౪౫

తా॥ కిరాతులుండేంచి వైశాఖమాసదర్శములను జెప్పించును యా మునీశ్వ
రుడు యాకాశమార్గంబున నున్న యా దివ్యపురుషులను జూచి నిశ్చలస్వభావముగల
వాడై మీరెవరని యడిగెను.

శ్లో॥ దుర్యోనాతుకుతోజన్మ యువయోర్వాకథంమృతిః ॥

అహేతుర్వివేచాస్మి స్మరస్మరవభోద్యతౌ ॥ ౪౬

ఏతత్సమస్తంవిస్తార్య సమ్యగ్వదతమేనమా ॥

ఇత్యుక్తౌమునినాతేన వచఃప్రత్యూచతుఃపునః ॥ ౪౭

తా॥ మీరు గజ సింహ జన్మము లెట్లుగంభీరము? ఈయడవియందు
మీకిద్వితీయ వృద్ధులుగా ఏకోధమైయుగలిగెను? ఒకటినికొండు చంపుటకు నుద్యుక్తు
లై యుద్ధమునజేసి యేక కాలమునందే మూకిద్వితీయధర్మము మృతిగలిగెను.. దోష
హితు లగు నో దేవతలారా! దీనినింతయు విశదముగా చెలియునట్లు చెప్పమని
మునీశ్వరుండడుగగా వారిద్దఱు చెప్పచున్నారు.

శ్లో॥ ముతంగస్యమునేపుత్రౌ దంతిలఃకోహలోపరః ॥

శాపదోష్టాణితౌజాతౌ నామృదంతిలకోహతౌ ॥ ౪౮

తా॥ ముతంగమహామునికి దంతిలుండనియు, కోహలోపరయు నిద్వితీయ
యుగలిగిరి. ఆ దంతిల కోహలు నిద్వలు శాపవశమున భూలోకమున దృశ్యుల
కోహల శబ్దంబులచే జెప్పబడుచున్నారు.

శ్లో॥ రూపయావనసంపన్నో సర్వవిద్యావిశారదా ।

అవాముద్దిశ్యప్రోవాచ పితౌ ధర్మార్థకోవిదః ॥

౪౯

తా॥ సౌందర్యము యౌవము గలవారును సమస్త శాస్త్రములను జదివినవారు నగు ముమ్మ సుద్దేశించి సమస్తధర్మముల యధాధమును చెలిసికొనిన మునీశ్వరుడు యిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ మతంగోనామబ్రహ్మర్షి సర్వధర్మవిదుత్తమః । వైశాఖే మాసితనయా మభిసూదనవల్లభే ॥ ప్రపాంకురుతమాగ్రేచ జనాన్వీ జయతంక్షణం । మాగ్రేఞ్చాఘోరవిధత్రాంచ భూర్యన్నంశీతలాంబుచ । కురుతంసానముషసి తద్దైవార్చయతం విభుం । కథాంచత్రుణుతం నిత్యం యయాబంధోనివర్తతే ॥

౫౦

తా॥ సమస్తధర్మజేత్రులలో సగ్రగణ్యుడగునట్టివాడును, బ్రహ్మర్షియునగు మతంగమహాముని యిట్లు చెప్పచున్నాడు. విష్ణుమూర్తికి ప్రియకరమగు వైశాఖ మాసములో దారియందు మంచినీళ్ళ నిచ్చునట్టి చలివేంద్ర నొకదాని నేర్పలచుటయు, ఎండచే నలసిన జనులకు పిచుటయు దారిలో నీడగానుండునట్లు పందిళ్ళను నిర్మించుటయు, విశేషముగా అన్నమును చల్లని మంచితీగ్ధము నిచ్చుటయు, ప్రాతః కాలంబున స్నానము జేయుటయు, సంసారబంధమును నివర్తింపజేయునట్టి భగవంతుని పూజించుటయు, అతని కథను వినుటయు జేయుచుండవలయును.

శ్లో॥ ఏవంచబహుభిర్వాక్యై ర్భృథితావపిదుర్మతి ।

కుర్ధోభవందంతిలోహం మత్తోహంకోహలాహ్వయః ॥ ౫౩

తా॥ ఈ ప్రకారము ఆ మతంగమహాముని యనేకవిధములగు చాక్యములు జెప్పి బోధించినను దుష్టస్వభావముగల దంతిల కోహలులనే మేమిద్దఱము కోపించి మదించాయుండి యా ధర్మములను జేయమైతిమి.

శ్లో॥ క్రుద్ధశ్శశాపనాసద్యః పితౌ ధర్మేషులాలసః ॥

పుత్రంచధర్మవిముఖం భార్యాంచాప్రియవాదినీమ్ ॥

అబ్రహ్మణ్యంచరాజానం త్యజేత్సద్యోనచేత్సతేత్ ॥

తా॥ మా తండ్రి యా వైశాఖమాసములయం దాసక్తిగలవాడగుటవలన మేము చేయకుండుటచే అక్షణంబుననే కోపించి యట్లనెను. ధర్మములనుజేయని తన యని, అయిట్లుగా మాట్లాడు భార్యను, దుష్టులను హింసించుట మాడ తగదని

చెప్పనట్టి రాజు కొలువును కిక్కురుగా విడువవలయును. అది విడువకుండైన యెడల నష్టముకల్గును.

శ్లో॥ దాక్షిణ్యదధలోభాద్వా సంసర్గంయేషక్రుత్వతే ।
తేనస్వేనంకంయాంతి యావదిన్ద్రాశ్చతుర్దశః ॥

తా॥ పూర్వమును జెప్పబడిన భార్యాపుత్రులను పోషించే స్వీకరించినను ధనము నిచ్చుననెడి యుద్దేశ్యముతో రాజును విడువకున్నను అట్టివారు పదునాలుగు ఇంద్రకల్పము లగుపర్యంతము నరకమునంగు నివసించుదురు.

శ్లో॥ ఇతిజ్ఞాత్వాశశాపావాం మదక్రోధపరిప్లుతః ।

కున్ద్రోహందంతిలోభాయాం సింహాఃక్రోధపరిప్లుతః ।

మత్తస్తుకోహలోభాయాం మత్తోమాతంగయాధపః ॥ ౫౭

తా॥ ఈపర్యాయమున ధర్మశాస్త్రమును చెల్లిననాడుగావున మాతండ్రి మదముచేతన, క్రోధముచేతన నిండియుండిన మమ్ములను శపింపఁగా క్రోధస్వభావముగల దంతిబుడనగు నేను సింహమునైతిని. మండిచియున్న కోహుడనగు నేను మడించిన యేనుగనైతిని.

శ్లో॥ కృతానుతాపాపశ్చాత్తు ప్రార్థయావోవిమోచనం ।

అవాభ్యాంప్రార్థితోభూయో విశాఠంచదదాపితా ॥ ౫౮

తా॥ అనంతరము పశ్చాత్తాపముగలవాడమై శాపవిముక్తికొఱకు ప్రార్థింపగా మాతండ్రి తఱిగి శాపము నిట్లు తిప్పివేసెను.

శ్లో॥ యువాంప్రార్థితపరురోన్యసిం కియత్కాలాంతరేపిత ।

సంగమోభవితాతత్ర పరస్పరవధైషిణౌ ॥ ౫౯

తా॥ ఓపుత్రులూ గా! నాశాపపర్యాయముగా మృగములగు గజ సింహ జన్మములనెత్తి కొంతకాల ముడిగినపిమ్ముట ఆచనములో నొకప్పుడు కలసి మీకు యొక రిరోనొకరు యుద్ధముచేసి యిద్దఱు నేకకాలమున మృతికొందుదురు.

శ్లో॥ తస్మిన్నేవంహిసమయే సంవాదంవ్యాధశంఖయోః ।

వైశాఖధర్మవిషయో దైవాద్వాంశోవణస్యచ ॥

గమిష్యతిక్షణాదేవ శస్మాద్దుక్తిరభిష్యతి ॥

తా॥ మీరు యుద్ధము జేయు సమయములో శంఖుండనునట్టి మునీశ్వరుడు యొక కీరాతువకు వైశాఖమాస ధర్మములను జెప్పవలయును. దైవయోగముచే అధర్మములను మీరు వినుటచే అప్పుడే మీకు ముక్తికలుగును.

శ్లో॥ శాశాన్కుక్తౌపూర్వమేవ రూపమాస్థాయపుత్రకౌ ।

మామేవప్రాప్యవసంతం నాన్యథామేవచోభవేత్ ॥

తా॥ ఓ పుత్రులూరా! ఆవ్వుకు శాపవిమోచనముగలిగి మీ పూర్వస్వరూపమును బొంది నావద్దకు రాగలరు. కాబట్టి నేఁ జెప్పినప్రకారము జలుగునుగాని చా వాక్యము వ్యర్థముగాను.

శ్లో॥ ఇతిశచ్చైచగురునా దుగోపాప్రాప్యదుర్మతిః ప్రాప్యదైవాత్సం
గతించ పరస్పరవధైశ్చైతా సువాదయుపయోగిద్వ్యం శుభంతంశుశు
వానహే ॥ తేనసద్యోపముక్తిశ్చ త్తణాదేవానయోరభూత్ ॥ ౬౩

తా॥ ఈప్రకారము మాతండ్రిచేశపింపబడి హీనజన్మములగు మృగజన్మముల నెత్తి చైవమోగమున కలసికొని యొకరినొకరు చంప సుద్యుక్తులమైయొద్దముజేయుచుండ శ్రేష్ఠంబగు మీరిద్దఱు చెప్పకొనుచుండెడి యీవైశాఖమహాత్యమును వింటిమి కావున ఆక్షణకాలములోనే యా గజసింహ జన్మములకు విముక్తికలిగెను.

శ్లో॥ ఇతిసర్వంసమాఖ్యాయ పణిమ్యచమునీర్వరమ్ ॥

సమామంత్యక్ష్యనుజ్ఞాతో జగ్గతుఃపితురంతికమ్ ॥

తా॥ ఈప్రకారము తమ వృత్తాంతమునంతయు మాతంగకుమారులు కర్షణమునితోఁజెప్పి నమస్కరించి ఆయనవలననుజ్ఞ గొనివారితండ్రిగారినిరూపమునకు వెళ్ళిరి.

శ్లో॥ తదేవసంప్రదృశ్యాహం మునిర్వాద్యధందయానిధిః ।

పశ్యవైశాఖమహాత్య శ్రీవణస్యఫలంమహత్ ॥

ముహూర్తంశ్రీవణాదేవ తయోర్ముక్తిః కరేన్ధితా ॥ 3-

తా॥ దయాస్వరూపము గల యా మునీశ్వరుఁడు కిరాతునితో నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు ఓకిరాతుఁడా! ఇదిగో వైశాఖమహాత్యఫలమును జూచితివా? వైశాఖమహాధర్మములను యొకక్షణకాలము వినుటతోడనే ఆమునికుమారుల కిద్దఱికిని మోక్షము కీఘముగా లభించెను.

శ్లో॥ ఇతిబ్రువాణం మునిపుంగవంతం దయానిధిం నిస్పృహమగ్ర్య
బుద్ధిం । విశుద్ధమత్యం సుకృతైకపాత్రం సస్యస్తశత్రుః పున
రాహ వ్యాధః ॥

తా॥ ఈప్రకార మా మునీశ్వరుఁడు చెప్పగా నా కిరాతుఁడు విని చేతిలో నున్న బాణములను విసర్జించి మంచి స్వభావముగలవాఁడై దయకుఁ సముద్రమువంటి వాఁడును, కోటికరహితుఁడును, శ్రేష్ఠమగు బుద్ధిగలవాఁడును, చిత్తశుద్ధిగలవాఁడును.

పుణ్యమాలకు స్థానభూతమయినవాఁడును నగు ఆ చునిశ్రేష్ఠునితో తిరిగి చెప్పబోవుచున్నాఁడు.

నారదాంబరీష సంవాదే దంతిల కోమల ముక్తిప్రాప్తిర్నామ
సప్తదశోధ్యాయ సమాప్తః.

అథాష్టాదశోధ్యాయః.

వ్యాధిః॥ శ్లో॥ భవతానుగృహీతోస్మి మునే పాపోతిమప్తధీః ।

దయాశ్రవోమహంతోహి స్వభావాదేవసాధవః ॥

తా॥ కిరాతుఁడు చెప్పచున్నాఁడు. ఓ మునీశ్వరా! పాపాత్ముఁడను మిక్కిలి దుష్టస్వభావముగలవాఁటనను నేను మీచే శనుగ్రహింపఁబడితిని. ఆది యుక్తమేను. మహానుభావు లగు సత్పురుషులు స్వతస్సద్ధమాగానే నమన పాపిణులయందు దయ గలవార లయ్యెదరు.

శ్లో॥ కన్యాధర్మకల్పితోహం కన్యచనామతిరీదృశీ ।

కేవలంభవత మేవ మన్యేనుగ్రహము త్రమమ్ ॥ ౨

తా॥ ఓస్వామీ! నుర్వృత్తులతో వ్యాకులండుడనగు కిరాతుఁడనైన నేక్కడ. మోక్షమొసఁగునట్టి వైశాఖియాసధర్మములయం దాసక్తిగల బుద్ధియొక్కడ. ఇట్టి బుద్ధిగలుగుట శ్రేష్ఠంబగు తమ యనుగ్రహముగానే దలఁచుచున్నాను.

శ్లో॥ అథసాధోశ్చజిహ్యోస్మి కృపాపాతోస్మిమానద ।

అనుగ్రాహోస్మితోస్మి కృపాంకురుదయానిధే ॥ ౩

తా॥ మాసధమండ నగు నూ సత్పురుషుడా! నీకు శిష్యుఁడను. నీ దయకు పాత్రుఁడను. నీ కుమారునితో సమానమైనవాఁడను. నీచేననుగ్రహింపఁదగినవాఁడను కౌఁ ట్టి యో దయాసముగ్రుడా! నాయంగు దయానుంచుము.

శ్లో॥ యథామేనపునర్భూయా దసన్మతిరసర్థదా ।

సద్భిస్తుసంగతిః క్యాపి నభూయోదుఃఖమశ్ను తే ॥ ౪

తా॥ అసర్థములను గలుగజేయునట్టి అజ్ఞానబుద్ధి నాకు తిరిగి యెన్నటికిగలుగ కుండునటు లనుగ్రహింపుము. సత్పురుషుల సహవాసముగలవాఁ డెన్నటికిని తిరిగి దుఃఖమును బొందఁడు.

శ్లో॥ తస్మాదోధయమాంవిపి సూక్తైస్తైర్వృజినాపహైః ।

యేనచాద్ధాతరిష్యంతి సంసారాబ్ధింముముక్షవః ॥ ౫

తా॥ మోక్షేచ్ఛగలపారు యెట్టి వాక్యములచే బోధింపఁబడినివారై సంసార

సముద్రమును వాటలలో, సీ వ్రాహ్మణుడా ! పాపములను బోగొట్టునట్టి యా
వాక్యములను జెప్పినన్ని బోధింపుము.

శ్లో॥ సాధూనాంసమచిత్తానాం తథాభూతదయానతాం ॥

సహీసస్తూతమఃకావీ నాత్మీయోపిపరస్తథా ॥ ౬

తా॥ సమస్తమైనవారియంగు సమముగు స్వభావముగలవారును, సమస్తపా
ణులయంగు దయగల సత్పురుషులగు ఒకడు అధిపతుడనియును, తనవాడనియును
ధేవయ్యి యెచ్చటికి నుండఁగ.

శ్లో॥ ఏకాగ్రేణవిచిన్యంతి చి త్తశుద్ధించపృచ్ఛతి । సర్వదోషయు
తోవాపి సర్వ ధర్మోఽపిహ ॥ కృతానుతాపశ్చయదా యదా
పృచ్ఛతివైగురుం । తదై వాదిశంత్యత్తాజ్ఞానంసంపారమోచకమ్ ॥ ౮

తా॥ సత్పురుషులు కమ్యునిగుణము లేట్లుండునూ మని రహస్యముగా పరి
శీలవ జేయుచుండురు. చిత్తశుద్ధిని తెలిసికొనుచుండురు. మఱియు సమస్తదోషములు
గలవాడయినను, సమస్తధర్మములను నిడిచిపెట్టినవాడయినను తన గుప్తప్రవర్తనకు
పశ్చాత్తాపముజెంది మెప్పుడు గురువు నాశ్రయించి యడుగునూ జ్ఞానులగువాడు
అప్పుడే సంసారబంధమును విడలించునట్టి జ్ఞానము నుపదేశించుచున్నారు.

శ్లో॥ యథాగంగామనుష్యాణాం పాపనాశస్వభావినీ ।

తథామంససముద్ధార స్వభావాప్సాధనస్సృతాః ॥ ౯

తా॥ గంగాదది సమస్తమనుష్యుల పాపమును నశింపజేయు స్వభావముగలది
యగుచుండును. కొవుననే సత్పురుషులు మూఢుల జన్మమును తరింపజేయు స్వభా
వముగలవారుగా జెప్పబడిరి.

శ్లో॥ మావిచారయమాంబోధ్ధుం దయాభోభ క్తవత్సల ।

శుశ్రూషత్వాన్నతత్యాచ్చ శుద్ధత్వాత్తవసంగతేః ॥ ౧౦

తా॥ దయాస్వభావము గలవాడవును, భక్తులయంగు ప్రేమగలవాడవునగు
నొస్వామి ! తమ స్నేహముచే పరిశుద్ధమైనవాడను మీకు శుశ్రూష జేయుచున్న
వాడను. మీకు నమస్కరించినవాడ. నగుటచే ధర్మములను వినుటకు పాత్రుడనై
తిని. కాబట్టి నాకు నుపదేశము జేయుటయందు మీరు విచారించ నవసరములేదు.

శ్లో॥ ఇతివ్యాధవచశ్శ్రుత్వా పునర్విస్మితమానసః ।

సాధుసాధ్వితిసంభాష్య ధర్మానేతానువాచమా ॥ ౧౧

తా॥ ఇట్లు కిరాతుడు చిత్తశుద్ధిగలవాడై పరికిన మాటలను ఆకర్షణుడను మనీశ్వరుడు విని మిక్కిలి యాశ్చర్యముజేసి బాగుగా పరికితినని కొనియాడి తిరిగి ధర్మములను జెప్పటకు ప్రారంభించెను.

శంఖః॥ శ్లో॥ విష్ణుపీఠికరాక్షాదివ్యా సరిసారాబ్ధివిమోచకాః ।

కురుధర్మాశ్చవైశాఖే యదివ్యాధశమిచ్ఛసి ॥ ౧౨

తా॥ కర్షణుడను రెండవ పేరుగల శంఖుడు చెప్పచున్నాడు. ఓ కిరాతుడా! నీవు శుభములను బొందవలయునని యిచ్ఛగలవాడవైతివేని విష్ణుమూర్తికి ప్రియమైనవియు, సంసారసముద్రమును తరింపజేయునవియు శ్రేష్ఠమయిన వైశాఖ మాస ధర్మములను జేయుము.

శ్లో॥ ఆతపోబాధతేఘోరో నాచ్ఛాయానాంబుచాత్రచ ।

తస్మాత్ఫలంతరంయాన్ యత్రచ్ఛాతుయావర్తతే ॥ ౧౩

తా॥ ఇక్కడ తీక్షణమయిన యెండ బాధించుచున్నది. ఇక్కడ చెల్లనీడగాని, జలముగాని లేదు. కావున చెల్లనీడయండిన మఱియొక ప్రదేశమునకు వెళ్ళుదము.

శ్లో॥ తత్రగత్వాజలంపీత్వా సుచ్ఛాయాంచసమాశ్రితః ।

తత్రతేవర్ణ యిష్యామి మాహాత్యైంపాపనాశనమ్ ॥

విష్ణోర్బాధవమాసస్య యథాదృష్టం యథాశ్రుతం ।

ఇత్యుక్తోమునినాతేన వ్యాధఃప్రాహకృతాంజలిః ॥ ౧౪

తా॥ అక్కడికి వెళ్ళి జలపానముజేసి దట్టమయిన నీడయందు విశ్రమించి తేమ విననట్టి గుఱు, చూచినట్టియు, సమస్త పాపములను బోగొట్టునట్టియు విష్ణు కథలను వైశాఖమాసధర్మముల నక్కడ జెప్పెదను. అని యీ ప్రకారము మనీశ్వరుడు పలుకుగా కిరాతుడు అంజలివేసి యిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఇతోవిదూరేసలిలం వర్తతేచ నరోవరే ।

కసిత్థాస్తత్రవైసంతి ఫలభారేణపీడితాః ॥

గచ్ఛావస్త్రతసంతుష్టి ర్భవితానాత్రసంశయః ।

వ్యాధేనైవంసమాదిప్త స్తేనసాకం యయామునిః ॥ ౧౫

తా॥ ఇక్కడను సమీపములో నొక సరస్సుగలదు. దానిలో శుభ్రమయిన జలముగలదు. ఆ సరస్సుయొద్దను పండ్లతో నిండియుండిన వెలగచెల్లుగలవు. అక్కడ

దకు మనము వెళ్ళినయెడల సుఖముగానుండును. సందేహములేదు. అని కిరాతుడు చెప్పగా నా మనశ్శాంతియు వానితోగలసి యుండరన్నువద్దకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ కియద్దూరంతతోగత్యా దదర్శ్యాగ్రేసరోవరం ।

బకకారండవాక్కిరం చకవాకోపశోభితమ్ ॥

హంససారసకౌంచాద్వై స్సమంతాత్పరిశోభితమ్ ॥

తా॥ వారు అక్కడనుండి బయలుదేరి కొంతదూరము వెళ్ళగా ముందు యొక సరస్సునుజూచిరి. ఆ సరస్సు యెడలగా నుండెననగా- కొంగలు, కన్నె లేదులు, జిహ్వవములు, హంసలు, బెల్లదపక్షులు, బక్కకొంగలు మొదలగు పక్షులచే నంతటను వ్యాపింపబడి ప్రకాశింపబడుచున్నదియు నగు సరస్సునుజూచిరి. అని ముందున్న క్రియాపదముతో గూర్చుకొనవలయును. (ఇట్లే ప్రతిశోకంబున జెప్పికొనవలెను).

శ్లో॥ కీచవంచకవాద్వైశ్చ కూజితంభ్రమరైరపి ॥

సక్రికచ్చసమీనాద్వై రగాహ్యంసుమనోహరం ।

కుముదోత్పలకల్పార పూండ్రీకాదిభిర్నహత్ ॥ ౨౦

తా॥ వెదుళ్ళు, బొంగువెదుళ్ళు, తుమ్మెదలు మొదలగువానిచే ధ్వనిజేయఁబడుచున్నదియు, మొసళ్ళు, తాబేళ్ళు, చేపలు మొదలగు జలజంతువులతోఁగూడి నదియు, లోతుగానుండినదియు, మనోహరముగా నుండినదియు, తెల్లగలువ, నల్లగలువ, యెఱ్ఱగలువ, తెల్లపద్మము మొదలగు పుష్పములచే వ్యాపింపబడినదియు, గొప్పదియు నగు నా సరస్సును జూచిరి.

శ్లో॥ శతపత్రైఃకోకనదై స్సమంతాత్పరిశోభితం ।

పక్షీణాంచకలారావై ర్ముఖరన్నయనోత్సవమ్ ॥ ౨౧

తా॥ నూలుచేతులుగల పద్మములచేతను, యెఱ్ఱగలువలచేతను కండ్లకుజూచుటకు నింపుగానుండునట్లుగా నంతట వ్యాపించి వికాసమును జెందియున్నదియు పక్షుల అన్యైక్యమనుభవములచే ధ్వనిజేయఁబడుచున్నదియు నగు నా సరస్సును జూచిరి.

శ్లో॥ తటేకీచకగుల్మైశ్చ తథావృక్షైశ్చశోభితం ।

వహ్నేకరంజైర్నివైశ్చ చించిణీభిస్తథైవచ ॥ ౨౨

తా॥ తీరమందుండు వెదుళ్ళపొదలచేతను, మఱియు నితర వృక్షములచేతను, మట్టివృక్షములచేతను, గానుగవృక్షములచేతను, కడిమివృక్షములచేతను, చింతచెట్లచేతను గూడియుండి పృథాగ్విచునదియు,

శ్లో॥ నింబప్లక్ష్యపియాదైశ్చ చంపకైర్వృకుశైశ్శుభ్రైః ।

పున్నానైస్తుంబదైశ్చైవ కపిత్థామలకైరపి ॥ ౨౩

తా॥ కేప, జువ్వి, వెలరను, చంపకము, పొగడ, పున్నాగము, తుంబరము, వెలగ, ఉసిరిక మొదలగు నోడపుష్పములగు వృక్షములతో వ్యాపించియున్నదియు,

శ్లో॥ నిష్పేషదైశ్శబంబూబి స్సమంతాత్సరిశోభితం ।

వన్యమాతంగనానంగ పరామామహిమాదిభిః ॥ ౨౪

తా॥ పండినపండ్లుగల నేకేడుక ములచేత సంతటను వ్యాపింపబడిప్రకాశించుచున్నదియు, అడవియేనుగులు లేళ్ళు, అడవిపంతులు, అడవిమన్నలు మొదలగు సంతతులచే వ్యాపింపబడినదియు.

శ్లో॥ శలైశ్చసల్లకైశ్చైవ గవయైరుషకోభితం ।

ఖడ్గనాభిమృగాద్యైశ్చ వ్యామైస్సింహైర్వృకైరపి ॥ ౨౫

తా॥ కుండేళ్లు, గోపదృశమృగములు, కన్టాకిమృగములు, పెద్దపులులు, తోడేళ్ళు మొదలగు మృగములచేత గూడియున్నదియు,

శ్లో॥ ఖరాంతకైశ్చశరభైశ్చమరీభిస్సమండితం ।

శాఖాచ్ఛాఖాంతరంశేఘ్రిం స్లవమానైః స్లవంగమైః ॥ ౨౬

తా॥ గాడిచెలను సంచరించునట్టి మృగములను, శరభమృగములు, శమరీమృగములు, ఒకకొమ్మనుండి మఱియొకకొమ్మమీదికి దుముకుచుండెడి కొడులు మొదలగు మృగములచేతను అలంకరింపబడినదియు.

శ్లో॥ మార్జారైశ్చైవ భల్లూకై ర్భిషణం రురుభిస్తథా ।

ఝిల్లిశబైశ్చ క్రింకారైః కీచకానాంరవైస్తథా ॥ ౨౭

తా॥ పిల్లలు, యెలుగుగడ్డు, తెల్లచారలుగల దుప్పలు మొదలగువానిచే భయంకరముగా నుండినదియు, ఈలపురుగుల ధ్వనులచేతను, వెదుళ్ళధ్వనులచేతను వ్యాపించినదియు.

శ్లో॥ భూచరాయువినిర్హత దారుభారైస్సమన్వితం ।

ఏతాదృశంసరోదివ్యం వ్యాధేనైవపృథగ్భితమ్ ॥

దదర్శమునిశార్దూల స్తృషయాబాధితోభృతమ్ ॥

తా॥ గొప్పగాలి విచరుటచే నచ్చటచ్చట విజిగిపడియున్న వృక్షములచే వ్యాపించియున్నదియు వగు శ్రేష్ఠమైన సురస్సును కిరాతుఁడు జాపగా ఆముసిరుఁడు జూచెను. మఱియు ఆకిలిచే మిక్కిలి బాధింపఁబడుచుండెను.

శ్లో॥ స్నాత్వామధ్యాహ్నా వేళాయాం సరస్వస్థిస్థనోరమే ॥
వానసీపరిధాయాథ కృత్వామాధ్యాహ్నికాః క్రియాః ॥ దేవపూజాం
తతః కృత్వా భుక్త్వా ఫల మశ్నుదితః ॥ వ్యాధోపసేతంసుస్వాదు
కపిత్థ శ్రమహారిచ ॥ సుభోవచ్చి ప్రపచ్చ వ్యాధం ధర్మరతంపునః ॥ 30

తా॥ మనోహరమైన యాసరస్సులో మధ్యాహ్న కాలమందు స్నానముజేసి
పూచియును వస్త్రములనుధరించి మాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనాదుల నెఱవేర్చి యనం
తరము దేవతార్చన జేసికొని రుచిగలవియు, ఆయాసమును బోగొట్టునవియు, కిరా
తుఁడు తీసికొనివచ్చిన వెలగపండ్లను భుజించి స్వస్థతజెందిన మనస్సుగలవాడైసుఖ
ముగానూర్చుండి ధర్మములయందాసక్తిగలయాకిరాతునితిఱిసి యిట్లడుగుచున్నాడు.

శ్లో॥ కింకర్తవ్యంమయాహృద్యం తదాదాధర్మతత్పరః ॥

ధర్మాశ్చ బహవస్సంతి నానామార్గాః పృథగ్విధాః ॥ 31

తా॥ ధర్మమునందాసక్తిగల యొకిరాతుడా! ఇప్పుడు ముందుగా నీకు
శ్రోతావందకరమగు యధర్మమును జెప్పవలయును. అనేక రీతులచే ననేక భేద
ములు జెందినవై ధర్మము అనేకములుండియున్నవి.

శ్లో॥ తత్రైవై శాఖమాసోక్తా స్సూక్ష్మాఅపిమహద్విధాః ॥

సర్వేపామేవజంతూనా మిహోముత్రఫలప్రదాః ॥ 32

తా॥ ఆధర్మములలో వైశాఖమాసమును గుఱించి చెప్పఁబడిన ధర్మములు
మాత్స్యములైనను విశేషఫలము నిచ్చునట్టివియై సమస్త ప్రాణులకు నిహలోక పర
లోక సౌఖ్యముల నొసఁగుచున్నవి.

శ్లో॥ యత్రప్రప్తవ్యంమనసితే యచ్చాదాతచ్చపుచ్చతాం ॥

ఇత్యుక్తోమునిసాతేన వ్యాధఃప్రాంబలిరబ్రవీత్ ॥ 33

తా॥ నీమనస్సులో దేవిని తెలిసేకొనవలయునని శ్రోతృకగుఱిచి దానినే ముం
దుగా నడుగుము. అని మునీశ్వరుఁడు పలుకఁగా కిరాతుఁడు దోసిలిపట్టి యిట్లు
పలుకుచున్నాడు.

వ్యాధః॥ శ్లో॥ కేనవాకర్మణాచాసీ ద్వాప్యధజన్మతమోమయం ।

కేనవాచేద్యశీబుద్ధి స్సంగతిర్వామహాత్మనః ॥

ఏతచ్ఛార్వంమమాచక్ష్య యదిమాంమన్యసేప్రభో ।

ఇత్యుక్తఃపునరప్యాహ శంఖోనామమహామునిః ॥ 32

మేఘగంభీరయావాచా స్మయమానముఖాంబుజ ॥

తా॥ కిరాతుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఓ స్వామీ ! కేవల మజ్ఞానముతో నిండియున్న యీకారాతజన్మ మే కర్మములను జేయుటవలన సంభవించినది? ఏసుకృతి నైన మంచిబుద్ధియు, మీబోటి మహానుభావుల సహవాఁము సంభవించెను? నేను ధర్మములను వినుటకు తగినవాఁడనని మీకు లోచనయెడల దీనినంతయు సవిస్తరముగా జెప్పమని చుడుగఁగా శంఖుఁడనెడు యాచుని శ్రేష్ఠుఁడు చిరునవ్వుగల ముఖముగలవాఁడై మేఘధ్వనులతో సమానమగు గంభీరవాక్యములచే నిట్లు తిజిగి పలుకుచున్నాఁడు.

శంఖః॥ శ్లో॥ శాకలేనగరేపూర్వం ద్విజస్త్వంవేదపారగః ।

స్తంభోనామమహాతేజా స్తథాశ్రీవత్సగోత్రజః ॥

తా॥ శంఖుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఓ కిరాతుఁడా! నీవు పూర్వజన్మంబున వేదశాస్త్రములను జదివినట్టియు, విశేష తేజస్సుగలిగినట్టియు, శ్రీవత్సగోత్రము నందుఁ బుట్టినట్టియు స్తంభుఁడను పేరుగల బ్రాహ్మణుఁడవు.

శ్లో॥ తవేష్టాగణికాకాచి దాసీ తత్సంగదోషతః ॥

33

త్యక్త్వానిత్యక్రియానిత్యం శూద్రవద్గ్రహమాగతః॥

తా॥ అప్పుడు నీకు యొకభోగముచున్నది ముప్తమైయుండెను. దాని సాంగత్యమువలన నీవు నిత్యము జేయవలసిన బ్రాహ్మణకృత్యములను మానివేసి శూద్రుఁడవువలెనే గృహమునందు వ్యవహరించుచుంటివి.

శ్లో॥ శూన్యాచారస్యదుష్టస్య పరిత్యక్తక్రియస్యచ ॥

బ్రాహ్మణీచ తదాచాసీ ద్భార్యాకాంతిమతీతవ ॥

తా॥ ఇట్లు ఆచారశూన్యుఁడవును, గుర్మార్గుఁడవును, బ్రాహ్మణకృత్యములను విడిచిపెట్టియున్న నీకు కాంతిమతియనెడు యొక బ్రాహ్మణునివని భార్యగా నుండెను.

శ్లో॥ సాత్త్వాంపర్యచరత్సుభూ స్సవేశ్యంబ్రాహ్మణాధమం॥

ఉభయోఃకౌశల్యంతీచ సాదా స్వత్ప్రియకారిణీ ॥

34

తా|| ఆచిన్నది యిట్లు బ్రాహ్మణహీనుడవుగా నుండిన నీకును నీవును కొనిన వేశ్యకును శుశ్రావణజేయుచు నీయంగుండిన ప్రేమవలన మీ యుభయుల పాదములను సృత్యుకన జేయుచుండెను.

శ్లో|| ఉభయోరవ్యక్తశ్చేతే ఉభయోర్వచనేరతా ।

వేశ్యయావార్యమాణాపి సాతివ్యత్యవ్రతస్థితా ॥

తా|| నీవును భోగమున నుద్దామ పరుండెడి శయ్యలకంటె క్రిందుగా పండు కొనుచు వారిహుటలను నీవు పతవ్రతయైనందున భోగమున నుద్దామ చెప్పినప్పటికిని నీభార్య మీ సుద్దలకు శుశ్రావణ జేయుచుండెను.

శ్లో|| ఏవంశుశ్రూషయంత్యాహి భర్తారంవేశ్యయాసహ ॥

జగామసుమహాన్కాలో దుఃఖితాయామహీతలే ॥

తా|| ఈప్రకారము వేశ్యతో గూడియున్న పెనిమిటికి శుశ్రావణజేయుచు దుఃఖించుచు నిట్లు చాలకాలము వెళ్ళుచున్నాను.

శ్లో|| అపరస్మిన్దినేభర్తా మాహిష్యంమూలకాన్వితం ।

అభక్షయచ్ఛుద్రధర్మా నిష్పావాంస్తలమిశ్రితాన్ ॥

తదపథ్యమశిత్యాతు వమంత్యైవపరేచయత్ ॥ ౪౪

తా|| మహియొకనిననునగు పెనిమిటివగు నీవు శుద్రధర్మమునవలంబించి గేదెపెరుగు, ముల్లంగినుంపలు, నువ్వులు కలిసిన ఆనుములు మొదలగువానిని భక్షించితివి. అపథ్యపదార్థములను భక్షించుటచే జీర్ణింపక దోమలు వికేచనమయ్యెను.

శ్లో|| అపథ్యాద్దారుణోరోగో వ్యజాయతభగందరః ।

సదహ్యమానోరోగేణ దివారాత్రంతుభూరిశః ॥ ౪౫

తా|| అపథ్యదోషమువలన ముష్మస్థానమగు మిక్కిలి బాధకరమైన భగందర మనెడు రోగము సంభవించగా నాలోగముచే రాత్రిం బవళ్ళు బాధపడుచుండెను.

శ్లో|| యావదాస్తే గృహేవిత్తం తానద్వేశ్యాచ సంస్థితా ।

గృహీత్వాతస్య సావిత్తం శ్చాచనోవా న మందిరే ॥ ౪౬

తా|| ఆ బ్రాహ్మణుని గృహమునంగు యెంతవఱకు ధనముండెనో అంత వఱకు భోగముచిన్నది యుండి ఆయనవద్దనుండు ధనము వంతయు సంగ్రహించి దరి క్రిందనే పిమ్మట నా బ్రాహ్మణునివద్దనుండక వెళ్ళిపోయెను.

శ్లో॥ అన్యస్య పార్శ్వమాసాద్య గతాఘోరాసునిష్ఠురా ।

తత స్సుదీనవచనో వ్యాధిభాధాసుపీడితః ॥

ఉ క్తవాన్సరున్భార్యాం రుజావ్యాకులమానసః ।

తా॥ ఆభోగము, స్త్రీ యీ ద్వాన్యజానివద్ద భనను నశింపఁగానే యెంతమా త్రము దయలేనివై మఱియొక పురుషు నాశ్రియించియుండెను. అంతరము వ్రాహ్మ యాదు రోగబాధచే పీడింపబడుచు స్వస్థతలేని మనస్సుగలవాడగుచు యేడ్చుచు పిక్కిలి దీనవాక్యములను భార్యతో నిల్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ పరిపాలయమాం దేవి వేశ్యాసక్తం సునిష్ఠుతం ।

నమయోపకృతంసించి త్వయిసుందరిపాపినా ।

తా॥ ఓపాగేశ్వరీ! వేశ్యా, స్త్రీలయందు ఆకర్షిగలవాడను, గుర్భాగ్లడ నగు నన్ను చక్షింపుము. ఓ సౌందర్యరాజా! నీవు నాకు ఆశేకవిధములుగా శుశ్రూషుఁ జేసినను విశ్వాసముంచక నాపాత్ముడనై యుపకారమేమియు జేయ నైతిని.

శ్లో॥ కోభార్యాంప్రణతాంపాపో నానుమన్నేతగర్హితః ।

సపండ్రోభవితాభద్రే దశజన్మసుపంచసు ॥

తా॥ ఓ పాగేశ్వరీ! పాపాత్ముడగు నెవ్వఁడు భార్య భక్తి కృద్ధలతో శుశ్రూషుఁ జేయుచున్న ను మాపించుచు నవమానముజేయునో అట్టివాఁడు పదిహేను జన్మములపర్యంతము నపుంసకుడై పుట్టుచుండును.

శ్లో॥ దినారాత్రిం మహాభాగే నిందితస్సాధుభిర్జనైః ॥

౧౦

పాపయోనిమనాప్నూమి త్వంసాధ్వీమవమన్యవై ॥

తా॥ ఓ పూజ్యారా! నత్కురుగులచే నెల్లప్పుడు నేను మాపింపబడితిని. పాపాత్ముడ నగుటవలనను, పరిత్రుతనగు నన్ను సగాభవము జేయుటవలనను నేను మీనజన్మము నెత్తవలసివచ్చెను.

శ్లో॥ అహంక్రోధేనదగ్ధోస్మి తనానునయజేనవై ।

ఏవంబ్రవాణంభర్తారం కృతాంజలిపుటాబ్రవీత్ ॥

తా॥ ఓహిందానా! నీవు నాకు నశేకభంగుల పరిచర్యజేసినను సంకోపిం పక నిన్ను తిగస్కారము జేసినందువలన నీకు గలిగిన కోపాగ్నిచే నే దహింపఁ బడితిని. అని నీనోర్తులుపలుకుచున్న పెనిమిటినిజూచి యాచిన్నది కృతాంజలియై యిట్లు పలికెను.

శ్లో॥ నదైన్యంభవతాకార్యం నప్రిడా కాంతమాం | పతి ||
నచాపిత్యయమేక్రోధో యేనదగ్ధతి వత్స్యతి ||

తా॥ ఓ పాణినాథా! నీవు దీనవచనములను పల్కగూడగు. నన్ను గుఱించి నిగ్గుపడగూడను. నా కోరికలుచే దహింపబడుచున్నానని మీరు పల్కితిరి. అట్టి కోపమేమియు నాకు మీయంగు లేదు.

శ్లో॥ పురాకృతానిపాపాని దూహసిహ భవంతిహి || ౫౩ ||
తానియాక్షమపేనాస్త్వి పురుషోవాసడత్రమః ||

తా॥ పూర్వమంగు జేసికొనబడిన పాపములే గుఱములను గలిగించుచున్నవి. కాన అట్టి గుఱములను యే పతివ్రతాశిరోమణిగాని, ఏ పురుషుడుగాని సహించుచున్నాడో వాడే యుత్తములు.

శ్లో॥ యన్మయా పాపయాపాపం కృతంనై పూర్వజన్మని ||
తద్భుజంత్యానమేదుఃఖం నవిపాదఃకథంచన |
ఇత్యేవముక్త్యాభర్తారం సాస్మభూస్తంచ పాలయేత్ || ౫౪ ||

తా॥ ఓ స్వామీ! పాపాత్మకాలనగు నేను పూర్వజన్మంబున జేసికొనబడిన పాపముయొక్క ఫలము ననుభవించుటవలన నేవిధముగానయినను దుఃఖముగాని, విచారముగాని లేదు. ఈ ప్రకార మా చిన్నది పెనిమిటితో బలికి ఆ పెనిమిటిని సంరక్షించుచుండెను.

శ్లో॥ ఆనీయ జనకా ద్విత్తం బంధుభ్యో వరవర్ణినీ |
క్షీరోదవాసినందేవం భర్తారంచైవచింతయత్ || ౫౫ ||

తా॥ ఆ చిన్నది తన తండ్రివద్దనుండియు, బంధువులవద్దనుండియు ధనమును దెచ్చి పెనిమిటిని పోషింపుచు తన పెనిమిటిని పాలనముద్రించునంగు శయనించియుండు నారాయణమూర్తినిగా జూచుచుండెను.

శ్లో॥ శోధయంతీదివారాతౌ పురీషంమూత్రమేవచ |
నఖేనకర్షతీభర్తుః కృమీకష్టాచ్చనై శ్వనైః || ౫౬ ||

తా॥ రాత్రింబవళ్లును పెనిమిటియొక్క మాత్రా పురీషములను దీసివేసిబాగు పలుచుచు మరుపులయంగు కలుగుచుండెడి పురుగులను గోళ్ళతో మెల్లమెల్లగా నతి కష్టముతో తీసివేసి సంరక్షణ జేయుచుండెను.

శ్లో॥ నసాస్వపితి గాత్రౌతు నదివా వరవర్జసి ।

భక్తు ర్దుఃఖేనసంతప్తా దుఃఖ తేద మహాచత । ౫౮

తా॥ ఆచిన్నది తాత్రిగాని, పగలుగాని నిద్రించుటలేదు. పెనిమిటికి సంభవించిన గుఃముచే తాను గుఃఖపశువు నిట్లు పలుకుచున్నది.

శ్లో॥ దేవాశ్చ సాంతుభర్తారం పితరోయేచవిశ్రుతా । ౫౯

కుర్యంతు రోగహీనంమే భర్తారంగతకల్మషమ్ ॥

తా॥ దేవతలను, ప్రసిద్ధి కెందియున్న పితృదేవతలు నాపెనిమిటిని రక్షింతురు గాక. నా పెనిమిటిని రోగములేనివానిగను, పాపకహితునిగాను జేయుదురుగాక.

శ్లో చండికాయైప్రదాస్వామి రక్తమాంససముద్యవం । ౬౦

సుష్ప్వన్నం మాహిమోపేతం భర్తారోగ్యహేతవే ॥

తా॥ నాపెనిమిటి దేహమునందారోగ్యగా నుండుకొలకు రక్తము మాంసము లేక పెరుగు మొదలగు పదార్థములతో గూడిన యన్నమును మార్గాదేవీకి నమర్పించెదను.

శ్లో॥ మోదకాకారయిష్యామి విఘ్నే శాయమహాత్మనే ।

మందవారేకరిష్యామి చోపవాసాదృశైవత ॥ ౬౧

తా॥ మహానుభావుండైన విఘ్నేశ్వరును కుడుములను నివేదనము జేసెదను. పది శనివారములయందు నుపవాసము చేసెదను.

శ్లో॥ నోపభంజామిమధురం నోపభంజామివై ఘృతం ।

తైలాభ్యంగవిహీనాహం స్థాస్యేనైవాత్ర సంశయః ॥ ౬౨

తా॥ ఆ యుపవాసమునందు మధురపదార్థముగాని, నెయ్యి మొదలగు నే పదార్థముల ననుభవింపక శుక్రపవాసముజేసెదను. మఱియు అభ్యంగనము శేతాలంకారములను జేయకుండును ఇందువిషయమై యేమియు సందేహములేదు. అని దీక్షవహించియుండెను.

శ్లో॥ జీవతాంరోగహీనోయం భర్తామేశరదాంశశం ।

ఏవంసావ్యాహరద్దేవీ వాసరేవాసరేగతే ।

తదాచాగాన్మునిఃశ్చిన్మహాత్మాదేవలూహ్వయః ।

వై శా ఖ మానిధర్మాత్మాసాయాహ్లాతస్యవైగృహమ్ ॥ ౬౩

తా॥ నాపెనిమిటి రోగములేనివాడై నూలుసంవత్సరముల పర్యంతము జీవింప

వలయును. అని గూచిన్నది దీక్షవహించి దేవతాప్రార్థన జేయుచుండగా కొంత కాలముగడచినప్పటి నవ్వడు మహానుభావుండును. ధర్మస్వభావుండును దేవలుడను పెరుగల యొక ఘనీశ్వరుండు వైశాఖమాసములో సాయత్తికాలమునందు ఆమె గృహమునకు పచ్చెను.

శ్లో॥ తదావై భార్యయాచోక్తం భిషగ్వైగృహమాగతః ।

తేనవైరోగహానిస్స్యా త్రస్యాతిధం కరోమ్యహమ్ ॥ ౬౫

తా॥ బ్రాహ్మణునకు నతిశ్రమజః జేసినయెడల రోగముమానును- అనుయుక్తి శ్రమవ భార్య పిలువఁగా వైద్యుండగు ఆమునీశ్వరుడు గృహములోనికి వెళ్ళెను.

శ్లో॥ జ్ఞాత్వా త్వంధర్మవిముఖం భిషగ్వ్యాజేన వంచితః ।

పాదావనేజనంకృత్వా తజలంమూర్ఛిసా క్షిపత్ ॥ ౬౬

తా॥ నీవెప్పుడుధర్మము జేయ విఁగడవుగాన దానిని చెలిసికొని ఆమునీశ్వరుని గృహములోనికి పిలిచి దానిని చూచి మీఁదెట్టి పాదపుత్రాశనజేసి యాబలులను పెనిమిటికరస్సున జల్లెను.

శ్లో॥ పానకంచదదాతస్మై ఘర్మార్తాయమహాత్మనే ।

త్వయానుమోదితాసాయం ఘర్మతాపనివారకమ్ ॥ ౬౭

తా॥ మహానుభావుఁడును, ఎండ వేడిమిచే కీడింపఁబడిన యామునీశ్వరునకు గీర్వమ తాపమును బోగొట్టునట్టి పానకమును నీచే యనుజ్ఞగాని సాయంకాలమందు ఆచిన్నది యిచ్చెను.

శ్లో॥ సప్రాతరుదితేసూర్యే మునిఃప్రాయాదృథాగతః ।

అథచాత్మేనకాలేన సన్నిహతో భవత్త్వ ॥ ౬౮

తా॥ తఱువాత నాబ్రాహ్మణుఁడు ప్రాతఃకాలమున లేచి యింటికివెళ్ళెను. అటుతర్వాత కొద్దికాలములోనే నీకు సంధివ్యాధి కలిగెను.

శ్లో॥ త్రికూట సీయమావాయాం భర్తాంగుళిమఖండయత్ ।

ఉభయార్థంతయోశ్చైష్మ సహసాసమవద్యత ॥ ౬౯

తా॥ ఆరోగ్యనివారణముకొఱకు గరళమును నోటిలోనుంచబోగా యామె యొక్క ప్రేలును పెనిమిటివగు నీవుకొరికితివి, రెండవంతయువద్యము జేష్మము. శిఘ్రముగా పెరుగుచుండెను,

శ్లో॥ తత్తండమంగుళింపక్రైస్థితంభర్తుస్సుకోమలం ।

ఖండయిత్వాంగుళింభర్తా పంచత్వమగమత్తదా ॥ ౭౦

తా॥ అప్పుడు తనకేగిరిని పెనిమిటి కొఱకగా నామె పెనిమిటినినోటిలోనున్న తునకను తనవేళ్ళతోబయటికితీసెను. ఇట్లు భార్యయొక్క ఆవేగిరిని కొఱకి వెంటనే పెనిమిటి మృతినొందెను.

శ్లో॥ శయ్యాయాంసుమనోజ్ఞాయాం స్మరంతాంపుంశ్చలీంశుభాం ।
మృతంవిజ్ఞాయభర్తారం భార్యాకాంతిమతీతవ ॥ విక్రీత్యాచాపివలయం

గృహీత్వాచేంద్రసంబంధము । చక్రేచితింతేనసాస్త్వి మధ్యే కృత్వా
పతింతదా ॥ అవగుహ్యభుజాభ్యాంచ పాదౌచాస్త్విప్యపాదయోః ॥
ముఖేముఖంవినిశీప్య హృదయేతథా ॥ భుజచేభుజునందేవిహ్యత్కానం
సన్ని వేశ్యచ । దాహయామాసకల్యాణీ భర్త దేహంరుజాన్వితమ్ ॥
ఆత్మనాసహకల్యాణీ జ్వలితే జాతవేదసి ॥ 2౪

తా॥ మనోహరమైన శయ్యయందు పరుండి మొదట నుంచుకొనిన భోగము
దానిని తలచుకొనుచు నీవు ప్రాణములను విడువఁగా భార్యయగు కాంతిమతి తెని
మిటివగు నిన్ను మృతినొందినవానిగా చెలిసికొని తనచేతియందున్న కడియము
సమ్మివేసి చాలాకట్టెలనుకొని కౌప్యమును బేర్చించి దానిమధ్యను పెనిమిటివగు
నిన్ను సరుండఁబెట్టి నీభుజములలో భుజములు, పాదములలో పాదములు, ముఖము
లో ముఖము, హృదయములో హృదయము, కటిప్రదేశములో కటిప్రదేశము
కలసి కొనునట్లుగా నీశరీరముపైని మంగళపుగురాలగు యాకాంతిమతి తనశరీరము
నుంచి మండుచున్నయన్ని హోత్రములోతనశరీరములోగూడా రోగముచే ఓడింపఁ
బడి మృతిజెందిన పెనిమిటివడు నీశరీరమును దహింపజేసెను.

శ్లో॥ విముచ్యదేహం సహసా జగామ కతిం సమాలింగ్య మురారి
లోకం । పానీయ దానేన చమాధవేస్మిం న్నాదావనే జా దపి
యోగి గమ్యమ్ ॥ 2౫

తా॥ నీ భార్యయగు కాంతిమతి నీ శరీరమును తన శరీరమునుగూడ జేర్చి
దహింప జేవికొనుటవలనను, వైశాఖమాసములో మంచితీర్థమును దానము జేయుట
చేతను, అబ్రాహ్మణుని పాదప్రక్షళన జేయుటవలనను యోగీశ్వరులచే పొందఁదగి
న విష్ణులోకమును బొందెను.

శ్లో॥ త్వమంతకాలే గణికావిచింతయా దేహంత్యక్త్వాసక్త సమస్త
కిల్బిషః । జన్మవ్యాధం ప్రాప్తవాః ఘోరరూపం హింసా
సక్తస్సర్వదో శ్వేగకారి ॥ 2౬

తా॥ నీవు మరణకాలంబున భోగమాదానిని తలచుచు ప్రాణములను విడు
టచే సమస్త పాపములను బొందినవాడవై శరీరము చాలించి క్రూరముగు కిరాతజన్మము
నొంది ప్రాణులను వధించుచు నెల్లప్పుడు దుర్మార్గుఁడవుగా నుంటివి.

శ్లో॥ దత్తాత్రయూ పాసకస్యాపి దానే మాసేమజ్జా మాసే వేమాస
వర్యే । వ్యాధోజాత స్తేనజాతా సుబుద్ధి ర్ధర్మాక్ ప్రప్యం
సర్వసామైకహేతుః ॥ 2౭

తా॥ అన్నిమానసులలో శ్రేష్ఠమైన వైశాఖమాసములో నీభార్య పాపకము విచ్చుచుండఁగా ననుజ్ఞని చ్చితివిగాన యాపుణ్యవశముచే నీవు కిరాతజన్మ మెత్తినను సమస్త సౌఖ్యములనొసఁగునట్టి ధర్మములను జేసికొనవలయున నెడుబుద్ధి కలిగినది.

శ్లో॥ ధృతఁమూర్ధ్నా పాదశౌచావశిష్టం జలం మునే స్సర్వపాపహరిః । తే నేయం తే సంగతి ర్మే వనేస్మి న్యయా భూయాత్సంపద స్సంతతి శ్చ ॥ ౭౮

తా॥ పాపములను బోగొట్టునట్టి ఆరునీళ్ళనుని పాదప్రక్షాళనముజేసిన యుదకమును నీశకస్సునధరించుటచే నీ సంతతియందు నాతో సహవాసముకలిగెను. మరియు సంపత్తులు సంతతులు వృద్ధికొందియున్నవి.

శ్లో॥ ఇత్యేతత్సర్వమూఖ్యాతం పూర్వజన్మని యత్కృతం ।

కర్మపుణ్యం పాపకంచ దృష్టం దివ్యేనచక్షుషా ॥ ౭౯

తా॥ ఓ కిరాతుడా! ఈప్రకారముగా నీవు పూర్వజన్మమునందు జేయబడిన పుణ్యకర్మనుగాని, బాపకర్మనుగాని నివృద్ధిపైచే జూచి నీపూర్వజన్మమునందు జరగబడిన పృత్యాంతమునంతయు జెప్పితిని.

శ్లో॥ గోష్ఠంవాతేప్రసత్యౌమి యద్భవాంచోచ్చ్రతుమిచ్ఛతి ।

జాతాతేచిత్తశుద్ధిర్వై స్సస్తిభూయాన్మహామతే ॥ ౮౦

తా॥ ఓకిరాతుడా! రహస్యముగానుండిన యేధర్మమునైనను నీవు వినవలయునని కోరిగా నుండినయెడల చెప్పద నడుగుము. మిక్కిలి బుద్ధిగలవాడా! నీకు చిత్తశుద్ధి కలిగినది. నీరతుభయగుగాక.

నారదంబరీషసంవాదే కిరాత రహస్యధర్మంనామ అష్టాదశో

ధ్యాయ స్సమాప్తః

అథైకో న వింశో ౭ ధ్యాయః .

వ్యాధిః శ్లో॥ విష్ణుముద్దిశ్యకర్తవ్య ధర్మభాగవతాత్మభాః ।

తత్రాపిమాధవీయశ్చ ఇత్యుక్తంతుత్వయాపురా॥

తా॥ కిరాతుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ బ్రాహ్మణుడా! విష్ణుని గుఱించి జేయదగిన ధర్మములను జెప్పుచు వానిలో శ్రేష్ఠమైనవియు, భగవత్సంబంధమైనవియు, శుభముల నొసఁగునవియు నగు వైశాఖమాసధర్మములను ముఖ్యముగా జేయవలయునని చెప్పితిని.

శ్లో॥ సవిష్ణుఃకీదృశోబ్రహ్మనిఁవాతస్యహిలక్షణం ।

కింమాసంతస్యసద్భావే కైరేయోభగవాన్విభుః ॥ ౯

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుడా! ఆ విష్ణుమూర్తి యెటువంటివాడు? ఆయన యొక్క లక్షణములేమిటి? ఆయన ఉన్నాడని చెప్పటకు ప్రమాణమేమి? ఆ భగవంతుని యెటువంటివారు నెరిసికొనుచున్నారు?

శ్లో॥ కీదృశావైష్ణవాధర్మాః కేనాసాప్రీయతేహరిః ।

ఏతదాచక్ష్యమే బ్రహ్మ కింకరాయమహామతే ।

తా॥ విశేషబుద్ధిశాలివగు నో బ్రాహ్మణుడా! విష్ణుసంబంధములగు ధర్మము లేవి? ఏ ధర్మములచే విష్ణుమూర్తి సంతోషించును? దీనిసంతయు మీకుశిష్యుడ నగు నాకు జెప్పవలయును.

శ్లో॥ ఇతివృష్టస్తు వ్యాధేన పునఃప్రహసనై ద్విజః ।

ప్రణమ్య జగతామీశం నారాయణమనామయమ్ ।౪

తా॥ ఈ ప్రకారము కిరాతాడడుగంగా నా బ్రాహ్మణుడు స్రవంచయున కధిపతియు సర్వభాధారహితుడునగు విష్ణుమూర్తికి నమస్కరించి తిటిగి యిట్లు చెప్పచున్నాడు.

శంకః శ్లో॥ శ్రీనివాస్యాధప్రవక్ష్యామి విష్ణురూపమకల్మషమ్ ।

యదచింత్యంవిరింవాద్వై ర్దునిభిర్భావితాత్మభిః । ౫

తా॥ శంఖుడు చెప్పచున్నాడు. ఓ కిరాతుడా! పాపరహితమైనదియు బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలచేతను, మహామభావులగు మునీశ్వరులచేతను విచారింప శక్యముగాని విష్ణుస్వరూపమును జెప్పెదను వినుము.

శ్లో॥ పూర్ణశక్తిః పూర్ణగుణో నిర్దిష్టసకలేశ్వరః ।

నిర్గుణో నిష్కలోనంత సచ్చిదానందవిగ్రహః ॥ ౬

తా॥ విష్ణుమూర్తి సంపూర్ణమైనశక్తిగలవాడు; సంపూర్ణమైన గుణములుగల వాడు. దోషరహితుడు. సమస్తమునకు నధిపతి, గణదాహితుడు, నిమేషాది శూన్యుడు. పరిమితి లేనివాడు. సచ్చిదానందస్వరూపుడునై యుండెను.

శ్లో॥ యదేతమఖిలం విశ్వం చరాచరమనీదృశం ।

సాధీశంసాశ్రీయంయచ్చ యద్వశంనియతంస్థితమ్ । ౭

తా|| సంపదించుచుండెడి మనుష్యులును, సంపదించని పర్యతాదులునుగల ప్రపంచమేషిగలవో ఆ ప్రపంచమంతయు నెప్పడీరితిగానే యుండెను. మఱియు నీ ప్రపంచము అధిపతితో గూడినదియు నొకని యాధారము గలదియు నొకరిని యాశ్రయించియున్నదియు, నియతముగా నొకరి స్వాధీనములో యున్నదియునై యుండెను.

శ్లో|| అథ తేలక్షణంవచ్చి బ్రహ్మణః పరమాత్మనః । ఉత్పత్తి
స్థితిసంహారా హ్యవృత్తి ర్నియమస్తథా ॥ ప్రకాశోబంధ మోక్షౌచ
వృత్తిర్యస్మాద్భవంత్యపూ । సవిష్ణుర్బ్రహ్మసంభ్రా సౌకవీనాం సమ్మ
తో విభుః॥ ౮

తా|| పరమాత్ముడైన పరబ్రహ్మముయొక్క లక్షణములు చెప్పవచ్చునా స
ప్రపంచము ఉత్పత్తియు, నిలకడయు, సంహారమును, రాకపోకలును, నియంతృ
త్వము, ప్రకాశము, బంధము, మోక్షము మొదలగు వృత్తులెవరివలన జలుగుచుం
డునో ప్రభువగు నట్టి విష్ణుమూర్తియే పరబ్రహ్మమని విద్వాంసుల యభిప్రాయమై
యున్నది.

శ్లో|| సాక్షాద్బ్రహ్మైవైతం ప్రామాణ్యపశ్చద్భవోద్భవకానపి ।
బ్రహ్మశబ్దం సోపపదం బ్రహ్మదిషువిదోవిదుః । ౯

తా|| యధార్థజ్ఞానము గలవారు నారాయణమూర్తియే ప్రత్యక్ష పరబ్రహ్మ
మునుగా తెలిసికొనుచున్నారు. చతుర్ముఖబ్రహ్మ మొదలగువారియందు కూడ
బ్రహ్మశబ్దమును జెప్పచుండిరిగాని వారియందుచెప్పబడిన బ్రహ్మశబ్దము రూఢియే
గాని యాగికముకాదు.

శ్లో|| నాన్యేషాంబ్రహ్మతాత్వాపి తచ్చక్షై కాంతభాగినాం ।

తతేతచ్చాశ్రమగమ్యంహి జన్మాద్యస్యమహావిభోః ॥ ౧౦

తా|| ఆ నారాయణమూర్తియొక్క శక్తిలో యేదో కొంచెమంశము వలన
కలిగి చతుర్ముఖబ్రహ్మ మొదలగువారికి పరబ్రహ్మత్వమెట్లు సిద్ధించును. కాబట్టి
“జన్మాద్యస్యయతః, అను నూత్రమువలన నారాయణుడే సర్వభూతవ్యాపక పర
బ్రహ్మమని వేదాంతశాస్త్రముచే నిర్ణయింపబడినది.

శ్లో॥ శాస్త్రంచ వేదాస్మృతయః పురాణంస్తైతదాత్మకం ।
ఇతిహాసః పాంచరాత్రం భారతంచమహామతే । ఏతైశ్చేవమహావిష్ణు
జ్ఞే యోనాన్త్యైకధంచవ నావేదవిదముం విష్ణుః మనుతేచనరః
కృచిత్ ॥ ౧౩

తా॥ మంచజ్ఞానముగలవాడా! శాస్త్రములు, వేదములు, స్మృతులు
పురాణములు, ఇతిహాసములు, పాంచరాత్రాద్యాగములు, భారతము యీ మొద
లగునానిచేతనే ఆ విష్ణుమూర్తిని తెలిసికొనవలయునుగాని మఱియొకదానిచేతెలియ
బడదు. కాబట్టి వేదవేత్తకాని పురుషుడెన్నటికిని ఆ విష్ణుమూర్తిని చెలిసి
కొనఁడు.

శ్లో॥ నేందియైర్నానుమానైశ్చ నతరైశ్శక్యతేవిభుం ।

జ్ఞాతుం నారాయణం దేవం వేదవేద్యంసనాతనమ్ ॥ ౧౪

తా॥ ప్రభువును, ప్రకాశించువాడను. వేదములచే చెలియదగినవాడను,
పురాణపురుషుడనుగు నారాయణమూర్తిని తెలిసికొనుటకు శోత్రాగిందిరియ
ములుగాని, ప్రత్యక్షాది ప్రమాణములుగాని, తర్కాదియుక్తులుగాని సమర్థమైనవి
గావు.

శ్లో॥ అస్మైవజన్మకర్మాణి గుణాజ్ఞాత్వాయధామతి

ముచ్యంతే జీవసంఘాశ్చ సదాతద్వశవర్తినః ॥ ౧౫

తా॥ జీవసమూహములు ఆ భగవంతుని యవతారాదులను కృత్యములను
గుణములను తనబుద్ధికి తెలిసినకొలది యెఱిగినయెడల యెల్లప్పుడు ఆయన సన్ని
ధానమందుండి ముక్తిని బొందుచున్నవి.

శ్లో॥ క్రమాద్విష్ణోశ్చమాహాత్మ్యం యధాసాతిశయంభవేత్ ।

ఏతైకస్మిన్స్థితాశక్తి ర్దేవర్షిపితృమాతృకైః ॥ ౧౬

తా॥ అదికముగా నుండునట్టి విష్ణుచరిత్రమును కర్మముగా తనకు తెలిసిన
కొలది యెఱుంగవలయును. ఈయన సర్వశక్తియుతుడు. ఇతరులగు దేవతలు
మునీశ్వరులు పితృదేవతలు మొదలగువారు ఒక్కొక్కశక్తి నే గలిగియున్నారు.

శ్లో॥ ప్రత్యక్షే తౌణాగమేనాపి తద్ధైవానుమయాదపి ।

ఆదానరోత్తమంవింద్యా ద్పలేజ్జనేసుఖేతథా ॥ ౧౭

తా॥ బలము, జ్ఞానము, సుఖము మొదలగునవి గలుగుటచే పృత్యక్షము, ఆగమము, అనుమానము మొదలగు ప్రమాణములచే ప్రాణులన్నింటిలో మనుష్యుని అధికునిగా తెలిసికొనవలయును.

శ్లో॥ తస్మాద్భూపంశతగుణం విద్యాత్ జ్ఞానాదిభిర్భువి ।

భూపాన్మనుష్యగంధర్వా నిద్వాచ్ఛతగుణాధికా ౧౮

తా॥ ఆ మనుష్యునికంటె జ్ఞానము మొదలగునానితో గూడిత రాజు నధికునిగా జెప్పిరి. వానికంటె మనుష్యగంధర్వులను నూలురెట్లు అధికులనుగా జెప్పిరి.

శ్లో॥ తత్త్వాభిమానినోతేనాం స్తేభ్యోవిద్యాచ్ఛతాధికా

తత్త్వాభిమానిదేవేభ్య స్సప్తైనఋషయస్తదా ౧౯

తా॥ ఆ మనుష్యగంధర్వులకంటె తత్త్వజ్ఞానముగల దేవతలను నూలురెట్లు అధికులనుగా జెప్పిరి. లేదాంతజ్ఞానముగల దేవతలకంటె సప్త ఋషులను నూలురెట్లు అధికులనుగా చెలిసికొనవలయును.

శ్లో॥ సప్తర్షిభ్యోవరోహ్యగ్ని రగ్నేసూర్యాదయస్తథా ।

సూర్యాద్గురుర్గురోః ప్రాణః ప్రాణాదింద్రోమహాబలః ॥ ౨౦

తా॥ సమస్తఋషీశ్వరులకంటె అగ్నిహోతుఁడును, అగ్నిహోతునికంటె సూర్యుఁడును, సూర్యునికంటె గురువును, గురువుకంటె ప్రాణము, ప్రాణముకంటె ఇంద్రుఁడును మిక్కిలి బలముగలవారుగా జెప్పబడిరి.

శ్లో॥ ఇంద్రాచ్ఛిరిజాదేవీ దేవ్యాశంభు ర్గగద్గురుః । ౨౧

శంభోర్బుద్ధిర్మహాదేవీ బుద్ధేఃప్రాణోబలాత్మకః ॥

తా॥ ఇంద్రునికంటె పార్వతీదేవియు, పార్వతీదేవికంటె జగద్గురువగుసాంబమూర్తియు, ఆయనకంటె మిక్కిలి ప్రకాశించుచుండెడి బుద్ధియు, ఆ బుద్ధికంటె ప్రాణము నధికకర్తులు కలవిగా జెప్పబడినవి.

శ్లో॥ సప్రాణాత్పరమంకించి త్రాప్తేసర్వం ప్రతిష్ఠితం ।

ప్రాణాజ్ఞాతమిదంవిశ్వం ప్రాణాత్మకమిదంజగత్ ॥ ౨౨

తా|| ప్రాణముకంటె సధికమైనదేదియనులేడు. ఎవ్వఁడు పాణిమునలనే యున్నది. ఈ ప్రపంచముంతయు పాణిమునలనే కట్టినది. ఈ ప్రపంచము పాణిముక్తమైయున్నది.

శ్లో|| ప్రాణేవోతమిదంస్వయం ప్రాణాదేవహితేష్టతే ।

సర్వాధారమిమం పాపహస్సూత్రం సేలాంబుదప్రభమ ॥ ౨౩

తా|| ఈ ప్రపంచముతయు ప్రాణమునకే గూర్చబడినది. పాణిము నలకనే వ్యాపారమును జేయుచున్నది. కాబట్టి నిలమేఘముతో సమానకాంతి గల యా నారాయణమూర్తిని సర్వమున కాధారమగు వారమునువలెనే ప్రపంచ మున కంతయు నాధారమైనవానిగా జెప్పియున్నాను.

శ్లో|| లక్ష్మీ కటాక్షమాత్రేణ పాణిన్యాస్యస్థిదిర్భవేత్ ।

తా|| లక్ష్మీ దేవికి పెనిమిటియగు నారాయణమూర్తి ముచుగ్రహముదేత ప్రాణము నిలచియుండును.

వ్యాఖః|| శ్లో|| సాలక్ష్మీ క్తేనదేవస్య కృపాలేశైకభాజినీ ॥

సవిష్ణోః పరమంకించి న్నసమోవాకథంచన ।

కథంజీవేషుయాపాణి సూత్రినామాధికోభవత్ ॥ ౨౪

తా|| ఆ లక్ష్మీ దేవి కేవలేంద్రుండగు విష్ణుమూర్తియొక్క దయలో కొంచెము దయను బొందినదియేగానా, అనగా విష్ణుమూర్తియొక్క దయకు పాత్రురాలు విష్ణుమూర్తికంటె సధికమైనవాడును, సమానుఁడునులేడు. ఈ జీవులయందు వ్యాపించియున్న పాణిము నూత్రమువలెనే యేతీసుగా సధికమైయున్నది.

శ్లో|| నిర్ణయోవాకథంవ్యాస్య పాణిన్యాధిక్యేకథంవిభో ।

ఏతిదౌచత్వమేబిహ్మో కథంప్రాణాద్విభుఃపరః ॥ ౨౬

తా|| ౨ స్వామీ ! ఈ విష్ణుమూర్తికి పాణిమునకంటె సధికుఁడని నిష్ఠయించ బడుచున్నదో, నీక విష్ణుకంటె పాణిము సధికమైనదిగా నిర్ణయంపఁబడినదో జీ బ్రాహ్మణుడా ! దీనినంతయు నాకుఁజెప్పము.

శంఖః|| శ్లో|| శ్రుణువ్యాధప్రసయోమి యత్సప్త్యం నిర్ణయంత్యయా
పాణిన్యాధిక్యంసముద్దిశ్య జీవై శశ్చసకలైరపి ॥ ౨౮

తా|| ఓ కిరాతుడా ! నీవు దేనిని గురించి ప్రశ్నచేసితివో అట్టినిగ్గయము సమస్తజీవులచే విచారింపబడియున్నది కాబట్టి అట్టి ప్రాణాధిక్యతను గురించి చెప్పచున్నాను వినుము.

శ్లో|| పురానారాయణోదేవః సద్మసృష్టేసనాతనః ।

సృష్ట్యాబ్రహ్మాదికాన్తేవా నిదంప్రాహజనార్దనః

౨౮

తా|| పురాణపురుషుడగు నారాయణమూర్తి బ్రహ్మాండమును సృజించుచు బ్రహ్మ మొదలగు దేవతలను సృజించి ఆ విష్ణుమూర్తి గారితో నిట్లు పలికెను.

శ్లో|| సామ్రాజ్యహంస్థాపయేయం బ్రహ్మాణంవఃపతిప్రభుం యో
యుష్మాన్వధికోదేవో యావరాజ్యేసురేశ్వరాః ॥ తంస్థాపయత శీలా
ధ్యం శౌర్యాదార్యగుణాన్వితం । ఇత్యుక్తావిభువాదేవా స్సర్వేశకృ
పురోగమః॥ ఏవంవివది రేనోన్య మహంభూయామహంత్యితి॥ ౩౦

తా|| ఓ దేవతలారా ! మీయొక్క దేవతా సామ్రాజ్యమునకు బ్రహ్మదేవు సధిపతిని జేయుచున్నాను. కావున మీలో మంచి స్వభావము, శౌర్యము ఔదార్యము మొదలగు సుగుణము లెవనియందుండునో వానికి యువరాజత్వమిచ్చెద. వట్టివానిని చెల్వుమనగా నిండుడు మొదలగు సమస్తదేవతలను నేను అధికుడను నేనధికుడనని యొకరితో నొకరు పోట్లాడుకొనిరి.

శ్లో|| సర్వేవివదమానాశ్చ సూర్యంకేచిత్పరంవిదుః ।

శుక్రంచిత్పరంకామం కేచిత్తూష్ణింతుతస్థిరే ।

తేనిర్ణయమపశ్యంతః ప్రప్టుంనారాయణంయయుః 3౨

తా|| ఈ ప్రకారము వారుపోట్లాడుకొనుచు కొందరు సూర్యుడధికుడనియు కొందఱు దేవేంద్రుడధికుడనియు చెప్పిరి. మఱికొందరు యూరకుండిరి, ఇట్లు ఆ దేవతలు తమలో నెవరధికులో నిర్ణయించుకొనలేక విష్ణుమూర్తి యొద్దకు వెళ్ళిరి.

శ్లో|| నమసక్రత్వపురఃప్రాహు స్వర్వేప్రాంజలయోమరాః ॥
విచారితం మహావిష్ణో సర్వైరస్మాభిరంజనా । అస్మాసుదేవమధికం
నైవవిద్మకథంచనత్వమేవనిర్ణయంబ్రాహి దేవాస్సంశయినోఽమే॥

తా|| సమస్తమైనదేవతలు తిరిగి విష్ణుమూర్తియొద్దకు వెళ్ళి దోసిలిపట్టినమస్కా

రముచేసి యిట్లు పలుకుచున్నాడు. ఓ విష్ణుమూర్తి! మేమందఱము మీరుచెప్పగా శీఘ్రముగా నాలోచించితిమిగాని మాలో నెవరధికులో తెలిసికొనజాలమైతిమి. ఈ దేవతలందరు సుదేహముగలవారలై యుండిరిగాన నీవే నిర్ణయింపుము.

శ్లో॥ ఇతిపృథ్విమరై స్సర్వైః ప్రహసన్తి దమబ్రీహీత్ ।

తా॥ ఈప్రకారము దేవతలందఱుగగా నా విష్ణుమూర్తి చిరునవ్వుగలవాడై యిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్లో॥ దేహాద్యసార్వభౌమై రాజా ద్యస్మిల్లపాక్రమతిహ్యాయమ్ ।

ప్రతివ్యతిప్రవిష్టేతు యస్మిన్వైశ్చ్యుత్తితోభవేత్ ।

నదేవోహ్యాధికోనూనం నాపరస్తుకథంచన॥

3౬

తా॥ ఈ స్థూలదేహము జాగ్రదవస్థ గలిగియుండునప్పు డీ దేహమునుండి యే దేవత బయటికి వచ్చిన చేతనములేనిదియె యీ దేహము పడిపోవునో తిరిగి యే దేవత యీ శరీరమునందు బ్రవేశించిన చేతనముగలదియై వ్యాపారముజేయునో అదేవతయే అధికమైనవాడు. మఱియొక దేవత అధికవై నదికాదు,

శ్లో॥ ఇత్యుక్తాస్తైతతస్సర్వే తథా స్త్వితివచోబుధివన్

నిశ్చక్రామజయంతాహ్వః పాదాత్పూర్వం సురేశ్వరః॥ 3౭

తా॥ ఇట్లు దేవతలందరితోడను విష్ణుమూర్తి పలుకఁగా వారు ఆలోచనని యొప్పుకొనిరి. ఆనంతరము జయంతాడను దేవశ్రేష్ఠుఁడు పాదములను విడచి బయటికివచ్చెను.

శ్లో॥ తదాపంగుమముంప్రాహు ర్న దేహాపతితస్తదా ।

శ్రుణ్వన్విబన్వదక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తే చలన్నపి॥

3౮

తా॥ పాదములు పాదేంద్రియరహితములగుటవలన కుంటివాడైయుండెనుగాని శరీరము పడిపో వినుట, త్రాగుట, మాటలాడుట, వాననజూచుట చూచుట కద లుట మొదలగు న్యాపారములను జేయుచుండెను.

శ్లో॥ పశ్చాన్న్రహ్యద్వినిపాక్రంతో దక్షోనామప్రజాపతిః॥

తదాపండమముంప్రాహు ర్న దేహాపతితస్తదా॥

శ్రుణ్వన్విబన్వదక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తే చలన్నపి ।

తా|| ఆచంతరము మర్మసానములనుండి వత్తుండను బ్రహ్మ బయలుపెడలగా నపుంసకుడాయెనుగాని శరీరము పడిపోలేదు. వినుట మొదలగు సమస్తవ్యాపారములను జేయుచు నేయుండెను. (వెనుకటిశ్లోకములో ఆ వ్యాపారములన్నియు చెప్పబడినగాన యీ శ్లోకములో విభజన జెప్పక “మొదలగు,, అనే పదము ప్రయోగింపబడినది. ఇకముందు శ్లోకములన్నింటిలో నీ రీతిగానే జెప్పబడును.

శ్లో|| పశ్చాద్ధస్తాద్ధ్యోహ్మంత ఇంద్రస్సర్వామరేశ్వరః || హస్త
హీనమముంప్రాహు ర్న దేహఃపతితస్తదా | శ్రుణ్వన్విబన్ధ
దక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తేచలన్నపి || రం

తా|| ఆచంతరము సమస్తదేవతలకు నధిపతియగు దేవేందుగిడు హస్తముల నుండి బయలుపెడలిరాగా నింద్రియరహితమగుటచే చేతులవ్యాపారము లేక తుంటి చేయువాడువలెనే యుండెనుగాని దేహము పడనికైయుండి వినుట మొదలగు సమస్తవ్యాపారములను జేయుచు నేయుండెను.

శ్లో|| లోచనాభ్యాంవినిష్కాంత సూర్యస్తేజస్వినాంవరః | తదా
కాణమముంప్రాహు ర్న దేహఃపతితస్తదా || శ్రుణ్వన్వి
బన్ధదక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తేచలన్నపి || రం

తా|| ఆచంతరము పరీవాళముగలవారలలో శ్రేష్ఠుడగు నూర్ముడు సేత్రములనుండి వెడలిరాగా వేత్రింద్రియము లేక గ్రుడ్డివాడైయుండెనుగాని దేహము పడిపోలేదు. వినుట మొదలగు సమస్తవ్యాపారములను జేయుచు నేయుండెను.

శ్లో|| ఘ్రీణాత్పశ్చాద్వినిష్కాంతౌ నాసత్స్వేవిశ్వభేషజౌ |
అజిఘ్రాణమముంప్రాహు ర్న దేహఃపతితస్తదా |
శ్రుణ్వన్విబన్ధదక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తేచలన్నపి || రం

తా|| ఆచంతరము దేవవైద్యులగు ఆశ్వినిదేవతలు నాసికమునుండి వెడలిరాగా ఘ్రీణేంద్రియము లేకపోవుటచే వాసన తెలియకుండెనుగాని వినుట మొదలగు సమస్త వ్యాపారములను జేయుచు నేయుండెను.

శ్లో|| శ్రోత్రోద్దిశోవినిష్కాంతౌ నదేహపతిస్తదా |
తతాముంబధిరంప్రాహు ర్నమృతేతికథంచన |
శ్రుణ్వన్విబన్ధదక్ జిఘ్రక్ పశ్యన్నాస్తేచలన్నపి || రం

తా|| చెవులనుండి దిక్కులు వెడలిపోగా శ్రోత్రేంద్రియము లేకపోవుటచే తెలివివాడైయుండెనుగాని శరీరము పడిపోలేదు. వినుట మొదలగు సమస్తవ్యాపారములను జేయుచునేయుండెను.

శ్లో|| నరుణోరసనాయాస్తు వినిష్కాంత స్తతఃపరం

తదారసజమేవాహు ర్న దేహఃపతిత స్తదా ।

జీవన్ములన్నదన్నాసే తథాజానన్ శ్యసన్నపి

తా|| అటుపిమ్మట నరుణుడు నాలుకనుండి వెడలిపోగా రుచే గుర్తెరుగకుండెనుగాని శరీరము పడిపోలేదు. జీవించియు, కదలుచును, భక్షింపుచు నిట్లున్న విడుచుచు గుడ్డెరుంగుచునేయుండెను.

శ్లో|| తత్తోవాచోవినిష్కాంతో వహ్నిర్వాగ్గీశ్వరోవిభుః

తదామూకమముంధ్రాహు ర్న దేహఃపతిత స్తదా ।

జీవన్ములన్నదన్నాస్తి తదాజానన్ శ్యసన్నపి

తా|| అంతరము వాగ్విద్యుమునకు నధిపతియగు అగ్నిహోతుడు వెడలిపోగా ఇంద్రియము లేకపోవుటచే మూగవాడైయుండెనుగాని శరీరము పడిపోలేదు. జీవించుట మొదలగు సమస్తవ్యాపారములను కలదియగుచునేయుండెను.

శ్లో|| పశ్చాత్ప్రద్యోవినిష్కాంతో మనసాబోధనాత్మకః॥

తదాజడమముంధ్రాహు ర్న దేహఃపతిత స్తదా॥

జీవన్ములన్నదన్నాస్తి తదాజానన్ శ్యసన్నపి॥

ర౮

తా|| అనంతరము జ్ఞానస్వరూపుడగు మనస్సునుండి వెడలిపోగా తెలివిలేనివాడైయుండెనుగాని శరీరము పడిపోలేదు, జీవించుట మొదలగువ్యాపారములు కలదియగుచునేయుండెను.

శ్లో|| పశ్చాత్ప్రణోవినిష్కాంతో మృతమేనంతదావిదుః

పునరేవంతదాప్రాహు ర్దేవావిస్మితమానసాః॥

ర౯

తా|| అనంతరము ప్రాణము వెడలిపోగా శరీరము పడిపోయినాగున మృతినొందినవానిగా తెలిసికొని యా దేవతలందరు యాశ్చర్యముగలవార్తయప్పుడుతిరిగి యిట్లు పలుకుచున్నారు.

శ్లో|| దే హముత్తాపయేద్యస్తు పునరేవంవ్యవస్థితః ।

సవవహ్యధికోస్మాసు యువరాజాభవిష్యతి ||

౫౦

తా|| ఎవఁడు తిరిగి యీ దేహములో పరివేశింపఁగానే బ్రతికింపఁగలఁడో వాఁడే మనలో నధికుఁడనుగాన వాఁడే యువరాజుకు తగినవాడు.

శ్లో|| ఇత్యేవంతు ప్రతిశుత్త్య వివిశుశ్చయధాక్రమం ।

జయంతప్రావిశఃత్వాహ నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ || ౫౧

తా|| ఈ ప్రకారము వారు ప్రతిజ్ఞ చేసికొని ఆ దేవతలందరు యే స్థానమువలన యే దేవత బయలు వెడలునో అనుష్ఠానములట ఆయాదేవతలు తిరిగి పరివేశింపఁమొదలిడిరి. వారిలో ముందుగా పాదములనుండి బయలు వెడలివచ్చిన జయంతుఁడు తిరిగి పాదములను ప్రవేశింపగా ఆ శరీరము మృతినొందియుండెనేగాని జీవించలేదు.

శ్లో|| గుహ్యంచప్రావిశద్దత్తో నోత్తస్థా తత్కలేబరం ।

ఇంద్రోహస్తావివేశాధ నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ || ౫౨

తా|| అనంతరము దక్షప్రజాపతి గుహ్యస్థానమును, ఇంద్రుడు హస్తములను బ్రవేశించిరిగాని ఆ శరీరము జీవించలేదు.

శ్లో|| చక్షుస్సూర్యప్రవిష్టాభూ నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ ||

దిశశ్రోత్రేప్రవిశు రోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ || ౫౩

తా|| సూర్యుఁడు నేత్రములను, దిక్కులు కర్ణములను బ్రవేశించిరిగాని యా శరీరము బ్రతుకలేదు.

శ్లో|| వరుణఃప్రావిశజ్జహ్వం నోత్తస్థా తత్కలేబరం ।

నాసాంవివిశత్సురస్తా నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ || ౫౪

తా|| అనంతరము వరుణుఁడు నాలుకను, లక్ష్మినిదేవతలు గాసికమును బ్రవేశించిరిగాని యా శరీరము బ్రతుకలేదు.

శ్లో|| వహ్నిశ్చప్రావిశద్వాచం నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్

మనశ్చప్రావిశద్బ్రో నోత్తస్థా తత్కలేబరమ్ || ౫౫

తా|| అనంతరము అగ్నిహోత్రుఁడు వాక్కును, మనస్సును రుద్రుఁడు ప్రవేశించిరిగాని శరీరము బ్రతుకలేదు.

శ్లో॥ పశ్చాత్పాణోవివేశాసౌ తనోత్తస్థా కశేబరం । తదా
దేవావినిశ్చిత్త్య ప్రాణందేవాధికం విభుమ్ ॥ బలేజ్ఞానేచ వై రాగ్యే
ప్రాణనేపిచ । తతోభిషేచయాంచక్ర క్యారాజ్యే మహాప్రభుమ్ ।

తా॥ అనంతరము ప్రాణము ప్రవేశింపగా ఆశ్వినము బ్రతికిలేచెను. ఆపవను
బలము, జ్ఞానము, ధైర్యము, వైరాగ్యము, బ్రతికించుట మొదలగువానియందు
ఆ ప్రాణమునే అధిః మైనవానిగాను, దేవతలందరికిని ప్రభువునుగాను నిశ్చయము
జేసికొని పిమ్ముట ప్రభునగు నా ప్రాణమును యువరాజ్యాధికౌరవమునందు నియ
మించిరి.

శ్లో॥ ఉత్కృష్టస్థితిహేతుత్వా దుక్లమేకంతదాబగుః ।

తస్మాత్ప్రాణాత్మకం విశ్వం సర్వం స్థానరజంగమమ్ ॥ ౫౮

తా॥ ప్రాణము శరీరము బ్రతుకుటకు కారణమైనందున దానినే యధికమైన
దానినిగాజెప్పిరి. కాబట్టి సరాసర ప్రపంచమంతయు ప్రాణముచే నిండియున్నది.

శ్లో॥ అంతైఃపూర్ణైర్బలాధైశ్చ పూర్ణోయం జగతాంపతిః ।

సప్రాణహీనంజగద స్తికించి త్ప్రాణేనహీనం నచవైసమేతే॥

తా॥ ఈ ప్రాణము బలముగల తన పూర్ణమైన అంశంచేత ప్రపంచమంతయు
నిండి ప్రపంచమునకు అధిపతియైయుండెను. కాబట్టి ప్రపంచములో ప్రాణములేని
వస్తువులేదు. ప్రాణము లేనివస్తువులును వృద్ధిపొంద సేరదు.

శ్లో॥ ప్రాణేనహీనంస్థితిమన్నకించి త్ప్రాణేనహీనిం నచకించదస్తి
తస్మాత్ప్రాణస్సర్వజీవాధికోనో బలాధికస్సర్వజీవాంతరాత్మా

తా॥ ప్రాణములేనివస్తువు నిలుచుటలేదు. కాబట్టి ప్రాణములేని దేదియు
లేదు. కాబట్టి ప్రాణము సమస్తజీవులకంటె నధికమైనదియు, బలముగలదియు,
సమస్తజీవులకు సంతరాత్మయునై యున్నది.

శ్లో॥ ప్రాణాత్కోపి హ్యాధికోవా సమోవా శాస్తేదృష్ట
శ్శ్చుత పూర్వోనచాస్తే॥

తా॥ ఎవడైనను ప్రాణముకంటె నధికమైనవాడుగాని, ప్రాణముతోపమాన
మైనవాడుగాని యుండినట్లు నే జూడలేదు. శాస్త్రమువలనను ఓనియుండలేదు.

శ్లో॥ తత్తత్కార్యానుగఃప్రాణో హ్యేకోదేవోహ్యనేకధా ।
తస్మాత్ప్రాణంవరంప్రాణిహుః ప్రాణోపాసన తత్పరాః॥

తా॥ దేవుండగు ప్రాణము తానొక్కడయ్యును ఆయాకార్యముల ననుసరించి
అనేకస్వరూపములు గలవాడగుచున్నాడు. కాబట్టి ప్రాణము నుపాసనజేయు
వారు ప్రాణమునే ఆధికమైనదానిగా భజించుచున్నారు.

శ్లో॥ లీలయైనజగన్సృష్టం హంతుంపాలయితుంప్రభుమ్ ।
శేషాశీశివశక్రాద్యా శ్చేతనాశ్చజడాపి ।
వాసుదేవాద్యతేకోపి నై సంపరిభవిష్యతి॥ ౬౩

తా॥ ప్రాణుడు విలాసముగానే ప్రపంచమును వృజించుటకును పోషించు
టకును, నశింపజేయుటకును సమర్థుడైయున్నాడు. విష్ణువుగాక మిగిలిన ఆదిశేషువు
లేవుడు, ఇందుకు మొదలగు చేతనములు అచేతనములు అన్నియును ఈ ప్రాణుని
తిరస్కరించలేరు.

శ్లో॥ సర్వదేవాత్మకప్రాణ స్సర్వదే వమయోవిభుః
వాసుదే వానుగోనిత్యం తథావిష్ణువశస్థితః॥ ౬౪

తా॥ సమస్తదేవతల యంతర్వర్తియు సమస్తదేవతా స్వరూపుడును, సమర్థు
డునగు ప్రాణుడు విష్ణుమూర్తి ననుసరించి యా భగవంతుని వశపర్తియైయుండును

శ్లో॥ వాసుదేవప్రతీపంతు సశుణోతినపశ్యతి ।
దేవాఃప్రతీపంకుర్వంతి రుద్రేంద్రాద్భ్యాస్సరేశ్వరా॥

తా॥ ప్రాణుడు విష్ణుమూర్తికి వ్యతిరేకమైనదిషయమును వినడు, చూడడు.
రుద్రుడు, ఇంద్రుడు మొదలగువారు ఒకానొకప్పుడు విష్ణుమూర్తికి వ్యతిరేకమును
జేయుటయగుగలరు.

శ్లో॥ ప్రతిపంక్త్యాకురుతే నప్రాణ స్సర్వగోచరః ।
తస్మాత్ప్రాణో మహావిష్ణో ర్భలమాహు ర్మనీషిణః॥ ౬౬

తా॥ సమస్తప్రదేశములయందు వ్యాపించియుండినట్టి ప్రాణుడు విష్ణుమూ
ర్తికి నెప్పుడును వ్యతిరేకమును జేయడు. ఆ కారమువలన శ్రీ మహావిష్ణువునకు
ప్రాణము బలముగానుండెనని విద్వాంసులు చెప్పిరి.

శ్రీ॥ ఏవంజ్ఞాత్వామహావిష్ణౌ రాక్షసత్వం లక్షణంతథా ।

పూర్వబంధానుగంలింగం జ్ఞాంత్యచమివోరగః ।

విస్పృజ్యపరమంయూతే నారాయణమనామయమ్ ।

తా॥ ఈ ప్రకారము శ్రీ విష్ణుమాత్రియొక్క మహత్తులు లక్షణముల నెవరిని పూర్వజన్మంబునచేసిన కర్మశక్తులచే సంపూర్ణమైన శరీరత్రయ రూపమగుచుండు బంధమును శర్మము తూచుచు విడిచిపెట్టినట్లుగా విడిచిపెట్టి నాశనరహితుడగు పరమపురుషుడగు నారాయణమూర్తిని బొందుచున్నాడు.

శ్రీ॥ శుక్రత్వాశంఖోదితం వాక్యం పునర్వాక్యధః ప్రసన్నః ।

ప్రశ్నియావనతో భూత్వా పునఃప్రచ్ఛతంమునిమ్ ।

తా॥ ఈ ప్రకారము శంఖమునిశ్చయము చెప్పినవాక్యమును విని ఆకిరాతుడు నిశ్చలచిత్తముగలవాడై వినయవిధేయతలతోగూడి ముగ్ధుడని తిరిగి యామనిశ్చయనితో నిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శ్రీ॥ బ్రహ్మస్మహానుభావస్య ప్రాణస్యాచ్యజగద్గురోః । నఖ్యాత్తో మహిమాలోకే కథంసర్వేశ్వరస్యవై । దేవానాంచ మునీనాంచ భూషానాంచ మహాత్మనామ్ । మహిమాశ్రూయతేలోకే పురాణేషు సమాస్రతః । ఏతదాచక్ష్యమేబ్రహ్మ శ్రోతుంకౌతూహలంహిమే ॥ ౭౦

తా॥ బ్రాహ్మణుడా! మహానుభావుడను, ప్రపంచమునకు గురువునగు ఈ ప్రాణుయొక్క మహత్తు లోకములో నెచ్చువైనను ప్రసిద్ధిజెందియుండలేదు ఏమి కారణము? దేవతలయొక్కయు, మునీశ్వరులయొక్కయు, రాజులయొక్కయు, సత్పురుషులయొక్కయుమహత్తు లోకంలో పురాణములయందు ప్రసిద్ధి జెందియున్నది ఏమి కారణము? బ్రాహ్మణుడా! నాకు వినుటకు కుతూహలముగలిగియున్నది. కొలువై నీనినానియు సవిస్తరముగా జెప్పవలయును.

శంఖః శ్రీ॥ పూర్వాప్రాణోహరిం దేవం నారాయణమనామయం ।

స్వేమేధైర్యమ్మకామో గంగాతీరంయయాముదా ॥ ౭౧

తా॥ శంఖునినామని చెప్పచున్నాడు. పూర్వకాలంబున ప్రాణుడు సంతోషచిత్తముగలవాడై నాశనరహితుడగు విష్ణుదేవునిగురించి ఆశ్చర్యమేధుజ్ఞుడును శేనుదలచి గంగానదీతీరమునకు వచ్చెను.

శో! హలైశ్చకారభూశుద్ధిం నానామునిగతైర్వృతః ।
 అంతర్వల్మీకలీనస్తు కణ్వోనామసమాధిగః ।
 హలోత్కృష్టోఽపినిష్కాంతః కోధాదిదమువాచహః

తా|| ఆగంగాతీతమగు ప్రాణుడు భూశుద్ధినిజేయుటకు నాగలితోడున్నించు చుండగా నొకప్పుట్టలో సమాధివిస్మయంబుండిన కణ్వుడను మునీశ్వరునకు నాగలి వట్టుటవలన యా కణ్వుడు ఒకటికివచ్చి కోపముగలవాడై యిట్లు పలుకు చున్నాడు.

శో! దృష్టాపుగస్థితం ప్రాణం శశాపహమహావిభుం ।
 అద్యప్రభృతినఖ్యాతిం మహిమాభవనత్రయే ।
 తవనాహ్నోతి దేవేశ భూలోకేతువిశేషతః॥ 2౫

తా|| మహానుభావుడగు యా కణ్వుడు తన ముందున్న యా ప్రాణునిజూచి యిట్లు శపించుచున్నాడు. ఇది మొదలు మాడులోకములయందును నీకీర్తి ప్రసిద్ధి బొందకయుండును. అందునను భూలోకములో నేమియు ప్రసిద్ధిజెందను.

శో! ప్రఖ్యాతాస్తేభవిష్యంతి హ్యవతారాజగత్త్రయే ।
 ఇత్యుక్తోమునినాతేన వాయుఃకోధాత్తదాబ్రవీత్ ॥ 2౬

తా|| మాడులోకములయందును రామకృష్ణాద్యవతారులు ప్రసిద్ధిజెంది యుండును అని మునీశ్వరుడు శపింపగా వాయువుగూడ మిక్కిలి కోపము గలిగి యిట్లు పలుకుచున్నాడు.

శో! వినాపరాధంశప్రోసి తితిక్షుర్మాంనిరాగసం
 తస్మాత్కణ్వమహాబాహో గురుద్రోహీభవాశుచ॥ 2౭

తా|| ఓ కణ్వమునీశ్వరా! నాయుండేమియు సపరాధము లేకుండినను నన్ను నీవు యోర్పుగలవాడవై యుండియు నిష్కారణముగా శపించితివిగాన నీవుశిఘ్రముగానే గురుద్రోహము గలవాడవగుదువు.

శ్లో! లోకేనిందితవృత్తిశ్చ భవేత్యాహసదాగతిః ।
 తతఃప్రభృతిలోకేస్సేన్ద్రాణాస్యాస్య మహాప్రభోః ।
 నఖ్యాతోమహిమాలోకే భూలోకేతువిశేషతః ॥

తా|| మఱియు దూషితిమైన ప్రవర్తనగలవాడవగుదువు. అని వాయువు

లిజిగి కణ్డమహామునికి శాపమిచ్చెను. కాబట్టి అది మొదలు యీ లోకములో ప్రభువగు వాయువునకు ప్రసిద్ధి లేకయునది. మరియు భూలోకంలోనేమియు లేదు.

శ్లో॥ శాపాత్కణ్డగురుంజగ్ధ్వా సూర్యశిష్యోభవత్తదా ।
ఇత్యేతత్కథితంసర్వం యత్స్వప్తంతుత్వయాధునా ।
యచ్ఛోతవ్యమిత్యో వ్యాధిపృచ్ఛమాంమాచిచారయ॥౮౦

తా॥ ఓ కిరాతుడా ! ఇట్లు వాయువుచే శపింపబడి కణ్డమహాముని గురువును భక్షించి పిమ్మట నూర్చునకు కిష్కండాయెను. కాబట్టి నీవడిగినదానినంతయును జెప్పితిని. కాన యికముందు నేదయినను వినదగినది యున్నయెడల నడుగుము. ఆలోచింపవలదు.

వాయుశాపకథనం నామ ఏకోనవింశోధ్యాయ సంపూర్ణః

అ ధ విం శో ధ్యా యః

వ్యాధిః॥ శ్లో॥ కింజీవాభునాస్పృష్టా శోటిశోధనమాస్రితః ।
దృశ్యం తేభిన్నకర్మాణో నానామార్గాస్సనాతనాః ।
నైకస్వభావా ఏతేహి కుతపవ మహామతే ।
సర్వంతిత్పచ్చేతేమహ్యం విస్తరాత్తత్వతోపద॥

తా॥ కిరాతుడగుచున్నాడు. విశేషబుద్ధిగల యో మునీశ్వరా ! ప్రభువగు నారాయణమూర్తిచే అనేక శోట్లకొలది జీవులు సృజింపబడినవి యేమికారణము ? ఈ జీవులు అనేకిస్వభావములు గలవియై అనేక మార్గములననుసరించి చిరకాలమునుండియు వచ్చుచున్న యీ జీవులనేకకర్మములను జేయుచుండిరి. యేమికారణము ? ఓ, స్వామీ ! దీనినంతయు వినవలయునని కుతూహలము గలిగియుంటిని. కాబట్టి విశదముగా జెప్పవలయును.

శంఖః॥ శ్లో॥ త్రివిధాజీవసంఘాహి రజస్వత్స్వతమోగుణాః ।
రాజసారాజసంకర్మ తామసాస్తామసంతథా ।
సాత్త్వికాసాత్త్వికంకర్మ కుర్వంత్యే తేయథాకృమమ్

తా॥ శంఖమునీశ్వరుడు చెప్పుచున్నాడు. జీవసమాహములు సత్త్వగుణము రజోగుణము, తమోగుణమునని గుణత్రయభేదముచే మూడువిధములనుబొంది సాత్త్వికగుణముగలవారు సాత్త్వికకర్మమును, రజోగుణముగలవారు రాజకర్మమును, తమోగుణముగలవారు తామసకర్మమును కృమప్రకారముగా జేయుచుందురు.

శ్లో॥ క్వచిచ్ఛగుణవైషమ్య మేతేషాం సంస్పృతౌభవేత్ ।

। తేనైవోచ్ఛావచంకర్మ కుర్వంతఃఫలభాగినః ॥

తా॥ ఈ జీవులు జన్మమెత్తి సంసారమునుబోందియుండగా నొకొకప్పుడు గుణముల వ్యత్యాసము కలుగుచుండును. ఆ గుణముల న్యూనాధికమువలన న్యూనాధిక భగ్నములను జేయుచు అధికకర్మమున కధికఫలమును, తక్కువకర్మమునకు తక్కువఫలము ననుభవించుచుండును.

శ్లో॥ క్వచిత్సుఖం క్వచిద్దుఃఖం క్వచిచ్ఛాభయమేవచ ।

గుణానామేవవైషమ్యా త్ప్రపువంతి సరాశిమే॥

తా॥ ఒకప్పుడు సుఖము నొకప్పుడుదుఃఖము నొకప్పుడు భయము ఒకప్పుడు భయము లేకపోవుట యీ కిలిగా నీ మనుష్యులు గుణముల వ్యత్యాసమువలన ఫలములను పొందుచున్నారు.

శ్లో॥ ప్రకృతిస్థాశ్రమేజీవా బద్ధావతైర్దుశైస్త్రిభిః ।

గుణకర్మానురూపేణ కర్మణోవ్యత్యయఃఫలం ।

గుణానుగుణ్యంభూయస్తే ప్రకృతించూరిత్యమిజనాః॥ 2

తా॥ ఈ జీవులు మాయాలోనుండి సత్వగజ్వమోగుణగులచే బద్ధులై గుణములకు తగిన కర్మములనుజేయుచు కర్మములకు తగినఫలములను పొందుచు చిట్లు చూటి చూటికి గుణములనుసరించి యీ మనుష్యులు మాయనేపొంది తగినఫలము ననుభవించుదురు.

శ్లో॥ ప్రకృతిస్థాప్రాకృతికా గుణకర్మాభిమూర్తితాః ।

గతించాప్రాకృతికంయాంతి వ్యత్యయః ప్రకృతేర్మహీ॥

తా॥ మాయాసంబంధముగల యీ జీవులు మాయకు లోబడి గుణకర్మముల ననుసరించి జన్మంబులనెత్తుచు మాయాసంబంధముగు మార్గమునే యనుసరించుచున్నారు. మాయననుసరించిన జీవులకేగానిభేదము మాయకేమియువిషయములేదు.

శ్లో॥ తామసాదుఃఖబహుశా స్పదాతామసవృత్తయః ।

నిర్దయానిష్ఠురాలోకే సదాద్వేషైకజీవినః ।

రాక్షసాద్యాఃపిశాచాంతాస్తామసీంద్రాంతివై గతిమ్ ॥

తా|| తామసవృత్తిగలవారలు యెల్లప్పుడు విశేషముఃఖములను నొందువారును దమజేనివారును కఠినమైన ఈ లోకములో నెల్లప్పుడు విరోధము గల్గియుండియు జీవించుచు రాక్షసజన్మము మొదలు పిశాచమువరకునును జన్మములకెత్తుచు తమోగుణసంబంధమైన చూడములనే యనుసరించుచుండును.

శ్లో|| రాజసామిశ్రమతయః కర్తారఃపుణ్యపాపయోః ।

పుణ్యాస్వర్గంప్రాప్నువంతి క్వచిత్పాపాచ్చయాతనాం ।

అతఏతేమందభోగ్యా అవర్తంతే పునఃపునః ॥ ౧౧

తా|| రశోగుణముగలవారు ముశ్రమముగు బుద్ధిగలవారై పుణ్యపాపముల రెండింటిని జేయుచుండును. అప్పుడు పుణ్యమధికముగా నుండినయెడల స్వర్గలోకమును పాపాధికమైనయెడల నరకమును బొందుచుండును. తాబట్టి జ్ఞానము జేనట్టివారు చూటిచూటికి నీ సంసారచక్రములో తిరుగుచుండును.

శ్లో|| ధర్మశీలాదయావంత శ్శ్రద్ధావంతో ననూయకాః ।

సాత్వికాసాన్నిధ్యకింనృత్తి మనుత్తిష్ఠంతతనతే ॥ ౧౨

తా|| ధర్మస్వభావము గలవారును, దయగలవారును, శ్రద్ధగలవారును, అనూయ జేనివారును, సాత్వికగుణముగలవారునగు శత్రువులును మంచికర్మముల నాచరింపుచునేయుండును.

శ్లో|| తేచోర్ద్వయాంతివిమలా గుణాపాయేమహాజనః ।

అతోవిభిన్నకర్మాణః పృథగ్భావాఃపృథగ్విధాః ॥ ౧౩

తా|| ఆ శత్రువులును మిక్కిలి తేజస్సుగలవారై నిర్మలమై త్రిగుణముల నతిక్రమించి యుత్కృష్టలోకమును బొందుదును. తాబట్టి జీవులు జేటుతేటుగా కష్టము, వేటువేటు స్వభావములు, తేరువేరు ప్రవృత్తినలు గలవారైయుండును.

శ్లో|| గుణకర్మానురూపేణ తేషాంవిష్ణుకృహావ్రభుః ।

కర్తాశికారయేత్ జ్ఞానీసస్వరూపావ్తయేవిభుః ॥ ౧౪

తా|| మహానుభావుడగు విష్ణుమూర్తి వారి వారి కర్మలను గుణములననుసరించి కర్మలను జేయించుచున్నాడు. జ్ఞానముగలవాడు స్వకీయరూపమును బొందుటకు సమర్థుడైయున్నాడు.

శ్లో॥ విష్ణుఁడైషమ్యువైర్ఘృణ్యే పూర్ణకామస్యవై నహి ।

సృష్టింస్థితంహృతంచైవ సవమేవకరోత్యయమ్ ।

స్వగుణాదేవతేనర్వే కర్మణఃఫలభాగినః :

౧౫

తా॥ సంపూర్ణకోకలు గలవాడైన విష్ణుమూర్తికి భేదబుద్ధిగాని, దమలేకుండుటగాని లేక సృష్టిస్థితిలయములను సహనముగానే జేయుచున్నాడు. కాబట్టి సమస్తజీవులు తమ కర్మానుష్ఠానముగానే ఫలమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ ఆరామోస్తాయథాసర్వాం తస్మిన్సంవర్ధయతిద్రుమాన్ ।

ఏకకుల్యాజలంగాహ్యం ద్రుమాశ్చప్రకృతింగతాః ।

నారామోస్తరివై షమ్యం వైర్ఘృణంవాంధంచనః ॥

తా॥ తోట వేసినవాడు చెట్లకు నొక్కప్రదేశమంచుండునట్టి జలమునుచెచ్చి పోసి సమానముగా పోషించినప్పటికిని యా వృక్షములు వాటిస్వభావమునే పొందుచుండును. (అనగా కొన్ని మంచివిగాను, మరికొన్ని చెడ్డవిగాను పెరుగును) కాబట్టి తోట వేసినవానికి వైషమ్య వైర్ఘ్యము మొదలగు భేదబుద్ధులు లేవుగదా.

వ్యాధఃశ్లో॥ జానానాంపూర్ణభోగానాం కదాముక్తిర్భవేన్నునే ।

సృష్టికాలేధవాహ్యంత కాలేవాస్థాపనస్యచ॥

౧౬

తా॥ ఓ మునీశ్వరుడా! సంపూర్ణ జ్ఞానైశ్వర్యముగల జనులకు సృష్టికాలం లో ప్రళయకాలంలో స్థితికాలములో ఎప్పుడు ముక్తికలుగునో చెప్పుము.

శ్లో॥ క్వచిచ్చసృష్టికాలస్య సంహారస్యాపివైస్థివేః ।

ఏతద్విస్తార్యమేబ్రహ్మ భగవచ్ఛ్రేష్ఠితంవద॥

౧౭

తా॥ ఒకప్పుడు సృష్టిగా గనుపించుచున్నది. ఒకప్పుడు స్థితినిబొందుచున్నది. ఒకప్పుడు నాశనమును బొందుచున్నది. ఈ మూడు కాలములలో నెప్పుడు ముక్తిని పొందుదురు? ఓ బ్రాహ్మణుడా! భగవంతుని చరిత్రయు నెరుగవలెనని యున్నది. కావున నాకు సవిస్తరముగ జెప్పమని కిరాతుడడిగెను.

శంఖః॥శ్లో॥ చతుర్వ్యగసహస్రాణి బ్రహ్మణోదివముచ్యతే ।

రాత్రిశ్చతాపతీతస్య హ్యహోరాత్రోందివంభవేత్ ॥

౨౦

తా॥ శంఖమహాముని చెప్పుచున్నాడు. నాలుగువేల యుగములు బ్రహ్మ

దేవునకొక పగలగును. అన్నియుగములు తిరిగియొకయెడల ఒకరాత్రియు నగును.
ఇట్టి పగలురాత్రి కలసి బ్రహ్మదేవున కొకదినమగును.

శ్లో॥ దశపంచదినాన్యాహుః పక్షమాసోద్వయాత్మకః ।
మాసద్వయంబుతుంప్రాహు రయనంచబుతుత్త్రయం ।
అయనేద్యేవత్సరస్సన్య త్తాదృక్పతసమాయది ।
గచ్ఛంతిబ్రహ్మణోహ్యస్య బ్రహ్మకల్పంతదావిదుః ॥

తా॥ పదిహేనుదినము లొక పక్షమగును. రెండుపక్షము లొకమాసమును, రెండుమాసము లొకబుతువును, మాడుబుతువు లొక అయనమును, రెండుఅయనములు ఒక సంవత్సరమునుఅగును. అట్టి నూరుదివ్యసంవత్సరములు బ్రహ్మకుగడచిన పిమ్మట బ్రహ్మకల్పము అప్పుడు జరుగునని పెద్దలు వచియించిరి.

శ్లో॥ తావాహిపశ్యయకాల ఇతి వేదవిదాంమతమ్ ॥

తా॥ పూర్వము చెప్పిన కాలనిర్ణయముచొప్పున జరిగినది పశ్యయమని వేదవేత్తల యభిప్రాయమైయున్నది.

శ్లో॥ పశ్యయస్త్రినిధఃప్రోక్తో మానవోమానవాత్మయే ।
దై నందినోద్వితీయోహి బ్రహ్మణోదివసాత్మయే ।
బ్రహ్మణోధలయేపశ్చా ద్బ్రహ్మంచపశ్యయంవిదుః॥ ౨౪

తా॥ పశ్యయము మాడువిధములుగా జెప్పబడినది. అది యేలాగుననగా మనుష్యులందరు నశించినప్పుడు కలిగినది మానవ ప్రళయమనియు, బ్రహ్మదేవునకు నొకదినము గడచినపిమ్మట జరిగినది దినప్రళయమనెడు రెండవదియనియు, నూరు సంవత్సరములు గడచినపిమ్మట బ్రహ్మనశంపఁగా జరిగినది మూడవది బ్రహ్మ ప్రళయమనియు నిట్లు మాడువిధములుగా జెప్పిరి.

శ్లో॥ బ్రహ్మణస్తుముహూర్తేతు మనోస్తుపశ్యయంవిదుః ।
ప్రాయోతువ్యతీతేషు చతుర్దశసువైక్రమాత్ ।
దై నందినలయంప్రాహుః ప్రళయానాంస్థితింపునః

తా॥ బ్రహ్మోత్సవకు నొక ముహూర్తమైనయెడల మనువునకు పశ్యయమగును. క్రమముగా పదునాలుగు పశ్యయములు జరిగిన పిమ్మట దినప్రళయములు జరుగుచుండును. కాబట్టి పశ్యయములస్థితి యిట్టిది.

శ్లో॥ త్రయూణామేవలోకానాం లయోమన్వంతరేభవేత్ ।
చేతతనానాంతదానాశో సలోకానాంక్షయోభవేత్ ।

ఉదత్తై రేవపూర్తిశ్చ యథాపూర్వం తథాపునః॥ ౨౭

తా॥ మన్వంతరమందు మాడులోకములు నశించును. అప్పుడు చేతనములు మాత్రమునశించి స్థావరరూపముగానుండి లోకములునశింపక పూర్వమువలెనే యుదకములచేత నిండియుండును.

శ్లో॥ మన్వంతరాంతేభూయాత్తు చేతనానాంపునర్భవః ।

దై నందినలయేవ్యాధ సర్వస్యాపిక్షయోభవేత్ ॥ ౨౮

తా॥ మన్వంతరము సంపూర్ణమైన పిమ్మట చేతనములు తిరిగి జనియించును. దైవాదులు! దినదినము జరుగునట్టి ప్రళయమునిలో వస్తువులు నశింతును.

శ్లో॥ సత్యలోకంవినాసర్వే లోకానశ్యంతిసాధివాః ।

సచేతనాస్సాధిభూతాః ప్రసుప్తే చతురాననే॥ ౨౯

తా॥ బ్రహ్మదేవుడు నిద్రించగా దినప్రళయము జరిగి అప్పుడు బ్రహ్మ లోకముగాక మిగిలిన సమస్తలోకములు అధిపతులతోడను, చేతనములతోడను, అధిదేవతలతోడను గూడ నశించిపోవును.

శ్లో॥ తత్త్వాభిమానినోదేవాః కేచిచ్ఛమునయస్తథా ।

శిష్యంతిసుప్తాస్సర్వేపి సత్యలోకవ్యవస్థితాః ॥ ౩౦

తా॥ వేదాంతజ్ఞానమునందు పూర్ణులైన కొందరు దేవతలు, కొందరు మునీశ్వరులు మఱియు నెవరైనను జ్ఞానముగలవారందరును దినప్రళయమునంగు నశింపక మిగిలియుండి సత్యలోకములో బ్రహ్మతోగూడ నిద్రించుచుండురు.

శ్లో॥ తిష్ఠంతిసుప్తిమాపన్నా యావత్కల్పమతీంద్రియాః ।

పునర్నిశాత్యయేబ్రహ్మ యథాపూర్వమకల్పయత్ ॥ ౩౧

తా॥ అజ్ఞానులు దినకల్పమగువంతప్రళయము నిద్రించుచు విషయవ్యాపార రహితులైయుండురు. ఇట్లు రాత్రి గడచినపిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు తిరిగి పూర్వము సృజించినరీతిగా ప్రళయమును సృజించును.

శ్లో॥ ఋషీద్దైవానితృణాలోకా స్థర్మాన్వర్ణాన్ప్రధక్ ప్రధక్ ।

పునర్దేశావతారాహి విషాద్దేవస్యచక్రీణాః॥ ౩౨

తా॥ మునీశ్వరులను, దేవతలను, పితృదేవతలను, భూరాదిలోకములను ధర్మములను వేరువేరుగా వర్ణములను, దేశములను చక్రీభారియగు విష్ణుమూర్తియొక్క అవతారములను సృజించెను.

శ్లో॥ నియమేనభవంత్యేతే తథాన్యేపిచభూరిశః ।
దేవతాఋషయశ్చైవ ఆకల్పంచగిరాంఽతేః॥

తా॥ ఈ దేవతలును, మునులును మఱియు సమస్తదేవతలును బ్రహ్మదేవుని కల్పాంతమువరకు నియతముగా నివసించియుండురు.

శ్లో॥ పునరేవాభివర్తంతే బ్రహ్మణాసహముక్తిగాః ।
భూపాశ్చసాధవోయేచ సిద్ధింప్రాప్తాఃపరంగతా ।
తేనైవచాభివర్తంతే సత్యలోకవ్యవస్థితాః ॥ 3౪

తా॥ ముక్తినిబొందినవారును, న్యాయపరిపాలనజేసిన రాజులును, సిద్ధినిబొందిన విరాగులును వీరందరును బ్రహ్మలోకమునందుండి బ్రహ్మదేవునితో గూడ నిద్రించుచు తిరిగి జేయుచుండురు.

శ్లో॥ తద్రాశిగాఃపునర్యాంతి తన్నామ్నాశుతీసంస్థితాః ।
తత్తద్గోతేషుజాయంతే తత్తత్కర్మరతాస్సదా॥

తా॥ ఆయా రాశులయందుండిన దేవతలు, మునులు మొదలగువారు వారివారికి వీధియైయుండు వేదానుసారములై ఆయాగోత్రములయందు జనియించి యెల్లప్పుడు వారివారికి విధ్యుక్తకర్మములను జేయుచుండురు.

శ్లో॥ దైత్యానామపి సర్వేషాం యదాకలియుగాత్యయః ।
కలినాసహగచ్ఛంతి స్వాంగతినిరయాలయాః ।
తేషాంచరాశి సంస్థాయేతన్నామానోపరేపిచ ।
జాయంతేకర్మణాస్సేన తత్తత్కర్మవిధాయకాః ॥

తా॥ కలియుగమంతమైన పిమ్మట రాక్షసులు, పితృచములు మొదలగువారు తమస్థానమును సర్వస్థానములను కలిపురుషునితో గూడ పొందుదురు. ఆ పితృచగణములయందుండినవారును, ఆయాపేరుగల యితరులును తమతమ కర్మానుగుణ్యముగా జనియించి ఆయాకర్మములను జేయుచుండురు.

శ్లో॥ సృష్టికాలంప్రవత్యౌమి ముక్తికాలంతద్దేవచ ।

బ్రహ్మాదీనాంచ దేవానాం సమాహితమనాభవ ।

తా॥ ఓ కిరాతుడా! బ్రహ్మమొదలగు సమస్తదేవతల సృష్టికాలమును ముక్తికాలమును జెప్పచున్నాను. సావధానచిత్తముగలవాడవై యుండుము.

శ్లో॥ నిమేషోదేవదేవస్య బ్రహ్మకల్పసమోమతః ।

తస్యైవసానేహోన్మేషో దేవదేవశిఖామణేః ।

నిమేషాంతేభవేదిచ్ఛా స్రవ్యంతోకాంశ్చకుక్షిగాః॥ ౪౦

తా॥ దేవతలకు దేవుడగు ఆ విష్ణుమూర్తియొక్క కన్నమాయుట బ్రహ్మ దేవునకు కల్పమగును. ఆ కల్పమంతమైనపిమ్మట దేవతాసార్వభౌముండగు ఆ భగవంతుని కన్నుదెఱచుట సంభవించును. ఇట్లు కల్పమంతమైనపిమ్మట భగవంతుని హృదయమందున్న లోకములను తిరిగి సృజించవలయునని కోరిక కలుగును.

శ్లో॥ సోపశ్యతోన్న్వదరేసర్వా స్తేవసంఘాననేకతః ।

సృజ్యాన్ముక్తానముంలింగం లింగభంగముపాగతాః॥ ౪౧

తా॥ ఆ భగవంతుడు తన హృదయమందుండినదియు సృజింపదగినవారను లింగశరీరముతోగూడినవారను, తింగశరీరభంగమైనవారనునగు అనేక జీవసమాహములను సృజింపవలెనని నిచ్చగలవాడాయెను.

శ్లో॥ సుత్రాస్మృతిస్థాస్సర్వేపి తమోగాలపినర్వతః । పూర్వకల్పే

లింగభంగ మాపన్నావిధిపూర్వకమ్ । మానవాంతాజీవకోశా

జీవన్నుక్తాశ్చముక్తిగాః । పూర్వకల్పేవిముక్తాశ్చ బ్రహ్మద్యా

మానవాంతికాః । ధ్యానసంస్థాహీతిష్ఠంతి విఘ్నకుక్షిగతాః॥

తా॥ నిద్రించుచున్నవారును, జాగృతకలిగియున్నవారును, అజ్ఞానదశయందున్నవారును, పూర్వకల్పములో విధివ్రతారముగా లింగశరీరభంగముగలవారును విపీలిక మొదలు మనుష్యుఃపదముగాగల జీవులను, ముక్తినిబొందినవారును, జీవన్ముక్తిగలవారును, పూర్వకల్పముతో బ్రహ్మ మొదలు మనుష్యపర్యంతము ముక్తిని బొందినవారునగు సమస్తజీవరాసులు పృథ్వీకాలమునందు విష్ణుమూర్తియొక్క హృదయమనందుండి ధ్యానముజేయుచుండురు,

శ్లో॥ ఉన్మేషప్రధమేభాగే చతుర్వ్యూహాత్మకోవిభుః ।

భూత్వాతుపూర్వషాడ్గుణ్యా ద్వాసు దేవాచ్ఛవ్యూహాత్ ।

దత్వాతుబ్రహ్మణోముక్తిం సాయుజ్యజ్ఞాంమహావిభుః॥౪౧॥

తా॥ కన్ను చెరచినంతటనే పద్మజైశ్వర్యసంపన్నుడగు విష్ణుమూర్తి వాసుడే వాది నాలుగువూహమును గలవాడగుటవలన వాసుడేవపూహము ననుసరించి బ్రహ్మదేవునకు సాయుజ్యమనెను ముక్తినిచ్చును.

శ్లో॥ దత్వాత్పదనుసాయుజ్యం తత్త్వజ్ఞానంమహాత్మనాం ।

సారూప్యంచైవకేషాంచి త్సామీప్యంచతథావిభుః ॥

సాలోక్యంచతథాన్యేషాం దత్వాదేవోజనార్దనః ।

అనిరుద్ధవశేసర్వాః స్థితాఃలోకానలోకయత్ ॥ ౪౨

తా॥ బ్రహ్మదేవునకు సాయుజ్యముక్తి నిచ్చినపిమ్మట మఱియు కొందరు మహానుభావులకు తత్త్వజ్ఞానమును, కొందరకు సారూప్యముక్తియును కొందఱకు సామీప్యముక్తియును, కొందరకు సాలోక్యముక్తియును ప్రభువగు విష్ణుమూర్తి యిచ్చును. మఱియు అనిరుద్ధపూహము ననుసరించి భగవంతుని కుక్షియందుండిన సమస్తలోకములను జూచుచుండును.

శ్లో॥ ప్రద్యుమ్నస్యవశేదత్వా సృష్టింకర్తుం మనోదధే ।

మాయాంజయాంకృతింశాంతి ముపయేమేస్వయంహరిః ॥

తా॥ ఆవిష్ణుమూర్తి ప్రద్యుమ్నపూహములోనుండి సృష్టినిజేయుటయందిచ్చు గలవాడగును. ఈ విష్ణుమూర్తి మాయ, జయ, కృతి, శాంతి అనునాలుగు శక్తులను వాసుడేవము, అనిరుద్ధము, ప్రద్యుమ్నము, సంకర్షణము అను నాలుగు పూహముల యందుండి కృమముగా వరియించెను.

శ్లో॥ చతుర్వ్యవహైపూర్ణగుణై ర్వాసుదేవాదికైఃక్రమాత్ ।

తాభిర్యుక్తోమహావిష్ణో శ్చతుర్వ్యహాత్మకోవిభుః ।

భిన్నకర్తాయంలోకం పూర్ణకామోవ్యజీజనత్ ॥

తా॥ ప్రభువగు విష్ణుమూర్తి పూర్ణమైన గుణములుగల వాసుడేవము మొదలు గాగల నాలుగుపూహములు గలవాడై మాయ మొదలగు నాలుగుశక్తులతో గూడి సంపూర్ణమైన లోకము గలవాడగుచు ప్రపంచమును వేరువేరుకర్మములు అభిప్రాయ లుగలదానిగా సృజించెను.

శ్లో॥ ఉన్నేషాంతేపునర్విష్టు ర్యోగమాయాంసమాశ్రితః ।

సంకర్షణాద్వ్యాహత్యాచచ్చ హారత్యేతచ్చరాచరం ।

త తత్సర్వమాఖ్యాతం కార్యంచింత్యంమహాత్మనః॥ ౫౧

తా॥ ఈ ప్రకారముగా బ్రహ్మదేవునకు పగలు ఆగునంతకాలము సృష్టి జేసినపిమ్మట విష్ణుమూర్తి యోగమాయ వాళయించి కన్నులుమూయగా బ్రహ్మ దేవునకు రాత్రియగును. అప్పుడు విష్ణుమూర్తి సంగత్యమును పూహమునుబాంది జంగమస్థావరాత్మకమైన యీ ప్రపంచమునంతయు నశింపజేయును. కాబట్టి మహానుభావుడగు విష్ణుమూర్తి యొక్క కృత్యమిరీతిగా జరుగుచుండును. కాన విచారించి దానినంతయును జెప్పితిని.

శ్లో॥ యదచింత్యందుర్విభావ్యం బ్రహ్మదైరవియోగిభిః ॥

తా॥ ఓ కిరాతుడా! ఆ భగవంతుని కృత్యములు బ్రహ్మ మొదలగుదేవతల చేతను, యోగీశ్వరులచేతను తెలిసికొన శక్యముకానివైయుండును.

వ్యాధః॥ శ్లో॥ కేవాభాగవతాధర్తాః కైర్విష్ణుశ్చప్రసీదతి ।

తానహంశ్రోత్రమిచ్ఛామి సాంప్రతంపదనాన్మునేః ॥ ౫౨

తా॥ కిరాతుడాడడుగుచున్నాడు. ఓ మునీశ్వరా! భగవత్సంబంధములగు ధర్మములెవ్వి? ఏ ధర్మములనుజేసిన విష్ణుమూర్తి యనుగ్రహముకలవాడగును? మునీశ్వరుడావగు నీ ముఖమువలన వినవలయునని నేను కోరికగలవాడనైయుంటిని- కాబట్టి చెప్పవలయును.

శంఖః॥ శ్లో॥ యేనచిత్తవిశుద్ధిస్సాన్య ద్యస్సతాముపకారకః । తంవిద్ధిసా త్త్వికంధర్మం యశ్చకేనాప్యనిందితః । శృతిస్మృత్యుద్ధితోయ స్తు యదినిష్కామకోభవేత్ । యస్తులోకావిరుద్ధోపి తంధర్మం సాత్త్వికంవిదుః॥

తా॥ శంఖమునీశ్వరుడు చెప్పుచున్నాడు. ఏ ధర్మము మనస్సునందుండెడి దుర్గుణములను బోగొట్టునో, ఏ ధర్మము సత్పురుషులకు నుపకారియగునో యే ధర్మము ఎవనిచేతను దూషింపబడకుండునో, ఏ ధర్మము వేదములయందు, ధర్మ శాస్త్రములయందు చెప్పబడునో, యేది కోరికరహితునిగా జేయునో, యే ధర్మము లోకమునకు అనుకూలమైయుండునో ఆ ధర్మమునే సాత్త్వికధర్మముగా తెలిసి కొనుచున్నాడు.

శ్లో॥ చతుర్విధాహితేధర్మా వరాశ్రమవిభాగతః ।

నిత్యనైమిత్తికాః కామ్యాఇతితే చత్రిధామతాః॥

తా॥ బ్రాహ్మణాది చతుర్వర్ణమునచేతను, బృహ్మచర్యాది చతురాశ్రమముల చేతను నాలుగువిధములుగా నుండియున్న ధర్మములు నిత్యమనియు, నైమిత్తికమనియు కొమ్ముమనియు తిరిగి మూడువిధములుగా నుండెను.

శ్లో॥ తేనర్వేస్వస్వధర్మాశ్చ యదావిష్ణోస్సమర్పితాః ।

తదావై సాత్వికాజ్ఞేయా ధర్మాభాగవతాశ్శుభాః ॥

తా॥ పూర్వముందు జెప్పబడిన నాలుగువర్ణములవారును వారివారి ధర్మములను జేయుచు విష్ణుమూర్తికి ఫలసమర్పణను జేసినయెడల నప్పుడు ఆ ధర్మములు సాత్వికధర్మములనియు, శుభములనొసఁగు భగవత్సంబంధమును ధర్మములనియు జెప్పబడును.

శ్లో॥ దేవతాంతరదైవత్యా స్సకామారాజసామతాః : ౫౭

యక్షరక్షఃపిశాచాది దైవత్యాలోకనిష్ఠరాః :

హింసాత్మకానిందితాశ్చ ధర్మాస్తేతామసాస్మృతాః॥ ౫౮

తా॥ విష్ణుసంబంధముగాత యితర దేవతాసంబంధములగునవియు, కోరికతో గూడినదియునగు ధర్మములు రాజసధర్మములనియు, యక్షులు రాక్షసులు పిశాచములు యెదలగు దేవతాసంబంధములగునవియు, జనులకందరకును కఠినమైనవిగా నుండునవియు, హింసాస్వరూపమైనవియు, మాష్యములగు ధర్మములు తామసధర్మములనియు చెప్పఁబడుచున్నవి.

శ్లో॥ సత్త్వస్థాసాత్వికాధర్మా నిష్ఠుప్రీతికరాంచుభాకా ।

కున్దస్వంత్యసీహయానిత్యం తేవై భాగవతాస్సన్ధికా॥ ౫౯

తా॥ సాత్వికగుణముగలవారు శుభములనొసఁగునవియు, విష్ణుమూర్తికి ప్రితికరమగు సాత్వికధర్మములను ఫలమునపేక్షింపక నెల్లప్పుడు జేయుచురియు. కాబట్టి వారే భాగవతులని చెప్పఁబడుదురు.

శ్లో॥ యేషాంచిత్తంసదావిష్ణో జహ్వాయాంనామవైవిభోః ।

షాదాచహృదయే యేషాం తేవై భాగవతాస్సన్ధికాః॥ ౬౦

తా|| ఎవరియొక్క మనస్సు యెల్లప్పుడు విష్ణుమూర్తియందుండునో నాలుక ఆ భగవంతుని నామస్మరణమును జేయుచుండునో, ఆ విష్ణునిపాదములు యెవరి హృదయమునందు ధ్యానింపబడుచుండునో వారు భాగవతులు.

శ్లో|| సదాచారతాయేచ సర్వేషాముపకారకాః ।

సదైవమమతాహీనా స్తేవై భాగవతాస్సద్గుతాః ॥ ౬౧

తా|| ఎవరు యెల్లప్పుడు ఆచారముగలవారుగాను, సమస్తపాపములకు నుపకారము జేయువారుగాను, ఎల్లప్పుడు ఈషణములయందు మోహపేశమును వదలియుందునో వారే భాగవతులని చెప్పబడుదురు.

శ్లో|| యేషాంచశాస్త్రీవిశ్వాసో గురౌసాధుషుకర్మసు ।

యేషిభుక్తాస్సతతం తేవై భాగవతాస్సద్గుతాః ॥

తా|| శాస్త్రమందు, గురువుయందు, సత్పురుషులయందు, కర్మములయందు నెవరికి విశ్వాసముండునో, ఎవరు విష్ణుమూర్తియందు భక్తిగలవారైయుందునో వారే భాగవతులని చెప్పబడుదురు.

శ్లో|| యేషాంహిసమృతాధర్మా శ్శాశ్వతావిష్ణువల్లభాః ।

శ్రుతిస్మృత్యుదితాయేచ తేధర్మాశ్శాశ్వతామతాః ॥ ౬౩

తా|| ఎవరికిష్టమగు ధర్మములు స్థిరమైనవియు, విష్ణుసంజంధమగునవియు వేదములచేతను స్మృతులచేతను చెప్పబడినవియువై యుండునో అవియే శాశ్వతమగు ధర్మములని చెప్పబడియున్నవి.

శ్లో|| అటనంసర్వదేశేషు వీక్షణం సర్వకర్మణాం ।

శ్రవణంసర్వధర్మాణాం విషయాసక్తచేతసామ్ ॥ ౬౪

తా|| సమస్త పుణ్యప్రదేశములయందు సంజౌంచుటయు సమస్తపుణ్యకార్యములను జూచుటయు, విషయములయందు మనస్సును బోనివ్వనట్టి సమస్తధర్మములను వినుచుండుటయు జేయుచుండవలెను.

శ్లో|| అకించిత్కరమేతేషాం మండస్యేవవరస్త్రియః ॥

తా|| చక్కని శ్రీతైలపప్పటికిని వపుండుకునికి పనికిరానట్లు యీ ప్రపంచ భాగములన్నియు జ్ఞానులకు నుపయోగములుకావు.

శ్లో॥ సామూహాంకర్షణేనైవ మనోద్రవతివైసతామ్ .

చంద్రస్యకౌముదీనంగా చంద్రకాంతశిలాయథా ॥

తా॥ చంద్రాకీర్ణప్రసారమువలన చంద్రకాంతశిల కరగినట్లు సజ్జనుల దర్శన పగుటతోడనే శత్రువుల చిత్తములు కరగుచుండును.

శ్లో॥ క్వచిత్సచ్చాస్త్రశ్రీవణా ద్విషయేభ్యోజ్వలన్మనః ।

తిష్ఠత్యేవసతాం పుంసాం తేజోరూపోహ్యకల్మషః ।

పక్షబంధోఃప్రభాసంగా త్సూర్యకాంతశిలాయథా॥ ౬౭

తా॥ ఒకానొకప్పుడు మంచివాస్త్రములను వినుటవలన శత్రువులయొక్క మనస్సు నిష్ఠలమైనవై విషయములనుగుఱించి యుద్ధముచే చూర్యకీర్ణప్రసారముచే సూర్యకాంతనుజేవలెనే మండుచు ప్రకాశముగలదియగుచు నుండును.

శ్లో॥ నిష్కామైర్విజనైర్యస్తు శ్రద్ధయాసముపాశ్రితః

యోవిష్ణువల్లభోనిత్యం ధర్మభాగవతోమతః ॥ ౬౮

తా॥ కోరిక రహితులగు మనుష్యులచే శ్రద్ధతోగూడి చేయఁబడినదియు విష్ణు ప్రీతికరమగుననియు వగు నే ధర్మముకలవో అదియే భగవత్సంబంధమగు ధర్మమని చెప్పఁబడును.

శ్లో॥ వైర్ద్యప్రాబహవోధర్మా ఇహాముత్రీఫలప్రదాః

విష్ణుప్రీతికరానూనైస్తా సర్వదుఃఖవిమోచకాః॥ ౬౯

తా॥ ఈ లోకంబునను పరలోకంబునను సుఖములనిచ్చునవియు, విషుమా తిలకంబునకు మైనవియు, రహస్యమైనవియు, సమస్తసఖములను బోగొట్టు నవియు నగు నీకేధర్మములు పూర్వమునుండియు శుభానుభావులగువారికి తెలియ జడియేయున్నది.

శ్లో॥ దశ్యసాస్రమివోధృత్య ధర్మంవై శాఖసంభవం ।

నమా యైభగవానాహ క్షీరాబ్ధాహితకామ్యయా॥ ౭౦

తా॥ పెరుగుతఱచి వెన్నను తీసినట్లుకలెనే సమస్తధర్మములలో శ్రేష్ఠమగు వైశాఖధర్మమును విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవికి మేలుజేయువాడై పాలసముద్రంబున భయనించునుండఁగా నొకప్పుడు చెప్పెను.

శ్లో॥ మార్గచ్ఛాయావినిర్తాం ప్రసాదానంచవై తథా ।

వ్యజనై ర్విజనంచైవ ప్రశ్రయాణాంసమర్పణమ్ ॥ 20

తా॥ ఆ భర్తృములేవియనగా, మార్గములో నీడగా నుండునట్లు నిర్మించుట, చలివేంద్ర సేవ్యముట, విసనకర్మలతోపిచుట, మఱియునుపచారములను జేయుట యును జరుపుచుండవలయును.

శ్లో॥ ఛత్రస్యోపానహోద్ధానం దానం కర్పూరగంధయోః ।

వాపీకూపతతాకానాం నిర్మాణంవిభవేనతి ॥ 21

తా॥ గొడుగునిచ్చుట, పానుకలనిచ్చుట, కర్పూరము మంచిగంధమునిచ్చుట భాగ్యముండినయెడల దిగుడునూతులను నూతులను కట్టించుట, చెఱువులనుత్రవ్వించుటయు జేయవలయును.

శ్లో॥ సాయాహ్నేపానకస్యాపి దానంచకుసుమస్యచ ॥

తాంబూలదానంపాషణ్ముం గోరసానాంవిశేషతః ॥ 22

తా॥ సాయంకాలమునందు పానకమునిచ్చుటయు, పుష్పమునిచ్చుటయు, తాంబూలమునిచ్చుటయు, పాపములనుబోగొట్టు ఆవుసంబంధమగు పాలు మొదలగువానిని విశేషముగా నిచ్చుటయు జేయవలెను.

శ్లో॥ లవణాన్వితతక్రిస్య దానంశ్రాంతాయవై పథి ।

అభ్యంగచరణంచైవ ద్విజపాదావనేజనమ్ ॥ 23

తా॥ ఎండవేడిమిచే నలసియున్నవానికి ఉప్పుకలిపిన మజ్జిగ నిచ్చుటయు తలంటిపోయుటయు, బ్యాహ్యబులకు పాదప్రక్షాళనజేయుటయు జేయవలెను.

శ్లో॥ కటకంబలపర్యంక దానంగోదానమేవచ

మధుయుక్తంతిలానాంచ దానంపాపవినాశనమ్ ॥ 24

తా॥ నాప, కంబళి శయ్య మొదలగువాని నిచ్చుటయు, గోవునిచ్చుటయు, తియ్యని పదార్థములుగలిపిన నుడ్మలను దానమిచ్చుటయు జేసినపాపములునశించును

శ్లో॥ సాయాహ్నేచేక్షుదండానాం దానముర్వారుకస్యచ

రసాయనప్రహీనంచ పితృనిర్వాపనంతథా ॥ 25

తా|| సాయంకాలంబున చెరువుగడల నిచ్చుటయు, దోసపండ్లనిచ్చుటయు మరియు రసములనిచ్చుటయు, పితృధేవతలకు తర్పణాంజలంబునిచ్చుటయు జేయుచుండవలయును.

శ్లో|| ఏతేధర్మాతిశిష్యోక్తా మాసేస్మిన్మాధవప్రియే | పౌత్రసూక్యోదయేన్నాత్వా శ్రాణ్వద్విజకులేరితమ్ | నిత్యకర్మాణిక్వత్త్వైవం మధుసూదనమర్చయేత్ | కథాం మాధవమాసీయాం శ్రుణుయాచ్ఛ సమాహితః |

తా|| ఓ కిరారుడా! ఇప్పుడు నేజెప్పిన ధర్మములన్నియు నన్నిధర్మములలో నుత్తమమైనవిగా జెప్పబడెనుగాన విష్ణుక్షేత్రికర్మమైన ఈ వైశాఖమాసంలో నూర్వోదయకాలంబున స్నానముజేసి బ్రాహ్మణులచే జెప్పబడినధర్మముల ననుసరించుచు సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మములనుజేయుచు, విష్ణుమూర్తిని పూజింపుచు సావధానచిత్తుడై వైశాఖమాసకథను వినుచుండవలయును.

శ్లో|| త్రైలాభ్యంగంవద్దయేచ్ఛ కాంస్యపాత్రేతుభోజనం |

నిషిద్ధభక్షణంచైవ వృధాలాపంతువర్జయేత్ |

2౯

తా|| నూనెతో తలనంటుకొనుటయును, కంచములో భుజించుటయును కాస్త్రములో నిషేధింపబడిన పదార్థములను భుజించుటయును, శృంగపైన సంభాషణ జేయుటయు వైశాఖమాసములో విడువవలయును.

శ్లో|| అలాబూంగృంజనంచైవ లశునంతిలపిప్పకం |

ఆరనాళంభిస్సటంచ ఘృతకోశాతికీంతధా |

౩౦

తా|| సారకాయను: పెల్లుల్లి, నువ్వులపిండి, పులిగడుగు, చద్దిఱున్నము, నేతిబీరకాయ మొదలగువానిని విడువవలయును.

శ్లో|| ఉహోదకీంకళింగంచ శిగ్రుశాకంచవర్జయేత్ |

నిష్పావానికుఘృతాని మసూరాణిచవర్జయేత్ |

౩౧

తా|| బచ్చిలకూర, కొడిసపండు, ములగకొడలు, పక్వముగాని పదార్థములను, ఉలవలను, చిరుసెనగలను భుజింపకూడదు.

శ్లో|| వృంతకాని కళింగాని కోద్రీవాణిచవర్జయేత్ |

తందులీయవశాకంచ కౌసుంభంమూలకంతథా । ౮౨

తా|| తొడిమిగలసదార్థములను, కొడిశపండ్లను, అశ్వను, చిట్టికూరను, యవ
భాన్యముయొక్క కూరను, కుసుమపువ్వులను, ముల్లంగిగుంపలను వై శాఖమాసవ్రతం
గలవారు విడువవలయును.

శ్లో|| ఔమంబరంబిల్వఫలం తథాశ్లేష్మాతకీఫలం ।
సర్వదావజ్జయేద్విద్వా న్మాసేస్మిన్నాధవప్రియే|| ౮౩

తా|| తెరిగిన విద్వాంసుఁడు విష్ణుప్రీతికరమగు వై శాఖమాసములో మేడి
పండు చూరేడుపండు, విరిగిచెట్టుపండ్లను భుజించుట సమస్తప్రయత్నములచేత
విడువవలెను.

శ్లో|| ఏతేష్వమన్యతమంభుక్త్వా సచండాలోభవేద్ధ్రువం ।
తిర్యగ్యోనిశతంయాతి నాత్రకార్యావిచారణా || ౮౪

తా|| ఈ చెప్పబడిన నిషిద్ధవస్తువులలో దేనినైనను తినినవాడు శేవించి
యుండుగా చండాలుడై పిమ్మట మాలజన్మముల పర్యంతము మృగజన్మ మెత్తు
చుండును. నిశ్చయము. ఇందువిషయమై విచారణేమియు చేయునక్కరలేదు.

శ్లో|| ఏవంమాసవ్రతంకుర్యా త్రీతయేమధుఘాతినః । ఏవంవ్రతే
సమాప్తేతు ప్రతిమాంకారయేద్విభోః । మధుసూదనదై వత్యాం
సనస్త్రాంచనదక్షిణాం । స్వర్చితాంవిభవైస్సర్వై ర్బ్రాహ్మణా
యని వేదయేత్ || ౮౫

తా|| యీ వ్రతకరము విష్ణుమూర్తి ప్రీతికారకు వై శాఖమాసవ్రతమును
జేయుచు విష్ణుమూర్తి ప్రీతిమను జేయించి వానికి వస్తుమును జాట్టి తన కైభవము
ననుసరించి పూజించి యా ప్రీతిమను దక్షిణసహితముగా బ్రాహ్మణునకు దాన
మియ్యవలయును.

శ్లో|| వై శాఖాసితద్వాదశ్యాం దద్యాద్ధన్నమంజసా ।
సోదకుంభంసతాంబూలం సఫలంచనదక్షిణమ్ ।

దదామి ధర్మరాజాయ తేవప్రీణాతువై యమః ||

తా|| వై శాఖబహుళ ద్వాదశియందు శీఘ్రముగా పెరుగుకలిపిన యన్నమును

జలముగల కలశమును, ఫలములు దక్షిణముగల తాంబూలము నిచ్చినయెడల ధన్య రాజు సంతోషించును.

శ్లో॥ అవసవ్యాత్సముచ్చార్య నామగోత్రే పితృస్తతః ।
దద్యాద్దధ్యన్న మక్షయ్యం పితౄణాంతృప్తిహేతవే ।
గురుభ్యశ్చతథావద్యా త్వశ్చుద్దద్యాచచవిష్ణవే ॥ ౧౯

తా॥ యజ్ఞోపవీతము నవసవ్యము చేసికొని తండ్రియొక్క గోత్రనామములను జెప్పి పెరుగుకలిపిన యన్నము గురువులకును, అవంతము విష్ణువునకు నిచ్చినయెడల పితృదేవతలు తృప్తిజెందుదురు. నాశనరహితముగు ఫలము సంభవించును.

శ్లో॥ శేతలోదకదధ్యన్నం కాంస్యపాత్రస్థము త్రమం । సదక్షిణంసతాం
బూలం సభక్ష్యంచ ఫలాన్వితమ్ । తదామివిష్ణవేతుభ్యం విష్ణు
లోకజగీషయాఽఇతిదత్వా యథాశక్త్యా గాంచదద్యాత్కుటుంబినే

తా॥ చిల్లనియుదకమును, పెరుగుకలిపిన యన్నమును శేత్రముగు కంచుపాత్ర యందుంచి దక్షిణము, తాంబూలము, భక్ష్యములు, ఫలములు మొదలగువాని నుంచి విష్ణుమూర్తి నుద్దేశించి కుటుంబవంతుడగు బ్రాహ్మణునకిచ్చి పిమ్మట తన శక్తి కొలదియు గోదానమును చేసినయెడల విష్ణులోకమును బొందుదురు.

శ్లో॥ ఏవంమాసవ్రతంకుర్యా జ్యస్తుదంభేనవర్జితః । ససర్వైః పాత
త్రైస్త్వీనః కులముద్ధృతవై శతం । పశ్యతామేవ భూతానాం భిత్వా
వై సూర్యమండలంఽయాతివిష్ణోఃపరంధామ యోగినామపిదుర్లభం

తా॥ ౪౪ ప్రకార మెవఁడు కపటములేనివాడై వైశాఖమాసవ్రతమును చేయునో వాఁడు సమస్తపాపములను బోగొట్టుకొని సూర్యతరములవారిని గూడ తరింపజేసి సమస్తభూతములు జూచుచుండఁగా సూర్యమండలమును భేదించి యోగీ శ్వరులకైనను పొందశక్యముగాని విష్ణులోకమును బొందును.

శ్లో॥ వ్యాఖ్యాత్యేవం ద్విజకులవరే మాధవీయాంశ్చ భర్తా ।
విష్ణోఃస్థానతిమహిమకా న్వాన్యధప్రప్నోత్యమస్తాన్ । వట
స్సన్ద్యఃపశ్యతామేవభూమా పసాతాహోపంచశాఖదృమేయం

తా॥ ఈ వ్రతము ఆ బ్రాహ్మణోత్తముఁడు విష్ణువుచే నిర్ధారణజేయఁబడిన

వై శా ఖ మా ధర్మముల నన్నియు కిరాతుడడుగగా విశదముగా జెప్పుచున్న సమయములో వక్కడమందు అంతకుకొమ్మలంగల యొకమట్టిచెట్టు అందరు జూచుచుండగా భూమిపైజడగా నాశ్చర్యమాయెను.

శ్లో॥ వృక్షోత్తస్సాత్కోటరే సంస్థితోహివ్యాళోకశ్చిద్వ్యక్తదేహీ
కరాళం । హిత్వాదేహం పాపయోనించ సద్యస్సవై తస్థో ప్రాం
జలి రక్షమమూర్ధా॥

తా॥ అప్పుడు ఆ వృక్షముయొక్క తొర్రలోనుండి పెద్దశరీరముగలిదియు భయంకరమైన యొకసర్పము బయటికివచ్చి పూర్వజన్మకృతంబైన పాపముచే నంభ వించిన యా సర్పదేహమును విడిచి యప్పుడే మనుష్యరూపమునొంది యామునీశ్వరు నెడట దోసిలిపట్టి శిరస్సువంచి నిలుచుండెను.

భాగవతధర్మకథనం నామవింశోధ్యాయ స్సమాప్తః

ఏ క వి ం శో ధ్యాయ :

శ్రుతదేవః॥శ్లో॥ తతస్తువిస్మితోభూత్వా శంఖోవ్యాధ సమన్వితః ।
కోభవానితితంప్రాహ దత్తైషాచకుతస్తవ । కేనవాకర్మణా
సామ్యమతిస్తవశుభావహా । ఆశస్మాత్తేకథంముక్తి రేతదా
చక్షువిస్తరాత్ ॥ ౨

తా॥ శ్రుతదేవుడు చెప్పుచున్నాడు. అనంతరము కిరాతునితో గూడ నక్కడుండిన శంఖముహముని యతనినిజూచి యాశ్చర్యమునుబొంది నీ వెవరవు ? నీ కిట్టియవస్థ యెలసంభవించెను ? నీ వేకర్మ జేయుటచే నిట్టి మంచిబుద్ధి కలిగెను ? శిష్యునిగా ముక్తి యే విధముగా కలిగెను ? దీనినంతయు సవిస్తరముగా జెప్పుము అని యాతనినడిగెను.

శ్లో॥ శంఖేనైవం తథాప్యహం దండవత్పతితోభువి ।

ప్రశ్నాయావనతోభూత్వా ప్రాంబలిర్వాక్యముబ్రవీత్ ॥ 3

తా॥ ఈ ప్రశ్నకారము మునీశ్వరుడడుగగా నప్పుడు దండమువలెనే భూమి మీద పడి సాష్టాంగనమస్కాముడేసి విధేయతగలిగి శరీరమునువంచి దోసిలిపట్టి యట్లు చెప్పుచు వెళ్ళెను.

శ్రీ సత్యనాథుని కృత శ్రీకృష్ణాష్టకములు

अथर्ववेदः

అంతా కలిసి పాటలు పాడుతూ ఉంటారు. స్వచ్ఛాహారం కోసామీద:

అనుబంధములు: పునాది-మానవ-జీవిత-సహజము.

[illegible]

శ్రీ సత్యనాథా వ్యధామోక్షకర్తయే నమః ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

కాగితం కట్టించి పంపించినట్లు తెలుసుకుంటే, ఎవరినో తెలుసుకోవడం కాదు. మానుట, అవినీతిని నివారించుట. కాగితం కట్టించినట్లు, అట్టి కట్టించినట్లు పంపించినట్లు. ఈ మొదటిది కాగితం కట్టించినట్లు తెలుసుకుంటే.

53. ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨ੍ਹ ਹੋ ਭੈਰਵਾਨੁ ਭਯੋ ।

ನಿರ್ದೇಶನ: ಬಿ.ಎ. ಸುಬ್ಬರಾವ್

[illegible]

340. మమ్మనోబ్ధానమ్మమ్మ తిరుత్తావలంబరమ్మ

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

శ్రీ సాహిత్యం కర్మకాండవిజయనామ్ ॥

కా. పద్మ. పాత్రాల్లో బుద్ధిగతి. పదువ్యాసాదులనే పోయినవలెగా
 కొంతకాలము నడిచినది. అంతట నొకప్పుడు వైశాఖమాసమునఁ బయలుదేరిన

నొక బ్రాహ్మణుడు ఆ పుణ్యక్షేత్రములయందు నివసించియుండెడి పుణ్యాత్ములయిన బ్రాహ్మణులకు భగవద్భక్తులకు సంతోషకరమగు వైశాఖమాస ధర్మములను వినుపించుచుండెను.

శ్లో॥ నారీనరాః క్షత్రియాశ్చ వైశ్యాశ్శూద్రా సహశ్రః
ప్రాతస్సాంత్యా సమభ్యర్చ్య మధునూదనమవ్యయమ్ । కథాం
శ్రుణ్వంతినతతం జయేంతేనమూరితాం । శుచిర్భూత్వాహానధరా
వాసుదేవకధారతాః । వైశాఖధర్మనిరతా దంభాలస్య వివర్జితాః॥

తా॥ బ్రాహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ననెడు నాలుగుజాతులపురుషులును స్త్రీలును అందరును వైశాఖమాసములో ప్రాతఃకాలంబున స్నానముజేసి నాశనరహితుడగు విష్ణుమూర్తిని పూజించి శుచిగలవారై యితరసంభాషణములను వర్జించి విష్ణుసంబంధములగునవియు, వైశాఖసంబంధములగునవియు నగు ధర్మముల యందాసక్తి గలవారై కపటమును మూఢత్వమును విడిచి యెల్లప్పుడు ఆ జయంతుడు చెప్పచుండిన కథలనే వినుచుండిరి,

శ్లో॥ తాంసభాంచప్రవిదాహం కౌతుకాచ్చదిదృక్షయా ।

సోష్ణిషేణమయామూర్ధ్నా నమస్కారోపినోమునే ।

తాంబూలంచముఖేకృత్వా కంచుకంచ మయాధృతమ్ । ౧౩

తా॥ ఓ మనీష్యరా! ఇట్లు కథాకాలక్షేపము జరుగుచుండు సమయములో నా సభను జూచుటయందు వాంచగలవాడనై చొక్కాయ తొడిగికొని తలపాగ జాటికొని తాంబూలమును నమలుచు నా సభలోనికి వెళ్ళినవాడనై యొక్కమహానుభావునికైనను నమస్కరింపనైతిని.

శ్లో॥ కథావిక్షేపమకరం లోకవార్తాభిరంజనా ।

సర్వేషాంచి త్రచాంచల్య మభూద్వైలోకవార్తయా॥ ౧౪

తా॥ మఱియు నేను ఆ కథను వినకుండుటయేగాక వారు వినుచుండెడి కథగాక్షేపించుచు యితరములగు లోకవార్తలను జెప్పుచు నక్కడ నుండెడివారి మనస్సులను చలించునట్లు జేసియుంటిని.

శ్లో॥ క్వచిద్వాసః ప్రసార్యాహం క్వచిన్నిం దస్త్వవిధ్ధసత్
ఏవంకాలోమయాసితః కథాయావతమాప్యతే॥ ౧౫

తా॥ ఒకచోట నొకనివస్తుము లాగుచు, మఱియొకచోట నొకని నిండించుచు, నింకొకచోట మఱియొకనితో నప్పుచు నిట్లు కథ సమాప్తియగునంతవఱకు తమ పరిహాసము జేయుచుంటిని.

శ్లో॥ పశ్యాత్తేనైవదోషేణ సద్యోల్పాయుర్విసప్తధీః॥
సన్నిపాతేనపంచత్వం ప్రాప్తోహంచపరేదినే ॥ ౧౬

తా॥ అనంతరము మూఁగుడైన అప్పుడు నే కేసిన దోషముచే నా యముఠాయమంతయు శీఘ్రముగా నశించి సన్నిపాతరోగము సంభవించి యా మరుదినము నందే మృతినొందితిని.

శ్లో॥ తప్తసీనజలైః పూర్ణం నిరయంచ హలాహలం । ప్రాప్యభుక్వా
యాతనాంచ మన్వంతానిచతుర్దశ । యుక్తేష్వధచలతైషు
తథాచతురశీతిభిః । క్రమాద్యోనిషుజాతోహ విందాసీంచావ
సందుమే ॥ దశయోజనవిస్తీర్ణే శతయోజనమున్నతే । వ్యా
ళోహంతామసఃక్రూర స్సప్తయోజనంకోటరే ॥ భూత్వావ
సామివిప్రైర్దే కర్మణాబాధితఃపురా । అయుతంచసమాయాతా
నిరాహారస్యకోటరే॥ ౨౦

తా॥ ఆటపిమ్మట కొంచబడిన సీసముచేతను, జలములచేతను నిండియున్న నరకమందుండి కొలకూటవివ మనుభవించుచు పరునాలుగు, మన్వంతరములు యాతనల ననుభవించి పిమ్మట యెనుండినాలుగు లక్షల జీవరాసులయందు క్రమముగా జన్మించుచు పిదప నొక సర్పమునై పదియామడలు పొడవును, మాతామడలు యెత్తును గల యీ మణ్ణిచెట్టునందుండు ఏడామడలు విశాలముగల తొట్టిలోనుండి తామనుడను క్రూరుడైన పూర్వజన్మంబున జేయబడిన పాపకర్మముచే బాధింపబడుచు పదివేల సంవత్సరములనుండి యాహారములేక . యీ తొగ్రోగో నివాసము జేయుచుంటిని.

శ్లో॥ దైనాత్తముఖాంభోజ సమీరితకథామృతం ।
శృత్యాచచక్షుశ్చక్తై స్సచ్యోధ్వస్తాశుభోమునే ॥

వ్యాకరయోనివిష్ణుజ్ఞానం దివ్యరూపధరఃపుమాన్ ।

హ్రీంబలిః పరిగతోధూర్వావాచా తేకరణంగతః ॥ ౨౨

శా. ఓ సుకేశ్వా! విష్ణుంబా వై త్వగమత మీ సుఖమువలన వెప్పు
రినీ యుష్మత్తునో యుగమున మాత్రము నా నేత్రములతో వినినంతనే (సర్వము
లకు నేత్రములే వెల్లువవారును); ఈ స్తవములు దొంగింపఁబడినవాఁడైన
సర్వకీరమును విడిచి శ్రేష్ఠులగు భువనస్వరూపములు కలఁగినవాడైన మీకు నడు
స్సులను విడిచివచ్చి మీ వాతములనే రత్నములముగా జూచితివి.

శ్లో! వస్మిన్జగత్ పితృంబంధు ర్నజానేమునినర్తను ।

సమయోపకృతంక్వాశి శానుబంధునతస్సతామ్ ॥ ౨౩

శా. ఓ సుకేశ్వా! మీరు నాకు నే పితృంబంధు బంధులముగా నుండినో
నాకు తెలియదు. ఇట్టిమేలును నాకుజేరితివి. నే నప్పుడును మీకు సుపకౌర
ములు జేసియుండలేదు. పశ్చిమమును సమస్తస్థానములనోడను సుబంధులును
గరిగియేయుండును.

శ్లో! సామానాం సమచిత్రానాం సద్భా తదయానతాం ।

పరోపకారప్రకృతి ర్నచైషామన్యథామతిః ॥ ౨౪

శా. సర్వరూపములయందు సమన్వృతావతు గలవారును, ఎల్లభుజు ప్రమాణు
లందు వరుగుల సమీపములయొక్క బుద్ధి పరోపకౌరమమంటే యిచ్చగలవై
యొకమనుగాని మరెయొకవిధముగా నుండను.

శ్లో! మమాద్యానుగృహీణత్వం యథాధర్మే మతిర్భవేత్ ।

సమాయోద్విస్మృతిఃక్వాపివిహే ద్దేవస్యచక్రిణః ॥ ౨౫

శా. నా బుద్ధి యెల్లవృత్తు భర్తృహానేయమందుండే యుండునట్లుగాను, చక్ర
ధారియగు కీర్తునూర్తి ధ్యానము నెన్నడు నే మనువకుండునట్లుగాను నన్నిభు
లముగ్రహింపవలయును.

శ్లో! మహతాంసాధువృత్తానాం సంగతిశ్చసదాభవేత్ ।

చారిద్ర్యమేకమేవస్యా న్నదాంధవరమాంజనమ్ ॥

తా॥ గ్రుడ్డివానికి సమస్తమును జూపునట్టి కాటుకవలెనే ధనమదముగలవానికి దరిద్రము, సచ్చరిత్రగల మహామథావుల సహవాసము నెల్లప్పుడుండవలెను.

శ్లో॥ ఇతితంబహుధాస్తుత్వా ప్రణమ్యచ పునఃపునః ।

ప్రాంబలి ప్రణత స్థౌ తూష్ణీమేవతదగ్రతః ॥

౨౭

తా॥ ఈ ప్రకారము అనేకవిధములుగా స్తుతియించి చూటిచూటికి నమస్కరించుచు దోసిలిజేసి శిరస్సునువంచి యా మునీశ్వరునెనుట నిలుచుండిపూజకుండెను,

శ్లో॥ శంఖోదోర్భ్యాం సముత్థాప్య పూర్ణప్రేమ పరిపుతః ।

పన్నర్కపాశినాచాంగం శ్మతేనచగతాగమమ్ ।

చక్రేసోనుగ్రహంతస్మి న్నివ్యరూపధరేద్విజే ।

ప్రాహతం కృపయావిష్ట భావివృత్తాంతమంబసా॥

౨౮

తా॥ శంఖమునీశ్వరుడు మిక్కిలి ప్రేమగలవాడై చేతులతో నెత్తి కూర్చుండ బెట్టి ధర్మములను వినుటచే సమస్తకలషములు నశించిన యా పురుషుని తన హస్తముచేసన్ని యవయవములను స్పృశించి శ్రేష్ఠునిగ స్వరూపమును ధరించుచున్న యా బ్రాహ్మణునియందు అనుగ్రహించి దయతో గూడినవాడై యాతనితో ముందు జరుగబోవు వాని వృత్తాంతమును జెప్ప నుపకరియించెను.

శ్లో॥ ద్విజతేమాస మహాత్మ్య శ్రవణాచ్చ హరేరపి । మహాత్మ్య

శ్రవణాత్సద్యో విధ్వస్తాఖిలబంధసః ॥ అతిహయ కళంకంచ

క్రిమాన్దత్వా పునర్భువి । దశార్ణవిషయే పుణ్యే భవితాత్వం

ద్విజోత్తమః ॥ వేదశక్లేతిఖ్యాత స్సర్వ వేదవిశారదః ।

త్రైతేభవి తాజాతి స్మృతిరాత్వంతిశేభా॥

3౨

తా॥ ౩॥ బ్రాహ్మణుడా ! వైశాఖమాసధర్మములను వినుటవలనను, విష్ణుమూర్తియొక్క కథలను వినుటవలనను శిఘ్రిముగానే విడిపోయిన సమస్త సంసారబంధములుగలనాడవై సమస్తకలషములను క్రిమముగా బోగొట్టుకొని తిరిగి జన్మంబున పుణ్యకరమైన దశార్ణదేశమునందు బ్రాహ్మణుడవుగా బుట్టి వేదశర్మ యను పేరుగలవాడవై సమస్తవేదశాస్త్రముల నభ్యసించినవాడవై కుభప్రదమగు పూర్వజన్మజ్ఞానముగలవాడవై యుందువు.

శ్లో॥ తథాస్మృతానుబంధ స్త్వం త్యక్తపర్యేషణశ్శుభః ।

కరోషిసకలాన్ధర్వా నైశాఖోక్తా హరిసిరియా ॥ 33

తా॥ పూర్వజన్మ సంబంధములను జరిపికొనినవాడైన ఈమణిత్రయములను విసర్జించి మేలునందే వాంఛగలిగి విష్ణుచూర్తికి పీఠికరమైన వై శాఖమాసధర్మము అన్నియు జేయగలవు.

శ్లో॥ నిర్బంధో నిస్సృహోసంగో గురుభక్తో జితేంద్రియః ।

సదా విష్ణుకథాలాపో భవితాతత్రజన్మని ॥ 34

తా॥ ఆ జన్మమున శీతోష్ణాది ద్వంద్వరహితుడవును, వాంఛారహితుడవును, మోహములేనివాడవును, గురువునందు భక్తిగలవాడవును, ఇంద్రియములను జయించినవాడవును, ఎల్లప్పుడు విష్ణుకథాకాలక్షేపము గలవాడవగుదువు.

శ్లో॥ తతస్సిద్ధిం సమాప్యథ విధ్వస్తాఖిలబంధనః ।

ప్రాప్నోషిపరమంధామ యాగై రపిదురాసదమ్ ॥ 35

తా॥ ఇట్లు జేయుచుండగా సమస్తబంధములను విడగొట్టుకొని ఫలసిద్ధిని బొంది యజ్ఞములచేతనయినను బొంద శక్యముగాని యుత్కృష్ట స్థానమును విష్ణు లోకమును బొందగలవు.

శ్లో॥ మాభైషీపుత్రభద్రదంతే భవితామత్ప్రసాదతః ।

హాస్యద్భయా తథాకోధా ద్వేషాత్కామాదథాపివా ।

స్నేహాద్వాసక్తదుచ్చార్య విశ్వామాఘహారిచ ।

పాపిష్ఠా అపిగచ్ఛంతి విష్ణోరామ నిరామయమ్ ॥ 36

తా॥ కుమారునితో సమానమైనవాడా ! నీవు భయపడకుము. నా యనుగ్రహము కలన నీకు శుభము కలుగగలదు. పరిహాసముచేగాని, ఘటుముచేగాని, కోపముచేగాని, విరోధముచేగాని, కోరికచేగాని లేక స్నేహముచేగాని, తో విభముగానైనను పాపములను బోగొట్టునట్టి విష్ణునాగుమును ఒక్కపర్యాయమైనను స్మరించినయెడల పాపాత్ములైనను నాశనరహితమును విష్ణులోకమును బొందగలరు.

శ్లో॥ కిముత్రక్రద్ధయాయుక్తా జితకోధా జితేంద్రియాః ।

దయావంతః కథాంశుత్వా గచ్ఛంతీతిద్విజోత్తమ ॥ 37

తా|| ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడా ! శ్రద్ధగలవారును, శోభనులేనివారును, ఇంద్రియములను, జయించినవారును, దయగలవారువగు సత్పురుషులు జైతులమును బొందగలరని చెప్పనక్కరయేలేదు.

శ్లో|| కేచిత్కేవలయాభక్త్యా కథాలాపై కతత్పరాః ।

సర్వధర్మోజ్ఞతావాపి యాంతివిష్ణుః పరంపదమ్ ॥

36

తా|| కొందరు సమస్తధర్మములను విడిచిపెట్టినవారైనను ముఖ్యముగా విష్ణు భక్తి సేపాంది యా భగవంతుని సంబంధముగు కథలను సుభాషించుటయందే యా సక్తి గలవారై విష్ణులోకమును బొందుచున్నారు.

శ్లో|| ద్వేషాదినాచభక్త్యావా కేచిద్విష్ణుముపాసతే ।

తేపియాంతిపరంధామ పూతనేవాసుహారిణిః ॥

౪౦

తా|| కొందరు భక్తిచేతను, కొందరు విరోధముచేతను విష్ణువును సేవింపి ముక్తివి బొందుచున్నారు. అది యేలాగునవగా, పూతనయను రాక్షసి కృష్ణమూర్తి యొక్క పాగ్రిములను దీయవలయునని వచ్చి యాకృష్ణునిచే తానే శంపదడి జైతులమును బొందినవిధముగానే పొందుదురు.

శ్లో|| మహద్భిస్సంగతోనిత్యం వాగ్విసర్గస్తదాశ్రయః ।

ముముక్షుహాగాంచ కర్తవ్య స్సవిధిశ్చితిచోదితః ॥

౪౧

తా|| మోక్షమునందు వాంఛగలవారు సత్పురుషులతో సమావాసము, ఎల్లప్పుడును వారినో సంభాషించుట, వారిని యాశ్రయించుట యిట్టి సద్వాక్యపారములు చేయదగినవని శ్రుతులయందు జెప్పబడినవి.

శ్లో|| సవాగ్విసర్గో జనతాఘ విష్ణవో యస్మి స్సృతిశ్లోక

మబద్ధవత్వేపి । నామా న్యసంతస్య యశోంకితాని

శ్రుణ్వంతి గాయంతి గృణంతి సాధనః ।

౪౨

తా|| ఏ శ్లోకములైనను తప్పకబడినవి విష్ణునామములు గూర్చుబడియుండే సేని సత్పురుషులు అట్టి నామములు గల శ్లోకములను వినుచు గానముజేయుచు తలచుచుండురు కొబట్టి విష్ణుసంబంధముగు సంభాషణములే సమస్తజనుల పాపములను బోగొట్టును.

శ్లో॥ యఃకష్టసేవాం నచ కాంక్షతే విభర్షవాధనం భూరి
నరూపయావనే । స్మృత సకృద్దచ్చతి ఛామ భాస్వరం
కంవా దయాభుం శరణం వ్రజేత్ ॥ ౪౩

తా॥ ఏ పృథువు అతికష్టమైన సేవనుగాని, విశేషభవమునుగాని, ఆకారమునుగాని, యావనమునుగాని కోరక తన నామస్మరణమునే గోరుచుండునో అట్టి భగవంతుని చామస్మరణము ఒక్కపర్యాయము జేసినను ప్రకాశించుచుచు వైకుంఠమునుబొందును. కాబట్టి అట్టివానిని విడిచి మరియొక యే దైవమును రక్షితునిగా పొందును ?

శ్లో॥ తమేవశరణం యాహినారాయణమనామయం ।
భక్తవత్సలమవ్యక్తం చేతోగమ్యం దయానిధిమ్ ॥ ౪౪

తా॥ నాశనరహితుఁడును, భక్తులయందు ప్రేమగలవాఁడును, గోచరుఁడుకానివాఁడును, జ్ఞానమువలననే తెలియదగినవాఁడును దయాసముద్రాంధుఁడగు ఆ నారాయణమూర్తి నే రక్షితునిగా పొందుము.

శ్లో॥ కురుసర్వానిమార్గధర్మాన్వైశాఖోక్తాన్మహామతే ।
తేనతుప్రజగన్మాధ శ్శర్మతేచవిధాన్యతి ॥ ౪౫

తా॥ విశేషబుద్ధిగలవాడా ! వైశాఖమాసమును గురించి జెప్పబడిన సమస్త ధర్మములను జేసితివేని జగత్ప్రభువగు ఆ నారాయణమూర్తి సంతసించి నీకుసుఖము నియ్యగలడు.

శ్లో॥ ఇత్యుక్తావిరరామాధ వ్యాధంబృష్ట్యాసువిస్మితః ।
సదివ్యఃపురుషఃప్రాహ పునస్తం మునిపుంగవమ్ ॥ ౪౬

తా॥ ఈ పృథ్వీకారులు శంఖమునీశ్వరుడు పలికి చాలించెను. అనంతరము యాదివ్యపురుషుఁడు కిరాతుని జూచి యాశ్చర్యమును బొంది తిరిగి యామునీశ్వరునితో నిట్లు నిట్లు పలుకుచున్నాడు.

దివ్యపురుషః॥ శ్లో॥ ధన్యోస్మయ్యనుగృహీతోస్మిత్వయా శంఖదయా
భునా । దిష్ట్యాగతామేదుర్యోని ర్యామిచ్ఛేవపరాంగతిమ్ ॥

తా॥ దివ్యపురుషుడు పలుకుచున్నాడు. ఓ శంఖమునీశ్వరా ! దైవవశమున

దయాస్వభావముగల నీవు నన్ను అనుగ్రహించుటచే నే ధన్యుడనైతిని. నా హీన జన్మము తొలగిపోయెను. ఉత్తమలోకమును బొందగలను.

శ్లో॥ ఇతితంచపరిక్రమ్య హ్యనుజ్ఞాతోదినంయయా ।

తతస్సాయమభూద్రాజ్ శంఖోవాధేనతోషితః । ౪౮

తా॥ ఈ ప్రకార మా దివ్యపురుషుడు పలికి యా మనీశ్వరునిచుట్టు దిజిసి ప్రదక్షిణముజేసి యా మనీశ్వరునివలన యనుజ్ఞ వడసి స్వర్గలోకమునకు వెళ్ళెను. ఓ రాజా ! అనంతరము సాయంకాలమాయెను! అప్పుడు కిరాతుడు శంఖమునీశ్వరుని కనేక యుపకారములను జేసి సంతోషపెట్టెను.

శ్లో॥ సంధ్యాంసాయంత్రసీంకృత్వా రాత్రిశేషంనినాయచ । నానా ఖ్యానైశ్చభూషానాం దేవానాంచమహాత్మనామ్ । లీలాభిరవ తారాణాం దృష్టగోష్ఠిభిరేవచ । బ్రాహ్మీముహూర్తేచోత్థాయ పాదావ్రతాశ్శవాగ్యతః । ధ్యాయేచ్ఛ తారకం బ్రహ్మ కృత్వాశౌచాది సత్క్రియాః ।

తా॥ ఆ మనీశ్వరుడు సాయంకాల సంధ్యావందనముజేసి రాజాలయొక్కయు దేవతలయొక్కయు, మహాసుభావులయొక్కయు కథలను భగవంతుని దశావతార విలాసములను, మరియు తాముజూచిన యితర చరిత్రములను జెప్పకొనుచు వారిద్దరును యా రాత్రిని గడిపిరి. పిమ్మట ఆ మనీశ్వరుఁ డహోరయకాలంబున లేచి పాదావ్రతాశనము జేసికొని శుచిగానుండి సమస్త క్రియలనుజేసి చూసము నవలంబించి తారకబ్రహ్మమును ధ్యానించెను.

శ్లో॥ వై శాఖేమేష గేసూర్యే స్నాత్వాప్రాకృభగోదయాత్ ।

కృత్వాసంధ్యాదికంకర్మ తథాసంతర్వ చాఖిలాత్ ।

వ్యాధమాహూయహృష్టాత్మా మూర్ధ్ని ప్రోక్ష్యనిరీక్ష్యచ॥

రామేతిద్వ్యక్షరంనామ దదావేదాధికంశుభమ్ ।

తా॥ పిమ్మట వై శాఖమామనులో మారుగడు మేషసంగ్రహమును బొంది యుండగా నూర్యదయముకంటె ముందుగా స్నాన సంధ్యావందనాది నిత్యకృత్యముల నెరవేర్చి సమస్తదేవతలను తృప్తినొందించి సంతుష్టాంతరంగుడై కిరాతుని పిలిచి నుంతోదకమును శిరస్సునజల్లి వేదములకంటె నధికమైనదియు, శుభముల నొసఁగునదియునగు రామ, అను రెండక్షరములు గల మంత్రముపదేశించెను.

శ్లో॥ విజురేకైకనామాపి సర్వవేదాధికంమతమ్ ।

తేభ్యశ్చానంతనామభ్యో ధికంనామ్నాం సహస్రకం ।

తాదృజ్ఞామసహస్రేణ రామనామసమంమతమ్ ॥ ౫౪

తా॥ విష్ణుపూర్తియొక్క నామము ఒకటైనను అన్ని వేదములకంటె సధికమైనది. కాబట్టి విష్ణుపూర్తియొక్క అటువంటి నామములు మతిలేక అనేకములుగానున్నవి, వానిలో సహస్రనామములు మిక్కిలి యధికమైనవి. కాబట్టి అట్టి సహస్రనామములతో, రామ, అను రెండక్షరములుగల పదము సమానముగా జెప్పబడినది.

శ్లో॥ తస్మాద్యామేతితన్నామ జపవ్యాధ నివంతరం ।

ధర్మానేతాకురువ్యాధ యావదామరణాంతికమ్ ॥ ౫౫

తా॥ ఓ కిరాతుఁడా! ఇట్టి మహాత్ముగలది కాబట్టి యెల్లప్పుడు రామనామ జపింపుము. నీ పు ముఱిండువరకు వై శాఖధర్మములను జేయుచుండుము.

శ్లో॥ తతస్తేభవితాజన్మ వల్మీకస్య ఋషేకులే ।

వాల్మీకిరినామ్నాచ భూమాఖ్యాతిమవాప్స్యసి ॥ ౫౬

తా॥ అనంతరము నీవు వల్మీక మునీశ్వరునకుఁబుట్టి వాల్మీకుండను మునీశ్వరుడవై భూమిలో ప్రసిద్ధిజెందగలవు.

శ్లో॥ ఇతివ్యాధం సమాతిశ్య ప్రతస్థే దక్షిణాందిశం । వ్యాధోపితం

పరికృమ్య ప్రణమ్యచ పునః పునః । కించిద్దూరాతుగోభూత్వా
సరుదః నిర్వహాతురః । యావద్దృష్టిపథంతావత్పశ్యన్తస్యగతిం
పునః । పునర్వివస్య తేకృచ్చాత్త్రమేవ హృదిచింతయ ॥ ౫౭

తా॥ ఈ ప్రకారము కిరాతునకుపక్షము జేసి యా మునీశ్వరుఁడు దక్షిణ దిక్కుగా ప్రయాణమాయెను. అంతట కిరాతుఁడా మునీశ్వరునకు మాటిమాటికి ప్రదక్షిణముజేయుచు నమస్కరించుచు యా మునీశ్వరునితో గూడ కొంచెందూరం వెళ్ళి సాగనంపి యా మునీశ్వరుఁడు వెళ్లుటకు సహింపనివాడై దుఃఖింపుచు కండ్లకు అగుపడునంతవరకు ఆ మునీశ్వరుని జూచుచు, యా మునీశ్వరుని మనస్సులో తలచు కొనుచు అతికష్టప్రయత్నముతో వెనుకకు మరలివచ్చెను.

శ్లో॥ వననిర్దాయతన్మార్గే ప్రపాంకృత్వాసు నిర్మలాం ।
అతియోగ్యానిమాన్ ధర్మావేశాభోక్తాంశ్చకారహా ।

తా॥ అనంతర మా కిరాతుడు ఆహర్గములో వొక తోటను వేయించి చలి
పేద్ర నేర్పరచి నిర్మలమగు జలమునిచ్చుచు మిక్కిలి యోగ్యులగు వైశాఖభర్మ
ములను చేయుచుండెను.

శ్లో॥ వన్యైః కపిత్థపన్నసై ర్జింబూమాతాదిభిఃఫలైః ।
మార్గగానాం సమార్తానా మాహారం పరికల్పయత్ ।

తా॥ అనేక ఫలవృక్షములుగల తోటల నేర్పరచి వెలగపండ్లుఁ పవనపండ్లు
నేరడుపండ్లు, మామిడిపండ్లు మొదలగువానిని మార్గాయాసముచే నలసియున్నవార
లకు నాహారముగా నిచ్చుతుండెను.

శ్లో॥ ఉపానద్భిశ్చందనైశ్చ చత్రైశ్చవ్య జనైరపి ।
వాలుకాస్త ప్రణోపేత ఛాయాభిశ్చ కృచిత్కృచిత్ ।
అపాజహార పాంథానాం శ్రమం స్వేదోద్భవం తథా ౬౨

తా॥ పానుకలను, మంచిగంధములను, గొడుగులను, విసనకరనిచ్చుచుల
యినుకతిన్నెలయందు అక్కడక్కడ నీడగావించునట్లు ఆచ్ఛాదనలువేసి క్రింద
ఆ స్తరణములనుంచి మార్గస్తులను గూర్చుండజెట్టుచు నిట్లు మార్గాయాసమును, చెమ
టను బోగొట్టుచుండెను.

శ్లో॥ పౌతస్సాత్వాది వారాత్రం జప్తనామేతివైమనుం ।
వ్యాధజన్మనినాయాసా వల్మీకస్యసుతోభవత్ ౬౩

తా॥ ఈ పౌత్రకార మా కిరాతుడు పరోపకారము జేయుచు ప్రాతఃకాలం
బున సాక్షపముజేసి రాత్రింబవళ్ళును యామ, యను మధ్యత్రయమును స్మరింపుచు ఆ
కిరాతజన్మమును వెళ్ళిబుచ్చి వల్మీకమునీశ్వరునకు తనయుడుగా బుట్టెను.

శ్లో॥ కృష్ణుగామ మునిఃకశ్చిత్తస్మిన్నేవ సరోవరే ।
తపోవైదు స్తరంతేపే బాహ్యవ్యాపారవర్జితః ౬౪

తా॥ వల్మీకమునీశ్వరుని వృత్తాంతమేమియనగా పూర్వకాలంబున కృష్ణుడను
యొక మునీశ్వరుడు ఇంద్రియవ్యాపారములను విడిచి ఆ సరస్సునందే విశేషకౌఠము

అతికఠినమగు తపస్సుజేసెను.

శో॥ వల్మీకమభవద్దేహే తస్యకాలేన భూయసా ।

వల్మీకఇతితంపాశ్రమం వై మునిపుంగవమ్॥ ౬౫

తా॥ అప్పుడు చలింపక విశేషకాలము తపస్సుజేయగా అమునీశ్వరునిదేహము చుట్టును పుట్టులుపట్టుటచేత వల్మీకముని యని చెప్పబడుచుండెను.

శో॥ పశ్చాత్తపో విరామాంతే కృష్ణా స్మృతిపథంగతే ।

స్త్రియోవిస్తరతోరాజ్ఞ స్థలితంచేంద్రియంమునే॥ ౬౬

తా॥ పిమ్మట కొంతకాలమునకు తపస్సిద్ధియైన పిమ్మట తపస్సు చాలించెను, అనంతర మా మునీశ్వరుడు లోకవ్యాపారము ననుసరించగా ఇంద్రియములుచలించి స్త్రీలయందు వాంఛగలిగెను.

శో॥ జగ్రాహశైలూషీకా చిత్తస్యాంజజ్ఞేవనేచరః ।

వాల్మీకిరివిఖ్యాతో భువనేషుమహాయశాః॥

తా॥ అనంతరమా మునీశ్వరుని యొకవాట్యకత్తె ప్రమింపగా ఆ స్త్రీయందు యీ కిరాతుడు జన్మించెను. ఇట్లు వల్మీకమునీశ్వరునివలన బుట్టినవాడుగాన వాల్మీకి ముని యీ మాడులోకములయందు విశేషకీర్తిగలవాడై ప్రసిద్ధిజెందెను.

శో॥ యోవై రామకథాందివ్యాం ప్రవైప్రబంధైర్మనోహరాం ।

లోకేప్రఖ్యాపయామాస కర్మబంధనికృంతనీమ్॥ ౬౭

తా॥ నమస్త కర్మలంఘములను నశింపజేయునట్టి శ్రేష్ఠమైన శ్రీరామచరిత్రమును తన కవిత్యమచే శ్రీమద్రామాయణముగాజేసి యీ లోకములో ప్రసిద్ధిజెందు నట్లుగా ప్రవర్తించిన మహానుభావుడు వాల్మీకమునియే.

శ్రుతదేవః॥ శో॥ పశ్యవై శాఖమాహాత్యై భూపాలాద్యావిభూతిదం

వ్యాధోపుష్పానహృదత్వా ఋషిత్యంప్రాపదుర్లభం॥ ౬౮

తా॥ శ్రుతదేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ రాజా! వై శాఖమాహాత్యైయ యెటువంటి ఫలముగలనియైనదో వింటివా? క్రూరస్మృతిగలవాడయినను యీ కిరాతుడు పాదుకలనిచ్చి యెవరును పొందశక్యముగాని జన్మమునుబొందెను. కాబట్టి యీ వై శాఖధర్మము మిక్కిలి యుత్తమమైనది యగుచు నిప్పటికి నైశ్వర్యముల విచ్చుచున్నది.

శో॥ యదృదంపరమాఖ్యానం పాపఘ్నం రోమహర్షణం ।

శ్రుణుయాచ్ఛాపయేద్వాపి నభూయ స్తనపోభవేత్ ॥ 20

తా॥ పాపములను బోగొట్టునదియు, ఆనందమును గలిగించునదియునగు శ్రేష్ఠమైన యీ చరిత్రమును వినినవారలును, ఇతరులకు వినిపించినవారలును తిరిగి భూలోకమునందు జన్మింపరు.

నా ర దాం బ రీ ష సం వా దే

వాల్మీకేర్జన్మ కథనం నామ ఏకవింశోధ్యాయ స్సమాప్తః

అ థ ద్వా విం శో ధ్యా య :

మైథిలేయః॥శ్లో॥ కావ్యస్మిన్నిధయఃపుణ్యా మాసేవైశాఖసంజ్ఞకే ।

కానిదానానిశస్తాని తాసుతాసువిశేషతః ॥

క్షైఃప్రఖ్యాతాశ్చవైలోకే ఏతదాచక్ష్యవిస్తరాత్ ॥

తా॥ హేమాంగుడడుగుచున్నాడు. ఓ మనీష్యరా! ఈ వైశాఖమాసములో శ్రేష్ఠములగు తిజేలేవి? ఆయాదాసములలో శ్రేష్ఠములగు దాసములే? ఈ ధర్మము లెరవలన యీ లోకములో ప్రసిద్ధిజెందియున్నవి? దీనిసంతయు సవిస్తరముగా జెప్పవలయునని హేమాంగుడడిగెను.

శ్రుతదేవః॥శ్లో॥ త్రింశచ్చతిధయఃపుణ్యా వై శాఖేమేష కేరవా ॥

ఏకాదశ్యాంకృతంపుణ్యం కోటికోటిగుణంభవేత్ ॥

తా॥ శుక్రతేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ రాజా! నూర్వడు మేషరాశివి బొందియుండగా వై శాఖమాసము ముప్పదిదినములుగల ప్రతీకృతములైనధయే. అయినను వానిలో నూర్వడు మేషరాశియందుండగా మండు యేకాదశి మిక్కిలి పుణ్యకరమయినది. ఆ దినమున జేసిన పుణ్యములనేక కోట్లకొలది పుణ్యమును వృద్ధి జేయునది యగును.

శ్లో॥ సర్వదానేషుయత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషుయత్ఫలమ్ ।

సమవాప్నోతివై శాఖే ఏకదశ్యాంజలాఫ్లతః ॥

3

తా॥ వైశాఖమాసములో ఏకాదశి దినమునందు పాిత్రకాంబున స్నానము

జేసియెడల సమస్తదానములయందును ఘలమును, సమస్తక్షేత్రములయందును పుణ్యమును బొందగలడు.

శ్లో॥ స్నానం దానం తపోహోమో దేవతార్చనసత్క్రియాః ।
కథాయాశ్శ్రవణంచైవ సద్వ్యోముక్తివిధాయకమ్॥

తా॥ ఆ దినంబున స్నానమునుజేయుట, దానము నిచ్చుట, తపస్సుజేయుట, హోమముజేయుట, దేవతాపూజ మొదలగు సద్వ్యూహారములను జేయుట, విష్ణుకథలను వినుట వీనిని జేసినయెడల శిష్యులుగా ముక్తికలుగగలదు.

శ్లో॥ రోగాద్యుపహత్యోస్తు దరిద్రదేణాపీడితః ।
శుశ్రూత్వాకథామిమాంపుణ్యాం కృత్వతోభవేన్నరః॥

తా॥ రోగాదులచే పీడింపబడినవాడుగాని, దరిద్రుడుగా నుండువాడుగాని పుణ్యకరమగు యీ విష్ణుకథను వినినయెడల సార్థకమైన జన్మగలవాడగును.

శ్లో॥ అస్మాత్వాచాప్యదత్వాచ యేననీతా ఇమాశ్శుభాః ।
సగోఘ్నశ్చ కృతఘ్నశ్చ పితృఘ్నశ్చాత్మహాన్మృతః ।
జలాశయాశ్చస్వాధీనా స్సాన్వధీనంచకళేబరమ్॥

తా॥ స్నానముజేయఁదగిన తటాకాదులుండగాను, తన శరీరము స్వస్థతగా నుండగాను యెవఁడు స్నానముజేయకయును, ధర్మముజేయకయును శుభములనొసఁగు వైశాఖమాస దినములను వ్యర్థముగా గడపునో వాఁడు గోహత్య, జేసినవాడుగాను, చేసిన మేలును మరచినవాడుగాను, పితృహత్యజేసినవాడుగాను, ఆత్మహత్య జేసినవాడుగాను జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ మాధవో మనసాసేవ్యః కాలశ్చసుగుణోత్తమః ।

సాధనశ్చదయావంతః కోనసేవేతమాధవమ్॥

౮

తా॥ శరీరము స్వస్థముగా లేని సమయమునందు శుగుణములుగల యావైశాఖ మాసమును గుఱించి మనస్సులోనైనను స్మరించవలయును. ఆ కాలంబున సత్పురుషులు ప్రాణులయందు దయగలిగియుండురు. మిక్కిలి యుత్తమమగు వైశాఖమాసమును పఠివారును సేవించురు.

శ్లో॥ దరిద్రైశ్చ ధనాఢైశ్చ పంగుభిశ్చాంధకైస్తథా ।

మండైశ్చవిధవాభిశ్చ నారీభిశ్చ నరైస్తథా॥

కుమార యువ వృద్ధశ్చ రోగాంతైరపిభూమిపః ।

అతీవవికసాన్ధ్యోహి ధర్మోవైశాఖగోచరః॥

౧౦

తా॥ ఓ రాజా ! దరిదురిలు, ధనముగలవారు, కుంటివారు, నుగ్గిడివారు, నపుంసకులు, విధవలు, సువాసినులు, పురుషులు, పిల్లలు, యౌవనముగలవారు, ముఁచివారు, రోగఁజీతులు మొదలగు సమస్తమైనవారికిని వైశాఖధర్మము మిక్కిలి సులభముగా జేయదగియున్నది.

శ్లో॥ మాసమేనమనుప్రాప్య ధర్మాంకురమిమం శుభం॥

౧౧

కోనుయత్నంచతురతే శస్త్రాత్కోన్వపరశ్శుభః॥

తా॥ ధర్మములకు కారణమైనదియు శుభఫలమగు వైశాఖమాసము రాగా నప్యడు ధర్మము జేయవయినని యెవఁడు ప్రయత్నించునో వానికంటె మేలును బొందువాడు మఱియొకడులేడు.

శ్లో॥ యోఽతీవసులభాఽధర్మా న్నకరోతి నరాధమః ।

తస్యైవసులభాఽలోకా నరకానాత్రసంశయః

౧౨

తా॥ మిక్కిలి సులభమగు వైశాఖధర్మములను ఏ నరాధముడు చేయడో అట్టి వాడు నరకలోకములను సులభముగానే పొందును. ఈ విషయమైనందేహంలేదు

శ్లో॥ అథాతస్సంప్రత్యౌమి తస్మిన్నాసేచకోత్తమా ।

తాంతిథిం సర్వపాపఘ్నీం వధ్యస్సారమివోద్ధృతమ్॥

౧౩

తా॥ పెరుగును తఱచి వెన్నను తీసినట్లుగా సమస్తపాపములను బోగొట్టునట్టి వైశాఖమాసములో నుత్తమమగు తిథిని చెప్పెదను.

శ్లో॥ చైత్రమాసిమహాపుణ్యే మేషసంస్థే దివాకరే ।

పాపఘ్నీ పితృదేవత్యా గయాకోటిఫలప్రదా॥

౧౪

తా॥ సూర్యుఁడు మేషరాశియంగుండగా పుణ్యకరమైన చైత్రమాసమునంగు పితృప్రీతికరమగు తిథియే పాపములను బోగొట్టునదియు గయలో కోటిపిండప్రదానములజేసిన ఫలముగలదియు నగును.

శ్లో॥ అశ్రైవశ్రాయతేపుణ్యా పితృగాధాపురాతనీ ।

నరకేపితృనుద్దిశ్య సావర్ణాశానతిషీతిమ్॥

౧౫

తా॥ సావర్ణికమును పు పూర్వము భూమిని పరిపాలించుకొలములో యీ విషయమై నరలోకమునందు పితృదేవతలను గుతించి జరిగినదియు పుణ్యకరమైనదియు నగు పొచ్చిన పితృకథ యొకటి తెలియబడుచున్నది.

శ్లో॥ త్రింశత్కలియుగస్యాంతే సర్వధర్మవిస్మృతే ।

అనర్తేతుద్విజఃకశ్చి ధర్మవర్ణ ఇతిశ్మృతః ॥

౧౬

తా॥ ముప్పది కలియుగములు గడచినపిమ్మట సమస్తధర్మములు నశించివుండు కాలములో అనర్తదేశమునందు ధర్మవర్ణడనెడు నొక బ్రాహ్మణుండెను.

శ్లో॥ దృష్ట్వాకలియుగేరాజా జనాన్నాపతతాన్మునిః ।

తస్యైవ ప్రథమేపాదే వర్ణధర్మవివర్జితే ॥

సకదాచిత్సత్రయాగం ముసీనాంతు మహాత్మనాం ।

అగమత్పుష్కరజ్జేతే కుర్వతాం మానధారిణామ్ః ॥

౧౭

తా॥ ఓ రాజా ! అప్పుడా ధర్మవర్ణుడను మునీశ్వరుడు కలియుగములో మొదటిపాదములోనే సమస్తధర్మములను విడిచి యక్కడజనులందరు పాపములను జేయుట జూచి యొకప్పుడు పుష్కరజేత్రమునందు మహానుభావులగు మునీశ్వరులు మానముగలవారలై సత్రయాగమును జేయుచుండగా నచ్చటికేగెను.

శ్లో॥ తత్రాచాసన్పుణ్యకథాం ఋషీణాంశాస్త్రుగోచరాం ।

తత్రకేచిత్కలియుగం ప్రశశంసుర్ధృతవ్రతాః ॥

౧౮

తా॥ అంతర మచ్చట మునీశ్వరులు శాస్త్రసిద్ధములగు పుణ్యకథను దెప్పుకొనుచుండగా నచ్చట గూర్చుండెను. వారిలో కొందరు కర్మములయందు శ్రద్ధ గలవారలు కలియుగము శుభ్రమైననానిగా పొగడుచుండెరి.

శ్లో॥ కృతేయద్వత్సరాత్సాధ్యం పుణ్యంమాధవతోషణం ।

త్రేతాయాంమాసతస్సాధ్యం ద్వాపరేషక్షతోన్మప ॥

౨౦

తస్మాద్దశగుణంపుణ్యం కలౌవిష్ణుస్త్వతేర్భవేత్ ।

అత్యల్పమపివై పుణ్యం కలౌగోటిగుణంభవేత్ ॥

౨౧

తా॥ సమస్తధర్మములు నశించినప్పటికిని కలియుగ మేరితి యుత్తమమయిన దనగా, కృతయుగంబున సంవత్సరములో జేసిన విష్ణుప్రీతికరమగు పుణ్యము త్రేతాయుగమునందు మాసములో సంభవించును. ఓ రాజా ! అదియే ద్వాపరయుగంలో

పదునైదుదినములలో సంభవించును. కలియుగములో నొక్కసారి విష్ణునామస్మరణము జేసినయెడల నా పుణ్యముకంటె పదిరెట్లు యెక్కువ పుణ్యము సంభవించును. మఱియు కలియుగముకొ జేసినపుణ్యము స్వల్పమైనను కోటిగుణములు గలదియగును.

శ్లో॥ దయాపుణ్యవిహితేతు దానధర్మ వివర్జితే । యదిదానం నకు
రుతే సకృదుచ్చార్యవై వారిమ్ । సహవచోర్ధ్వగోనూనం దుర్భి
క్షేచాన్నవోయథా । ఏతత్రప్రసంగావసరే నారదోభ్యేత్యవై
మునిః । కరేణై కేన శిశ్నించ జిహ్వంచై కేనవై హసన్ ।
(ప్రగృహ్యోన్మత్తవ త్రత) ననర్తమునిస త్తమః ॥ ౨౦

తా॥ దయయు, పుణ్యము, దానము, ధర్మము మొదలగునవి నశించిన ఈ కలియుగములో నెనఁడు ధర్మము చేయనివాడైనను ఒక్కసారి విష్ణునామస్మరణము జేయునో వాడే దుర్భిక్షతాలములో నన్న మిడినవాఁడువలెనే యుత్కృష్టలోకమును బొందదగినవాడు. కావున కలియుగ ముత్తమమైనదని యచ్చటనుండు మునీశ్వరులు ప్రశంసజేయుచుండఁగా వంతట నారదమునీశ్వరుఁడు వచ్చి యొక హస్తముతో శిశ్నమును, ఒక హస్తముతో నాలుకను పట్టుకొని పిచ్చివానివలెనే యచ్చట నాట్యమును జేయుచుండెను.

శ్లో॥ సభ్యాస్తదాతమత్యూచుః కిమేతదితినారద ।

ప్రత్యువాచసతాంత్వర్వా నృత్యంనృత్య హసన్ముఖః ॥ ౨౧

తా॥ ఇట్లు నాట్యముజేయుట నా సభికులు జూచి ఓ నారదా! ఏమిటి ఈ వెఱ్ఱితనమని యడుగఁగా మిక్కిలి బుద్ధికాలియగు యా నారదుడు నవ్వుచు నాట్యమును జేయుచు ఆ సభికులందరితో నిట్లు చెప్పనారంభించెను,

శ్లో॥ సంతోషాయదిహప్రోక్తం నృత్యర్భిర్భావితాత్మభిః ।

సిద్ధావయంనసందేహః పుణ్యోయంకలిరాగతః ।

తత్సత్యంసచ సందేహో బహుస్వల్పేనసాధ్యతే ।

స్మరణాత్తోషమాయాతి కేశవః క్లేశనాశనః ॥ ౨౨

తా॥ కాట్యునును జేయించునట్టియు, మహానుభావులునగు మిచ్చేవిష్ణుడుజెప్పబడినది సంతోషకరమైనది. మేము ఫలసిద్ధిని పొందితిమి. సంశయములేదు. యీ వచ్చిన కలియుగము పుణ్యప్రదమైనదియే. స్వల్పధర్మముచేసినను విశేషపుణ్యము

సంభవించుటయు పుత్రుమే. సందేహములేదు. హాపములను నశింపజేయు విష్ణుమూర్తియు తన నామస్మరణము నొక్కసారి చేసిన సంతోషించుట నిజమేయగును.

శ్లో॥ తథాపివః ప్రవత్సోమి దుర్లుటంచద్వయం భువం ।

శిశ్నస్య నిగ్రహః పుత్రా జిహ్వాయా ఆపినిత్యశః ।

ద్వయద్విభవేద్యస్య సవస్య జ్ఞనార్దనః ।

భవద్భిరాక్షతస్థాతవ్య తస్మాత్కలీయుగాగమే॥

౨౯

తా॥ పుత్రసద్భవములగు యోమునులారా! ఈ ప్రకారమైనప్పటికి మీకు నొక విషయము చెప్పదనినాడు. నేను నాలుకను శిశ్నమును బట్టుకొనుట కారణమేమియనగా శిశ్నేంద్రియమును జయించుటయును, జిహ్వేంద్రియమును జయించుటయు నీ రెండుకార్యములీ కలియుగములో జేయుట కష్టసాధ్యము. నిశ్చయము. ఈ రెండుకార్యముల నెల్లప్పుడు ఎవడుచేయునో వానికే విష్ణుమూర్తి యినుగ్రహము కలవాడగును. కాబట్టి ఈ కలియుగములో నిచ్చట మీకు నుండతగదు.

శ్లో॥ సావండం భారతంహిత్యా సంచరద్వం యథాసుఖం ।

యత్రీకుతాగ్రసి దేశేషు మనోయత్రప్రసీదతి॥

30

తా॥ ఈ కలియుగములో వేదబాహ్యముగు నీ భరతఖండమును వదలి మరియొక ప్రదేశమునందెక్కడైనను మీ మనస్సున నిష్ఠముగానుండు ప్రదేశమునకు వెళ్ళి యచ్చట మీ యిష్టానుసారముగా సంచరింపుడు.

శ్లో॥ ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా మునయశ్శంసితవ్రతాః ।

సత్సంసమాప్యసహపా యయుస్తేచ యథాసుఖమ్॥

31

తా॥ ఈ ప్రకారము నారదమునీశ్వరుడు చెప్పిన వృత్తాంతమును విని నియమముతో గూడిన వ్రతముగల యామునీశ్వరులు తాముచేయు సత్రయాగమును సమాప్తినొందించి యా మామలందరు తమకిష్టమైన ప్రదేశములకు కీఘ్రముగా నేగిరి.

శ్లో॥ ధర్మవర్ణోపితచ్చుత్వా త్యక్తుంభూమిం మనోదధే ।

సవ్రతశ్చోర్ధ్వతేజస్కో ధృత్వాద డకమండలూ ।

జటావల్మలధారీచ భూత్వాచైవం యయాపునః ।

కతాయుశేత్వనాచారాన్ ద్రష్టుంవిస్మృతమానసః॥

33

తా|| అనంతరము ధర్మవర్ణకుడును ఆ నారదుడు జెప్పిన వృత్తాంతమును విని యాశ్చర్యమును జెంది యా భూమియందు నుండుటకు నిష్ఠములేనివాడై సద్వృత్తము నవలంబించి ఇందియములను జయించి దండము, కమండలము, శడలు నారచీలను ధరించి యిప్పు డీ కలియుగముతో మనుష్యుల నారహీతులై యెట్టి ప్రవర్తన గల వారై యుందురో చూడవలయుననియెడు కుతూహలముతో తిరిగి భూప్రదేశము నకు వెళ్ళెను.

శ్లో|| తత్రతాపశ్యజ్జనాః ఘోరా న్నాపాచార రతాఃఖిలాః |
పాపండినోద్విజాస్వర్వే శూద్రాః ప్రవృజినస్తథా || 3౪

తా|| అక్కడ పాపాచారములయందే యాసక్తిగలవారును, క్రూరులును, దుర్మార్గులునగు మనుష్యులను జూచెను. ఆ పాపాత్ముల ప్రవర్తన ఏలాగునందెనగా బ్రాహ్మణులందరును వేదబాహ్యులైరి. శూద్రులు సన్యాసమునుబొందువారైరి.

శ్లో|| భర్తారంద్వేష్టి భార్యాచ శిష్యోద్వేష్టి గురుంతథా |
భృత్యశ్చ స్వామిహంతాచ పుత్రఃపితృవధేరతః || 3౪

తా|| భార్య పెనిమిటిని, శిష్యుడు గురువును నిందించుచుచుండిరి. నాకరుతన యజమానుని చంపువాడయ్యెను. కుమారుడు తండ్రిని చంపువాడయ్యెను.

శ్లో|| శూద్రప్రాయోద్విజాస్వర్వే బస్త్రపాతూశ్చధేనవః |
గాఢావ్రాయాస్తథా వేదాః క్రియాసామ్యాశ్మభాక్రియాః ||

తా|| బ్రాహ్మణులందరు శూద్రులతో సమానులైరి. ఆవులన్నియు మేకలతో సమానములైనవి. ఆతిరుసే నాలుగు వేదములు కథలతో సమానములైనవి. యజ్ఞాది క్రియలన్నియు సామాన్యక్రియలతో సమానములైనవి.

శ్లో|| భూతపేత విశాచాద్యాః ఫలదాస్తతతేవతాః |
తావప్రశద్ధయార్చుంతి జనాఃపాపరతాశ్శతాః || 3౫

తా|| భూతములు, ప్రేతములు, విశాచములు మొదలగు తుదగిదేవతలే యా ప్రదేశంబున ఫలమునిచ్చునవియగుటచే పాపములందే యాసక్తిగలవారును మూఁఘులు నగు జనులు అట్టిదేవతలనే శ్రద్ధతో పూజింపుచుండిరి.

శ్లో|| సర్వేవ్యవాయనిరతాస్తదర్థేత్యక్తజీవితాః |
కూటపాక్షిప్రవక్తార స్సదాకై తవమానశాః || 3౬

తా|| అందరు సంభోగమునందే యాసక్తిగలిగి యుండిరి. అందువిషయమై తమ ప్రాణములనైనను విడువదలంచి యుండిరి. అబద్ధసాక్ష్యమును జెప్పవారై యుండిరి. ఎల్లప్పుడు కపటస్వభావముగలవారై యుండిరి.

శ్లో|| మనస్వేకం వచస్వేకం కర్మణ్యేకం సదాకలా ।

సర్వేషాం హైతుకీవిద్యా సాపూజ్యానృపమందిరే|| 3౯

తా|| కలియుగములో నెప్పుడు మనస్సులో నుండునది యొకటి, చెప్పనది మఱియొకటి. చేయునది యింకొకటి. ఇట్లు కపటముగానుండును. అందరికిని విద్య యేదో యొక ప్రయోజనసహితముగానే యుండునుగాని పరమార్థముగా నుండదు. అట్టి ప్రయోజనకారియగు విద్యయే రాజపభలయందు పూజింపబడును.

శ్లో|| గీతావ్యసక్తలావిద్యా నృపాణాంచ ప్రియావహః ॥

హీనాశ్చపూజ్యతాంయాంతి నో త్రమాశ్చ కలాయుగే|| ౪౦

తా|| ఈ కలియుగములో సంగీతము మొదలగు విద్యలు రాజులకుసంతోష కరములుగానుండును. హీనులుగౌరవింపబడుదురు. ఉత్తమపురుషులుగౌరవింపబడరు.

శ్లో|| శ్రోత్రియాశ్చ ద్విజాస్సర్వే దరిద్రాస్యః కలాయుగే ।

విష్ణుభక్తి ర్మరాణాంతు ప్రాయశోనైవవర్తతే|| ౪౧

తా|| కలియుగములో శ్రోత్రియులుగానుండు బ్రాహ్మణులు దరిద్రులుగా నుందురు. మనుష్యులకు తరుచుగా విష్ణుభక్తియుండదు.

శ్లో|| ప్రాయఃపాషండభూయిష్టం పుణ్యక్షేత్రం భవిష్యతి ।

సూదాధర్మప్రవక్తాః జటిలాస్తాపనాః కలా||

తా|| తఱచుగా పుణ్యక్షేత్రములు వేదబాహ్యులుగలవియగును. కలియుగములో సూదులు ధర్మములను జెప్పవారును, జడలను ధరించువారును తపస్సుజేయు వారునైయుండురు.

శ్లో|| సర్వేచాలాపయిషోమర్త్యా దయాహీనా శ్మతాజనాః ।

పర్వేధర్మ ప్రవక్తార స్సర్వేచగ్రహణోత్సవాః|| ౪౩

తా|| మనుష్యులందరను అల్పాయుర్ధాయము గలవారును దయలేనివారును, మూర్ఖులు అందరు ధర్మమును జెప్పేడివారును అందరును ధర్మమును గ్రహించినవారు వలెనే యుండురు.

శ్లో॥ స్వార్చనంచాపి హీచ్ఛంతి వృథానిందాపరాయణాః ।

అసూయానిరతాస్సర్వే పరేప్రాభౌ గృహంగతే॥ రర

తా॥ కొందరు తమను పూజించుట కోరుచుందురు. కొందరు వ్యర్థముగా నితరులను దూషింపుచుందురు. కొందరు యితరులు విశేష యున్న తస్థితిలోనుండగా స్వేషబుద్ధిగలవారగుదురు.

శ్లో॥ భ్రాతౌచ భగినీంగంతా పితౌపుత్రీంచవైకతా ।

సర్వేపిశ్శూద్రీవిరతా స్సర్వే వారాంగనారతాః॥ రశ

తా॥ కలియుగములో సోదరుడు తోఁబుట్టువుతో సుభోగించువాడగును. తండ్రి కుమార్తెతో సుభోగించువాడగును. అందరును శూద్రస్త్రీలను గోరువారును వేద్యస్త్రీలను గోరువారు నగుచురు.

శ్లో॥ సాధూనై వానజానంతి బహుసాపాంశ్చమన్యతే ।

వ్యక్తింకుర్వంతి సాధూనాం దోషమేకందురాగ్రహాః॥ రః

తా॥ సత్పురుషులను యెవరు గౌరవింపరు. పాపాత్ములను మిక్కిలి గౌరవింతురు. గుప్తస్వభావ గలవారు సత్పురుషులకు నొక్క దోషమున్నను ప్రకటింపజేయుజాతురు.

శ్లో॥ పాపానాందోషజాతాని గుణత్వేనవహంతిహి ।

దోషమేవ ప్రగృహ్యంతి కలౌతువిగుణాజనాః॥ రః

తా॥ పాపాత్ములకు ననేక దోషములున్నను గుణములుగానే తలచుచుందురు. కాబట్టి కలియుగములో గుర్గుణములుగల మూఢజనులు దోషమునే మంచిదానిగా గ్రహించుచున్నారు.

శ్లో॥ జలూక స్తనసంయుక్తో రక్తంపిబతి నోపయః ।

ఔషధ్యన్మత్వహీనాహి ఋతూనాంవ్యత్యయాస్తథా॥ రః

తా॥ జలూక స్తనములను బట్టుకొని పాలుపీల్చుక రక్తము బీల్చినరీతిగా దుర్మార్గులు దోషములను గ్రహించుచుందురు. మతియు ఔషధులు సారములేనివియై యుండును. ఋతువులు తమకాలముల సతిక్రమించినవి యగును.

శ్లో॥ దుర్భిక్షం సర్వరాష్ట్రేషు కన్యాకాలేనసూయతే ।

నటన ర్తకవిద్యాసు ప్రీతిమంతో నరాఃకలాః ॥ ౪౯

తా॥ అన్ని దేశములయందు దుర్భిక్షము సంభవించును. స్త్రీలు తగిన వయస్సులో ప్రసవించుటలేదు. కలియుగములో నాట్యముజేయువారియందును నాట్యవిద్యలయందును జనులు కుతూహలముగలవారలై యుందురు.

శ్లో॥ వేదవేదాంతవిద్యాసు నిరతాయేధనాధికాః ।

భృత్యాన్వశ్యంతితాన్మాథా స్తేభిష్టాశ్చాఖలాశిషః॥ ౫౦

తా॥ ధనవంతులగు మూఢులై నవారు వేదములయందు, వేదాంతవిద్యలయందు వాస్తవ్యులవారిని నొకరులనుగా జూచుచుందురు. అట్టి బ్రాహ్మణుల యాశీర్వచనములను ఫలమునీయకుండును.

శ్లో॥ త్యక్తశ్చాధిక్రియా స్సర్వే త్యక్తవేదోదితక్రియాః ।

జిహ్వాయాం విష్టునామాని నవర్తంతేకదాచన॥ ౫౧

తా॥ అందరును శాస్త్రములను విడిచిపెట్టినవారును, వేదములయందు శిష్యబడిన యజ్ఞులను విడిచిపెట్టినవారు నగుదురు. ఎవరి నాలుకచేత నొకప్పుడైనను విష్టునామస్మరణము జేయబడకుండును.

శ్లో॥ శృంగారరసనిర్వాణా స్తద్గీతాన్యేవతేజగుః ।

తా॥ శృంగారరసమునందే కుతూహలము గలవారై యా శృంగారసంబంధములగు పరిబంధములే పఠించుచుందురు.

శ్లో॥ నవిష్టుసేవా నచశాస్త్రవార్తా నయాగదీక్షా నవిచారలేఖః ।

నతీర్థయాత్రా నచదానధర్మాః కలాజనేత్వాపి బభూవచిత్రం

తా॥ కలియుగములో నొక్కమునుష్యునియందైనను విష్టుమూర్తి సేవ జేయవలయుననిగాని. శాస్త్రములను పఠింపవలెననిగాని, యజ్ఞములను జేయవలయుననిగాని, వేదాంతవిచారణను జేయవలయుననిగాని, తీర్థయాత్రలను సేవింపవలెననిగాని దానధర్మములను జేయవలయుననిగాని బుద్ధికలిగియుండలేదు. ఆశ్చర్యముగానున్నది.

శ్లో॥ తాదృష్ట్యా ధర్మవర్ణోపి సుభీతోత్యంత విస్మితః ।

వంశం పాపాత్మ యంయాంతం దృష్ట్వాద్విపాంతరంయయా॥

తా|| ఈ ప్రకారము కలియుగములో సమస్తపాపములతో గూడియున్న జనులను జూచి ధర్మవర్ణుడు భయమునుబొంది మిక్కిలి యశ్చర్యముగలవాడై పాపము వలన వంశము నశించుటయును జూచి యక్కడ నుండజాలక మఱియొక ద్వీపము నకు వెళ్ళెను.

శ్లో|| సంచరం తస్యద్వీపేషు లోకేష్వపిచ సర్వతః ।

పితృలోకం యయాధీమా న్కదాచితౌతుకాన్వితః॥ ౫౪

తా|| బుద్ధిమంతుడగు అథర్మవర్ణుడు కుతూహలముగలవాడై సమస్తద్వీపములయందును సమస్తలోకములయందు నన్ని ప్రదేశములయందును సంచరింపుచు నొకప్పుడు పితృలోకమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో|| తత్రావశ్యే మహాఘోరాన్ చామ్యమాణాంశ్చకర్మభిః ।

తావతోరుదమానాంశ్చ పతతఃపతితానపి॥ ౫౫

తా|| ఆ పితృలోకములో భయంకరులుగా మన్నట్టివారిని వారు జేసికొనిన కర్మములచే యమభటులు బాధపెట్టుచుండగా నేడ్చుచున్నవారిని నరకకూపములో పడుచున్నవారిని పడినవారిని జూచుచుండెను.

శ్లో|| తత్రావశ్యచ్చాన్ధకూపే పతితాన్స్తాన్ పితృనధః ।

దూర్వాగ్గిలంబినోదీనాన్ దూర్వాచ్ఛేదేహిశంకితాన్ ।

తా|| ఆ నరకప్రదేశమునందు గాఢాంధకారమును కూపములో పడినవారును గరికియొక్క చివర పట్టుకొని వ్రేలాడుచుండువారును, ఆ గరికియు కూడ తెగిన యెడల యా కూపములో పడిపోదుమని శంకగలవారును దీనులునగు తన పితృదేవతలను జూచెను.

శ్లో|| తదాఖుఃఖాదయత్యద్దా దూర్వామూలం తదాశ్రయం ।

తేనభాగత్రయంచాత్త మేకోభాగావశేషితః । తందృష్ట్వా

తేక్షీయమాణం మూలందుఃఖేనకర్షితః । అథోదృష్ట్వాచాన్ధ

కూపం తటపాతాదిభీషణమ్ । దురుత్తారం మహాఘోరం కర్మ

జాత్యం సుదుఃఖతః । అగ్రేచాపిదురుత్తార మవలంబవివరితం

తాన్ దృష్ట్వావిస్మితోభూత్వా దయాళుర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥౬౦

తా|| అప్పుడు వారు పట్టుకొనిన గరికియొక్క మొదటిభాగము నొకయెలుక

భక్షింపుచుండుటచేత మూడుభాగములు నశించి యొకభాగమే మిగిలియుండి క్షీణించి యున్న యా మొదలును జూచి యదికూడ నశించి పడిపోదుమేమో యని గుఃఖపడు చుండువారును, మరియు నీ కూపము దట్టమగు చీకటిచే నిండియున్నది. ఒడ్లు కూడ విరిగి పడుచున్నది కాబట్టి భయంకరముగానున్నదియు, బయటకువచ్చుటకు పిలు గాని ఈ గొప్పకూపము మన సాపకర్మముచే గంభవింపబడినదని దుఃఖించుచున్న వారును, మరియు వై భాగమును జూడగా పట్టుకొనుటకేమియు నాధారములేదు. బయటికి యేలాగు రాగలుగుచుమని యేడ్చుచున్న యా పితృదేవతలనుజూచి యావృ ర్థముజేంది దయగలవాడై వారితో నిట్లు పలుక నుపకరిమించెను.

శ్లో॥ కేయూయంపతితావ్యాస్మిక్ కేనదు స్తరకర్మణా ।

కస్యగోత్రే సముత్పన్నాః కథంవోముక్తిరూర్జితాః । ౬౮

తా॥ ఓ జీవులారా ! మీ రెవరు ? ఏమిపాపము జేయుటచే మీరీకూపములో బడితిరి? ఎవనికంశంలలో బుట్టినవారలు ? మీకెట్లు ముక్తి కలుగును ?

శ్లో॥ ఏతద్యాయంవదధ్వంమే శర్మవోధభవిష్యతి ।

ఇత్యేవముదితాస్తేన పితరోధసు దుఃఖతాః ।

తమూచుః కరుణాంవాచం ధర్మశ్రుతిపురస్సరాః । ౬౯

తా॥ దీనినంతయు సవి స్తరముగా నాకు జెప్పినయెడల మీకు మేలుకలుగును. అని ఈ ప్రకారము ధర్మవర్ణుండు పలుకగా నా పితృదేవతలు విని దుఃఖించినవారలై ధర్మమునకు శ్రుతులకు వ్యతిరేకముకాని వాక్యములను దీనస్వభావముతోనిట్లు చెప్ప మొదలిడిరి.

పితరాః శ్లో॥ వయం శ్రీవత్సగోత్రియా భువి సంతానవర్జితాః ।

పిండశ్రాద్ధ విహీనాశ్చ తేనపచ్యామహేవయం ।

నిస్సంతానోపినో వంశో జాతఃపాపైః కతాయుగే ॥ ౭౦

తా॥ పిత దేవతలు చెప్పుచున్నారు. మేము శ్రీవత్సగోత్రమునందు బుట్టిన వారము. భూమిలో మా వంశమునందు తిరిగి సంతానము కలిగియుండలేదు. అందు వలన శ్రాద్ధాదులు జేయుకొండుటచే మాకు పిండములు లభింపకపోవుటవలన నిట్టి దుఃఖముకుభవింపుచుంటిమి. కలియుగములో నిట్టి పాపాత్ములగుటచే మావంశము సంతానవిహీనమై యున్నది.

శ్లో॥ నాస్మాకంపిండనశ్చాస్తి వంశే పాపక్షయంగతే ।

తేనాంధకూప పతనం నిస్తంతూనాం దురాత్మనామ్ ॥ ౬౧

తా॥ మా వంశము నాశనముపొందినయెడల మాకు పిండమిచ్చువాడును లేడు కాబట్టి ఆధారము లేనట్టియు దుర్మార్గులమగు మాకు నిట్లుహాపమునబడుట సంభవించెను

శ్లో॥ ఏకోహివర్తతే వంశే ధర్మవర్ణో మహాయశాః ।

సవిరక్తశ్చరన్నేకో నగార్హస్థ్యముపేయివాన్ ॥ ౬౨

తా॥ మా వంశములో మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగల ధర్మవర్ణుడను నొక పురుషుడు గలడు. అతఁడు సంసారమునం దిష్టములేక వైరాగ్యమున బొంది గృహస్థాశ్రమ మును స్వీకరింపక దేశములలో దిరుగుచున్నాడు.

శ్లో॥ తంతునాతేనబభ్రామో దూర్వానాణావలంబితాః ।

నిస్తంతుత్వాచ్చ తన్మూల మాఖుఃఖాదత్రిప్తహమ్ ॥ ౬౩

తా॥ ఆయన యునునట్టి సూత్రముండుటచే మేమిక్కడ గరికయొక్క కాడ నాశ్రయించి తిరుగుచున్నాము. ఆయన యనంతరిము సంతానరహిత మగుటవలన మా వంశము నశించునుగాని నిక్కడ మాకు నాధారముగానుండు కాడను నిత్యము యెలుక భక్షింపుచున్నది.

శ్లో॥ ఏకస్యేవా వశిష్టత్వా త్కించిన్మూలవశేషితః ।

ఆఖునాఖాద్యమానశ్చ వర్తతే సామ్యపశ్యతామ్ ॥ ౬౪

తా॥ ఓ సజ్జనుడా! మా వంశములో నొక్కఁడే యుండుటవలన మాకు నాధారముగా నుండు గరికయొక్క మొదలుకూడ ఎలుకచే భక్షింపబడుచు కొంచెము పట్టుతో నున్నది. నీవు యిదిగో దానిని చూడుము.

శ్లో॥ తస్యచాయుఃక్షయేతాత శేషమాఖుర్వరివ్యతి ।

పశ్యాత్కూపేపతిష్యామో దురుత్తారేంధతామసే ॥ ౬౫

తా॥ అధ్యువర్ణుని యాయుర్దాయము క్షీణించినపిమ్మట మృతినొందఁగానే యో తండ్రీ! మిగిలిన మొదలు గూడ యెలుక భక్షింపుటవలన దట్టమైన చీకటి నొందియున్నదియు, బయటికి వచ్చుటకు శక్యముకొనిదియు నగు యీ గొప్పనరక హాపములో పడిపోగలము.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వంచ భువంగత్వా ధర్మవర్ణం ప్రబోధయ ।
అస్మద్వాక్యైర్దయాపాతై ర్దార్దహస్థే విముఖం మునిమ్॥

తా॥ కొబట్టి నీవు భూలోకమునకు వెళ్ళి దయయుంచి తగిన మా వాక్యములను మేము చెప్పినరీతిగా గృహస్థాశ్రమమునందు నిచ్చలేనివాడును. మునీశ్వరుడగు ఆ ధర్మవర్ణునితో నిట్లు చెప్పవలయును.

శ్లో॥ పితరస్థేభృశారాహి సరకేపతితామయా ।
అంధకూపేదురుత్తారే దృష్ట్వా దూర్వావలంబితాః॥ 20

తా॥ నీ పితృశేవతలు యిటువెడల శక్యముగానిదియు, అంధకారమైన సరక కూపములోబడి గరిక గాధారముగా పట్టుకొనియున్నారు. వారిని నేను జూచితిని.

శ్లో॥ సాదూర్వావంశరూపాహీ తన్మూలం సతతంమునే ।
కాలాఖ్యోమూషక స్తస్య మూలంఖాదతి ప్రత్యహమ్॥ 21

తా॥ ఓ మునీశ్వరా! ఆ గరిక ఏమిటిఅనగా, ఎల్లప్పుడు ఆవిచ్చిన్నముగా వచ్చుచున్న వంశస్వరూపమే అయినది. కాలమునెడు యెలుక వంశస్వరూపముగా నా మాత్రమును వంశము క్షీణించినకొలదిని నిత్యము కొట్టివేయుచుండును.

శ్లో॥ వంశనాశోనుకృమతో ఏక స్త్యమవశేషితః ।
తేనమూలేస్త్రిక్షా దూర్వాయా నప్తే భాగత్రయం మునే॥

తా॥ కృమముగా వంశమంతయు నశించినది. నీవొక్కడవుమిగిలితివి. ఓ మునీశ్వరా! ఆకారణమువలన నీ గరికయొక్క మొదలు మూడుభాగములవరకు నశించినది.

శ్లో॥ ఏకోభాగోవశిష్టాత్ర యత స్త్వం వర్తసేభవ ।
కించిత్ ఖాదతివై త్యాఖు స్తవచాయః క్షయక్రమాత్॥ 22

తా॥ నీవొక్కడవు నొకా భూమియందు జీవించియుండుటవలన నొకభాగం మిగిలియున్నది. ఆ భాగమును కూడ నీ యాయుర్దాయము నశించినకొలది యెలుక కొంచెము కొంచెముగా తినివేయుచున్నది.

శ్లో॥ ప్రేర్యతేత్వయిచాస్మాకం తవాసిపతనంభవేత్ ।
కూపవంధతామిసే సంతానేపిక్షయంగతే॥ 23

తా॥ నీవును మరణమును పొందినవాడగుచుండగా సంతానమేమియు లేక

వంశము నశించిపోవుటచే గాఢాంధకారముగల యీ నరకకూపంబో మేమును నీవును గూడ పడపోవుదుము.

శ్లో॥ తస్మాద్దాక్షిణ్య మాసాద్య కురుసంతతివర్ధనం ।

తేనాస్మాకంత వాషిస్య ద్గతిరూర్ధ్వా నసంశయః॥ 2౨

తా॥ ఆ కారణమువలన నీవు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించి సంతానమును వృద్ధిపొందించితివేని నీకును మాకును పుణ్యకరమగు నూర్ధ్వలోకము కలుగును సందేహము లేదు.

శ్లో॥ యష్టవ్యాబహవఃపుత్రా యద్యోగోపిగయాంప్రజేత్ ।

యజేతవాశ్వమేధంచ నీలంవా పృషముత్సృజేత్॥ 23

తా॥ అనేకపుత్రులను జనింపజేసినయెడల వారిలో నొక్కడైనను కాశీ గయ మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములను గురించి యాత్మనైనను జేసికొనును. ఆశ్వమేధాది యజ్ఞములైనను జేయును. నల్లని వృషభమునైనను ఉత్సర్జనము జేయును.

శ్లో॥ యద్యోగోపిచ వైశాఖే మాఘేవా కార్తికేపివా ।

అస్తానుద్దిశ్యవై స్నానం శ్రాద్ధంధానం కరిష్యతి॥ 2౪

తా॥ మఱియు వారిలో నొక్కడైనను వైశాఖమాసములోగాని, మాఘ మాసములోగాని, కార్తికమాసములోగాని మమ్ములనుద్దేశించి ధానమునుగాని, శ్రాద్ధమునుగాని జేయుచుండును.

శ్లో॥ తేనచోర్ధ్వగతిరూభయా న్నరకాదుద్ధృతిశ్చనః ।

ఏకోవావిష్ణుభక్తస్సాన్య దేకోవాహరివాసరీ॥

తా॥ కావున నట్టి శుభకార్యములను జేయుటవలన నరకములోనుండి బయలు వెడలి యూర్ధ్వలోకమును బొందువారమగుదుము. మరియు వారిలో నొక్కడైనను విష్ణుభక్తిగలవాఁడు కాదగును. ఒక్కడైనను నేకాదశిదిసంఖ్యన నుపవాసముజేయు వాఁడు కావచ్చును.

శ్లో॥ ఏకోవాశ్రమయూద్విష్టోః కథాంపాపవిధాశినీం ।

తేనోత్థితం కులశతం భావిచాపికులం శతమ్॥ ౨౦

తా॥ మఱియు నొక్కడయినను పాపములను నశింపజేయునట్టి విష్ణుభక్తులను

వినినయెడల వానిచే గడచినవి నూరుతరములు, రాబోవునవి నూరు తరములు తరింప జేయఁబడుచుండును.

శ్లో॥ అపిపాపవృతః క్లాపినరకం నై వపశ్యతి ।

కిమన్యైర్బహుభిః పుత్రైర్దయాధర్మ వివర్జితైః ।

యేజాతానార్చయం త్యధా విష్ణుం నారాయణంకులే ।

నాపుత్రస్యహిలోకో స్తి సర్వమేతజ్జనావిదుః ॥

౮౨

తా॥ తాను పాపప్రపవ్రనగలవాడైనను కుమారుఁడు భగవద్భక్తుడగునేని తండ్రి నరకమును జూచుటయును సంభవింపదు, కాబట్టి ఎందరు సుతులుకలిగినను సమస్తప్రపంచమునందు వ్యాపించియుండు నారాయణమూర్తిని ఎవరు పూజింపఁగో దయాధర్మరహితులగు అట్టి తనయులనేకులు కలిగినను ప్రయోజనములేదు. వంశములో తనకు కుమారుడుకలుగనియెడల సుగతిలేదనియున్నది. కాబట్టి సుగుణవంతుడగు తనయుఁడేకలుగవలెను. ఈ విషయమందరికి తెలిసినవిషయమే.

శ్లో॥ తత్ప్రాపిచ దయాయుక్తం తత్సంతానంచ దుర్లభం ।

ఇతితంబోధయిత్వాతు వాక్యైరేతైశ్చ సూన్యతైః॥

విరక్తస్యాధ్వరేతస్య గార్హస్థ్యే త్వం మతింకురు॥

తా॥ కాబట్టి దయాదానధర్మ బుద్ధిగల పంతునముగలుగుట మిక్కిలి దుర్లభము. ఓ మునీశ్వరా! ఈ ప్రకారము మేముచెప్పిన యదార్థమైన వాక్యముల నా ధర్మవర్ణనతో చెప్పి బోధించి యా ధర్మవర్ణన వివాహము జేసికొనఁటయందును, యాగాదులను జేయుటయందును వాంచగలవానిగా జేయును.

శ్లో॥ పితౄణాంవచనం శ్రుత్వా ధర్మవర్ణోతి విస్మితః ।

ప్రణమ్యప్రాంజలిః ప్రాహరుదక్షవై జాతశేషధుః ।

నామూహం ధర్మవర్ణశ్చ యుష్మద్వంశోయో దురాగ్రహి॥౮౩॥

తా॥ ఇట్లు చెప్పిన పితృదేవతల వాక్యములను విని యా ధర్మవర్ణుడు మిక్కిలి యాశ్చర్యముగలవాడై వారికి నమస్కరించి దోసిలిపట్టి శరీరముకంపమునొందుచుండ యేడ్చుచు వారితో నిట్లు పలుకుచున్నాడు. ఓ పితరులారా! మీ వంశములోఁబుట్టి నట్టియు వర్ణముగు పట్టుదలగల ధర్మవర్ణుఁడు నేనేమైననుంటిని.

శ్లో॥ సత్రేతుశ్రుత్వావచనం నారదస్య మహాత్మనః ।

జహ్వదార్ధ్యం గుహ్యదార్ధ్యం చకస్మాపి కలాయుగే ।

దృష్ట్వాభువిచ పాపిష్టా జనానపిచశంకితః ।

భీతోదుర్జనసంగత్యా చరన్ ద్వీపాంతరేవనః ॥

౮౭

తా॥ కలియుగమున నెవరికిని జిహ్వాంద్రియమును జయించుటయు! శిశ్నోం ద్రియమును జయించుటయు సాధ్యముకాదని మునిశ్వులచే జేయబడు సత్రయాగ ములో జెప్పిన నారదమహాముని మాటను వినియు, పిమ్మట భూలోకంబున పాపా త్కులగు మనుష్యులను జూచియు సందేహించి దుర్మార్గుల సహవాసము జేయుటకు భయపడియు నితరద్వీపములయందు సంచరించుచుంటిని.

శ్లో॥ పాదాశ్రయోగతాహ్యస్య కలేపాదేంత్య మేపిచ ।

గతాస్సార్ద్రత్రయోభాగా ఇదాసంజనకాశ్చమే ॥

౮౮

తా॥ ఓ తండ్రిలారా! ఈ కలియుగములో మూడుపాదములుగదచి ఒక్క పాదము మిగిలియున్నది. ఆ పాదమునగూడ మూడుభాగములనగము గడచినది.

శ్లో॥ నాహంవేద్మి భవద్దుఃఖం వృదాజన్మగతంమమ ।

యస్మిన్ కులేత్వహంజాతే ఋణంపిత్రోర్నవైహృతమ్ ।

తా॥ మీరిట్లు దుఃఖపడుట నేనెరుగనైతిని. నా జీవితమంతయు వ్యర్థముగా గడుపఁబడెను. మీ వంశమునందు బుట్టి మీ ఋణమును దీర్చుకొనకపోతిని.

శ్లో॥ కింతేనజాతమాత్రేణ భూభారేణాన్న శత్రుణా ।

యోజాతోనార్చ యేద్విష్ణుం పితౄన్దేవానృషీంస్తథా ॥ ౯౦

తా॥ ఎవడు విష్ణుమార్తరిని, పితృదేవతలను, దేవతలను, మునిశ్వులను పూజించడో వానివలన భూభారముకొరకును, అన్నమును భుజించుటకును గాక యేమి ప్రయోజనమున్నది.

శ్లో॥ యష్ఠదౌజ్ఞం కరిష్యామి మమాజ్ఞానయతీతే ।

యథానకలిబాధాన్యా త్రతస్సంసారతోపివా ।

కర్తవ్యాన్యపిక్వత్వాని మయాన్యత్రేణ భూతలే ।

ఇత్యుక్తాసేనవం శ్చైవ ధర్మవరేన ధీమతా ॥

౯౧

తా॥ ఓ పితౄలారా! మీ యాజ్ఞ నుజేసెదను. ఏమి యాజ్ఞాపీఠులో జెప్పుడు మరియు భూలోకమునకు వెళ్ళి అక్కడ సంసారములోనున్నప్పటికి కలిబాధ నాకు

కలుగకుండునట్లు నన్ను అనుగ్రహింపవలెను. మీకు పుత్రుడనగు నేను భూలోకములో మిమ్మునుద్దేశించి జేయదగిన కార్యములన్నియు జేసెదను. అని వారి వంశమందు బుట్టినవాడును బుద్ధిమంతుడను నగు ధర్మవర్ణుడు చెప్పి చాలించెను.

శ్లో॥ కించిదాశ్వస్తమనస ఇదమూచుర్మహీపతే ।

పుత్రపశ్యదశామేతాం పితౄణాంతే మహాత్మనాం॥ ౯౩

తా॥ ఓ రాజా ! అనంతర మా పితృదేవతలు కొంచెమాలోచించి యిట్లు పలుకుచున్నారు. ఓ పుత్రుడా ! మహానుభావులగు నీ పితృదేవతలస్థితి ఏ తీరుగా నున్నదో జూచితివా ?

శ్లో॥ సంతత్యభావా త్పుతతాం దూర్వామాత్రానలంబినాం ।

త్వంగార్హస్థ్యముసాలభ్య సంతత్యాస్మాత్సముద్ధర । ౯౪

తా॥ వంశము నశించిపోవుచుండుటచే గరికయే నాధారముగా గలిగి యీ మహా సరకహాపములో బడుటకు సంసిద్ధులముగానున్న మమ్ములను నీవు గృహస్థాశ్రమము నవలంబించి సంతానమువడసి యీ హాపములోనుండి మమ్ములను బయటికి వచ్చులాగున జేయుము.

శ్లో॥ యేచవిష్ణుకధారక్తా యేస్మరంత్య నిశంహరిం ।

యేసదాచారినిరతా నతాన్వైబాధతే కలిః॥ ౯౫

తా॥ ఎవరు విష్ణుకథలయందు ఆసక్తి కలిగి యెల్లప్పుడు విష్ణుమూర్తిసేధ్య నము జేయుచుందురో, ఎవరు యెల్లప్పుడూచారము గలిగియుందురో వారికి కలిబాధ గలుగనేరదు.

శ్లో॥ సాలగామిశిలాయస్య గృహేతిష్ఠతిమానద ।

అధవా భారతంగేహే నతంవై బాధతే కలిః॥ ౯౬

తా॥ ఓ వూళ్ళూడా ! గృహమునందు సాలగామిము గలవారిని లేక భారతము గలవారిని యీ కలిపురుషుడు బాధింపడు.

శ్లో॥ యశ్చవై శాఖనిరతో మాఘస్నాన పరశ్చయః ।

కార్తికేదీపదాతాయో నతంసాబాధతే కలిః॥ ౯౭

తా॥ వైశాఖమాస ధర్మముల యందాసక్తి గలవానిని, మాఘస్నానమందా

సక్తిగలవానిని కార్తీకమాసములో విష్ణుగన్నిధిని దీపముల సుంచువానిని కలి
బాధింపడు.

శ్లో॥ ప్రత్యహం శుశ్రూయాద్యస్తు కథాంవిష్ణుర్మహాత్మన ।
పాపఘ్నిం మోక్షదాం దివ్యాం సతంవై బాధతే కలిః॥ ౯౮

తా॥ పాపములను బోగొట్టునదియు, మోక్షము నిచ్చునదియు, శ్రేష్ఠముగు
మహాశుభావుడైన విష్ణుమూర్తియొక్క కథను నిత్యము వినినవానిని కలిపురుషుడు
బాధింపడు.

శ్లో॥ యద్బ్రహ్మైవైశ్వదేవశ్చ యద్బ్రహ్మతులనీశుభా ।
యదంగణేశుభాగ్శ్చ సతంవై బాధతే కలిః॥ ౯౯

తా॥ గృహమునందు వైశ్వదేవము జేయుచున్నవానిని, దొడ్డిలో తులసిచెట్టు
గలవానిని యింటినుండర ఆవుగలవానిని కలిపురుషుడు బాధింపడు.

శ్లో॥ తస్మాన్మావస తత్రీత్వం యుగే పాపాశ్చకేపిచ ।
శీఘ్రంగచ్ఛ భవంపుత్ర మాసోయం మాధవాహ్మయః॥

తా॥ ఈ కారణమువలన కలియుగము పాపాచారభూయిష్ఠమయినను నీవు
యక్కడ నుండవలదు. శీఘ్రముగా భూలోకమునకు వెళ్ళవలయును. ఇప్పుడు
ఉత్తమమగు వైశాఖమాసము వచ్చియున్నది.

శ్లో॥ సర్వేషాముపకారాయ మేషసంస్థే దివాకరే ।
త్రింశచ్చతిధయఃపుణ్యా మేషసంస్థేదివాకరే॥ ౧౦౦

తా॥ మేషములో నూర్బ్యుడుండగా ముప్పదిదినములు ఉత్తమములైన వగు
సర్వజనులకు సుపకారము జేయదగియున్నవి.

శ్లో॥ ఏకైకస్మిన్ కృతంపుణ్యం ఓటికోటిగుణం భవేత్ ।
తత్రాపిచైత్రీబహుళో దర్శ్యన్మాణాంచ ముక్తిదః॥ ౧౦౧

తా॥ నూర్బ్యుడు మేషరాశియందుండు దినములలో నొక్కొక్క దినమందు
జేసిన పుణ్యము అనేకకోట్ల గుణములు గలదియగును. వానిలోను చైత్రీ బహుళా
మావాస్తవ మనుష్టులకు ముక్తినిచ్చును.

శ్లో॥ ప్రియాచపితృ దేవానాం సద్యోముక్తివిధాయినీ ।

యేవై పితౄం తస్మద్విశ్వ శ్రాద్ధం కుర్వంతి తద్దినే॥ ౧౦౩

తా॥ పితృదేవతలకు ఆమావాస్యాతిథి ప్రీతికరమైనది. కాబట్టి ఆ తిథియందు పితృదేవతలను గురించి శ్రాద్ధము జేయువారు శీఘ్రముగా ముక్తినిొందగలరు.

శ్లో॥ సోదకుంభం పిండదానం తదక్షయ్య ఫలంభవేత్ ।

యేచకుర్వంతివై శ్రాద్ధ మమాయాంచమధౌసుత॥ ౧౦౪

తా॥ ఓ వుత్రుడా ! చైత్ర బహుళామావాస్య దినమందు శ్రాద్ధము జేసి ఉడక సహితము కుంభదానమును పిండప్రదానమును జేయువారు వాశసరహితముగు ఫలమును పొందగలరు.

శ్లో॥ త్రైశ్రుతంతు గయాక్షేత్రే శ్రాద్ధం కోటిగుణంభవేత్ ।

యద్విశ్రాద్ధం మధాదర్శ్య శాకేనాపిచ శ్రాద్ధకృత్॥

కోటిశ్రాద్ధం గయాయాంతు కృతం తేన నసంశయః ।

తా॥ ఆ యమావాస్యదినమందు గయాక్షేత్రమునందు శ్రాద్ధము జేసినయెడల కోటిరెట్లు ఫలముగలదియగును. ఆ యమావాస్య తిథియందు శ్రాద్ధము జేయుటను శక్తిలేనివారు ఏదైన నొక కుర్రతోగాని శ్రాద్ధమును గయాక్షేత్రమునందు జేసిన యెడల కోటిరెట్లు ఫలముగలదియగును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ కుంభంచపానక్రైః పూర్ణం కర్పూరాగరువాసితమ్ ।

యోనదద్యాన్మధౌ దర్శ్య నపితృఘ్నో నసంశయః॥

తా॥ చైత్రబహుళామావాస్య దినమందు కర్పూరము అగరు మొదలగుపరిమళ ద్రవ్యములచే పరిమళించునదియు, పానకముతో నిండియున్న కలశమును యెవడు దానమియ్యడో వాడు పితృహత్య జేసినవాడగును. సందేహములేదు.

శ్లో॥ యోదద్యాచ్చ మధా దర్శ్య సపానీయం సశీతలం ।

శ్రాద్ధంచ భక్తిసంయుక్తః కురుతేచ కులోద్భృతిం ।

పితౄణాంచ తణాలోకే నదీచామృతవర్షిణీ॥ ౧౦౫

తా॥ చైత్రబహుళామావాస్య దినమందు మిక్కిలి చల్లనివియగు జలముతో నిండియున్న పాత్రమును దానమిచ్చుటవలనను, భక్తిగలివాడై పితృదేవతలనుతరింప జేయు దానమునిచ్చుటవలనను పితౄలొక మలొ పితృదేవతలపై నమ్మితము వర్షించు వది యొకటి కలుగును.

శ్లో॥ కుంభదానాత్ప్రసత్తిశ్రాద్ధదానాద్ధిదాయినీ .

అన్నసూవఘృతాపూప లేహ్యపాయ సకర్దమాః॥ ౧౦౯

తా॥ నైత్యబహుళామావాస్య తిథియందు జలసహితముగు కుంభదానమును జేయుటవలనను శ్రాద్ధము జేయుటవలనను పితృదేవతలకు అన్నము, చూసము, ఘృతము, అపూపములు, పాయసము, లేహ్యము మొదలగు పదార్థములను పితృదేవతలకు సమృద్ధముగా కలుగజేయును.

శ్లో॥ తస్మాజ్జడితిగచ్ఛత్వం యదావామా భవిష్యతి ।

కురుశ్రాద్ధం పిండదానం సోదకుంభం మహామతే॥ ౧౧౦

తా॥ ఓ బుద్ధికాశీ! ఈ వైశాఖమాస మిట్టిఫలము కలదిగనుక నీవు భూలోకమునకు శీఘ్రముగా వెళ్ళి శ్రాద్ధమునుజేసి ఉదకుంభదానమును పిండప్రదానమును జేయుము. లేక ఆలస్యం చేసినయెడల మా గుగ్గతికి వ్యతిరేకం సంభవించును.

శ్లో॥ సర్వేషాముపకారాయ గార్హస్థ్యంచ సమాశ్రితా ।

ధర్మార్థకామై స్సంతుప్తః ప్రాప్యసంతాన ముత్తమమ్॥ ౧౧౧

తా॥ మాఅందరికి నుపకారముకొరకు నీవు గృహస్థాశ్రమమునుబొంది ఉత్తమముగు సంతానమునుబొందియు ధర్మార్థకామములనుబొందియు సంతోషించుము.

శ్లో॥ పునశ్చమునివృత్తిస్త్వం సుఖంద్వీపేసుసంచర ।

ఇత్యాదిప్రతిత్పభిశ్చ తూర్ణంభూమిం యయామునిః॥ ౧౧౨

తా॥ అనంతరము తిరిగి మునివృత్తిచలించించి యీ ద్వీపములలో నీవు స్వేచ్ఛగా సంచరింపుము. అని యీ ప్రకారము పితృదేవత లాజ్ఞాపింపగా నాధర్మవర్ణడను మునిశ్వరుడు శీఘ్రముగా భూలోకమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ నైత్రేయాసిమేషసంస్థే పుణ్యేమాసిదివాశరే ।

త్వా సంతర్వ్య పితృద్దేవాన్మపిస్తథా । సోదకుంభం తథా

శ్రాద్ధం కృత్వా పాపవినాశనం । తేనదత్వా పితృణాంచ

ముక్తిమూర్త్యవర్జితాం । స్వయంవివాహముకరో త్సంతతిం

ప్రాప్యనై సతీం । లోకేప్రఖ్యాత యామాసతాం తిథింపాపనాశ

నమ్ । స్వయంపునర్కుదాభక్త్యా గంధమాదనమాయయా॥

తా॥ అనంతరము మేషరాశియందు నూర్వ్యుడుండగా చైత్రమాసములో ప్రాతః
కాలంబున ప్నానముజేసి పితృదేవతలను, దేవతలను, మునీశ్వరులను తర్పణాదులచే
తృప్తిసొందించి పాపమును నశింపజేయు జలసహితముగు కుంభమును దానమిచ్చి
అమావాస్యయందు శ్రాద్ధమునుజేసి పితృదేవతలకు పునరావృత్తిరహితముగు ముక్తిని
కలుగజేసి తాను వివాహముజేసికొని యోగ్యమైన సంతానమును బొంది పాపమును
నశింపజేయు చైత్రబహుళ అమావాస్య తిథియొక్క ప్రభావమును భూమిలో వ్యా
పింపజేసి సంతోషముతోడను, భక్తితోడను గూడినవాడై తాను తిరిగి తపస్సు
జేయుటకొరకు గంధమాదనపర్వతమును గురించి వెళ్ళెను.

శ్లో॥ తస్మాత్పుణ్యతమాచై మా మధోర్ద్రాశుభావహా॥

నానయా సదృశీలోకే తిధిర్ద్వైష్టాశ్రుతాపివా॥

౧౧౬

తా॥ ఆ కారణమువలన చైత్రబహుళ అమావాస్యతిథి పుణ్యకరమైనదియు,
శుభముల నొసగునదియైయున్నది. దీనితో సమానమైన తిథిని లోకములో నెక్క
డను జూడలేదు. వినలేదు.

నారదాంబరీష సంవాదే కలిధర్మనిరూపణే పితృముక్తిర్నామ

ద్వావింశోధ్యాయ స్సమాప్తః

అథ త్రీ యో వింశో ధ్యాయః

శ్రుతదేవః॥ శ్లో॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మాహాత్మ్యం పాపనాశనం॥

అక్షయాయాస్తృతీయాయా సితేపక్షేచ మాధవే ।

యేకుర్వంతితస్యాంవై ప్రాతస్సానం భగోదయే ।

తేసర్వేపాపనిర్ముక్తా యాంతివిష్ణుః పరంపదమ్॥

౨

తా॥ శ్రుతదేవుడు చెప్పచున్నాడు. ఓ రాజా ! వై శాఖధర్మములు శ్రేష్ఠ
ములైనవి. కొబట్టి పాపములను నశింపజేయు వై శాఖమహత్మును చెప్పచున్నాను.
వినుము. వై శాఖశుద్ధ తదియ అక్షయతీయ యని చెప్పబడును. ఆ దినమందు
మార్కృదయకాల మందెవరు ప్నానముజేయుదురో వారందరు పాపరహితులై విష్ణు
మూర్తియొక్క ఉత్తమస్థానమును వైకుంఠమును బొందుచున్నారు.

శ్లో॥ దేవాన్నిత్యాన్మనీన్యస్తు కుర్యాదుద్దిశ్యతర్పణం ।

తేనాధీతంచ తేనేష్టం తేనశ్రాద్ధ శతంకృతమ్॥

తా॥ దేవతలు, మునీశ్వరులు, పితృదేవతలు మొదలగువారిని గూర్చి యెవడు తర్పణజేయునో వాడు మిక్కిలి చదువుకొనినవాడును, యజ్ఞములను జేసినవాడును అనేక శాస్త్రములను జేసినవాడునగును.

శ్లో॥ మధుసూదనమభ్యర్చ్య కథాం శ్రుణ్వంతి యేనరాః ।
అక్షయ్యాయాం తృతీయాయాం తేనరాముక్తిభాగినః॥

తా॥ అక్షయ తదియందు విష్ణుమూర్తిని పూజించి యా భగవంతుని కథను వినవారు ముక్తిని పొందువారగుదురు.

శ్లో॥ యేదానం తత్రకుర్వంతి మధుద్విప్రీతయే శుభం ।
తదక్షయ్యం ఫలంత్యేవ మధుసూదనశాసనాత్ ॥

తా॥ ఆ దినమందు విష్ణుమూర్తి ప్రీతికొరకు శుభప్రదమగు దానమును జేసిన వారు విష్ణుమూర్తి యనుగ్రహమువలన నాశనరహితమగు ఫలమునుజొందుచున్నారు.

శ్లో॥ దేవర్షి పితృదైవత్యా తిధిరేషామహాశుభా ।
త్రయాణాం తృప్తిదాత్రిచ కృతేధర్మే సనాతనే॥

తా॥ ఈ అక్షయతదియ యను తిధి దేవతలకు, మునీశ్వరులకు, పితృదేవతలకు స్త్రీతికరమైనదియై మిక్కిలి శుభప్రతమైనది. కాబట్టి ఈ దినమందు పూర్వమునుండియు నాచరింపఁ దుచుండు వైశాఖధర్మములను జేసినయెడల దేవతలకు, మనులకు పితృదేవతలకు తృప్తిని గలుగజేసివది యగును.

శ్లో॥ ప్రఖ్యాతిశ్చ తిథేస్తస్యాః కేనచాసీత్తదవ్యహం ।
వయ్యౌమి నృశార్దుల సావధానమనాశ్రుణుః॥

తా॥ ఓ రాజోత్తమా! ఈ అక్షయతిధికి ప్రసిద్ధి ఎవనివలన కలిగినది జెప్పదను. సావధాన మనస్సుగలవాడవై వినుము.

శ్లో॥ పురాపురందరస్యాసీ ద్యుద్ధంచబలినాసహ ।
దేవానాంచైవ దైత్యానాం ద్వంద్వయుద్ధ మభూత్తతః॥

తా॥ పూర్వకాలమందు దేవేంద్రునకు బలిచక్రివర్తికి యుద్ధము జరుగుకొలము నందు దేవతలు రాక్షసులు ద్వంద్వయుద్ధము జేసికొనిరి.

శ్లో॥ సవిజ్ఞిత్యబలిం దై త్వం పాతాళతలవాసినం ।

పునర్భవం సమాసాద్య చోతధ్యస్యాశ్రమం యయా॥ ౯

తా॥ ఆ యుద్ధమునందు పాతాళలోక నివాసియు, రాక్షసుడునగు బలిచక్ర వర్తిని ఇందుగ్గిడు జయించి భూలోకమును జూచుటయందు కుతూహలపై భూమిని గురించి వెళ్ళి ఉతధ్యమునీశ్వరుని యాశ్రమమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ తత్రాపశ్చచ్ఛతప్తతీం గుర్విణీం మందగామినీం । చలచ్ఛో
ణితటాబద్ధ కాంచీతామాం సుమండితామ్ । క్వణత్కంకణ
నిర్దోష జితమత్తాళికోకిలాం । వల్లుచిత్రాంబరాం రామాం
మంజువాచాశుచిస్మితామ్ । లసత్కుంభస్థలాభ్యాంచ కుచా
భ్యాముపశోభితాం । హసత్పద్మముఖాం దివ్యాం నీలోత్పల
సులోచనాం । క్వేతక్యదకపాండుభ్యాం గండాభ్యాంచమనో
రమాం । శ్రమోచ్చస్వసంతీం మీనాక్షీం పర్ణశాలాముఖేష్ఠి
తామ్ । స్వపతీంశయనేక్వాపి తాంద్రప్రస్వమోహమాగతః
బలాత్కరేణబుభుజే గుర్విణీం పాకశాసనః॥ ౧౪

తా॥ అక్కడ మెల్లగా నడచునదియును, గర్భముగలదియును, కదలుచుం
డైడి పిరుదగులయందు బంగాడ నడ్డాణము గలదియు, మరియు ననేక యాభరణ
ములతో నలంకరింపబడినదియు, మదించిన తుమ్మెదలు కోకిలయొక్క భ్వనిని
తిరప్పరించునట్టి మోగించుండైడి కంకణములు గలదియు, అందమగు ననేకరంగులు
గల వస్త్రమును ధరించినదియు, మనోహరమైనదియు, మృదువుగా మాట్లాడునదియు
తెల్లని చిరునగవుగలదియు, యేనుగు కుంభస్థలములవంటి స్తనములతో నందమైనదిగా
నున్నదియు, వికసించిన పద్మములవంటి ముఖముగలదియు, ప్రకాశించుచున్నదియు
నల్లగలువలవంటి నేత్రములు గలదియు, మొగలిపువ్వులు జలముతో సమానముగా
తెల్లగానుండు చెక్కిరిగలదియు, ఆఘాసముచే నిట్టూర్పులు విడుచుచున్నదియు,
చేపలవంటి నేత్రములు గలదియు, మనస్సునకు నింపుగానున్నదియు, ఆ పర్ణశాల
యొక్క వాకిట నొక శయ్యయందు పకుండిన ఉతధ్యమునీశ్వరుని భార్యను జూచి
యా దేవేందుగ్గిడు మోహముజేంది బలవంతముగా నామెతో సంభోగించెను.

శ్లో॥ గర్భస్థస్తుతదాపిండ స్వస్యపాతనిశంకయా ।

ఛాదయామాస్తవై యోనిం ద్వారేపాదే నదుఃఖతః॥

తా॥ అప్పుడు గర్భములోనుండు పిండము దేవేంద్రుడు మైథునము జేయుట వలన తనకు భంగముకలిగి పడిపోదు నేమోయని సందేహముజెంది గుఱించినవాడై తన పాదమును యోనిద్వారమునకు నడ్డుపెట్టెను.

శ్లో॥ తతశ్చస్కందవీర్యం తద్భూమావేనబద్ధిషః ।

గర్భస్థాయచకోపా సా భగవాన్నాకశాసనః॥

౧౬

తా॥ ఇట్లు యోనిద్వారమునకు పాదము నడ్డుపెట్టుటవలన యా దేవేంద్రుని వీర్యము యామె గర్భములో పర్యవేక్షింపక భూమియందు జారిపడెను. అప్పుడుదేవేంద్రుడు గర్భమందుండు శిశువునందు కోపముగలవాడాయెను.

శ్లో॥ తంతశ్శాపచగర్భస్థం రుషాతామ్రాంతలోచనః ।

జాత్యంధో భవదుర్బుధ్దే మామవంస్థాయతఃపదా ।

ప్రచ్ఛాద్యయోని ద్వారంచ తతోద్గర్భ తసాహ్వయః ।

పదాత్రప్రస్కందితాద్వీర్యా జ్వలంతస్సమజాయత॥

౧౭

తా॥ ఇట్లు దేవేంద్రుడు ఆ శిశువునందు కోపముచే నెర్రని వేర్పములు కల వాడై ఓ గుర్మార్గుడా ! యోనిద్వారమునకు నీ పాదము నడ్డుపెట్టి నా కోర్కెకు భంగము కలిగించి నన్ను తిస్కరించితివిగాన నీవు పుట్టినపుటినుండియు గుడ్డి నాడవై నుండుమని శాపమిచ్చెను. అనంతరము ఆ పాదమునుండి ప్రవించిన వీర్యమువలన దీర్ఘతపుండు కాంతిగలవాడగుచు నుద్భవించెను.

శ్లో॥ పస్పాదింద్రోయయా శీఘ్ర మృషేస్సావశిశంకితః ।

ఘోరాయంతం హరిందృష్ట్వా జహసుర్బలనోఖిలాః॥

తా॥ అనంతరము దేవేంద్రుడు ఉతధ్యముని వచ్చి కపించునేమోయని ముచే పరుగెత్తుచుండగా నా చునీశ్వరుని శిష్యులు జూచి నవ్విరి.

శ్లో॥ తతస్సువ్రీడితో భూత్వా యయామేరోర్ధ్వహం తుభాం

త్రైలీనశ్చచారాసా దుస్తరం వైతపోమహత్॥

తా॥ అనంతరము ఆ యవమానముచే వీగ్రహుడి మేరుస్థితమునకు వెళ్ళి గుహలో దాగి నుండి దేవేంద్రుడు కఠినదుగు తిక్కపథమును జేసెను.

శ్లో॥ మేరా విలీయవసతి దేవేంద్రదే లజ్జయాన్వితే ।

గూఢైర్విజ్ఞాయతాం వార్తాం దై తేయా బలిపూర్వకాః॥

సురానాకృమ్యబుభుజు ర్బలీంద్రశ్చామరావతీం ।

దిక్పాలానాం విభూతించ శంబరాద్యా బలీయసః॥ ౨౨

తా॥ దేవేంద్రుడు నిగ్గుతో గూడినవాడై మేరుపుపర్వతమునందు దాగియుం
డగా నా వార్తను గూఢచారులచేతన విని బలిచక్రవర్తి మొదలగు రాక్షసులు దేవ
తల నాటంకపరచి దేవేంద్రుని రాజ్యవైభవమును బలిచక్రవర్తియు, నితరులగుదేవ
తల యైశ్వర్యమును బలవంతులగు శంబరుఁడు మొదలగు రాక్షసులు సవహరించి
యనుభవించుచుండిరి.

శ్లో॥ బలాద్బుభుజిరేహీన నాథేరాష్ట్రేదివౌకసాం ।

రక్షితారమజానంతో దేవాశ్చాగ్ని పురోగమా ।

ప్రపచ్ఛర్థిషణం దేవం దేవాచార్యమకల్మషమ్॥

తా॥ ఇట్లు రాక్షసులు బలవంతముగా రాజ్యమపహరించి యనుభవించుటచే
దేవతారాజ్యము దేవేంద్రుని యాధిపత్యము లేనిదగుటవలన నగ్ని మొదలగు దేవత
లందరును తమకు నధిపతియగు నింద్రుని వృత్తాంతము నెఱుంగనివాగై దేవతలకు
గురువును దోషరహితుఁడు నగు బృహస్పతులవారి నడిగిరి.

శ్లో॥ ప్రపచ్ఛర్థిరింద్ర వృత్తాంతం క్వచిత్ప్రవృత్తినః ప్రభుః ।

దై త్యాక్రాంతమిదం రాష్ట్రం హీననాథం దివౌకసాం ।

కుతోనాయాతిదేవోసా భూయాన్కాలోగతో నిభోః॥ ౨౩

తా॥ దేవతలిట్లడిగిరి. ఓ స్వామీ ! దేవేంద్రుని వృత్తాంతము మాకుఁజలియ
కుండెను, మావ్రభువన నింద్రుఁడెక్కడుండెను. దేవతల ఈ రాజ్యము దేవేంద్రుని
యధికారములేక రాక్షసులచే నాక్రమింపబడి యనుభవంపబడుచుండెను. ఆ దేవేం
ద్రుఁడు వెళ్ళి చాలాకాలమాయెను. ఎప్పటికి వెళ్ళెనో తెలియదు.

శ్లో॥ తంయామో యత్రధీషణః? ప్రార్థయామశ్చతం విభుః ।

ఇతిపృష్ట స్తదాదేవై ర్ధిషణస్తానువాచసా॥

౨౪

తా॥ ఆ దేవేంద్రుఁ డెక్కడుండెనో చెప్పినయెడల మేము అచ్చటికి వెళ్ళి
ఆ యింద్రుని ప్రార్థించి తీసికొనివత్తుమని యా దేవతలు చెప్పఁగా బృహస్పతి వా
రొ నిట్లనెను.

శ్లో॥ రసాతలే బలింజత్వా చోతఖ్యస్యాశ్రమం యయా ।
భుక్త్వాపత్నీంచ దాధ్యేన తచ్చిమ్యైరేవ నిందితః ।
ప్రీడితస్తుదివంయాతుం గుహంమేరోర్వివేశహ ।
తత్రైవాస్తే శచీయుక్త స్సవ్యకృతం చింతయన్విభుః॥ ౨౮

తా॥ దేవేంద్రుఁడు పూర్వము పాతాళలోకమునకు వెళ్ళి బలిచక్రవర్తిని జయించి భూలోకమునకువచ్చి ఉతఖ్యమునుని యాశ్రమమునకు వెళ్లి యామునివ్యుఁ ఁని భాగ్యతో బలవంతముగా సంభోగించి యామునిశ్మరుని శిష్యులచే నిందింపబడిన వాఁడై సిగ్గుపడి స్వర్గలోకమునకు తిరిగి రానొల్లక మేరువుపర్వతముయొక్కగుహలో బ్రవేశించి అక్కడనే భార్యతోగూడ యుండి తన దుష్కృతముయొక్క నివారణమున గుఱించి విచారించుచుండెను.

శ్లో॥ ఇతితస్యవచశ్శ్రుత్వా దేవాలగ్నిపురోగమాః ।
గుహంమేరోర్యయుశ్శీఘ్రం దృష్ట్వాప్రార్థయితుంవిభుమ్॥

తా॥ ఇట్లు బృహస్పతి చెప్పిన వాక్యమును అగ్ని మొదలగు దేవతలందఱు విని తమకు సధిపతియగు నింద్రుని జూచి ప్రార్థించి తీసికొనివచ్చుటకు కీర్ణముగా మేరువుపర్వత గుహకు వెళ్ళి.

శ్లో॥ తత్రదృష్ట్వాగుహలీనం దేవేంద్రం పాకశాసనం ।
తుష్టువుర్వివిధైస్తోత్రై స్తద్విశ్వైరోకవిశ్రుతైః॥

తా॥ ఆ మేరువుపర్వతమునందు గుహలో దాగియున్న వాఁడును, దేవతలకు సధిపతియగు నింద్రునిజూచి యా దేవతలు దేవేంద్రుని ప్రతాపముగలవియు లోకములో ప్రసిద్ధికెక్కినవియు ననేకవిధములగు స్తోత్రములచే స్తుతించిరి.

శ్లో॥ ఇంద్రతుభ్యం నమస్తేస్తు సర్వదేవాధిపాయతే ।

వయం దైత్యైరర్దితాశ్చ త్వయాహీనా భృశార్దితాః॥ ౩౦

తా॥ ఓ నింద్రుఁడా! సమస్తదేవతలకు సధిపతివగు నీకు నమస్కారము. ఇపు ప్రభువుగా నుండకుండుటచే రాక్షసులచే మిక్కిలి ఓడింపబడినవారమై విశేషముగా దుఃఖించుచున్నాము.

శ్లో॥ సానభ్రష్టాశ్చ రామోంగ నానాదేశేషు దుఃఖతాః ।

తస్మాదాగత్య దేవేంద్ర జహితూ) నరిందమ |

32

తా|| శత్రువులను నశింపజేయునట్టి యో దేవేంద్రుడా ! ఇట్లు దుఃఖించుచు మా నివాసములను వదలి ఆనేక దేశములలో దిరుగుచుంటిమి. కాబట్టి నీవు వచ్చి శత్రువులను సంహరింపుము.

శ్లో|| ఇతిస్తుతస్తదాదేవైర్నిశ్చ క్రామగుహాముఖాత్ |

లజ్జయావనఘో గూత్వా పశ్యేత్ భూమించచక్షుషా ||

33

తా|| ఇట్లు దేవతలచే నుతింపబడి అప్పుడు దేవేంద్రుడు ఆ గుహలోనుండి బయటికి వచ్చి సిగ్గుచే ముఖమువంచుకొని నేలను జూచుచుండెను.

శ్లో|| నకించిదపిచో వాచ దుఃఖాద్గద్గదభాషణః |

తద్జ్ఞాత్వాధివణః ప్రాహతం సురేంద్రం భయానకమ్ || 34

తా|| ఇట్లు సిగ్గుచే కొంచెమైనను మాట్లాడక దుఃఖమువలన గద్గదస్వగముతో మాట్లాడసాగెను. ఇట్లు దేవేంద్రుని భయముగలవానిగా నెరిగి బృహస్పతి యాత నితో నిట్లు చెప్పెను.

శ్లో|| మాశంకాతే సురపతే కర్మాధీన మిదంజగత్ |

మానామానౌ సుఖందుఃఖం లాభాలాభౌ జయాజయౌ |

పూర్వకర్మానురోధేన భవంత్యే తేనసంశయః |

జీవకర్మానుగో దుఃఖం దిష్టందై వేనకారతః ||

32

తా|| ఓ యింద్రుడా ! నీవేమియు సందేహింపవలసలేదు. ఈ ప్రపంచము తయ కర్మలకు స్వాధీనమైయున్నది. గౌరవము, అవమానము, సుఖము, దుఃఖము లాభము, నష్టము గెలుపు, ఓటమి ఈ మొదలగునవి పూర్వజన్మంబున జేయబడిన పుణ్య-పాపకర్మముల ననుసరించి పొందుచున్నాను. సందేహములేదు. జీవుఁడు కర్మల ననుసరించి దుఃఖమును బొందును. కాబట్టి అది ఆయా కాలమునకు నిశ్చయ విచే నిర్ణయింపబడియే యున్నది.

శ్లో|| ప్రాజ్ఞాప్రాయోనశోచంతి నప్రహృష్యంతివై సుఖాత్ |

తస్మాత్ప్రబృతః ప్రాప్తం దుఃఖంచేదంతవప్రభో ||

35

తా|| ఓ యింద్రుడా ! మిక్కిలి తెలిసిన విద్వాంసులు ప్రార్థనవశమువలన

సంభవించిన సుఖగుఃఖములను బొంది సంతోషింపరు. కౌరవపడరు. కాబట్టి నీకు నిట్టి దుఃఖము ప్రారబ్ధమువలన సంభవించినది.

శ్లో॥ తత్ప్రాప్యమఘవక్ దుఃఖం నైవశోచితుమ్ వర్తసి ।

ఇత్యుక్త్వాగురుణాచాహ మఘనా సమరాధీపాః । ౩౮

తా॥ ఓ యింద్రుడా! అట్టి ప్రారబ్ధమునుబోధించి నీవు దుఃఖంవపనిలేదు. అని బృహస్పతి చెప్పగా నా దేవేంద్రుడు దేవతలతో నిట్లు పలుకుచున్నాడు.

ఇంద్రః శ్లో॥ పరశ్రీసంగదోషేణ బలంవీర్యం యశోబలం ।

మంత్రశక్తిశ్శస్త్ర శక్తిర్విద్యాశక్తిశ్చమానద ।

అభవన్నప్తవీర్యాశ్చ తూష్ణే తేనవసామ్యహమ్ ।

తా॥ పరశ్రీ సంభోగపాపమువలన బలము, శ్రేష్ఠత్వము, కీర్తియు మంత్ర శక్తి, శస్త్రశక్తి, విద్యాశక్తి మొదలగు శక్తులన్నియు సావనంతయును కానివియై యున్నవి. ఆ కారణమువలన నేను అసమర్థుడనై యుంటిని.

శ్లో॥ పాకశాసనవాక్యంతు శ్రుత్యాస్వాచార్య సంయుతాః ।

ఘంత్రీయామాసు రేకాంతే పునస్తస్య బలాప్తయే ।

తదాగురుశ్చ తాన్వాహ కరుణంచవిదుత్తమః । ౪౦

తా॥ దేవతలును, బృహస్పతియు ఆ దేవేంద్రుడు చెప్పినమాటను విని తిరిగి దేవేంద్రునకు బలము సంభవించుటకు రహస్యప్రదేశమునకు వెళ్ళి యాలోచింపగా తెలిసినవారలలో నుత్తముడగు ఆ బృహస్పతి దయతో గూడినట్లుగా వారితో నిట్లు చెప్పెను.

బృహస్పతిః శ్లో॥ మాసోవై శాఖనామాయం ప్రియోవై మధుఘాతినః

సర్వాశ్చ తథయః పుణ్యా మాసే అస్మిన్మాధవప్రియే । ౪౧

తా॥ బృహస్పతి చెప్పచున్నాడు. వై శాఖమాసము విష్ణుమూర్తికి ప్రితికరమైనది. విష్ణుప్రితికరమైన వై శాఖమాసములో తిథులన్నియు పుణ్యకరము లేయగును

శ్లో॥ తత్ప్రాపిచసి తేపక్షే మాసేస్మిన్నక్షయాహ్వయా ।

యస్తస్యాం స్నానదానాది శ్రద్ధయాచకరోతివై ।

తస్యపాప సహస్రాణి నశ్యంత్యేవ సపంశయః ।

అనవద్యం తదైశ్వర్యం బలంధైర్యం భవంతిచ॥

౪౪

తా॥ అట్టి లిథులలోను వై శాఖకుద్ద తదియ అక్షయతదియని చెప్పబడును. ఆ తదియదినంబున శ్రీధర్మో స్నానము దానము మొదలగునవి జేసినవానియొక్క పాపము లనేకములున్నను నశించుచున్నవి. సంజేహములేదు. మరియు విపులముగు వైశ్వర్యమును, బలమును, ధైర్యమును గొనుచున్నారు.

శ్లో॥ తస్మాత్తస్మాం తృతీయాయాం హరిణాబలివిద్విషా ।
స్నానదానాది సద్ధర్మ న్కారయామోహితాప్తయే॥ ౪౫

తా॥ కాఁట్టి ఆ అక్షయతదియ దినంబున దేవేంద్రునకు మేలు సంభవించు కారకు బలిసక్రవర్తికి విరోధియగు ఆ దేవేంద్రునిచే మనమందరము స్నానదానాది సత్కర్మములను జేయింపవలెను.

శ్లో॥ భవిష్యతిచసాశక్తి ర్విద్యాయాం మంత్రశస్త్రయోః ।

బలంధైర్యం యశశ్చైవ యథాపూర్వం భవిష్యతి॥ ౪౬

తా॥ అట్లు జేసినమొదల విద్యయందు, మంత్రములయందు, శస్త్రములయందు డుండు శక్తియు, బలము, ధైర్యము, కీర్తి మొదలగునవి యన్నియు పూర్వమువలెనే సంభవించియుండును.

శ్లో॥ ఇత్యేవంతు విచార్యాథ గురుర్దేవే సమాహితః ।

ఇంద్రేణకారయామాస ధర్మానేతా౯ హరిప్రియా౯॥ ౪౭

తా॥ ఈ ప్రకారము బృహస్పతియు, దేవతలు నాలోచించి సమాహితచిత్తము గలవారై విష్ణుప్రీతికరమగు ధర్మములన్నియు నింగునిచే జేయించెను.

శ్లో॥ అక్షయాయాం తృతీయాయాం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదా౯ ।

తేనపూర్వవదేవాసీ ద్బలంధైర్యాదికంవిభోః॥ ౪౮

తా॥ అక్షయతదియయందు భుక్తిని ముక్తిని నిచ్చునట్టి వై శాఖధర్మములను జేయుటవలన ఆ దేవేంద్రునకు పూర్వమువలెనే బలము ధైర్యము మొదలగునవి కలిగెను.

శ్లో॥ పరశ్రీ సంగదోహాపి సద్యవవలీయత !

పశ్చాద్ధతామభశ్యో రాహోర్ముక్త ఇవోమపః ||
దేవతానాం తథామధ్యే శుశుభేచమర్చ్యధా ||

తా|| పరశ్రీ సంతోగమువలన కలిగిన నోషము తత్కాలమునందే నశించిపోయెను. దోషములు నశించిపోవుటచే ఆ దేవేంద్రుడు రాహువువలన విడువబడిన చంద్రునివలె ప్రకాశించి యా దేవతలనడుమ నిష్ఠుమూర్తివలెనే ప్రకాశించెను.

శ్లో|| పశ్చాద్దేవై సమాయుక్తో వినిర్జిత్యతథాసురాన్ |
తృతీయాయాశ్చ మాహాత్మ్యా ద్భాగ్యోద్రిక్తోమరావతీం |
వివేశవిభవై స్సార్థం శంఖతూర్యాది నిస్వయైః || ౫౧

తా|| అనంతరము దేవేంద్రుడు దేవతలతో గూడి స్వర్గమునకు వెళ్ళి రాక్షసుల నోడించి అక్షయతదియయొక్క ప్రభావమువలన మిక్కిలి భాగ్యముగలవాడై శంఖము ధంక మొదలగు వాద్యధ్వనులతో గూడ అమరావతీపట్టణం ప్రవేశించెను.

శ్లో|| అనుజ్ఞాతాశ్చ శక్తేణ స్వధామసిర్యయుస్సురాః |
తశశ్చయజ్ఞభాగాంశ్చ లేభిరేచయథాపురా || ౫౨

తా|| దేవేంద్రుని యజ్ఞాప్రకారముగా దేవతలందరును ఎవరి గృహములకు వారు వెళ్ళిరి. అనంతరము పూర్వమువలెనే వారి వారి యజ్ఞభాగములను గూడ పొందుచుండిరి.

శ్లో|| సింధభాగాంశ్చ పితరో యథాపూర్వం ప్రపేదినే |
స్వాధ్యాయేమునయస్తుష్టా దై త్యానాంచ పరాజయమ్ || ౫౩

తా|| పితృదేవతలు పూర్వంవలెనే సింధములను బొందుచుండిరి. మునీశ్వరులు వేదాధ్యయనము జేయుచు సంతోషించుచుండిరి. రాక్షసులకు పరాజయంకలిగెను.

శ్లో|| తదాప్రభృతిలోకేస్త్రి తృతీయాచాక్షయాహ్వయా |
ప్రఖ్యాతాసర్వలోకేషు దేవర్షి పితృతుష్టిదా || ౫౪

తా|| అది మొదలు యీ లోకములో అక్షయతదియ దేవతలకు పితృదేవతలకు మునీశ్వరులకు శ్రుతిని గలుగజేయునదియై మూడులోకములలో ప్రసిద్ధికెక్కినది.

శ్లో|| తస్మాత్పుణ్యతమాచైషా సర్వకర్మనికృంతసి |
భుక్తిముక్తిప్రదానాణాం తృతీయాచాక్షయాహ్వయా |

తా|| ఆ కాగణమువలన అక్షయతనియ మనుష్యులకు పుణ్యమునిచ్చునదియు
సమస్త కర్మబంధములను నశింపజేయునదియు భుక్తిని ముక్తిని నిచ్చునదియైవున్నది.
నారదాంబరీష సంనాదే అక్షయతృతీయాయా శ్రేష్ఠత్వకథనం
నామత్రయోవింశోధ్యాయ స్సమాప్తః

అ ఖ ద తు ర్వం శో ధ్యాయ :

శ్రుతదేవః||శ్లో|| తిథిష్వేతాసుపుణ్యాసు ద్వాదశీసితపక్షిణీ ।

వైశాఖమాసే రాకేంద్ర స్వర్వాఘాఘు వినాశసి||

తా|| శ్రుతదేవుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ రాశోత్తమా ! మఱియు పుణ్యకర
ములగు వైశాఖమాసములో ముప్పదిదినములలోను శుద్ధద్వాదశీతిథి సమస్తసాపకు
లను బోగొట్టునదిగా జెప్పబడెను.

శ్లో|| కిందానైః కింతపోభిశ్చ కిముపోష్ట్యై ర్వైతైశ్చకిం ।

కిమిష్టైశ్చైవ పూర్తైశ్చ ద్వాదశీయైర్న సేవితా|| ౨

తా|| ఎవరు ద్వాదశీప్రతమను జేయరో గారు అనేక దానములు జేసినను,
తపస్సులు జేసినను, ఉపవాసములు జేసినను, వ్రతములు జేసినను, యజ్ఞములు జేసినను,
చెరువులు మొదలగువానిని తృప్తిపరచినను సేమియు ప్రయోజనము లేదు.

శ్లో|| గంగాయాముపరాగేతు యోదద్యాద్గో సహస్రికం ।

తత్ఫలం సమవాపోతి ప్రాతస్సాత్వా హరేర్దినే ||

తా|| గృహణదినంబున గంగాతీరమునందు వెయ్యి గోదానములనుజేసిన ఏమి
ఫలముకలుగునో అట్టిఫలమును విష్ణుప్రీతికరమగు దినమునందు ప్రాతఃకాలంబున
సానము జేసినవారు బొందుదురు.

శ్లో|| యద్దత్తంచార్హ తేచాన్యం ద్వాదశ్యాంచసి తేశుభే ।

సిద్ధేసిద్ధేభవేత్తస్య కోటిశ్రావ్హణ భోజనమ్|| ౩

తా|| శుభముల నొసగు వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశీయంగు యోగ్యుడగు బ్రాహ్మణు
నకు నన్నమిడినయెడల యొక్కొక్క ముతుకు కోటిశ్రావ్హణలకు భోజనము
పెట్టిన ఫలమునిచ్చును.

శ్లో॥ యోదద్యాత్రిలపాత్రంతు ద్వాదశ్యాం మధుసంయుతం ।
నిర్ధూతాఖిలబంధస్తు విష్ణులోకే మహీయతే॥ ౫

తా॥ ద్వాదశీదినమందు యెవడు తిలలు మధువుగల పాత్రనిచ్చుచున్నాడో
వాడు సంసారబంధములన్నియు బోగొట్టుకొని వై కుంఠవాని యగుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాంసి తేపతే కుర్యాజ్జాగరణం హరేః ।
సజీవన్నేవము క్తస్సాన్య త్తప్తాస్సన్యసర్వదేవతాః॥ ౬

తా॥ వైశాఖశుద్ధ ఏకాదశీ దినమున రాత్రియంతయు హరినామకీర్తనముచే
జాగరణము చేసినయెడల నట్టిపురుషుడు జీవించియుండగానే ముక్తిజేందినవాడగును.
మఱియు దేవతలందరును సంతోషింతురు.

శ్లో॥ కోటిందుసూర్యగ్రహణే తీర్థాన్యత్సౌవ్యయత్ఫలం ।
తత్ఫలంసమవాప్నోతి ప్రాతస్సాన్యాహరేర్దినే॥ ౭

తా॥ కోటి చంద్రగ్రహణములయందును, సూర్యగ్రహణములయందును,
సమస్తతీర్థములలో స్నానముచేసి ఏమిఫలము సంభవించునో అట్టిఫలమును విష్ణుదిన
మందు ప్రాతఃకాలంబున స్నానముచేసినవారు పొందగలరు.

శ్లో॥ తులస్యాః కోమలైఃపత్రైర్ద్వాదశ్యాంవిష్ణుమర్చయేత్ ।
సమస్తకులముద్ధృత్య విష్ణులోకాధిపోభవేత్॥ ౮

తా॥ ద్వాదశీదినమందు తులసివగు తులసీదళముచే విష్ణుమూర్తిని పూజించిన
వారు ఏడుతరములవరకు తన వంశమును తరింపజేసి యనంతము విష్ణులోకమును
బొందగలరు.

శ్లో॥ యమంపితృస్థూర్లూర్దేవా నిష్ణాముద్రిశ్య మానవాః । మాధవే
శుక్ల ద్వాదశ్యాం సోదకుంభం దక్షిణమ్ । దధ్యన్నంచైవయో
దద్యాత్తస్య పుణ్యఫలంశ్రుణు । ప్రయాగే ప్రత్యహంచైవ
కుర్యాద్యః కోటిభోజనమ్ । యావత్సంవత్సరం పుణ్యం పడ
సానైర్మనోరమైః । తత్ఫలం సమవాప్నోతి మధుశాసన
శాసనాత్ । ౯

తా॥ వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశీదినమందు యమునిగురించియు, పితృదేవతలమగురిం

చియు, గురువులను గురించియు, దేవతలను గురించియు, విష్ణుని గురించియు దక్షిణా సహితమగు జలకలశమును పెరుగుతో నూడిన యన్నము విచ్చినవారి నేమిఫలము కలుగుననగా, ప్రయాగక్షేత్రమందు నిత్యము కొటిమనుష్యులకు ప్రద్రాసోపేతముగా రుచిగల పదార్థములతో పంచత్సరపర్యంతము భోజనము పెట్టినవాడు ఏమిపుణ్యమును బొందునో అట్టిపుణ్యమును బొందును.

శ్లో సాలగ్రామ శిలాదానం యఃకుర్యాద్ద్వాదశీదినే ।

వై శాఖే శుక్లక్షేతు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే । ౧౨

తా|| వై శాఖాసములో శుద్ధ ద్వాదశీదినమందు సాలగ్రామదానముచేసిన వానియొక్క సమస్తపాపములు నశించిపోవుచున్నవి.

శ్లో|| ద్వాదశ్యాం పయసాయస్త్రు స్నాపయేన్మధుసూదనం ।

రాజసూయాశ్వమేధాభ్యాం యత్ఫలంపరిజాయతే ॥

తత్ఫలం సమవాప్నోతి గంగాయాంనాత్ర సంశయః॥

తా|| వై శాఖ శుద్ధ ద్వాదశీదినంబున విష్ణుమూర్తికి పాలచే స్నానముజేయించినవాడు గంగాతీరమందు రాజసూయము అశ్వమేధములను జేసిన ఏమిఫలము కలుగునో ఆ ఫలమును బొందగలడు.

శ్లో|| పంచామృతైశ్చయోవిష్ణుం భక్త్యాసంస్నాపయేద్విభుమ్ ।

ససర్వకులముద్భ్రత్య విష్ణులోకేమహీయతే॥

తా|| పంచామృతములతో విష్ణుమూర్తిని స్నానమును జేయించువాడు తన వంశీకులందరిని తరింపజేసి వైకుంఠమునందు నివసించుచున్నాడు.

శ్లో|| యోదద్యాత్పానకం హ్యస్యాం సాయాహ్నోపీతయేహరేః ।

జీర్ణ పాపంజహాత్పాశు జీర్ణాంత్యచమివోరగః॥

తా|| ఈ ద్వాదశీదినమందు పాయంకొలంబున విష్ణుమూర్తికి సంతోషము కొరకు పానకమునిచ్చినవాడు శిథిలమైయున్న హాసమును సర్పము విడిచినట్లుగానే శిథిలమైన పాపమును విడిచిపెట్టును.

శ్లో|| సాయాహ్నోచైవ యోదద్యా దుర్వారుకరసాయనమ్ ।

భవేన్మృక్తః కర్మబంధా దుర్వారుకరసాయనాత్ ।

తా॥ సాయంకాలమందు శోసపండ్లరసము నిచ్చినయెడల ఆ ఫలమువలన సంసారరూపముగు కర్మబంధమునుండి విడువఁబడి ముక్తిని పొందువాఁడగును.

శ్లో॥ ఇక్షుదండం చూతఫరం దద్వ్యాద్రాక్షోఫలానిచ ।
నవిచ్ఛిత్తిస్సంతతేస్సస్య త్రస్యవై శతపూరుషమ్॥

తా॥ చెఱకుగడలను, మామిడిపండ్లను, ద్రాక్షపండ్లను ముచ్చినవానియొక్క వంశము నూరుతరములవరకు నశింపకుండ వృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ యోదద్వాద్గంధలేపంతు సాయాహ్నే ద్వాదశీదినే ।

బాహ్యోఽపూతై స్సకలై ర్మృచ్యతేనాత్రసంశయః॥

తా॥ వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశీదినమందు సాయంకాలంబున మంచిగంధమును బూసినవాడు బాహ్యములగు సమస్తదోషములనుండి విడిచిపెట్టబడుచున్నాడు.

శ్లో॥ యత్క్రించిత్కురుతే పుణ్యం ద్వాదశ్యాం రాజసత్తమ ।

మాధవేతుసితేపక్షే తదక్షయ్యఫలం భవేత్ ॥ ౧౯

తా॥ ఓ రాజోత్తమా ! వైశాఖమాసిశుద్ధ ద్వాదశీదినంబున ఏకాంశమైనను పుణ్యముజేసిన ఆ పుణ్యము యెన్నటికిని నశింపని ఫలమునిచ్చుచున్నది.

శ్లో॥ ప్రఖ్యాతిమస్యాః పక్ష్యామి యేనజాతేతి భూమిప ।

సర్వేషాం సర్వపాపఘ్నం సర్వమంగళదాయినమ్॥

తా॥ ఓ రాజా ! ఈ ద్వాదశీ తిథి అందరికిని సమస్తపాపములను బోగొట్టు నదియు సమస్తసుఖముల నిచ్చునదియు గావున దీనికి నెవనివలన భూమిలో పరిసిద్ధి కలిగినదియు జెప్పెదను వినుము.

శ్లో॥ పురాకాశ్శీరదేశేతు ద్విజోదేవనృతాహ్వయః ।

తస్యాసీన్మానీనామ తనయాచారురూపిణీ ।

తాందదాసత్యశీలాయ విప్రవర్యాయ ధీమతే॥ ౨౦

తా॥ పూర్వకాలంబున కాశ్మీరదేశములో దేవనృతుడను నొక బ్రాహ్మణుడు కలడు. ఆయనకు చూలినియను పేరుగల అందమైన యొక కూతురు గలదు. ఆమెను బుద్ధివంతుడను సత్యశీలుడను నొక బ్రాహ్మణోత్తమున కిచ్చి పెండ్లిచేసెను.

శ్లో॥ తాముద్వా హ్యాయయాధీమాన్ స్వదేశంయవనాహ్వయమ్

యావయావనసంపన్నా తస్యచై వప్రియాభవత్ ॥ ౨౩

తా|| ఆ చిన్నవానిని వివాహముచేసికొని సత్యశిలుడు తనదేశమగు యవనదేశమునకు వెళ్ళెను. ఆయన భార్యయును సౌందర్యము యౌవనము కలదై ముండెను.

శ్లో|| సదావిద్యేషసంయుక్త స్తస్యాంతివృత్తినిఘరః
నాన్యస్యకస్యచిద్యేషీ తాంవినాన్మపతేపతిః ॥ ౨౪

తా|| ఓ రాజా! ఆ బాధిష్ఠుడు తనభార్య విషయమై యెల్లప్పుడు విరోధముగలవాడగుచు మిక్కిలి కఠినస్వభావము కలవాడుగానుండెను. మరియు నా బాధిష్ఠుడు తనభార్యతో గాక ఇతరులెవ్వరితోడను విరోధముకలవాడుకాదు.

శ్లో|| తస్మిన్సాకోధ సంయుక్తా వశీకరణలంపటా ।
అప్యచ్ఛత్ప్రిమదారాజ్కా యాన్త్యక్తాః పతిభిఃపురా ॥ ౨౫

తా|| ఓ రాజా! ఆతనిభార్యయును పెనిమిటి తనయందు విరోధముగలవాడగుటచే పెనిమిటియందు కోసముగలచై పెనిమిటిని స్వాధీనముజేసికొనదలచి పూర్వమున పెనిమిటిచే విడువబడిన స్త్రీలవద్దకు వెళ్ళి ఉపాయమునడిగెను.

శ్లో|| తాభిరుక్తాతుసాభూష వశ్యోభర్తాభవిష్యతి ।
అన్తాకంప్రత్యయోజాతో భర్తృత్యాగావమానినామ్ ॥ ౨౬

తా|| ఓ రాజా! అప్పుడా స్త్రీలు చెప్పినదేమనగా మేము చెప్పినసౌకార్యము నీవు జేసితివేని పెనిమిటి నీకు స్వాధీనుడైయుండును. మేమును మా భర్తలచే విడువబడినప్పుడు జేసితిమి. మాకు సమ్మకముకలిగివున్నది.

శ్లో|| ప్రియుజ్య భేషజంవశ్యం నీతాహిపతయఃపురా ।
యోగినీంత్యంతు గచ్ఛాద్య దాస్యతే భేషజం శుభమ్ ॥ ౨౭

తా|| స్వాధీనమయ్యెడి యౌవనము నుపయోగించగా పూర్వము మా భర్తల స్వాధీనమైరి. కాబట్టి యొకసన్యాసి స్త్రీగలడు. ఆమెవద్దకు వెళ్ళి నడిగినయెడల పెనిమిటి స్వాధీనమయ్యెడి యౌవనము నీయగలను.

శ్లో|| నవికల్పస్త్వయా కార్యో భవితాదానవత్పతిః ।
యోగినీమందిరంగత్యా తాసాంవాక్యేనభూషతే ॥ ౨౮

ప్రసాద మతులంలేభే తస్మాదుశ్చార్చిణీసతీ ।
శత్రుస్తంభసమాయుక్తాం కుటీంభేజేర్గరానిగతా ॥ ౨౯

తా॥ మేము జెప్పినరీతిగా నీవు జేసితివని చెనిమిటి నీకు నేవకుడువలెనే విధేయుడై యుండును. దీనికి సందేహింపవలదు. అని యా శ్రీమణుడై యున్నాడు. ఓ రాజా ! గుప్తప్రవర్తనగల యాచిన్నదియు వారిమాటలనువిని విశేషముగ నుపాయము సంభవించెనని సంతోషించి త్వరగా నూరు స్తంభములుగల యా సన్యాసి శ్రీ గుడినెకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ సువిస్తృతాం సువర్చస్కాంతదై శాయాతయామికాం ।

ప్రావృతాదీర్య వస్త్రేణ సన్నిధితాచయోగిని ॥ 3౮

తా॥ ఆ గుడినె వీ తీరుగానుండెనగా వికాలమైనదియు, మిక్కిలి శోభస్కరముగా నుండినదియు అందఱును వచ్చుచు పోవుచుండెడిదియునగు గుడినెలో కామయవస్త్రమును జుట్టుకొనియున్న సన్యాసి శ్రీని జూచెను.

శ్లో॥ దీర్ఘాభిశ్చసటాభిస్తు ప్రావృతాదీప్తి సంయుతా ।

పరిచారసమోపేతా వీక్షమాణా శనై శ్శనైః

అక్షసూత్రకరాసాతు జపతిప్రాప్తితాతయా ।

దదావశ్యకరంమంత్రం తోభకంప్రత్యయాత్మకమ్ ॥ ౩౯

తా॥ పొడుగుగల జడలతో వ్యాపించియున్నదియు, ప్రకాశించుచున్నదియు శుశ్రూషజేయు శ్రీలతో గూడియున్నదియు సుఫలముగాకుండ మెల్ల మెల్లగా జూచుచున్నదియు, చేతిలో జపమాలగలదియునగు నా సన్యాసి శ్రీని జూచి యాచిన్నది ప్రార్థింపగా నా గోపాయి స్వాధీనమగునట్టిదియు, నమ్మకము కలిగించునదియునగు మంత్రమును ఉపదేశించెను.

శ్లో॥ తతస్సాన్తప్రణతాభూత్వా పద్యాన్తదత్వాంగుళీయకం ।

వభ్రామాణిక్యసంయుక్త మతిరక్తప్రభాన్వితమ్ ।

మృదుకాంచన సంయుక్తం భానురశ్మి సమద్యుతి ।

తతోద్ధృష్టాతు సంతుష్టా పాదస్థంచాంగుళీయకమ్ ॥ ౪౦

తా॥ అంతరము చిన్నది యా సన్యాసి శ్రీకి నమస్కరించి వజ్రములు మాణిక్యములతో గూడినదియు, మిక్కిలి ఎర్రనికాంతిగలదియు, మెత్తని బంగారముచే జేయబడినదియు, సూర్యకాంతివలెనే ప్రకాశించునదియునగు ఉంగరమును యా సన్యాసిని పాదములయందు సమర్పింపగా ననంతరము ఆ యోగిని తన పాదముల

యందుంచబడిన ఉంగరమును జూచి సంతోషించెను.

శ్లో॥ హృష్టయాచత యాజ్ఞాతం తత్పతేరవమానజం ।

తదోక్తాహితయాభూప తాపస్యాహితయుక్తయా॥ 34

తా॥ ఇట్లు ఆ సన్యాసి స్త్రీ సంతసించి పెనిమిటి యవమానమువలన కలిగిన యామె గుఃఖమును గుర్తెరిగి ఓ రాజా ! ఆమెకు హితవుగా నుండునట్లు యా సన్యాసి స్త్రీ యిట్లు చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ చూర్ణోరక్షాస్వతోహ్యేష స్సర్వభూతవశంకరః ।

చూర్ణంభర్తరి సంయుజ్య రక్షాంగ్రీవాశ్చాయాంకురు॥ 35

తా॥ ఓ చిన్నదానా ! యిదిగో సమస్తభూతములు స్వాధీనమయ్యెడి చూర్ణమును యంత్రమునిచ్చుచున్నాను. ఈ చూర్ణమును నీ పెనిమిటిచే తినిపించి ఈ యంత్రమును నీ కంఠమునందు ధరించుకొనుము.

శ్లో॥ భవిష్యతిపతిర్వశ్యో నాన్యాంయాస్యతి సుందరీం ।

నాప్రియంవదతిక్వాపి దుశ్చారిణ్యాస్తవాపిచ॥

తా॥ ఈ ప్రకారము నీవుజేసినయెడల పెనిమిటి నీకు స్వాధీనమై నుండును. మరియొక స్త్రీతో సంభోగింపదు. ఎప్పుడును నీతో అయిష్టముగా మాట్లాడదు. నీవు దుర్వృత్తిగా సంఛరించినను నీయందే ప్రేమగలవాడుగా నుండును.

శ్లో॥ చూర్ణం రక్షాంగృహీత్వాసా ప్రాప్తాభర్తృ గృహంపునః ।

ప్రదోషేపయసాయుక్త శ్చూర్ణోభర్తరియోజితః॥ 36

తా॥ ఆ చిన్నది ఆ సన్యాసి స్త్రీ యిచ్చిన చూర్ణమును యంత్రమును దీసికొని యింటికివెళ్ళి సాయంకాల మా చూర్ణమును పాలలోగలిపి భర్తకు త్రాగుటకిచ్చెను.

శ్లో॥ గ్రీవాయాంహిక్మతారతా నవిచారః కృతస్తయా ।

తదాసపీత చూర్ణస్తు భర్తాస్థపవరోత్తమ॥ 37

తా॥ ఓ రాజశ్రేష్ఠుడా ! ఆ రక్షాయంత్రమును కంఠమునందు ధరించెను. ఇది కూడనిపని యని ఎంతమాత్రమును సందేహింపలేదు. భర్తయు నామెచే యివ్వబడిన చూర్ణసహితమును పాలను త్రాగెను.

శ్లో॥ తచ్చూర్ణాత్ క్షయరోగా భూత్పతిః క్షీణో దినేదినే ।

గుహ్యేతుకృమయోజాతా ఘోరా దుష్టప్రణోద్యవాః॥ ౪౦

తా॥ ఆ చూర్ణమును దినుటచే భర్త త్తయరోగఃపీడితుడై ప్రతిదినము క్షీణించుచుండెను. మరియు నాసనస్థానమందు రణములు కలిన ఘోరములగు పురుగులు కూడ కలిగెను.

శ్లో॥ దినైకతిపయైరాజ నృత్యురైవవ్యవస్థితః ॥

ఉవాసస్వేచ్ఛయాసాపి పుంశ్చలీ దుష్టచారిణీ॥ ౪౧

తా॥ ఓ రాజా! కొన్నిదినములు గడువగా పెనిమిటికి దేహములో స్వస్థత లేనిదాయెను. ఆ చిన్నది దుష్టప్రవర్తన కలిగి జావృత్తితో స్వేచ్ఛగా సంచరించుచుండెను!

శ్లో॥ హతతేజాస్తతో భర్తా తామువాచా కులేంద్రియః॥

కృందమానో దివారాత్రం దాసోస్మితవశోభనే॥

తా॥ హిమాంశరణం పాప్తం నకామేన్యాం పరశ్రీయం॥

తా॥ అనంతరము ఆమె పెనిమిటియు శక్తి తగ్గిపోయి ఇంద్రియములు చలించుచుండ రాత్రింబవళ్ళు నేడ్చుచు ఓ చిన్నదానా! నీకు దాసుడనైతిని. నన్ను రక్షింపుము. పరశ్రీని నేను కోరను. అని భార్యతో పలికెను.

శ్లో॥ తత్తస్యవిదితంజ్ఞాత్వా భీతాసామేదిన్పతే॥

అలంకారకృతేపత్య ర్థవనేచ్ఛురైవై హితా॥

యోగినించ యయాశీఘ్రం తస్మైసర్వంస్యవేదయత్॥ ౪౨

తా॥ ఓ రాజా! ఇట్లు పెనిమిటి పలుకగా విధేయుడాయెనని భర్తయొక్క ఉద్దేశ్యమును తెలిసికొని పెనిమిటియందు నిష్ఠములేనిదైనను మృతినొందినయెడల తాను అలంకారకృతేపత్య నగుదుననెడి భయముతో తిరిగి శిఘ్రముగా ఆ సన్యాసి శ్రీయైర్దగ్గర వెళ్ళి యిక్కడ జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నామెతో చెప్పెను.

శ్లో॥ తయాచభేషజందత్తం ద్వితీయం తాహశాంతయే॥

దత్తే చభేషజే తస్మిన్ స్వస్థోభూ తత్క్షణాత్పతిః॥ ౪౩

తా॥ అప్పుడా సన్యాసి శ్రీ యా రోగము తగ్గుటకొరకు రెండవయాషధము వియ్యగా దానిని తీసికొని యింటికివెళ్ళి పెనిమిటికియ్యగా నాతడు భక్షించి ఆ

క్షణమునందే దేహము స్వస్థతగలవాడయ్యెను.

శ్లో॥ తిష్ఠత్సుపపత్తిగ్రేహే గృహకృత్యాపదేశతః ।

సర్వవర్ణ సముద్భూతా జారాస్థిప్రంతివై గృహే॥

౪౬

తా॥ అనంతరము ఒక జారపురుషుండు ఆ గృహములో నేదో యొకపనిని జేయుచుండు మిషనుబొంది ఆ గృహమునందేయుండును. మరియు నెల్లప్పుడు ఆన్ని వర్ణములవారు నామెను కంటకండు గానుండి గృహమువకు. వస్త్రాపొతూండెడివారు.

శ్లో॥ నకించిద్వచనే శక్తి ర్భర్తృజ్ఞాతా కథంచన ।

తతస్తేనై పదోషేణ సర్వాంగేషుచజజ్ఞిరే॥

కృమయశ్చాస్థిభేత్తారః కాలాంతికయమోపమాః॥

౪౭

తా॥ ఇట్లు ఆమె జారవృత్తినవలంబించి పెనిమిటి జూచుచుండినను స్వేచ్ఛగా సంచరించినప్పటికిని యామె ఉపయోగించిన చూర్ణమహిమచే అతికష్టముగానైనను కొంచెముగానైన మాటలనజాలదాయెను. యిట్లు బహుజనులతో సంభోగించుటచే ఆన్ని యవయవములందు రోగములుపుట్టి కాలయముడువలెనే బాధించునవియు, యెముకలను గూడ భక్షించునట్టి పురుగులు పుట్టెను.

శ్లో॥ తైర్నాజిహ్వయోశ్చాస్మీ చేచ్ఛదఃకర్ణద్వయస్యచ ।

స్తనయోశ్చాంగుళీనాంచ పంగుత్వంచాపిచాగతం ।

తేనఽంచత్వమాపన్నా గతానరకయాతనామ్॥

౪౮

తా॥ ఆ పురుగులవలన ముక్కు నాలుక నకింపజేయబడెను. చెవులు తిన్నబడెను. స్తనములు వ్రేల్లు కూడ తినివేయబడెను. యిట్టి యవస్థవొంది తుదకు మృతినొంది నరకయాతనల ననుభవించెను.

శ్లో॥ తామ్రభండేచసాదగ్ధా యుతానిశితపంచచ ।

శ్వానయోనిషు సంజాతా శతవారం పునఃపునః॥

౪౯

తా॥ ఆమెను రాగిపాత్రలోనుంచి యమభటులు అనేకవేల సంవత్సరములు కపింపజేసిరి. పిమ్మట అనేకపర్యాయములు మాటిమాటికి మరక జన్మ మెత్తుచుండెను

శ్లో॥ ఛిన్ననాసాఛిన్న కర్ణాకృమిమూర్ధా నిరంతరం ।

ఛిన్నపుచ్చాభగ్నపాదా తాడితాచ గృహేగృహే ।

పశ్చాత్సంపదేశేషు పద్మబంధోద్విజస్యచ ।

దాన్యాగృహేశునీజాతా బహుదుఃఖసమాకృతా ।

౫౨

తా॥ ఆ కుక్కజన్మలో చెవులు తెరిపోవుటయు, ముక్కు వూడిపోవుటయు శిరస్సునుండి యెల్లపుడు పురుగులుపడుటయు, తోక వూడిపోవుటయు, కాళ్లుపిరిగి పోవుటయు గలిగి ప్రతిగృహమునందు ప్రవేశించుచు గాడిచే కొట్టబడుచు యిట్లు కొంతకాలము గడువగా పిమ్మట సావీరజేశములో పద్మబంధువలెను బ్రాహ్మణులగు నొకదాపి గలదు. ఆ దాసీగృహమును ఆడకుక్కగా బుట్టి విశేషదుఃఖ మనుభవించుచుండెను.

శ్లో॥ ఛిన్నకర్ణాఛిన్ననాసా ఛిన్నపుచ్ఛాంఘ్రిరాతురా ।

కృమిపూర్ణశిరానిత్యం కృమియోచిశ్చత్తితి॥

౫౩

తా॥ ఆ జన్మంబున వూడిపోయిన చెవులు ముక్కు తోక పాదములుగలిగియై ఎవుడు శిరస్సునందు యోనియును పురుగులుండియుండుటచే రాధపడుచుండెను.

శ్లో॥ ఏవంత్రింశద్గతావర్షా అస్మిన్జన్మనిభూమిష । దైవాతకర్మ విపాకేన వైశాఖే మేషగేరవా । శుక్లపక్షేతు ద్వాదశ్యాం పద్మబంధోస్తనూభవః । సద్యాంసౌత్వా శుచిర్భూత్వా సార్ద్రవస్త్రో గృహాయయా॥

తా॥ యిట్లు ఆ కుక్కజన్మంబున ముప్పది సంవత్సరములు గడచినపిమ్మట ఆ కుక్కలపుణ్యవశముచే నూర్వడు మేషరాశియందుండగా వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశినంబున పద్మబంధుని కుమారుడు నదికి వెళ్ళి స్నానముజేసి శుచిగా ఆ తడివస్త్రముల తోనే యింటికివచ్చెను.

శ్లో॥ తులసీవేదికాం ప్రాప్య పాదావవనిజేనహ ।

వేదికాయామథో దేశే నాశునీస్వాపమాగతా ।

౫౪

ప్రాక్సూర్యోదయ వేళాయాం పాదోదకపరిష్టుతా ।

సద్యోహస్తా శుభాజాతా జాతిస్మృతి రభూత్క్షణత్॥

౫౫

తా॥ ఇట్టింటికివచ్చి తులసీ యరుగువద్దకు వెళ్ళి పాదస్నానముజేసికొనెను. అంతకుపూర్వము సూర్యోదయము కాకముందు ఆ బ్రాహ్మణునియింట పాచిజేయు

ఆ దాసీ వచ్చుచుండగా దానితోగూడ వచ్చి ఆకులనియరుగుక్రింద ఆకుక్కపండు కొనెను. అప్పుడు ఈ బ్రాహ్మణుడు పాదములను కడిదికొనిన జలము వ్రవహించగా నాకుక్కయును తడిసెను. అందువలన ఆకుక్కయొక్క పూర్వమందుజేయబడిన సమస్తదోషములు నశించి పూర్వజన్మజ్ఞానము కలిగెను.

శ్లో॥ స్మృత్యాకర్మకృతం పూర్వం సాశునీతాపసంపదా ।

చుకోశకరుణాదీనా మునేత్రాహీతివై పునః॥

౫౮

తా॥ అష్టదాకుక్క పూర్వమందు జేయబడిన పాపములను చెలిసికొనినదగుటచే మిక్కిలి విచారపడి దిక్కులేనిదై ఓ మునీశ్వరా ! నన్ను రక్షింపుమనుచు దయ కలుగునట్లుగా శోదనముజేసెను.

శ్లో॥ స్వకర్మచమునీంద్రాయ స్మృత్యాచభ్యాభయాకులౌ ।

భర్తుర్విషప్రయోగంతు స్యస్యదుశ్చరితంతథా ।

యాస్యాపియువతీ బహ్మస్ఫస్త్రర్వశ్యం సమాచరేత్ ।

వృధాధర్మా దురాచారా పచ్యతేతామభాజనే॥

౬౦

తా॥ అనంతరము తన పూర్వజన్మవృత్తాంతము స్మృతికి చేచ్చుకొని భయము కల్దియగుచు తాను పెనిమిటికి విషముపెట్టుటయు తన దుష్టప్రవర్తనలను మొదలగు తన కర్మలన్నియు చెప్పి మరియు నిట్లు చెప్పవచ్చునది. ఓ బ్రాహ్మణుడా ! ఇతర మగు స్త్రీశ్రీయైనను పెనిమిటిని స్వాధీనము జేసికొనుటకు నిటువంటి యుపాయము ల్లిను ప్రయోగించినయెడల అట్టివారు వృద్ధములగు ధర్మములు కలవారలై గురాచారములు కలవారలగుచు నరకిములలో రాగిపాత్రయందు వండబడుదురు.

శ్లో॥ భర్తానాథో గురుర్భర్తా భర్తాదైవతము తమం ।

విక్రియాంకృత్య సాధ్వీసా కథంసుఖమవాప్నుయాత్॥

౬౧

తా॥ కాబట్టి పెనిమిటియే శ్రీలకు అభివతి. పెనిమిటియే గురువు. పెనిమిటియే యుతమమగు దేవత కావున నిటువంటి పూజనీయుడగు పెనిమిటికి నపకారముజేసిన శ్రీ సుఖమును బొందనేరదు.

శ్లో॥ తిర్యగ్యోనిశతంయాతి కృమికోటి శతానిచ ।

తస్మాద్భూసుర కర్తవ్యం శ్రీభిర్భూరుర్వచస్సదా॥

౬౨

తా॥ మృతినొందిన పిమ్మట అనేకపర్యాయములు మృగజన్మనెత్తుచు పురుగులతో గూడుకొనినదగుచు నుండును. కాబట్టి ఓ బ్రాహ్మణుడా! శ్రీమణి పెనిమిటి యజ్ఞాపరీకారము ముఖ్యముగా నడచుకొనవలయును.

శ్లో॥ సాహంపశ్యే పునర్యోనిం కుత్సితాం యాతనాన్వితాం ।
యదినోద్ధర సేబ్రహ్మ స్పద్యత్స్పద్యప్తి సంముఖామ్॥ ౬౩

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుడా! నేను పూర్వజన్మనుండు అటువంటి దుష్టవర్తన గలదానిని కాబట్టి నీ నన్నిధానమందున్న యిట్టి నన్ను ఆనుగ్రహించి తరింపజేయుట కుంటివేసి లిరిగి నిందితమైన నరకయావనలను బొందగలను.

శ్లో॥ తస్మాదుద్ధరమాంబ్రహ్మ దుష్కృతాం పాపచారిణీం ।
సుకృతేస్యప్రదానేన వై శాఖే శుక్లపక్షకే ॥
యాకృతాతు త్వయాబ్రహ్మ ద్వాదశీపుణ్యవర్ధనీ ।
తస్మాంత్యయాకృతం పుణ్యం స్నానదానాన్నభోజనైః ।
దుశ్చరిణ్యా లప్సిబ్రహ్మ తేనముక్తిర్భవిష్యతి॥ ౬౪

తా॥ కాబట్టి యాబ్రాహ్మణుడా! వైశాఖమాస శుక్లపక్షములో నీవుజేసిన పుణ్యమును నాకొసంగి పాపపునర్తన గలిగిపట్టియు, శుశ్రావ్యురాలనగు నన్ను తరింపజేయుము. మరియు పుణ్యమును వృద్ధిపొందించునట్టి వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశీ దినంబున స్నానముజేయుట, దానమిచ్చుట, భోజనము పెట్టుట మొదలగు సత్కార్యములచే నేమిపుణ్యమును సంపాదించితివో ఆ పుణ్యము నాకొసంగితివేని యాపాపములను విడువబడి ముక్తిని బొందగలను.

శ్లో॥ యస్మాంతుగూసురస్నాతో స్వగృహేమనుజఃకిల ।
పర్వతీర్ధఫలావాప్తిం లభతేనాత్రీనంశయః

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుడా! మనుష్యుడు వైశాఖశుద్ధ ద్వాదశీదినంబున ప్రాతఃకాలముండు తన గృహమునందు స్నానముజేసినను సమస్తత్రేత్రములను సేవింపినఫలమును బొందుచున్నాడు. ఇందువిషయమై సందేహములేదు.

శ్లో॥ తస్మద్దిత్తం హుతంయత్ర కృతం దేవార్చనాదియత్ ।
తదక్షయఫలం జ్ఞేయం యత్కృతం ద్వాదశీదినే ।
ఏవంవిధిఫలం యత్స్యాత్తద్దేహి సకలంమమ॥ ౬౫

తా|| వై. శా. ఖ. శుద్ధ ద్వాదశీయండు తపస్సు జేయుట, హా. మము జేయుట దాన మిచ్చుట, దేవతలను పూజించుట మొదలగు సత్కార్యములను జేయుటవలన ఫలము నాశనము లేక స్థిరముగా నుండునుగాన యట్టి విధిప్రకారము జేసిన యావత్తుఫలము గాకు నొసంగును.

శ్లో|| ద్వాదశ్యాముపవాసేన త్రయోదశ్యాంతుపారణాత్ ।

యత్ఫలంస్యాత్తగవ్యత్థా తేనముక్తిరభవిష్యతి॥ ౬౯

తా|| ద్వాదశీదినంబున యుపవాసముండి త్రయోదశీయండు పారణంజేయుట వలన గలిగినఫలము విశేషమైనదగుచు ముక్తిని కలిగించుచున్నది,

శ్లో|| దయాంకురుమహాభాగ దీనాయాం దీనవత్సల ।

దీననాథో జగన్నాథో యుష్మన్నాథో జనార్దనః॥

తా|| మహానుభావుడవును ఆనాథలయందు ప్రేమకలవాడవువగు నోబ్రాహ్మణుడా! క్షులేని నాయుండు వయసుంచును. దీనులను రక్షించువాడును ప్రపంచము శక్త సభిపతియునగు విష్ణుమూర్తి మీకు ప్రభువుగానుండి ప్రసన్నుడైయుండెను.

శ్లో|| తదీయాస్తాదృశావన యథారాజాతథాప్రజాః ।

వై వస్వతపదధ్వంసి న్పరిత్రాహి సుఖదుఃఖతామ్॥

తా|| రాజు యెటువంటివాడుగానుండునో ప్రజలును ఆ విధముగా నేరుండు నట్లు భగవద్భక్తులగు మీబోటివారును భగవంతునిలో సమానులుగా యుందురు. పాపమును బోగొట్టి యమలోకమును బొందింపజేయకుండునట్టి శక్తిగలవాడా! నేను దుఃఖించుచుంటినిగాన నన్ను రక్షింపుము.

శ్లో|| త్వద్ద్వారవాసినీం దీనాం శునీమాం దీనవత్సల ।

తా|| దీనులయందు ప్రేమగలవాడా! శునకజన్మ మెత్తినట్టియు నీ ద్వారము నందు కొవలిగాచియున్నట్టియు దీనురాలనగు నన్ను రక్షింపుము.

శ్లో|| బ్రహ్మహత్యా సహస్రంవా గోహత్యానాం సహస్రికమ్ ।

లగమ్యానాంచ కోటిశ్చ దహత్యేషాశుభాతిధిః॥

తా|| శుభప్రదమగు వై. శా. ఖ. శుద్ధ ద్వాదశీతిధి వెయ్యిగోహత్యలవలన కలిగిన పాపమును, వెయ్యి బ్రహ్మహత్యలవలన కలిగిన పాపమును చేయదగనిపనులు కోటి చేసినందువలన గలిగిన పాపమును బోగొట్టుచున్నది.

శ్లో॥ తస్మాంకృతం మహాపుణ్యం మహ్యంఽత్వా మహామునే ।

మాముద్ధరసముద్విగ్మాం దీనాంనాథసముద్ధర ।

అంతేతుభ్యం ద్విజేంద్రాయ సమఉక్తింపదామ్యహమ్ । 2౪

తా॥ ఓ ప్రభువా! అట్టి ద్వాదశీధియంగు జేయబడిన విశేషపుణ్యమును నాకునిచ్చి ఆపత్సముద్రములో మునిగియున్న వన్నురక్షింపుము. గ్రాహ్మణోత్తము డగు నీ కొరకు యిదిగో చివరకు సమస్కారమును జేయుచున్నాను. అని పలికి సమస్కారము జేసెను.

శ్లో॥ ఇతితస్మావచశ్శ్రుత్వా శునీమాహాముచేస్తుతః ।

స్వకృతంజంతవోశ్చంతి సుఖదుఃఖాత్కృతంశుని । 25

తా॥ ఈ ప్రకారం చెప్పిన ఆ మక్కయొక్క వాక్యములను ఆ మునీశ్వరుని కుమారుడు విని యా మక్కతో నిట్లు చెప్పుచున్నాడు. ఓ శునకమా! ప్రతిజంతు వును తన పూర్వజన్మమంగు జేయబడిన నుకృత దుష్కృతములచే నుఖదుఃఖముల ననుభవించును.

శ్లో॥ తస్మాత్కిముత్వయా కార్యం క్షుద్రాయాపాపశీలయా ।

యయాభర్తావశంసీతో రక్షాచూర్ణాదిభిర్ద్విజః॥

తా॥ ఆ కారణమువలన పాపస్వభావముగలదానవు నీచురాలవగు నీతో నేమిప్రయోజనమున్నది. ఘరియు యంత్రము క్షౌవధములచే బ్రాహ్మణుడగు నీ పెనిమిటిని స్వాధీనము జేసికొన్నట్టి దుర్మార్గురాలవు.

శ్లో॥ సాధుభ్యోయత్కృత పాపం తస్యదుఃఖకరం భవేత్ ।

సాధుభ్యోయత్కృతపుణ్యం స్వస్యదుఃఖవారంభవేత్ । 26

తా॥ సత్పురుషులకు పాపకృత్యములు చేసినయెడల తనకు దుఃఖకరమైనదియు సత్పురుషులకు పుణ్యకార్యములను జేసినయెడల తనయొక్క దుఃఖమును బోగొట్టు నదియు నగును.

శ్లో॥ ఉభయభ్రంశతామేతి పాపేభ్యోయత్కృతం భవేత్ ।

శర్కరామిశ్రితం క్షీరం కాద్రచేయనివేదితమ్ ।

విషవృద్ధికరందృష్ట మేవం పాపకరంభవేత్॥

తా|| పాపాత్ములకు నుపకారము చేసినందువలన నిహలోక పరలోక నుఖములు రెండును నశించును. మరియు పంచదార కలిపి సగ్గమునకు త్రాగనిచ్చిన విషమే వృద్ధియగునట్లుగా పాపమునే చేయును.

శ్లో|| వదత్యేవం మునిసుతే శునీదుఃఖైకరూపిణీ .
పునశ్చుక్రోశోర్ధ్వమాఖి తత్ప్రితే బహుభాషిణీ |
పద్మబంధో పరిత్రాహి శునీంత్యద్వారవాసినిమ్ |
త్వదుచ్చిష్ఠాశనీం నిత్యం త్వం పాహీతి పునః పునః || ౮౦

తా|| ఈ ప్రకారము ఆ మునికుమారుడు దయారహితుడై పలుకగా నా శునకము మిక్కిలి దుఃఖముగలదియగుచు ఊర్ధ్వముగా ముఖము పెట్టి యటచుచు ఆ మునీశ్వరుని తండ్రినిగూరించి మొఱబెట్టినట్లు ఏడ్చుచు పలుకుచున్నది. ఓ పద్మబంధువా! నీ గృహద్వారమునందు నిత్యము కాచియుండి యెల్లపుడు నీ యుచ్చిష్ఠమునే తిని బ్రతుకుచున్నట్టి శునకమునగు నన్ను రక్షింపుము.

శ్లో|| స్వప్నోష్యాయేహి వర్తంతే గృహస్థస్య మహాత్మనః |
తేహముద్ధరణం కార్యమితి వేదవిదాంమతమ్ ||

తా|| మహానుభావులగు గృహస్థులకు తమ సంరక్షణములో నున్నట్టివారిని తరియింపజేయవలయునని వేదవేత్తలగు మహానుభావుల యభిప్రాయమైయున్నది.

శ్లో|| చాండాలా వాయసాశ్చైవ సారమేయాశ్చ నిత్యశః |
గృహస్థానాం దయాపాత్రం ప్రత్యహం బలిభోజనః ||

తా|| కాకులు కుక్కలు అపరిశుద్ధజంతువులైనను వానికి గృహస్థుడు నిత్యము బలులనిచ్చి భుజింపజేసి దయతో చూడవలయును.

శ్లో|| అశక్తంనోద్ధ రేత్తోష్యం రోగాద్యుపహతంయది |
సాధపతేన్న సందేహ ఇతివేదవిదాంమతమ్ ||

తా|| రోగము మొదలగువానిచే నశిస్తుడుగా నుండునట్టివానిని రక్షింపనివాడు నరకమునుపొందును. సందేహములేదు. ఈరీతి పెద్దల యభిప్రాయమైయున్నది.

శ్లో|| కర్తారమేకం జగతాహికర్తా కృత్వాత్మనా పాతి
సమస్త జంతూన్ | దారాదిరూప వ్యవదేశతో
హరి స్తస్మాత్తదాజ్ఞా ఖలుపోష్య రక్షౌ ||

తా॥ ప్రపంచస్పృష్టికర్తయగు విష్ణుమూర్తి భార్యా పుత్రాదులనెను వ్యవహారముగల్గించి వారిని పోషించుటకు నొక యజమానిని కల్పించి తానే సమస్తజంతువులను రక్షించుచుండును. కాబట్టి ఆ యజమాని యాజ్ఞకు పోషింపఁబడువాడు ముఖ్యముగా ననుకూలునై యుండవలయును.

శ్లో॥ తాం వామ్యరక్షాం పరిహృత్య జంతు వైవేన క్షుప్తా

యది వర్తతే న్యధః । సదై వనోగ్ధా సకలస్య మాంతా

కీనాశలోకం నితరాం ప్రయాతి ।

తా॥ ఆ యజమాని సంరక్షణమును విడిచి యే జంతువులైనను వైవేనమున బుద్ధిచెడిపోయి మఱియొకవిధముగా సంపదించినయెడల అట్టిజంతువు వైవేనమునకు దేవీష్యు. సమస్తసుకృతమును నశింపజేసికొని యనుభోకమును ముఖ్యముగాపొందును.

శ్లో॥ కర్తవ్యత్వాద్దయాభూత్వా క్షీనాముద్ధర నిర్దయ ।

ఇతితన్యానచక్ష్మాత్వా దుఃఖారాయాగృహీ నుతం ।

నిచ్చక్రామ గృహాత్పాణకం పద్మబంధు క్షయానిధిః ।

తా॥ దయలేని యో బ్రాహ్మణుడా ! నీవు చేయదగినవాడ వగుటవలనను నేను దయచూడదగినదాని నగుటవలనను నిన్ను వేడితిని కాబట్టి నన్ను తడియింప జేయుము. ఇట్లు దుఃఖముకలిగి పలికిన యా శునకముయొక్క వాక్యములను పద్మబంధువు గృహములోనుండి విని దయగలవాడై గృహమునుండి కీఘ్రముగా బయలు వెడలి కుమారుడుండు సృజేశమునకు వచ్చెను.

శ్లో॥ కిమేతదితితాంప్రాహ పుత్రస్సర్వంస్య వేదయత్ ।

సతుపుత్రవచక్ష్మాత్వా తమేవంప్రాహ విస్మితః ।

౮౮

తా॥ అప్పుడా శునకమును యీ వృత్తాంతమేమియని పద్మబంధువుడుగూ ఆయనకుమాడగా వృత్తాంతమునంతయు తెప్పెను. ఆ పద్మబంధువు కుమారుడు చెప్పిన ఆవిషయమును విని ఆశ్చర్యముగలవాడై కుమారునితో నిట్లుపలుకుచున్నాడు.

పద్మబంధుః॥ శ్లో॥ మమాత్మజకథంవాక్య మీదృశవ్యాహృతంత్యయా
నస్సాఘానామిదంవాక్యం భవతీహ వరానన ।

౮౯

తా॥ పద్మబంధువు చెప్పచున్నాడు. శ్రీమదుగు ముఖముగలవాడా ! నా

యొక్క కుమారుడవై యుండియు నీ పీఠీతి మాటలను పలుకదగునా? ఇటువంటి సమయములో సత్పురుషులగువారలకు నిది తగినదికాదు.

శ్లో॥ ఆత్మసౌఖ్యకరఃపాపా భవంతిపరిభావితాః।

పశ్యపుత్రజనాస్సర్వే పరోపకరణాయవై॥

౯౦

తా॥ పాపాత్ములు తమ సౌఖ్యమును విచారించుకొని సుకృతమును బొందకుందురు. ఓ కుమారుడా! సన్మార్గులగు యితరులందరను పరోపకారమునే జేయుచుందురు. నీవు చూచితివా?

శ్లో॥ శశీ సూర్యోద పవనో మేదిసీ హంతభుగ్జలం।

చందనం పాదపాస్సంఠః పరోపకరణేస్థితాః॥

౯౧

తా॥ చంద్రుడు, సూర్యుడు, వాయువు, భూమి, అగ్నిహోత్రము, జలము, మంచిగంధము, వృక్షములు, సత్పురుషులు యెల్లప్పుడు పరోపకారమును జేయుట యందుండినవి.

శ్లో॥ అస్థిదానం కృతంపుత్ర కృపయాహి దధీచినా।

దేవానాముపకారాయ జ్ఞాత్వా దైత్యాన్ సృహోబలాత్॥

తా॥ రాక్షసులు మహాబలము కలిగి దేవతలను బాధించుచుండగా నప్పడు దేవతల యుపకారము నిమిత్తము తన శరీరమందుండు యెముకను తధీచి మహాముని దేవతలకు దయగలవాడై యిచ్చెను.

శ్లో॥ కపోతార్ధే సృమాంసాని శిబినాభూభుజాపురా।

పృదత్తాని మమాభాగ శ్చేనాయక్షుధితాయవై॥

౯౩

తా॥ ఓ భాగ్యవంతుడా! పూర్వకాలమందు శిబిచక్రవర్తి గువ్వసిట్టను సంరక్షించుకొరకు ఆకలితోగుడియున్న జేగకు తన శరీరమాంసమును ఖండించియిచ్చి గువ్వసిట్టను కాపాడెను.

శ్లో॥ జీమూతవాహనో రాజా పురాసీత్తి తిమండలే।

తేనాపిజీవితం దత్తం గరుణాయ మహాత్మనే॥

తా॥ పూర్వమందు భూమండలములో జీమూతవాహనుడను రాజు గలఁడు. ఆ రాజు మహానుభావుడగు గరుత్మాంతునకు తన ప్రాణమును సమర్పించెను.

శ్లో॥ తస్మాద్దయాభునాభావ్యం భూసురేణవిపశ్చితా ।

శుద్ధేవ్షతి దేవస్తు కిమశుద్ధే నవ్షతి ।

౯౫

తా॥ కాబట్టి విద్వాంసుడగు బ్రాహ్మణుడు వయాస్వభావము గలిగియుండవలయును. మనస్సునందు పరిశుద్ధి కలిగినయెడల భగవంతుడు ఆహుగ్రహించుచున్నాడు. మనశ్శుద్ధిలేనివారిని భగవంతుడు దనుగ్రహింపజోడు.

శ్లో॥ కిన్నదీవయతేచంద్ర శ్చందాలానాం గృహేనదా ।

తస్మాదహం శునిమేతాం యాచంతేంచ పునఃపునః ।

ఉద్ధరిష్యేనిజై పుణైః సంకమగ్నంచగాం యథా ।

ఇతిపుత్రంనిరాకృత్య పృతిజ్జ్ఞే మహామతిః ।

౯౬

తా॥ చందాలురు పరిశుద్ధిలేనివారైనను వారి గృహములయందు చంద్రుడు యెల్లప్పుడు ప్రకాశించుటలేదాయేమి? కాబట్టి మాటిమాటికి యాచింపుచున్న ఈ శునకమునకు నేజేసిన పుణ్యములనిచ్చి బుడదలోదిగబడిన ఆవునువలెనే పుట్టించెదమ అని విశేషబుద్ధికాలియగు ఆ పద్మబంధువు కుమారుని తిరస్కరించి ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

శ్లో॥ తదాదత్తం మహాపుణ్యం ద్వాదశీదినసంభవం ।

శునిగచ్ఛ హరేర్ధామ నిర్ధాతాఖిల కల్మషా ।

౯౭

తా॥ అప్పు డా పద్మబంధువు ద్వాదశీదినంబున జేసిన సత్కార్యముల వలన గలిగిన విశేషపుణ్యమును దానికెచ్చి యో శునకమా! నీ పాపములన్నియు సోగట్టుకొని విష్ణులోకమునకు వెళ్ళుమని పలికెను.

శ్లో॥ తద్వాక్యాత్సహసాభూప దివ్యాభరణభూషితా ।

విముచ్యజీర్ణం దేహంతు దివ్యరూపధరాశుభా ।

శతాదిత్యవభాజాతా నావిత్రిప్రతిమాయథా ।

జగామామంత్ర్యతం విప్రీం ద్యోతయంతిదిశోదతే ।

౧౦౦

తా॥ ఓ గాజా! ఆ బ్రాహ్మణుడు యట్లుపలిగిన వెంటనే యా శునకము ఈ ప్రాంతకరమును ఓడిచి శ్రేష్ఠముగు దేవతారూపములను ధరించి ప్రకాశించుచున్న యాభరణములు గలదియై మార్గము మార్చకొంతులతో సమానముగా ప్రకాశించుచుండెదవ నావిత్రిదేవతలనే యుండి ఆ బ్రాహ్మణునివద్ద యనుజ్ఞ వదని పదిదిక్కులను ప్రకాశింపజేయుచు స్వర్గలోకమునకు వెళ్ళును.

శ్లో॥ భుక్త్వాదివిమహాభోగాః పశ్చాజ్ఞాతామహీతలే।

నరనారాయణాద్దేవా దూర్వాశీనామ నామతః॥ ౧౦౧

తా॥ ఆమె స్వర్గములో ననేకభోగముల ననుభవించి పిమ్మట భూలోకంలో దేవుడగు నరనారాయణునివలన బుట్టి యూర్వశీయును పేరుతో ప్రసిద్ధికెక్కను.

శ్లో॥ వై శాఖశుద్ధద్వాదశ్యాః ప్రభావేనవరాంగనా ।

దేవావాంచప్రియాజాతా అప్పస్త్యంచసాయయా॥

తా॥ శ్రేష్ఠమగు యా చిన్నది వై శాఖశుద్ధ ద్వాదశీ మహాత్యముచే దేవతలకు ప్రీతికరమైనదై దేవవేశ్యగా బుట్టెను.

శ్లో॥ యద్యోగిగమ్యం హుతభుక్ప్రకాశం వరంవరేణ్యం

పరమార్థరూపం । యాంప్రాప్య సంతోషిహియాంతి

మోహం తత్రత్వాపరూపంచ శునీహీదేవీ॥ ౧౦౩

తా॥ శునకస్వరూపమును విడిచి దేవతాస్వరూపమును బొందిన యా చిన్నది యోగీశ్వరులచే పొందదగినదియు, అన్ని హాతునివలె నే ప్రకాశించునదియు శ్రేష్ఠమైనదియు, కోరదగినదియు, జ్ఞానముగలవారైనను చూచినంతనే మోహముపొందదగినదియునగు పరమార్థస్వరూపమునగు సౌందర్యమును బొందెను.

శ్లో॥ పశ్చాత్సపద్మబంధుర్హి తాంతిధింపుణ్యవర్ధనీం ।

లోకేప్రఖ్యాపయామాస మధుద్విట్రావణవల్లభామ్॥

తా॥ అనంతర మా పద్మబంధువను మునీశ్వరుడు పుణ్యమును వృద్ధిబొందించునదియు, విష్ణుమూర్తికి ప్రీతికరమైనదియునగు పూర్వోక్తమైన వై శాఖశుద్ధ ద్వాదశీ యను తిథిని లోకములో ప్రకటింపజేసెను.

శ్లో॥ కోటిండు సూర్యగ్రహణాకాసా సమస్తరూపాధిక

పుణ్యరూపా । యజ్ఞే సమస్తై రతిరిచ్యమానా

ద్విజేనఖ్యాతా భువనత్రయేచ ॥ ౧౦౪

తా॥ ఆ ద్వాదశీ తిథి కోటి సూర్యగ్రహణములు, చంద్రగ్రహణములకంటె నధికమైనదియగుచు అన్ని రూపములకంటె నధికమగు పుణ్యస్వరూపమగుచు సమస్త

యజ్ఞములకంటె నధికమైనదియగుచు మాడులలోకములయందు ప్రకటింపజేయుచుండెను.

నారదాంబరీష సంవాదే శునీమోక్షప్రాప్తిర్నామ చతుర్వింశో
ధ్యాయ స్సమాప్తః

అథ పంచవింశోధ్యాయః

శ్రుతదేవః॥శ్లో॥ యాస్తిసి సింధయఃపుష్పా అంతిమాశ్శుక్లపక్షకే।
వైశాఖమాసిరాజేంద్ర పౌర్ణిమాంతాశ్శుభావః।

తా॥ శ్రుతదేవుడు చెప్పచున్నాడు, ఓ రాజశ్రేష్ఠుడా! వైశాఖమాసశుద్ధ
పక్షమందు త్రయోదశి, చతుర్దశి, పౌర్ణమి ఈ మాడుతిథులును పుణ్యకరములై శుభ
ముల నొసంగును.

శ్లో॥ అంత్యాఃపుష్కరిణీసంజ్ఞా స్సర్వపాపక్షయావహః।
నూధ వేమాసియఃపూర్ణం స్నానంకర్తుం నచక్షమః।
తిథిష్యేతాసుస్నాయాత్పూర్ణ మేవఫలంలభేత్॥

తా॥ పైన చెప్పబడిన మాడుతిథులును పుష్కరిణీయను పేరుగలిగియున్న నమస్త
పాపములను బోగొట్టుచున్నది మరియు వైశాఖశుద్ధ పూర్ణిమయందు, స్నానమును
జేయలేనివాడు యీ మాడుతిథులలో దేనియందు జేసినను సంపూర్ణముగు ఫలమును
బొందగలడు.

శ్లో॥ సర్వేదేవాశ్రుయోదశ్యాం స్థితాజంతూన్పునంతిహి।
పూర్ణాయాస్సర్వతీర్థైశ్చ విష్ణునాసహసంస్థితా।
చతుర్దశ్యాంసయాశ్చ దేవావతాన్పునంతిహి॥ ర

తా॥ సమస్తదేవతలును వైశాఖశుద్ధ త్రయోదశి యందుండినవారలై సమస్త
ప్రాణులను తరింపజేయుదురు. పూర్ణిమయందు సమస్తదీర్ఘములతోడను విష్ణువుతో
డను గూడి తరింపజేయుదురు. ఈ దేవతలు చతుర్దశి తిథియందు యజ్ఞములతోగూడి
యీ ప్రాణులను తరింపజేయుదురు.

శ్లో॥ బ్రహ్మక్షుం వాసురాపంవా సర్వానేతాన్పునంతిహి।

ఏకాదశ్యాంపురాజక్షే వై శాఖ్యామమృతం శుభమ్॥ ౫

తా॥ వై శాఖస్నానము బ్రహ్మహత్య కేసినగానిని కల్లుత్రాగినవానిని మరియు సనుస్త పాపాత్ములను తరింపజేయుచున్నది. పూర్వము వై శాఖశుద్ధ యేకాదశీ యందు ఆమృతము పుట్టింది.

శ్లో॥ ద్వాదశ్యాంపాలితంతచ్చ విష్ణునాప్రభవిష్ణునా ।
త్రయోదశ్యాంసుధాం దేవాన్నాయయామాసవై హరిః॥

తా॥ సమర్థుడగు విష్ణుమూర్తిచే ఆ ఆమృతము సంరక్షింపబడినది. విష్ణు మూర్తి త్రయోదశీదినముందు ఆ ఆమృతమును దేవతలచే త్రాగించెను.

శ్లో॥ జఘానచచతుర్దశ్యాం దైత్యాః దేవవిరోధినః ।
పూర్ణాయాం సర్వదేవానాం సామ్రాజ్యాప్తి ర్భభూవహా॥

తా॥ భగవంతుడు దేవతలకు విరోధులగు రాక్షసులను చతుర్దశీయందు సంహరించెను. పూర్ణిమయందు దేవతలకు స్వర్గలోకాధిపత్యమును తిరిగి యిప్పించెను.

శ్లో॥ తతోదేవాస్సు సంతుష్టా ఏతాసాంచవరం దదుః ।
తిస్రణాంచతిధీసాంవై ప్రీత్యోత్ఫుల్లవిలోచనాః॥

తా॥ అనంతరము దేవతలు సంతోషించినవారలై ఆశ్చర్యమునుబొంది త్రయోదశీ చతుర్దశీ పూర్ణిమ ఈ మూడుతిధులకు వరములనిచ్చిరి.

శ్లో॥ ఏతావై శాఖమాసస్య తిస్రశ్చతిధయశ్శుభాః ।
పుత్రపౌత్రాదిఫలదా నరాణాం పాపహానిదాః॥ ౬

తా॥ వై శాఖమాసములో నీ మూడుతిధులను శుభముల నొసంగునవియు నరులకు పుత్రులు పౌత్రులు మొదలగు సుపత్యులను గలుగజేయుననియు పాపములను బోగొట్టుననియుపై యున్నవి,

శ్లో॥ యోమాధవేత్స్వ సదపూర్ణే నస్నాతో మనుజాధమః ।
తిథిత్రయేతు సంస్నాత్వా పూర్ణమేవఫలం లభేత్॥ ౭

తా॥ ఏహీనుడైనను వై శాఖమాసములో ముప్పదిదినములయందు స్నానము జేయకపోయినను యీ మూడుదినములయందు స్నానముజేసినయెడల సంపూర్ణ ఫలమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ తిథిశ్రయేవ్యకుర్వాణ స్సాన్నదానాదికం నరః ।

చాండాలీంయోనిమాసాద్య పశ్చాచ్ఛ్రావమశ్నుతే ॥ ౧౦

తా॥ ఏ మనుష్యుడైనను యీ మాడు తిథులయందు స్నానము దానము మొదలగువానిని జేయుకుండేనేని అట్టివాడు చండాలవచ్చుమెత్తి పిమ్మట శ్రావమను నరకమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఉష్ణోదకేనయస్సాన్నత మాధవేచతిథిత్రయే ।

శ్రావంసరకంయూతి యావద్విదాశ్చతుర్దశః ॥ ౧౧

తా॥ వైశాఖమాసములో ఈ మాడుతిథులయందు వేడినీళ్ళతో స్నానము జేసినవాడు ఇంగుళిదుండునంత పశ్యంతము పనునాగుచును బండునంత పశ్యంతము నరకమును బొందును!

శ్లో॥ పితౄణాం దేవాణాం సముద్దిశ్య దధ్యన్నంనదదాతియః ।

వైశాచీం యోనిమాసాద్యం తిష్ఠత్యాభూతసంప్లవమ్ ॥

తా॥ ఆ వినములయందు పితృదేవతలగుచ్చియు, దేవతలగుచ్చియు పెరుగుతో గూడిన యన్నము నీయనివాడు పంచభూతములు నశించనంతపశ్యంతము పిశాచజన్మమెత్తుచుండును,

శ్లో॥ ప్రవృత్తానాంచకామానాం మాధవేనియమేకృతే ।

అవశ్యంవిష్ణుసాయుజ్యం యుజ్యతేనాత్ర సంశయః ॥ ౧౨

తా॥ వైశాఖమాస వ్రతమును జేయువాడు కోరినకోరికల నిచ్చువాడుగా ముఖ్యముగా విష్ణుమూర్తియందైక్యము నొందుచున్నాడు. సంశయములేదు.

శ్లో॥ అచూసం నియమాసక్తః కుర్వాద్యదిదినత్రయే ।

తేనపూర్ణ ఫలంసాప్య మోక్షతేవిష్ణుమందిరే ॥

తా॥ వైశాఖమాసము నెలదినములను నియమముగానుండి ఆ మాడుదినములలోను దానములు జేసిన సంపూర్ణఫలమునుబొంది జన్మాంతమున విష్ణులోకమును బొంది యానందపరు.

శ్లో॥ యోవై దేవాణాం పితౄన్విష్ణుం గురుముద్దిశ్యమానవః ।

నస్నానాదికరోత్యత్థా ముష్యశాపప్రదావయమ్ ॥ ౧౩

తా|| వై శాఖమాసములో నెవఁడు దేవతలు, పితృదేవతలు, విష్ణువు, గురువు వీరిని గూర్చి స్నానము మొదలగు కర్మలను జేయజో వానినిగరించి యిట్లు శాప మిచ్చుచున్నాము.

శ్లో|| నిస్సంతానో నిరాయుష్ఠ నిశ్రేయస్కోభవేదితి ।

ఇతి దేవావరందత్వా స్వధామానియయుఃపురా|| ౧౭

తా|| అట్లుచేయనివాడు సంతానములేనివాడుగాను, స్వల్పాయుర్దాయము గలవాడుగాను, శ్రేయస్సులేనివాడుగా నగును. అని దేవతలు పూర్వమందు పలికి వారి స్థానములకు వెళ్ళిరి.

శ్లో|| తస్మాత్తిథిత్రయంపుణ్యం సర్వాఘోషువినాశనం ।

అంత్యపుష్కరిణీసంజ్ఞం పుత్రపౌత్రప్రపద్యనమ్|| ౧౮

తా|| ఆ కారణమువలన ఆ మూడుతిథులును అంత్యపుష్కరిణి యనుపేరుతో ప్రసిద్ధికెక్కి పుణ్యకరమై సమస్తపాపములను బోగొట్టునవియై పుత్రులు పౌత్రులు మొదలగువారిని వృద్ధిపొందించునవియై యున్నవి.

శ్లో|| యానారీసుభగాసూప పాయసం పౌగ్ధమీదినే ||

బ్రాహ్మణాయస కృద్దత్వా కీర్తిమంతం సుతంలభేత్|| ౧౯

తా|| పౌగ్ధమీదినమందు బ్రాహ్మణునకు నూపయ పగమాన్నములతో భోజనముపెట్టిన శ్రీ కీర్తిగల తనయుని గనును.

శ్లో|| గీతాపాతం తుయఃకుర్యా దంతిమేచదినత్రయే ।

దినేదినేశ్వమేధానాం ఫలమేతి నసంశయః|| ౨౦

తా|| త్రయోదశి మొదలు మూడుదినములయందు భగవద్గీతాపారాయణమును జేసినవాడు పృథివీదినమందు అశ్వమేధమును జేసిన ఫలమును బొందుచున్నాడు. సందేహములేదు!

శ్లో|| సహస్రీనామశతనం యఃకుర్యాచ్చ దినత్రయే ।

తస్యపుణ్యఫలంవక్తుం కశ్చక్తోదివివాభువి|| ౨౧

తా|| ఆ మూడుదినములలో సహస్రీనామ పారాయణమును జేసినవాని ఫలమును జెప్పటకు సమర్థులగువారు భూలోకములోను స్వర్గలోకములోను లేరు.

శ్లో॥ సహస్రనామభిర్దేవం పూర్ణాయాం మధుసూదనం ।

పయసాస్నాప్యవై యాతి విష్ణులోకమకల్మషమ్॥ ౨౨

తా॥ పూర్ణమయందు విష్ణుమూర్తిని పాలతో స్నానము జేయించి సహస్ర
నామములతో పూజించినయెడల పాపరహితమగు విష్ణులోకమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ సమస్తవిభవై ర్యస్తు పూజయేత్ సద్గుణసూదనం ।

నతస్యలోకాఃక్షీయంతే యగకల్పాదివ్యత్యయే॥ ౨౩

తా॥ ఏ మనుష్యుడు తనకున్నట్టి వైభవముకొలదియు విష్ణుమూర్తిని పూజిం
చుకో వానియొక్క పుణ్యలోకములు యుగములు, కల్పములు నశించినప్పటికిని
నశింపకుండును.

శ్లో॥ అస్మాత్పాప్యదత్వాచ వై శాఖశ్చగతోయది ।

సబ్రహ్మహాగురుఘ్నశ్చ పితౄణాంఘాతుకస్తథా॥ ౨౪

తా॥ ఎవడు వైశాఖములో స్నానము జేయకయును, దాసగులనీయకయును
వెళ్ళుచున్నచో వాడు బ్రహ్మహత్యయు, గురుహత్యయు, పితృహత్యయు జేసినవా
డుగా జెప్పబడుచున్నాడు.

శ్లో॥ శ్లోకార్థం శ్లోకపాదంవా నిత్యం భాగవతోద్భవం ।

వై శాఖేచ పఠన్మర్త్యో బ్రహ్మత్వం చోపపన్యతే॥ ౨౫

తా॥ వైశాఖమాసములో నిత్యము భగవత్కథగల శ్లోకమునుగాని అశ్లోక
మునుగాని, పాదశ్లోకమునుగాని పఠించిన మనుష్యుడు బ్రహ్మపదవిని బొందును.

శ్లో॥ యోవై భాగవతంశాస్త్రం శుగోత్యేతద్దినత్రయే ।

సపాపైర్లప్యతేక్వాపి పద్మపత్రమివాంభనా॥ ౨౬

తా॥ ఆ యూదునినములలోను భగవత్సంబంధమగు శాస్త్రమును వినినవానికి
పాపములు తాగుగురును జలము లంటకట్టగానే స్పృశించినవేరవు.

శ్లో॥ దేవత్యం మనుజైః ప్రాప్తం కైశ్చిత్తన్ధిత్వమేవవా ।

కైశ్చిత్ప్రాప్తో బ్రహ్మభావో దినత్రయవిషేషణాత్॥ ౨౭

తా॥ వైశాఖమాసములో ఆయూదునినములయందు స్నానములచే నేమించుట
వలన కొందరు మనుష్యులు దేవత్యమునుబొందిరి! కొందరు అజిమాదిసిద్ధులు గల

వార్తైః. మరకొందరు బ్రహ్మస్వరూపమును బొందినవారై యి.

శ్లో॥ బ్రహ్మజ్ఞానేనవైముక్తిః ప్రయాగమరణేనవా ।

అధవామాసివై శాఖే నియమేనజలాప్లుతే॥

౨౮

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞానమువలనను ప్రయాగక్షేత్రమునందు మరణించినను ముక్తి కలుగును. లేక వైశాఖమాసములో వృతనియమముకలిగి ప్రాతఃకాలంబున స్నానం చేసినను ముక్తికలుగును.

శ్లో॥ నీలంవృషభం సముత్సృజ్య వై శాఖ్యాంచజలాప్లుతః ।

సమస్తబంధనిర్మూలః పుమర్థాన్యాతిసర్వదా॥

౨౯

తా॥ నీలని వృషభమును వృహత్సర్వనము చేసినను వైశాఖమాసంలో స్నానం చేసినను సమస్తకర్మబంధములను విడగొట్టుకొని ధర్మార్థ కామమోక్షములను బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ గాంసవత్సాం ద్విజేంద్రాయ సీదతేచకుటుంబినే ।

ఇహోపమృత్యుర్నిర్మూలః పరత్రీచపరంవ్రజేత్॥

౩౦

తా॥ దరిద్రుడగు శాఖ్యాజనకు దూడతో గూడ గోదాసము చేసినయెడల అపమృత్యువును బాట్టుకొని జన్మాంతరము ఉశ్చిష్టమగు స్థానమును బొందును.

శ్లో॥ స్నావదానవిహీనస్తు వై శాఖంచై వయోనయేత్ ।

శ్వావయోనిశతం ప్రాప్యవిష్టాయాం జాయతేకృమి॥

౩౧

తా॥ ఎవడు వైశాఖమాసములో స్నానము చేయకను, దానముల నియ్యకను వెళ్ళుచున్నో వాడు నూరుజన్మములపర్యంతము శునకజన్మమెత్తుచు, అపరశుద్ధ పదార్థములయందు పురుగుగా బుట్టుచుండును.

శ్లో॥ త్రిసకోటోర్ధకోటిశ్చ తీర్థానిభువనత్రయే ।

సంభూయమంత్రీయాంచక్రః పాపసంఘాతశంకితాః॥

౩౨

తా॥ భూలోకములో నుండునట్టి మూడుకోట్ల యేబదిలక్షల తీర్థములు కలసి తమకు సంభవించెడు పాపమును గూర్చి యిట్లు ఆలోచనచేసుకొన్నచి.

శ్లో॥ జనాలస్తానుపాపిష్ఠా విస్మజంతిస్వకం మలం ।

తదస్తాకంకథంగచ్ఛే దితిచింతాసమన్వితాః ।

తీర్థపాదం హరింజగ్గు శ్శరణ్యంశరణం విభుం ।

స్తుత్వాచబహుభిస్తోత్రైః ప్రార్థయామాసురంజనాః ॥ 3౪

తా॥ ఓ తీర్థములారా! పాపాత్ములగు మనుష్యులు మనయందు స్నానము చేసి తమ సంబంధమును పాపమును మనకు విడిచిపెట్టుచున్నారు. కాబట్టి అట్టిమనకు సంబంధించిన పాపము మనము యెచ్చటికి వెళ్ళి ఏమిపరిహారోక్తి చేసికొనిన నశించు నని విచారముగలవారై సమస్తతీర్థములు పాదమునందు గలవాడును, రక్షకుండును సమర్థుండునగు విష్ణుమూర్తిని శరణుపొంది నశేకస్తోత్రములచే పొగడిరి.

శ్లో॥ దేవదేవ జగన్నాథ స్వర్వాఘాతువిनाశన ।

జనాఖస్మాసఃపాపిష్ఠా స్నాత్వాపాపాని సర్వశః ॥ 3౫

విసృజ్యత్వత్పదంయాంతి త్వదాజ్ఞాధారిణోభువి ।

అస్మాకంచైవతత్పాపం కథంగచ్ఛేజనార్దన ॥ 3౬

తా॥ దేవతల కండకకును దేవుడవును ప్రపంచమున కధిపతివియు, సమస్త పాపములను నశింపజేయువాడవునగు ఓ విష్ణుమూర్తి! పాపాత్ములగు జనులు మాయందు స్నానముచేసి వారి పాపమును మాయందు విడిచిపెట్టి నీ యాజ్ఞాప్రకారము నడచుకొనుచు శ్రేష్ఠముగు నీ స్థానమును బొందుచున్నారు. మాకు సంక్రమించిన వారి పాపము మమ్ము నే రీతి విడుచును?

శ్లో॥ తదుపాయం వదార్థినాం త్వత్పాదశరణైషిణాం ॥

ఇతితీర్థైః ప్రార్థితస్తు భగవాన్సూతభావనః ।

ప్రహసన్ ప్రాహతీర్థాని మేఘగంభీరయాగిరా ।

తా॥ గూ పాదములనే రక్షకములనుగా నమ్మియుండి కోరుచున్న మాకు తగిన యుపాయమును జెప్పవని ప్రార్థించి తీర్థములడుగఁగా సమస్తభూతములచే సన్మానింపఁబడునట్టియు భగవంతుడగు విష్ణుమూర్తి నవ్వుచు మేఘధ్వనులతో సమానముగు వాక్యములతో నిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

శ్రీ భగవానుః॥ శ్లో॥ సితేపక్షేమేషసూర్యే వై శాఖాంతే దినత్రయే ॥

సర్వతీర్థమయేపుణ్యే మమాపి ప్రాణవల్లభే ।

యూయంభగోదయాత్సూర్యం బహిస్సంస్థలలాప్లుతాః ।

విముక్తాః పుణ్యయాపా భవంత్యాశువినిర్మలాః

తా|| భగవంతుడు చెప్పచున్నాడు. సూర్యుడు మేషరాశియందుండగా శుక్లపక్షములో సమస్త తీర్థస్వరూపములగునవియు, నాకు మిక్కిలి ప్రీయమైనవియు త్రయోదశి మొదలు మూడు తిథులయందును సూర్యోదయముకంటె ముందుగా గ్రానుమునకు వెలుపలనుండు జలములయందు స్నానముచేసిన మీరు కిఘ్రిముగా పాపములవలన విడువబడినవారై నిర్మలులగుచు పుణ్యస్వరూపులు కాగలరు.

శ్లో|| భవద్భిశ్చవిముక్తాఘై ర్యేనస్నాతా దివత్రయే ।

తేషుతిష్ఠతుతత్పాపం జనై ర్యుష్మద్విరేచితం ।

ఇతితీర్థపదోవిష్ణు స్తీర్థానాంచవరందదా॥

౪౧

తా|| మీరు పాపములవలన విడువబడినవారగుచుండగా జనులు మీయందు విడువబడిన పాపము మీరు ఆ మూడుదినములయందు ఏ జలములయందు స్నానము చేసిన ఆ జలములయందు మీ పాపము సంకల్పమించును. ఈ వ్రాతముచెప్పి పాదములయందు తీర్థములుగల విష్ణుమూర్తి తీర్థములకు వరమునిచ్చెను.

శ్లో|| అనుజ్ఞాప్యచతాన్యాగా తత్రైవాంతరధీయత ।

స్వధామాని పునఃప్రాప్య తానితీర్థాని సర్వశః ।

ప్రతివర్షేతు వై శాఖే తదైవాంతర్య దినత్రయే ।

తేనాఘాఘం విముచ్యైవ యాతివర్మలతామహా॥

౪౩

తా|| ఆ భగవంతుడిట్లుపలికి ఆ తీర్థములకు అనుజ్ఞనిచ్చి తాను యోగము నవలంబించి యంతర్ధానమాయెను. ఆ తీర్థములును వారి వారి స్థానములకువెళ్ళి ప్రతి సంవత్సరము వై శాఖమాసములో ఆ మూడుతిథులలోను స్నానముజేసి మరుఘ్నముల స్నానములవలన తమకు గలిగిన పాపములను బోగొట్టుకొని నిర్మలస్వరూపులగుచున్నారు. కాబట్టి మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరమైనది.

శ్లో|| యేతుస్నానంకుర్వంతి వై శాఖాంత దినత్రయే ।

తేభవంతు సమస్తానాం జనానాంపాతకాశ్రియాః॥

౪౪

తా|| వై శాఖశుద్ధ త్రయోదశి మొదలు మూడుతిథులలో నే తీర్థములు స్నానమును జేయుటదో ఆ తీర్థములు సమస్తజనులయొక్క పాపములను పరిహరించలేవు.

శ్లో॥ ఇతిశాపంచ తీర్థానాం హ్యస్మాత్తానాం దదాతిచ ।

నతేనసదృశః పాపో యోనస్మాతో దిస్తతయే॥ ౪౫

తా॥ ఈ ప్రకారము ఆమాడుతిథులలోను స్నానముచేయనిగానికీ శాప
బుచ్చెను. కాబట్టి ఆ మాడుతిథులలో స్నానముచేయనివాని పాపముతో సమాన
గుని పాపము మరియొకటిలేదు.

శ్లో॥ విచారితేషు శాస్త్రేషు నదృష్టే నచవైశ్రుతః ।

తస్మాద్దిస్తత్రయేకార్యం స్నానదానార్చనాదికమ్॥ ౪౬

తా॥ శాస్త్రముల నన్నియు విచారింపగా దీనితో సమానమైనది యింకొకటి
లేదుగాన ఆ మాడుదినములలో స్నానదానములు ముఖ్యముగా చేయవలయును.

శ్లో॥ అన్యథా నరకంయాతి యావదిం దాశ్చతుర్దశే ।

ఇత్యేతత్సర్వమాఖ్యాతం శ్రుతకీర్తే మహామతే॥ ౪౭

తా॥ ఈ ప్రకారము కేయసియెడల పదునాలుగు ఇంద్రియండునంతకాలము
నరకములోనుండును. విశేషబుద్ధిశాలివగు ఓ శ్రుతకీర్తిమహారాజా! ఈ ప్రకారము
వైశాఖమాహాత్మ్యమునంతయు చెప్పితిని.

శ్లో॥ పృష్ఠం వై శాఖమాహాత్మ్యం యథాదృష్టం యథాశ్రుతం ।

మాహాత్మ్యస్యచలేఖోయం మాధవస్యచవర్ణితః॥ ౪౮

తా॥ నీవు అడిగిన వైశాఖధర్మమును నేను చూచినంతలోను వినినంతలోను
చెప్పితిని. మఱియు దీనియందు వైశాఖమాహాత్మ్యమును, విష్ణుమూర్తి మాహా
త్మ్యమును జెప్పబడెను.

శ్లో॥ కార్త్యాయామ్యద్యక్షంబ్రహ్మణాపి నాలంఘ్య శతై రపి ।

పురాతైలాసశిఖరే పార్వత్యైశంకరస్సయమ్॥

ఆహమాధవమాహాత్మ్యం పృచ్ఛత్యైశతవత్సరం ।

తచ్ఛాపినాంతి మగమదశక్తో విరరామహా॥ ౪౯

తా॥ విష్ణుపీఠికరమైన వైశాఖమాహాత్మ్యమును బ్రహ్మదేవుడు నూరుసంవత్సరములపర్యంతము చెప్పినను సమర్థుడుకాడు. మరియు పూర్వకాలమందు కైలాస
పర్వతనివాసులగు పార్వతీపరమేశ్వరులు విహరించుచుండగా శాకంపము పార్వతీ

దేవి వై శాఖధర్మములను చెప్పమని సాంబమూర్తి నడిగెను. అప్పుడు సాంబమూర్తి చెప్పనారంభించి మారుసంవత్సరముల పర్యంతము చెప్పినను సంపూర్తి నొందకుండుటచే పిమ్మట విసిగి చాలించెను.

శ్లో॥ కోనువర్ణఇతుంశక్తః కార్తాన్ని న్నాహాత్మ్యముత్తమం ।
వినావిష్ణుం జగన్నాథం నారాయణమనామయమ్ ॥ ౫౧

తా॥ ప్రపంచమునకు నధిపతియును, నాశరహితుఁడునగు విష్ణుమూర్తిగాక మిగిలినమరెవరైనను వై శాఖమహాత్మ్యమును సంపూర్తిగా చెప్పటకు సమర్థులుకారు.

శ్లో॥ పురాసర్వేపిఋషయో మాహాత్మ్యం నాపనాశనం ।
లేశంచలేశం వ్యాచఖ్య ర్జనానాం హితకామ్యయా ॥ ౫౨

తా॥ పుర్వమందు సమస్త మునిశ్వరులు జనులకు మేలుదేయ నిశ్చయించి పాపములను నశింపజేయునట్టి వై శాఖమాహాత్మ్యమును యెంత నూత్నముగనున్నను విరళముగా చెప్పి ప్రకటనచేసిరి.

శ్లో॥ నాతః కేనాపివ్యాఖ్యాతే హ్యశక్తత్వాన్మహీపతే ।
త్వంచమాసేతువై శాఖే కురుదానాది సత్క్రియాః ।
తేనభుక్తించ ముక్తించ సంప్రాప్నోషి నసంశయః ॥

తా॥ ఓ రాజా! సమర్థత లేకపోవుటచే యింతకుంటే మరెవరిచేతను విస్తరించి చెప్పబడలేదు. వై శాఖమాసములో నీవు స్నానదానాది సత్కారములను చేసిన యెడల భుక్తిని ముక్తిని పొందగలవు.

శ్లో॥ ఇతితంబోధయిత్వాచ మైథిలం జనకాహ్వయం ।
శ్రుతదేవస్తమామంత్ర్య గంతుంచ క్రేమనోగతిమ్ ॥

తా॥ ఈ ప్రకారము శ్రుతదేవుడను బ్రాహ్మణుడు మిథిరాధిపతియగు జనక మహాజనకు వై శాఖధర్మములను చెప్పి యా రాజువలన ననుమతిపడసి మనోవేగ మతో వెళ్ళనిశ్చయించెను

శ్లో॥ జాతాహ్లాదస్సరాజర్షి ర్గళద్భాష్పాకులేక్షణః ।
ఉత్సవంకారయామాస స్వామీవృద్ధై మనోరమమ్ ॥

తా॥ అంతట నా రాజోత్తముడు సంతోషంతరంగుడై కండ్లనుండి యానంద

బాష్పములు స్రవించుచుండగ తనకు నధికఫలము సంభవించుటకు సర్వజనులకు నానందకరమైన యుత్సవమును జేయించెను.

శ్లో॥ గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య శిబికామధిరోపత్యం ।

చతురంగబలైర్వ్యక్త స్వయంవృష్టమధాన్వగాత్ ।

తా॥ పిమ్మట నామనీశ్వరుని సవారీలో గూర్చుండబెట్టి తాను చతురంగబలములతో గూడ ఆయన వెనుక నడచుచు గ్రామంలో ప్రదక్షిణగా నూడేగించెను.

శ్లో॥ పునశ్చాంతఃపురం ప్రాప్య సకలైర్విభవై రపి ॥

వస్త్రైరాభరణైశ్చైవ గోభూతిలహిరణ్యకైః

ప్రణమ్యచపరిక్రమ్య తస్థాప్రాంబలింగతః॥

౫౮

తా॥ తిరిగి తనగృహమునకు తీసికొనివచ్చి సింహాసనమున గూర్చుండబెట్టి యా మనీశ్వరుని పూజించి తన భాగ్యముననుసరించి వస్త్రములు, ఆభరణములు, గోవులు, భూమి, తిలలు, బంగారము మొదలగు దానములను యితర బ్రాహ్మణులకు దానములనిచ్చి యా మనీశ్వరుని చుట్టు తిరిగి నమస్కారమును చేసి ఆయన యెగుట నిలబడియుండెను.

శ్లో॥ తతస్తుసమహాతేజా శ్శ్చృతదేవో మహాయశాః ।

సంతుప్తః పరమప్రీతో యయానామస్వకం మునిః॥

౫౯

తా॥ అనంతరము విశేషకౌంతిగలవాడగును, విశేష కీర్తిగలవాడగు నగు ఆ శ్చృతదేవమునియని సంతోషించి మిక్కిలి యానందముగలవాడై తన స్వస్థానము నను వెళ్ళెను.

నారదః॥ శ్లో॥ ఇత్యేతత్పుర మాఖ్యాన ముంబరీషతవోదితం ।

త్రనణాత్సర్వపాపఘ్నం సర్వసంపద్విధాయకం ।

తేనభుక్తించ ముక్తించ జ్ఞానం మోక్షంచవిందతి॥

తా॥ నారదుడు చెప్పుచున్నాడు ఓ అంబరీషమహారాజా! ఈ ప్రకారము వినినంత నే నమస్తపాపములను బోగొట్టునదియు, సమస్త సంపత్తులను వృద్ధిబొందించునదియు శ్రేష్ఠముగు నీ వైకాఖమాహాత్మ్యమును నీకు చెప్పితిని. కౌబట్టి యా

ప్రతమును జేసినవాడు భుక్తిని, ముక్తిని, జ్ఞానమును మోక్షమును పొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఇతితస్యవచస్సుత్వా అంబరీషో మహాయశాః |

ప్రహృష్టాంతరవృత్తిశ్చ బాహ్యవ్యాపార వర్జితః |

ప్రణనామ తథామూర్ధ్నా దండవత్పతితోభువి |

తా॥ ఈ ప్రకారము నాగును చెప్పిన వాక్యములను విశేషకీర్తికాలియగు అంబరీషమహారాజు విని హృదయమునందు విశేషయానందము గలుగుటచే మైమరచి బాహ్యవ్యాపారములను విడిచి ఆ నారదునిచుట్టు తిరిగి సాష్టాంగ దండప్రణామము జేసెను:

శ్లో॥ విభవైరఖలైశ్చాపి పూజయామాసతంపునః |

సంపూజితస్తమామంత్ర్య నారదోభగవాన్మనిః |

లోకాంతరంయయాధీమాం చ్ఛాపాన్వైకత్రీసంస్థితీః ||

తా॥ అంబరీషమహారాజు తనకుండు వైభవముకొలది ఆ నారధమునీశ్వరుని పూజింపగా పిమ్మట నారదుడు శాపకారణమున నొక్కప్రదేశమునందును నిలిచి యుండువాడుకొనందున మరియొకలోకమునకు వెళ్ళెను.

శ్లో॥ అంబరీషోపిరాజర్షి ధ్వారదోక్తానిమాంచుభావ |

ధర్మాకృత్యా విలీనో భూత్వరేబ్రహ్మణి నిర్దుణే || • ౬౪

తా॥ శ్రేష్ఠుడగు అంశరీషమహారాజు నారదునిచే చెప్పబడినవియు, శుభముల నొసంగునైపుణుడగు వైశాఖధర్ములను జేసి అనంతరము గుణశూన్యమగు పరబ్రహ్మ మునందు ఐక్యమునుబొందెను.

సూతః॥ శ్లో॥ యుద్ధదంపరమాఖ్యానం పాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనం |

శ్రుణుయాద్వాపరేద్వాసి సయాతిపరమాంగతిమ్ || ౬౫

తా॥ సూతమునీశ్వరుడు చెప్పచున్నాడు. పాపములను పోగొట్టునదియు పుణ్యములను వృద్ధిపొందించునదియు నగు యీ యుత్తమ వైశాఖమాహాతమ్యమును వినినవాడును, చదివినవాడును ముత్కృష్టస్థానమును బొందగలడు.

శ్లో॥ లిఖతంపుస్తకం యేషాం గృహేతిష్ఠతిమానద |

తేషాంముక్తిఃకరస్థాహి కిముతచ్ఛ్రవణాత్మనామ్॥ ౬౬

తా॥ ఈ వైశాఖమాహాత్మ్యమును వ్రాయబడిన పుస్తకము యెవరి గృహములో నుండునో వారికి ముక్తి సులభముగా లభించును. ఈ మాహాత్మ్యమును వినినవారును ముక్తిని సులభముగా బొందుదురని చెప్పనక్కరలేదు.

ఇతిశ్రీ సాగ్రందపురాణే వైశాఖమాహాత్మ్యే నారదాంబరీష

సంవాదే ఫలశ్రుతికథనం నామ

పంచవింశోధ్యాయ స్సమాప్తః

గ్రంథం సంపూర్ణం

—: ౦ :—

వతత్ఫలం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

చ. ల. మ. మ. ల. మ. మ.

నూ త న గ్రం థ ము ల ప్ర క ట న.

1. కార్తీకపురాణం (పద్మపురాణాంతర్గతము శ్లోక తాత్పర్య సహితము. 2-0-0
2. వైశాఖపురాణం (స్కాందాంతర్గతము శ్లోకతాత్పర్యసహితము ఈ గ్రంథము ఇప్పుడే తయారైనది వెంటనే వ్రాసి తెప్పించుకొన గలను. 5-0-0
3. శ్రావణమాసపురాణం ... 1-4-0
4. ధనుర్మాసపురాణం. ... 0-6-0
5. చైత్రమాసపురాణం ... 0-12-0
6. శ్రీసత్యనారాయణ వ్రతకల్పము.(9) అ. ఇందులో శ్రీ సత్యనారాయణాష్టోత్తము శ్రీసత్యనారాయణ సహస్ర నామములు మొదలగునవి చేర్చి ఇప్పుడే తయారైనది. 1-4-0
7. ఉమామహేశ్వరపూజా 0-5-0
8. నిత్యశివాలయార్చన దేవీపూజా 0-6-0
9. శ్రీసూక్తవిధానము ఇందు లలితా సహస్రనామములు త్రిశతి దేవీఖడ్గమాల వగైరాలుండును. 0-12-0
10. శ్రీ వేంకటేశ్వర దీపారాధనవ్రతము ఇందు వేంకటేశ్వర సహస్రనామములు వగైరాలుండును 0-6-0
11. పాచికప్రశ్న గొప్పగ్రంథము. 0-8-0
12. సప్తానందము (సప్తఫలములుండును) 0-4-0
13. మానసికలకోటా ప్రశ్న చింతామణి ఈ గ్రంథమందు 313 ప్రశ్నలుగల గ్రంథము ఎవరికివారు అతిసులభముగ ప్రశ్నలు చెప్పవచ్చును. 1-4-0
14. స్మారకై వాగమ ప్రయోగము ఈ గ్రంథములో రెండు భాగములు చేర్చబడినవి లోగడ ఈ గ్రంథమునకు వ్రాసి నప్పుడు మాదగ్గరలేదు ఇప్పుడే తీరియున్నది 2-8-0
15. వ్రతరత్నమహాదధి తా|| సహితము 6-8-0

శ్రీ లక్ష్మీ నరసింహ స్వామి బందరు బచ్చుపేట

